

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ**

Διπλωματική Εργασία

**ΑΠΟΛΟΓΙΑ, ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΑΣ ΚΑΙ
ΑΠΟΔΟΣΗ ΕΥΘΥΝΩΝ ΣΤΗΝ ΡΗΤΟΡΙΚΗ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ
ΤΗΣ ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΗΣ: ΤΟ ΑΦΗΓΗΜΑ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ
ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ**

Ασπριάδης Νεόφυτος

Πειραιάς, 2013

«Σαν βγεις στον πηγαιμό
για την Ιθάκη...

να εύχεται να 'ναι μακρύς ο
δρόμος»

Κ.Π. Καβάφης

Στους γονείς μου Αλέξανδρο και Βαΐα

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Ευχαριστίες

Με ιδιαίτερη εκτίμηση, θα ήθελα να ευχαριστήσω πρώτα απ' όλα τον επιβλέποντα καθηγητή κ. Αθανάσιο Σαμαρά που μου προσέφερε ένα ωραίο ταξίδι στην επιστήμη της επικοινωνίας και μου έθεσε τις βάσεις για ένα νέο ξεκίνημα στον κόσμο της αναζήτησης και της έρευνας. Κατά δεύτερον, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον Πρόεδρο του Τμήματος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών καθηγητή κ. Αθανάσιο Πλατιά για την ευκαιρία που μου έδωσε να ασχοληθώ με το συγκεκριμένο αντικείμενο και την βοήθεια και στήριξη του τα χρόνια φοίτησής μου στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών. Για την ηθική υποστήριξη και όχι μόνο, την υπομονή και το κουράγιο που μου έδιναν ευχαριστώ πολύ τους γονείς μου Αλέξανδρο και Βάϊα καθώς και την σύντροφό μου Φανή. Τέλος, ευχαριστώ όλους τους φίλους και συναδέλφους που μου στάθηκαν και με βοήθησαν στη διεκπεραίωση της παρούσας διατριβής.

ΑΠΟΛΟΓΙΑ, ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΑΣ ΚΑΙ ΑΠΟΔΟΣΗ ΕΥΘΥΝΗΣ ΣΤΗΝ ΡΗΤΟΡΙΚΗ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΗΣ ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΗΣ: ΤΟ ΑΦΗΓΗΜΑ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Ασπριάδης Νεόφυτος

Σημαντικοί όροι: Στρατηγική επικοινωνία, ρητορική, πόλεμος κατά της τρομοκρατίας, Συσπείρωση γύρω από την σημαία, στρατηγικές απολογίας, παίγνιο απόδοσης ευθυνών, διαχείριση κρίσεων, ισχύς, διεθνείς σχέσεις

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στόχος της παρούσας εργασίας είναι η διερεύνηση της επικοινωνιακής διάστασης του στρατηγικού στοχασμού. Η στρατηγική επικοινωνία ως μέρος των στρατηγικών σπουδών και της διεθνούς πολιτικής επικοινωνίας φωτίζει την αντίδραση των κρατών στις αντικειμενικές συνθήκες (διεθνο-πολιτικά γεγονότα) εστιάζοντας στην πολιτική ρητορική της ηγεσίας των κρατών ως υποκείμενα λήψεως αποφάσεων. Η πολιτική ρητορική – στρατηγική επικοινωνία συνδέει την σφαίρα της λήψεως αποφάσεων με την γνωστοποίηση και νομιμοποίησή τους στο διεθνές και εσωτερικό ακροατήριο.

Η συγκρότηση του θεωρητικού πλαισίου διέπεται από διεπιστημονικότητα και μελετά α) την ενσωμάτωση της ρητορικής διάστασης της μελέτης της πολιτικής σκέψης, β) την εφαρμογή στρατηγικών απολογίας από το πεδίο της ρητορικής και γ) την θεωρία απόδοσης ευθύνης στην ανάλυση των παιγνίων απόδοσης ευθυνών, στο διεθνές πολιτικό περιβάλλον που ενσωματώνονται, εν δυνάμει ή εγγενώς, στην κατασκευή του φαινομένου της Συσπείρωσης. Η επίδραση της Συσπείρωσης είναι στενά συνδεδεμένη με τις καταστάσεις διεθνών - διακρατικών κρίσεων. Η αντίληψη πως η κρίση αποτελεί εξ ορισμού αποτυχία της διοίκησης συνήθως οδηγεί στην επιστράτευση στρατηγικών απολογίας και απόδοση ευθυνών εκ μέρους της και εκ μέρους των αντιπάλων της, με στόχο την επικράτηση της ισχυρότερης ερμηνείας που θα κυριαρχήσει και θα διαχειριστεί το εσωτερικό μέτωπο.

Η περιπτωσιολογική ανάλυση εστιάζεται στο ρητορικό αφήγημα του πολέμου κατά της τρομοκρατίας που ξεκίνησε η αμερικανική ηγεσία μετά τα χτυπήματα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 και συγκεκριμένα την ρητορική που οδήγησε στον πόλεμο κατά του Αφγανιστάν και κατά του Ιράκ δύο χρόνια αργότερα (2003).

Περιεχόμενα

Εισαγωγή: Η Ρητορική της Συσπείρωσης και οι Διεθνείς Σχέσεις	8
Σύντομη επισκόπηση των κεφαλαίων	17
Κεφάλαιο 2.....	19
Η Επίδραση της Συσπείρωσης.....	19
2.1 Το Φαινόμενο της Συσπείρωσης γύρω από την Σημαία (Rally round the flag effect).....	20
2.2 Διαχείριση Κρίσεων: Από την διαχείριση του εσωτερικού στην άσκηση εξωτερικής πολιτικής	28
Κεφάλαιο 3.....	38
Η Ρητορική διάσταση της Συσπείρωσης: Απολογία, Απόδοση Ευθύνης και Αποκατάσταση της Εικόνας	38
3.1 Εισαγωγή στις Στρατηγικές Απολογίας.....	39
3.1.1 Οι δύο έννοιες της απολογίας.....	39
3.1.2. Στρατηγικές Απολογίας: Ηθική Απολογία και Αποκατάσταση της Εικόνας.....	41
3.1.3 Οι ενδεχόμενοι συνδυασμοί των Στρατηγικών Αποκατάστασης της Εικόνας.....	50
3.2 Ο ρόλος της Απολογίας και η χρήση της σε διεθνές και πολιτικό επίπεδο	51
3.3 Θεωρία Απόδοσης Ευθύνης (Attribution Theory)	54
3.4 Θεωρία Ερμηνευτικών Πλαισίων (Framing Theory)	58
3.5 Επίλογος – Υποθέσεις εργασίας	61
Κεφάλαιο 4.....	63
Περιπτωσιολογική Ανάλυση του ρητορικού αφηγήματος του Πολέμου Κατά της Τρομοκρατίας	63
4.1. Μεθοδολογία.....	63
4.2. Περιπτωσιολογική Ανάλυση του ρητορικού αφηγήματος του Πολέμου Κατά της Τρομοκρατίας.....	64

4.3. Ανάλυση Ρητορικής 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001	68
4.4. Η Ρητορική του Πολέμου στο Ιράκ (2003)	100
Κεφάλαιο 5.....	114
Συμπεράσματα.....	114
Βιβλιογραφία.....	127
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	136
Λεξικό ορολογίας - Εργαλειοθήκη	137
Διαγγέλματα του Προέδρου Μπους κατά την 11 ^η Σεπτεμβρίου και τον πόλεμο στο Ιράκ (2003).....	145

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Εισαγωγή: Η Ρητορική της Συσπείρωσης και οι Διεθνείς Σχέσεις

Στόχος της παρούσας εργασίας είναι η διερεύνηση της επικοινωνιακής διάστασης του στρατηγικού στοχασμού. Η στρατηγική επικοινωνία ως μέρος των στρατηγικών σπουδών και της διεθνούς πολιτικής επικοινωνίας φωτίζει την αντίδραση των κρατών στις αντικειμενικές συνθήκες (διεθνο-πολιτικά γεγονότα) εστιάζοντας στην πολιτική ρητορική της ηγεσίας των κρατών ως υποκείμενα λήψεως αποφάσεων. Η πολιτική ρητορική – στρατηγική επικοινωνία συνδέει την σφαίρα της λήψεως αποφάσεων με την γνωστοποίηση και νομιμοποίησή τους στο διεθνές και εσωτερικό ακροατήριο.

Μέσα από την πολιτική ρητορική μπορούν να αντληθούν συμπεράσματα σχετικά με την στάση των ηγεμονικών κρατών καθώς και των πολιτικών των υπολοίπων κρατών στο διεθνές σύστημα. Επίσης μέσω της ρητορικής εκπέμπονται μηνύματα ισχύος ή απειλών με στόχο τον εκφοβισμό και την επίδειξη ισχύος. Οι επικοινωνιακές στρατηγικές χρησιμοποιούνται με στόχο να καθοδηγούν τα εσωτερικά ακροατήρια προς επιθυμητή κατεύθυνση και να εφαρμόζουν στην πράξη την εξωτερική τους πολιτική προβάλλοντας όρους ισχύος και ηγεμονίας προς στην διεθνή κοινότητα.

Επίσης, οι ηγεμονικές δυνάμεις μετατρέπουν την στρατιωτική τους ισχύ σε δύναμη ελέγχου των αντικειμενικών γεγονότων. Η δυνατότητα της αμερικανικής κυβέρνησης να παράγει στρατηγικές δηλώσεις που έχουν την ισχύ να πλαισιώσουν τα γεγονότα με συγκεκριμένο τρόπο, πολύ συχνά τοποθετούν τις ΗΠΑ στην θέση να καθορίζουν τους ορισμούς των καταστάσεων (Samaras, 2005:371). Σε διεθνές επίπεδο αυτό επιτρέπει την εκάστοτε ηγεμονική δύναμη να νομιμοποιεί τις κινήσεις της και να δρα ανενόχλητη σύμφωνα με τα συμφέροντά της.

Η ρητορική ως επικοινωνιακό είδος έχει λάβει ποικίλους ορισμούς με την εξέλιξη των αιώνων. Παρόλα αυτά, ο πιο επικρατέστερος ορισμός είναι αυτός του Αριστοτέλη. Σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, ρητορική είναι η ικανότητα της εύρεσης σε κάθε επιμέρους περίπτωση τα διαθέσιμα μέσα πειθούς για να κερδηθεί το ακροατήριο (Αριστοτέλης, Ρητορική Α': 84). Κατά τον Hauser (2002:02) ρητορική είναι το πεδίο

μελέτης που σχετίζεται με το πώς οι άνθρωποι χρησιμοποιούν τα σύμβολα και κυρίως την γλώσσα προκειμένου να φτάσουν σε μια συμφωνία που επιτρέπει κάποιου είδους συντονισμένης προσπάθειας.

Ρητορική επικοινωνία, από την άλλη, είναι το πρωταρχικό εργαλείο με το οποίο ασκείται επιρροή και έλεγχος στις σκέψεις και πράξεις των άλλων ανθρώπων και του περιβάλλοντος στο οποίο ζουν. Η ρητορική επικοινωνία είναι στοχο - κεντρική δηλαδή αποσκοπεί στην παραγωγή συγκεκριμένου μηνύματος στο μυαλό ενός άλλου ατόμου (Mc Croskey, 2006:07).

Μια ηγεμονική δύναμη του διεθνούς συστήματος οφείλει να κυριαρχεί όχι μόνο στα όπλα αλλά και στον λόγο. Πολλές φορές η ίδια η αξιοπιστία ενός κράτους ορίζεται μέσα από την ρητορική του. Ενώ η ρητορική μπορεί να θεωρηθεί μέρος της ήπιας ισχύος μιας χώρας όταν μετατρέπεται σε στρατηγική επικοινωνία συνήθως σε καταστάσεις κρίσεων γίνεται πολλές φορές μέρος της σκληρής πολιτικής.

Η έρευνα εστιάζεται στην προσπάθεια της πολιτικής ηγεσίας έπειτα από το ξέσπασμα μιας διακρατικής κρίσης να επαναπροσδιορίσει την εικόνα της με την κοινή γνώμη, να διαφυλάξει το κατ' Αριστοτέλη ήθος της και να διαχειριστεί την κρίση στο εσωτερικό και το εξωτερικό. Γενικότερα, εξετάζεται η ρητορική της πολιτικής ηγεσίας ως πραγμάτωση στρατηγικών σχεδιασμών κατά την διαχείριση μιας διακρατικής κρίσης.

Η συγκρότηση του θεωρητικού πλαισίου διέπεται από διεπιστημονικότητα και μελετά α) την ενσωμάτωση της ρητορικής διάστασης της μελέτης της πολιτικής σκέψης, β) την εφαρμογή στρατηγικών απολογίας από το πεδίο της ρητορικής και γ) την θεωρία απόδοσης ευθύνης στην ανάλυση των παιγνίων απόδοσης ευθυνών στο διεθνές πολιτικό περιβάλλον που ενσωματώνονται, εν δυνάμει ή εγγενώς, στην κατασκευή του φαινομένου της Συσπείρωσης. Η επίδραση της Συσπείρωσης είναι στενά συνδεδεμένη με τις καταστάσεις διεθνών - διακρατικών κρίσεων. Η αντίληψη πως η κρίση αποτελεί εξ ορισμού αποτυχία της διοίκησης συνήθως οδηγεί στην επιστράτευση στρατηγικών απολογίας και απόδοση ευθυνών εκ μέρους της και εκ μέρους των αντιπάλων της, με στόχο την επικράτηση της ισχυρότερης ερμηνείας που θα κυριαρχήσει και θα διαχειριστεί το εσωτερικό μέτωπο.

Η θεωρία του φαινομένου της Συσπείρωσης, ερμηνεύει μια διαδικασία που εσωτερικεύει την επίδραση μιας διεθνούς κρίσης συνδέοντας την εξωτερική πολιτική

με την διαχείριση του εσωτερικού μετώπου. Η θεωρία της Συσπείρωσης τοποθετείται στην καρδιά των πεδίων της πολιτικής επικοινωνίας και διεθνών σχέσεων.

Η περιπτωσιολογική ανάλυση εστιάζεται στην προεδρική ρητορική των ΗΠΑ στον απόηχο της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 και την κατασκευή του αφηγήματος του «πολέμου κατά της τρομοκρατίας» (War against Terrorism) που είχε σαν στόχο την συγκρότηση συγκεκριμένης ερμηνείας των γεγονότων και την προετοιμασία της χώρας για πόλεμο. Ο «πόλεμος κατά της τρομοκρατίας» αποτελεί ένα μεγαπλαίσιο (master frame) που ενέχει διάφορες λειτουργίες, γνωσιακές και αξιολογικές, συνδέοντας διάφορα, δεδομένα, γεγονότα και ηγεσίες καθώς και στοχοποιώντας υπαίτιους, ταυτοποιώντας θύματα και αποδίδοντας ευθύνες (Samaras, 2005: 364, Snow & Benford 1991: 138). Σύμφωνα με τον Entman (2004: 05) ένα μεγαπλαίσιο έχει τις ίδιες λειτουργίες με ένα απλό πλαίσιο σε μεγαλύτερη κλίμακα. Συγκεκριμένα, οροθετεί τις καταστάσεις ως προβληματικές, αναγνωρίζει τις αιτίες, μεταφέρει ηθικές κρίσεις και περιλαμβάνει λύσεις και βελτιώσεις. Με την χρήση αυτού του μεγαπλαισίου επιδιώχθηκε η προβολή των γεγονότων της 11^{ης} Σεπτεμβρίου με συγκεκριμένο τρόπο με στόχο την νομιμοποίηση ενεργειών που άπτονταν των συμφερόντων των ΗΠΑ αλλά και την αποκατάσταση του διεθνούς κύρους της υπερδύναμης.

Αυτή η τυπική περίπτωση Συσπείρωσης συγκρίνεται με μία μικρότερου μεγέθους όπως είναι ο πόλεμος κατά του Ιράκ (2003) με στόχο την σύγκριση και την εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με την υπόθεση της μελέτης.

Η στρατηγική επικοινωνία ως διάσταση της διαχείρισης κρίσεων αποτελεί ένα σημαντικό άξονα της διαχείρισης κρίσεων στις διεθνείς σχέσεις, καθώς αυτή η διαδικασία αποτελεί πρωτίστως μια διαχείριση μηνυμάτων και εικόνων τα οποία ανάλογα με την αποτελεσματικότητά τους έχουν την δυνατότητα να συνεισφέρουν στην έκβαση της κρίσης. Από την άλλη, η διαχείριση κρίσεων διαθέτει δύο εξίσου σημαντικές διαστάσεις, την εσωτερική και την εξωτερική. Διαχείριση κρίσεων στο εσωτερικό μέτωπο πραγματοποιείται κυρίως με την στρατηγική επικοινωνία των πολιτικών φορέων όπου αντικειμενικός σκοπός τους αποτελεί η συσπείρωση της κοινής γνώμης γύρω από την ηγεσία προκειμένου να νομιμοποιηθούν οι ενέργειες στο εξωτερικό μέτωπο.

Από την άλλη, η εξωτερική διαχείριση της κρίσης πραγματοποιείται μέσω της διεθνούς πολιτικής επικοινωνίας και προϋποθέτει προηγούμενη διαχείριση του εσωτερικού μετώπου. Όταν στο εσωτερικό κυριαρχεί η συναίνεση σε επίπεδο

πολιτικής ελίτ, η στοίχιση των μέσων επικοινωνίας και η συσπείρωση της κοινής γνώμης τότε το κεντρικό μήνυμα της χώρας προς το εξωτερικό περιέχει το μετα-μήνυμα¹ της ενότητας και αποφασιστικότητας. Σε όρους διεθνών σχέσεων αυτό μεταφράζεται ως ισχύς και αξιοπιστία του κράτους, δύο έννοιες σημαντικές για την διαχείριση των απειλών στις διακρατικές κρίσεις.

Προϋποτιθέμενη συνθήκη, όμως, για να επιτευχθεί μια ενιαία φωνή ή συναίνεση στο εσωτερικό μέτωπο αποτελεί το φαινόμενο της Συσπείρωσης γύρω από την σημαία. Μέχρι τώρα οι μελετητές του φαινομένου εξετάζαν την ύπαρξη του φαινομένου αυτού καθ' εαυτού κατά το ξέσπασμα μιας διακρατικής κρίσης με σκοπό να εντοπιστεί το ακριβές χρονικό πλαίσιο στο οποίο το φαινόμενο επιδρούσε στην πολιτική και τα παραγωγικά του αίτια. Η μέχρι τώρα βιβλιογραφία δεν έχει επαρκώς εστιάσει στην ρητορική του διάσταση ώστε να διερευνηθεί ποια είναι και αν υπάρχει επίδραση της πολιτικής ρητορικής πάνω στο φαινόμενο και αν αυτή η διάσταση αποτελεί ένα επιπλέον παραγωγικό αίτιο.

Η βασική υπόθεση εργασίας της έρευνας εξετάζει την εφαρμογή του στρατηγικού στοχασμού στην διεθνή πολιτική επικοινωνία. Θεωρώντας τις λήψεις αποφάσεων ως ένα μαύρο κουτί (Black Box), με εισροές τις αντικειμενικές συνθήκες (διεθνολογικό γεγονός) και εκροές την ρητορική στρατηγική, όπως αυτή διαμορφώνεται ή καταγράφεται από τα διαγγέλματα του Προέδρου των ΗΠΑ, ορίζονται οι μεταβλητές και ο τρόπος διερεύνησής τους. Η σχέση η οποία υπάρχει ανάμεσα στις αντικειμενικές συνθήκες και τις στρατηγικές αποτελούν νόμους – κανονικότητες που διέπουν την στρατηγική επικοινωνία. Η μεθοδολογία αυτή, που αποτελεί εξέλιξη/προσαρμογή της ρητορικής κριτικής, χρησιμοποιείται ευρέως στο πεδίο της ενδοκρατικής στρατηγικής επικοινωνίας για να εξακριβωθούν η χρήση επικοινωνιακών στρατηγικών από τα κόμματα καθώς και τα παραγωγικά αίτια αυτών των επιλογών (Benoit, 2007, Trent & Friedenber, 1995, Σαμαράς 2008, Samaras & Parathanassopoulos, 2006). Στην παρούσα ανάλυση η αναλυτική αυτή μέθοδος μεταφέρεται και προσαρμόζεται από το πεδίο της κομματικής επικοινωνίας σε αυτό της διεθνούς πολιτικής επικοινωνίας και κατ' επέκταση των διεθνών σχέσεων.

Ως ανεξάρτητη μεταβλητή ορίζονται οι αντικειμενικές συνθήκες που αναλύονται με εργαλεία διεθνούς πολιτικής (θεωρίες διαχείρισης κρίσεων κλπ.) και ως εξαρτημένη

¹ Το μετα- μήνυμα αποτελεί ένα είδος πλαισίωσης το οποίο βοηθάει να γίνει ευκολότερα αντιληπτό. Όπως αναφέρει και ο Bateson («καμία επικοινωνιακή κίνηση, προφορική ή όχι, θα μπορούσε να γίνει αντιληπτό χωρίς αναφορά στο μετα-επικοινωνιακό μήνυμα ή μετά – μήνυμα σχετικά με το τι γίνεται το οποίο είναι ποιο πλαίσιο μετάφρασης ταυριάζει στην εκάστοτε πράξη» Menache & Siegel (1998:310).

οι στρατηγικές επικοινωνίας που χρησιμοποιούνται για την αντιμετώπιση της κατάστασης και αναλύονται με εργαλεία της ρητορικής.

Η δεύτερη υπόθεση εργασίας εστιάζει στην διερεύνηση της σχέσης της κινητοποίησης της κοινής γνώμης με τις αντικειμενικές συνθήκες και την ρητορική στρατηγική κατά την αναζήτηση των παραγωγικών αιτιών του φαινομένου της συσπείρωσης. Κατά την εμφάνιση του φαινομένου της συσπείρωσης η εργασία αναζητά το βαθμό επηρεασμού του από την ρητορική της πολιτικής ελίτ και από το αντικειμενικό γεγονός. Συνεπώς, ως εξαρτημένη μεταβλητή ορίζεται η κινητοποίηση της κοινής γνώμης ως έκφανση του φαινομένου, ενώ διερευνάται η ανεξάρτητη μεταβλητή ανάμεσα στην ρητορική στρατηγική και το αντικειμενικό γεγονός ως προς τα παραγωγικά του αίτια.

Η 11^η Σεπτεμβρίου και ο πόλεμος στο Ιράκ (2003) λειτουργούν ως τα παραγωγικά γεγονότα που κινητοποιούν την διαδικασία της συσπείρωσης γύρω από την σημαία. Στο πρώτο συνυπάρχει τόσο η ρητορική όσο και το ίδιο το γεγονός. Αντίθετα, στο πόλεμο κατά του Ιράκ δεν υπήρξε κάποιο εξίσου ισχυρό προγενέστερο γεγονός. Η διαφορά αυτή συνεισφέρει ως επαλήθευση και επιβεβαίωση της υπόθεσης. Επίσης ως επαλήθευση χρησιμοποιούνται οι δημοσκοπήσεις των περιόδων της 11^{ης} Σεπτεμβρίου και του πολέμου στο Ιράκ (2003) που επιβεβαιώνουν την εναρμόνιση των ποσοστών αποδοχής της κυβέρνησης με την σταδιακή κλιμάκωση της ρητορικής της.

Τις υποθέσεις έρευνας τις πλαισιώνουν τρία επιπλέον ερευνητικά ερωτήματα, οι απαντήσεις των οποίων θα δοθούν μέσα από την περιπτωσιολογική ανάλυση. Το πρώτο ερώτημα εξετάζει ποια μορφή παίρνουν οι στρατηγικές απολογίας οι οποίες χρησιμοποιούνται στο αφήγημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου.

Το δεύτερο ερώτημα αναζητά την διαφοροποίηση ανάμεσα στα ρητορικά σχήματα αναφορικά με τον απολογητικό λόγο και την επιδίωξη της συσπείρωσης. Σκοπός του ερωτήματος είναι να καταδείξει την σχέση που έχει η απολογία με την επιδίωξη της απολογίας και την επιδεικτική ρητορική του Μπους, ανάμεσα στις δύο περιπτώσεις που διερευνώνται.

Γενικότερα, με βάση το περιεχόμενο του λόγου αλλά και την χρήση των διαφόρων ρητορικών στρατηγικών θα εξαχθούν συμπεράσματα σχετικά με τις αντικειμενικές συνθήκες και τις αποφάσεις που λαμβάνονταν σε επίπεδο διαχείρισης της κρίσης από τα στρατηγικά επιτελεία. Η συσχέτιση αυτή θα πραγματοποιηθεί με την

προσέγγιση του «Μαύρου κουτιού» (Black box) και της λογικής της εκστρατείας (campaign mode)² από την επιστήμη της πολιτικής επικοινωνίας με στόχο την κωδικοποίηση στοιχείων στρατηγικού στοχασμού.

Για την διερεύνηση των παραπάνω υποθέσεων εργασίας χρησιμοποιείται η μέθοδος της ρητορικής Ποιοτικής Ανάλυσης Περιεχομένου στα ερμηνευτικά σχήματα του Προέδρου Μπους. Η συγκεκριμένη μέθοδος χρησιμοποιήθηκε προς χάριν ευελιξίας στην ερευνητική διαδικασία. Επιπλέον, η ανάπτυξη και αποσαφήνιση της θεωρίας ταιριάζουν καλύτερα με την εφαρμογή της ποιοτικής μεθόδου. Επίσης, κύριο χαρακτηριστικό της ποιοτικής έρευνας είναι ότι βασίζεται σε συγκριτικά μικρότερο αριθμό περιπτώσεων με στόχο όχι την ανακάλυψη γενικότερων τάσεων αλλά την διαμόρφωση ολικής εικόνας για κάθε περίπτωση και την ανεύρεση των κοινών τους στοιχείων (Κυριαζή, 2005:51). Κατά συνέπεια η συγκεκριμένη μέθοδος ταιριάζει περισσότερο στην φύση και τους στόχους της παρούσας διατριβής.

Με βάση τα κριτήρια επιλογής περιπτώσεων του Van Evera (2000: 128), οι συγκεκριμένες περιπτώσεις επιλέχθηκαν με βάση τον πλούτο των δεδομένων τους, τις ακραίες τιμές της ανεξάρτητης μεταβλητής και την μεγάλη περιπτωσιολογική διακύμανση των τιμών των ανεξάρτητων μεταβλητών. Η μεγάλη περιπτωσιολογική διακύμανση περιέχεται ανάμεσα στις δύο περιπτώσεις που ερευνώνται με αποτέλεσμα να γίνει δυνατός ο καλύτερος έλεγχος των προβλέψεων.

Τα διαγγέλματα και ομιλίες του προέδρου κατά την 11/9 που επιλέχθηκαν, σκιαγραφούν την διαδικασία επίλυσης της κρίσης και διαφωτίζουν τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων και στρατηγικών που χρησιμοποιήθηκαν. Επιπλέον, αποτελούν κομβικά σημεία στην κατάληξη της 11/9 που ήταν ο πόλεμος στο Αφγανιστάν. Με άλλα λόγια, φωτίζουν την διαδικασία που ακολουθήθηκε από το επιτελείο του Μπους προκειμένου να οδηγήσουν την κοινή γνώμη και την χώρα στον πόλεμο του Αφγανιστάν ενώ ταυτόχρονα να αποκαταστήσουν την εικόνα της χώρας διεθνώς.

² Η λογική της εκστρατείας ορίζεται ως: «ο τρόπος λειτουργίας που συνδυάζει την εστίαση στην νίκη στις εκλογές με την συνεχή χρήση στρατηγικού στοχασμού. Ιδανικά ο στρατηγικός στοχασμός στην λογική της εκστρατείας βασίζεται σε μια βαθιά κατανόηση του πολιτικού στίβου που επιτρέπει στον επαγγελματία της επικοινωνίας να κάνει τις σωστές επιλογές» (Burton και Shea 2003, Powell και Cowart 2003). Ουσιαστικά, ο όρος αυτός αποτελεί μια κωδικοποιημένη αναφορά στον στρατηγικό σχεδιασμό των κομμάτων και στον τρόπο με τον οποίο αυτός διαμορφώνει τις απεικονίσεις της πολιτικής κατά την διάρκεια της προεκλογικής εκστρατείας (Σαμαράς, 2008:38). Στην προκειμένη περίπτωση η λογική της εκστρατείας χρησιμοποιείται για να καταδείξει τον στρατηγικό σχεδιασμό σε όρους κινητοποίησης της κοινής γνώμης για στόχους εξωτερικής πολιτικής. Η λογική της εκστρατείας στο εσωτερικό έχει ως υποκείμενο το κόμμα και τον μηχανισμό του και στοχεύει στην κινητοποίηση της κοινής γνώμης για εκλογές. Σε όρους διεθνών σχέσεων χρησιμοποιείται ο κρατικός στρατηγικός σχεδιασμός με στόχο την κινητοποίηση της κοινής γνώμης στο μεν εσωτερικό για συσπείρωση στο δε εξωτερικό για προβολή ισχύος και κινητοποίηση της διεθνούς κοινότητας.

Αντίστοιχα, το αφήγημα του πολέμου κατά του Ιράκ επιλέχτηκε με βάση την ίδια μέθοδο. Ειδικότερα, επιλέχτηκε υλικό λίγους μήνες πριν την εισβολή, κατά την έναρξή της και λίγους μήνες μετά την επίσημη λήξη των μεγάλων εχθροπραξιών μέχρι και την σύλληψη του Σαντάμ που αποτέλεσε την ηθική λήξη της επέμβασης. Ο πρώτος λόγος συνδέθηκε με το τελευταίο διάγγελμα του Προέδρου σχετικά με την 11/9 ένα χρόνο πριν. Δεν λαμβάνονται υπόψη λόγοι μετά την σύλληψη του Σαντάμ, καθώς η παραμονή των αμερικανικών στρατευμάτων στη χώρα είναι για στρατιωτικούς λόγους και για λόγους διατήρησης του ελέγχου της κατάστασης. Αυτό συνεπάγεται μια παγίωση της κατάστασης, όπως συνέβη, με αποτέλεσμα την αδιαφορία της κοινής γνώμης.

Παρόλο που το θέμα είχε μείνει επίκαιρο μέχρι και την πρώτη θητεία του Προέδρου Ομπάμα το 2008, η παγίωση της κατάστασης είχε εξαλείψει το φαινόμενο της συσπείρωσης ενώ από την άλλη, δεν αποτελούσε πλέον από τα πρώτα ζητήματα επικαιρότητας. Επομένως, η περίοδος μετά την σύλληψη του Σαντάμ δεν βρίσκεται μέσα στους ερευνητικούς στόχους της παρούσας διατριβής.

Για την συγκρότηση του θεωρητικού υπόβαθρου της εργασίας μελετήθηκε διεπιστημονική βιβλιογραφία αποτελούμενη από την επιστήμη των Διεθνών Σχέσεων και της Στρατηγικής Πολιτικής Επικοινωνίας. Συγκεκριμένα, από το πεδίο των Διεθνών Σχέσεων μελετήθηκε η διαχείριση κρίσεων και η θεωρία του Πολιτικού Ρεαλισμού στην οποία στηρίζεται και η παρούσα διατριβή. Από το πεδίο της στρατηγικής πολιτικής επικοινωνίας μελετήθηκαν οι θεωρίες της Αποκατάστασης της εικόνας και των Στρατηγικών Απολογίας ως τρόποι επικοινωνιακής διαχείρισης κρίσεων, της θεωρίας των Ερμηνευτικών Πλαισίων, της απόδοσης αιτιότητας και από το πεδίο της διεθνούς πολιτικής επικοινωνίας του φαινομένου της συσπείρωσης γύρω από την σημαία.

Στη συνέχεια, εξετάστηκαν οι λόγοι που εκφώνησε ο Πρόεδρος Μπους την περίοδο αμέσως μετά το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου έως και το Ετήσιο Διάγγελμα στο Κογκρέσο μετά την εισβολή στο Αφγανιστάν τον Ιανουάριο του 2002. Επιπλέον, εξετάστηκαν τα διαγγέλματα του Προέδρου Μπους πριν το ξεκίνημα της εισβολής στο Ιράκ και συγκεκριμένα από το Ετήσιο Διάγγελμα του 2003 (Ιανουάριος) μέχρι την σύλληψη του Σαντάμ Χουσεΐν τον Δεκέμβριο του ίδιου έτους.

Η Σύνδεση της έρευνας με το πεδίο των διεθνών σχέσεων

Η εργασία αυτή διέπεται από την θεωρία του πολιτικού ρεαλισμού των Διεθνών Σχέσεων και ειδικότερα στο ζήτημα της αντίληψης της θεωρίας για το διεθνές σύστημα. Επιδιώκει να αποτελέσει ένα συνδυαστικό κρίκο ανάμεσα στην φύση και συμπεριφορά των κρατών στη διεθνή πολιτική και στους εσωτερικούς προσδιοριστικούς παράγοντες που κατευθύνουν αυτήν την πολιτική.

Ο πολιτικός ρεαλισμός είναι μια σχολή σκέψης που απαντά με έναν πολύ συγκεκριμένο και μοναδικό τρόπο σε μια σειρά από κεντρικά ερωτήματα όπως ποια είναι η δομή και ο χαρακτήρας του διεθνούς συστήματος, ποια είναι τα κύρια αίτια της στρατηγικής συμπεριφοράς των κρατών, πως επιβιώνουν τα κράτη σε ένα ανταγωνιστικό διεθνές σύστημα, πως κατοχυρώνεται η ειρήνη κ.α. (Πλατιάς, 2002:26).

Όπως είναι γνωστό, σύμφωνα με την θεωρία του πολιτικού ρεαλισμού τα κράτη επιδιώκουν την ισχύ. Η ισχύς είναι το νόμισμα της πολιτικής των μεγάλων δυνάμεων και τα κράτη ανταγωνίζονται μεταξύ του γι' αυτή (Mearsheimer, 2006: 42). Τα κράτη επομένως σύμφωνα με τους ρεαλιστές θα πρέπει να επιδιώκουν τα εθνικά τους συμφέροντα και το υπέρτατο εθνικό συμφέρον είναι η αύξηση της θέσης ισχύος του κράτους (Waltz, 2011:61). Ήδη ο Θουκυδίδης είχε διατυπώσει πως ο «ισχυρός επιβάλλει ό,τι του επιτρέπει η δύναμή του και ο αδύναμος υποχωρεί όσο του επιβάλλει η αδυναμία του» (Πλατιάς, 2002: 27) και αυτό διότι στην διεθνή πολιτική δεν υπάρχει καμία εξουσία που να είναι σε θέση να απαγορεύσει αποτελεσματικά την χρήση βίας (Waltz, 2011: 261). Με άλλα λόγια, στο διεθνές σύστημα υπάρχει έλλειψη οργανωμένης τάξης κατά το πρότυπο της εσωτερικής οργάνωσης των κρατών (Πλατιάς, 2002: 26), δηλαδή, το διεθνές σύστημα είναι άναρχο.

Επιπλέον, για τους ρεαλιστές, υπέρτατο εθνικό συμφέρον αποτελεί η ασφάλεια του κράτους και η επιβίωσή τους στο ανταγωνιστικό διεθνές σύστημα. Η ασφάλεια επιτυγχάνεται μέσω της ισχύος και μάλιστα της στρατιωτικής ισχύος (Κουσκουβέλης, 2004:60).

Σκοπός βέβαια της εργασίας αυτής δεν είναι να παρουσιάσει τις αρχές του πολιτικού ρεαλισμού και τις διαφορές με τις άλλες θεωρίες την στιγμή μάλιστα που υπάρχει εκτενής βιβλιογραφία πάνω σε αυτά τα ζητήματα. Αντίθετα, με βάση αυτή την μικρή εισαγωγή στις βασικές θέσεις των ρεαλιστών επιδιώκει να εντοπίσει την σχέση του εσωτερικού μετώπου με την συμπεριφορά των κρατών στο εξωτερικό. Η μελέτη αυτή όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω θα πραγματοποιηθεί μέσα από το

διεπιστημονικό φαινόμενο της Συσπείρωσης γύρω από την Σημαία σε περιόδους κρίσεων.

Σύμφωνα με τον Gilpin (2004:171) είναι αδύνατον να διατυπώσουμε με συστηματικό και εξαντλητικό τρόπο τους εσωτερικούς προσδιοριστικούς παράγοντες της εξωτερικής πολιτικής των κρατών, καθώς υπάρχει υπερβολικά μεγάλος αριθμός ποιοτικών μεταβλητών όπως οι προσωπικότητες, ο εθνικός χαρακτήρας, η κοινωνική δομή, τα οικονομικά συμφέροντα η πολιτική οργάνωση κλπ. Από την άλλη, ο Waltz (2011: 114) υποστηρίζει πως η εσωτερική οργάνωση των κρατών είναι το κλειδί για να κατανοηθεί ο πόλεμος και ειρήνη.

Επιπλέον, οι επιλογές εξωτερικής πολιτικής πραγματοποιούνται από πολιτικούς ηγέτες και ελίτ, οι οποίες δεν διαθέτουν πάντοτε την πλήρη ελευθερία να χρησιμοποιούν και να διαχειρίζονται εθνικούς πόρους όπως επιθυμούν (Rose, 1998:147). Το γεγονός αυτό δείχνει πως οι ηγέτες και πολιτικές ελίτ διέπονται από την ανάγκη χειραγώγησης της κοινής γνώμης με στόχο την άσκηση αποτελεσματικής εξωτερικής πολιτικής.

Κατά συνέπεια, παρατηρείται πως ενώ η ρεαλιστική θεωρία εξετάζει την συμπεριφορά των κρατών στο εξωτερικό είναι αναγκαίο να εξεταστεί πώς επιβεβαιώνεται η θεωρία σε πρωτογενής μορφή μέσα από τα πολιτικά αφηγήματα της μεταβλητής των προσωπικοτήτων, πώς μεταφέρεται το μήνυμα στην κοινή γνώμη και πως με αυτόν τον τρόπο δημιουργείται μια ενιαία εικόνα του κράτους στη διεθνή πολιτική.

Ο πόλεμος συχνότατα προάγει την εσωτερική ενότητα του κάθε εμπόλεμου κράτους. Συνεπώς, «το κράτος που ταλανίζεται από εσωτερικές διαμάχες μπορεί, αντί να περιμένει μία τυχαία έξωθεν επίθεση (σ.σ. κρίση) να επιδιώξει τον πόλεμο που θα φέρει την ειρήνη στο εσωτερικό του. Για παράδειγμα, ο Υπουργός Εξωτερικών W.H. Seward ακολούθησε αυτή τη συλλογιστική όταν, παρότρυνε τον Λίκολν να ακολουθήσει μια δυναμική εξωτερική πολιτική, η οποία περιλάμβανε και την πιθανότητα κήρυξης πολέμου κατά της Ισπανίας και της Γαλλίας» (Waltz,2011: 114-115).

Η εσωτερική ζύμωση της κοινής γνώμης για να επιτευχθεί μια δυναμική εξωτερική πολιτική εκ μέρους της κυβέρνησης αποτελεί το μαύρο κουτί (black box) των διεθνών σχέσεων. Αντίθετα, στην επιστήμη της επικοινωνίας αυτή η διαδικασία είναι γνωστή και παράγεται μέσα από την επίδραση της συσπείρωσης. Συνεπώς, υπάρχει μια

συμπληρωματικότητα που επιτρέπει την ολοκλήρωση της εικόνας για την συμπεριφορά ενός κράτους στο διεθνές σύστημα.

Σύντομη επισκόπηση των κεφαλαίων

Το πρώτο κεφάλαιο αποτελεί το πρώτο επίπεδο ανάλυσης της παρούσας εργασίας που συνδέει την θεωρία της Συσπείρωσης γύρω από την σημαία με την θεωρία της διαχείρισης κρίσεων από τις διεθνείς σχέσεις.

Κατά πρώτον, παρουσιάζεται το φαινόμενο της Συσπείρωσης γύρω από την σημαία στην αρχική του διάσταση, όπως αυτό διατυπώθηκε από την μέχρι τώρα βιβλιογραφία. Ειδικότερα, παρουσιάζονται οι μέχρι τώρα σχολές σκέψης σχετικά με τα παραγωγικά αίτια του φαινομένου και την διάρκειά του. Επιπλέον αναλύεται η σχέση εξάρτησης των ΜΜΕ με το κράτος (Media – State Relations) προκειμένου να γίνει κατανοητή η λειτουργία των μέσων επικοινωνίας σε καταστάσεις κρίσεων.

Οι θεωρίες όπως το μοντέλο του καταρράκτη (cascade activation), η επίδραση CNN (CNN effect) και η ηγεμονική λειτουργία (hegemonic function) αποτελούν εγγενείς στοιχεία για την κατανόηση της διάχυσης του μηνύματος και την εφαρμογή της στρατηγικής επικοινωνίας της πολιτικής ελίτ σε περιόδους κρίσεων.

Τέλος, παρουσιάζεται η θεωρία διαχείρισης κρίσεων μέσα από την οπτική των διεθνών σχέσεων. Η ουσία της απόφασης και η σημασία της λήψης των αποφάσεων σε συνάρτηση με την αξιοπιστία και την ισχύ καταδεικνύουν την θεωρία διαχείρισης κρίσεων και την σχέση με το φαινόμενο της συσπείρωσης και την στρατηγική επικοινωνία στην διαχείριση του εσωτερικού μετώπου.

Το δεύτερο κεφάλαιο της εργασίας αποτελεί το θεωρητικό της πλαίσιο ενώ πραγματεύεται και το δεύτερο επίπεδο ανάλυσης συνδέοντας τις στρατηγικές απολογίας, την διαχείριση κρίσεων και την συσπείρωση γύρω από την σημαία. Η σύνδεση αυτή είναι σημαντική προκειμένου να γίνει κατανοητός ο ρόλος της ρητορικής στη διαχείριση κρίσεων και την κινητοποίηση της κοινής γνώμης.

Ως θεωρητικό πλαίσιο αυτής της εργασίας χρησιμοποιούνται οι Στρατηγικές Απολογίας και η Διαδικασία Απόδοσης Αιτιότητας ως εργαλεία διαχείρισης κρίσεων ενώ αναλύεται η αναγκαιότητά τους για την πραγματοποίηση στρατηγικής

επικοινωνίας τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό κατά την εξέλιξη μιας κρίσης.

Ειδικότερα, στο κεφάλαιο γίνεται μια εισαγωγή στο ρητορικό φαινόμενο της απολογίας, αναλύονται τα είδη της απολογίας και η στρατηγική τους χρήση. Επίσης, αναλύεται η εφαρμογή τους και η χρήση τους στις διακρατικές σχέσεις και παρουσιάζεται και ο ρόλος της θεωρίας απόδοσης ευθυνών στην παραγωγική διαδικασία της κατηγορίας, στοιχείο κινητοποίησης της απολογίας.

Στη συνέχεια, παρουσιάζεται η θεωρία των ερμηνευτικών πλαισίων, που χρησιμοποιείται επικουρικά στην ανάλυση των κειμένων κυρίως καθώς τα ερμηνευτικά πλαίσια αποτελούν σημαντικά στοιχεία στην συγκρότηση του μηνύματος στο πλαίσιο της στρατηγικής επικοινωνίας.

Το δεύτερο κεφάλαιο, εν γένει, αναδεικνύει την ρητορική διάσταση της συσπείρωσης που πραγματεύεται την σχέση με την απολογία. Τέλος, καταλήγει στα ερευνητικά ερωτήματα και τις υποθέσεις εργασίας της παρούσας έρευνας.

Στο τρίτο κεφάλαιο της εργασίας παρουσιάζεται αναλυτικά η περιπτωσιολογική μελέτη του ρητορικού προεδρικού αφηγήματος του πολέμου κατά της τρομοκρατίας. Κατά την ανάλυση ελέγχονται οι υποθέσεις εργασίας. Ως εργαλεία ανάλυσης χρησιμοποιούνται οι θεωρίες που διατυπώθηκαν στις προηγούμενες ενότητες και εφαρμόζονται με την μέθοδο της ρητορικής ποιοτικής ανάλυσης περιεχομένου.

Το αφήγημα του πολέμου κατά της τρομοκρατίας αποτελεί μια χαρακτηριστική περίπτωση της ύπαρξης του φαινομένου της συσπείρωσης. Στην έρευνα αναλύονται οι δύο πτυχές του πολέμου κατά της τρομοκρατίας, ο πόλεμος κατά του Αφγανιστάν και ο πόλεμος στο Ιράκ. Η ανάλυση αυτή επιτρέπει την εξαγωγή συμπερασμάτων σε σχέση με την ρητορική διάσταση της συσπείρωσης καθώς και την σύγκριση των περιπτώσεων με στόχο την επαλήθευση των υποθέσεων.

Στο τέταρτο και τελευταίο κεφάλαιο της εργασίας διατυπώνονται τα συμπεράσματα και πραγματοποιείται η αξιολόγηση των αποτελεσμάτων της έρευνας, βάσει των οποίων επαληθεύεται η αρχική υπόθεση της παρούσας έρευνας, όπως αυτή πραγματοποιήθηκε με τη χρησιμοποίηση της παραπάνω μεθοδολογίας.

Κεφάλαιο 2

Η Επίδραση της Συσπείρωσης

Στο κεφάλαιο αυτό θα αναλυθεί το φαινόμενο της επίδρασης της Συσπείρωσης γύρω από την Σημαία (Rally round the flag effect) ως μια αντίδραση της κοινής γνώμης στο εσωτερικό που παρατηρείται κατά την διάρκεια διακρατικών - διεθνών κρίσεων. Στο πρώτο μέρος του κεφαλαίου θα παρουσιαστεί το φαινόμενο στην αρχική του διάσταση, όπως αυτό έχει παρουσιαστεί σε μέχρι τώρα μελέτες και μετρήσεις της κοινής γνώμης των ΗΠΑ σε περιόδους κρίσεων. Στη συνέχεια, θα παρουσιαστούν τα μοντέλα διαχείρισης κρίσεων και λήψεως αποφάσεων στην εξωτερική πολιτική όπως παρουσιάζονται στη θεωρία διεθνών σχέσεων. Στόχος είναι να καταδειχθεί η σχέση που υπάρχει ανάμεσα στο φαινόμενο και την διαχείριση κρίσεων στην εξωτερική πολιτική.

Η έρευνα θα κινηθεί σε δύο επίπεδα ανάλυσης, το εσωτερικό και το εξωτερικό, επιχειρώντας να δείξει την διαλεκτική σχέση ανάμεσά τους. Το αντικείμενο των διεθνών σχέσεων εξετάζει τις εξωτερικές σχέσεις των κρατών και θα χρησιμοποιηθεί για την εξέταση των τρόπων διαχείρισης κρίσεων στην εξωτερική πολιτική. Αντίθετα, στο εσωτερικό θα αναλυθεί η θεωρία της συσπείρωσης ως φαινόμενο εσωτερικής αντίδρασης και νομιμοποίησης και θα εξεταστούν τα αίτια και η επίδραση της. Στις διακρατικές κρίσεις υπάρχει επίδραση των δύο επιπέδων και η ανάγκη ταυτόχρονης διαχείρισής τους. Η ισορροπία στο εσωτερικό είναι σημαντική για την εξωτερική διαχειριστική ικανότητα ενός κράτους κατά την εξέλιξη μιας κρίσης.

Αρχική υπόθεση του κεφαλαίου αποτελεί πως το φαινόμενο της Συσπείρωσης δίνει την απαραίτητη νομιμοποίηση στους διαμορφωτές πολιτικής (στην προκειμένη την Κυβέρνηση και των Πρόεδρο των ΗΠΑ) να διαχειριστούν την κρίση στο εξωτερικό με τρόπο αποτελεσματικό.

Η παραπάνω υπόθεση στηρίζεται στην παραδοχή πως η κρίση επιδρά σε δύο επίπεδα: το εσωτερικό και το εξωτερικό. Στο ξέσπασμα μιας κρίσης οι διαχειριστές καλούνται να δράσουν σε δύο μέτωπα για την επιτυχή αντιμετώπισή της. Απουσία της διαχείρισης στο ένα επίπεδο συνεπάγεται και αποτυχία στο άλλο. Το εσωτερικό και το εξωτερικό μέτωπο αποτελούν πτυχές του ίδιου νομίσματος. Η διαδικασία της Συσπείρωσης αποτελεί προϋπόθεση για την αποτελεσματική διαχείριση κρίσεων στο

εξωτερικό. Η διπλωματία που ασκείται στο εξωτερικό κατά την εξέλιξη μιας κρίσης και η επικοινωνιακή διαχείριση στο εσωτερικό για την συσπείρωση της κοινής γνώμης είναι αλληλένδετες και λαμβάνουν χώρα σε παράλληλους χρόνους. Την εποχή της άμεσης πληροφόρησης είναι αρκετά δύσκολος ο αποκλεισμός των ΜΜΕ από τα γεγονότα. Γι' αυτό το λόγο, επιχειρείται μια διαχείριση βασισμένη σε εργαλεία στρατηγικής επικοινωνίας προκειμένου τα ΜΜΕ να παρουσιάζουν τα μηνύματα που επιθυμούν να περάσουν οι διαχειριστές της κρίσης. Το αντικείμενο των διεθνών σχέσεων, από την άλλη, εξετάζει και παραθέτει τα εργαλεία που είναι απαραίτητα για την διαχείριση κρίσεων στις διακρατικές σχέσεις δηλ. σε επίπεδο εξωτερικής πολιτικής. Η πρακτική εφαρμογή και των δύο ταυτόχρονα μπορούν να οδηγήσουν στην αποτελεσματική επίλυση της κρίσης.

2.1 Το Φαινόμενο της Συσπείρωσης γύρω από την Σημαία (Rally round the flag effect)

Οι μελέτες του φαινομένου της Συσπείρωσης ξεκίνησαν την δεκαετία του 1970 από τον καθηγητή John Mueller (1973). Γενικότερα, το φαινόμενο της Συσπείρωσης γύρω από την Σημαία αποτελεί μια αναμενόμενη αντίδραση κάθε κοινωνίας ή ομάδας που νοιώθει να απειλείται. Παρόλο που δεν είναι αποκλειστικά αμερικανικό φαινόμενο οι περισσότερες μελέτες που έχουν γίνει αφορούν τις Ηνωμένες Πολιτείες. Το φαινόμενο αποτελεί μια σχεδόν ανακλαστική και εν πολλοίς αταβιστική αντίδραση μέσω της οποίας ενισχύεται η κοινωνική συνοχή (Σαμαράς, 2001,26).

Έκτοτε έχουν πραγματοποιηθεί αρκετές έρευνες (Althaus & Coe, 2007; Hetherington & Nelson, 2003; Baum, 2002; Sosale, 2010; Callahan & Virtanen, 1993; Kam & Ramos, 2008; Katz, 2000; Baum & Groeling, 2007 κ.α.) σχετικά με το φαινόμενο αυτό, κυρίως στις ΗΠΑ, που καταγράφουν ότι η δημοτικότητα του Προέδρου των ΗΠΑ συνήθως αυξάνεται κατά το ξέσπασμα διεθνών δραματικών γεγονότων (Oneal and Bryan, 1995: 380).

Ορισμός του Φαινομένου

Το φαινόμενο της Συσπείρωσης γύρω από την Σημαία αποτελεί μια ξαφνική και αξιοσημείωτη αύξηση της κοινής αποδοχής του προέδρου που προκύπτει ως αντίδραση σε κάποιου είδους διεθνή δραματικά γεγονότα που αφορούν τις Ηνωμένες Πολιτείες (Hetherington & Nelson, 2003: 37). Σύμφωνα με την αρχική περιγραφή του Mueller (1973: 208) προκειμένου να υπάρξει το φαινόμενο της Συσπείρωσης θα πρέπει ένα γεγονός να είναι διεθνές, να εμπλέκει τις Ηνωμένες Πολιτείες και ειδικά τον Πρόεδρο των ΗΠΑ και να είναι συγκεκριμένο, δραματικό και έντονα εστιασμένο. Δραματικό, διότι περιλαμβάνουν μια απειλή στις βασικές αξίες και μια μεγάλη πιθανότητα στρατιωτικών εχθροπραξιών. Επίσης, είναι έντονα εστιασμένα καθώς οι λαμβάνοντες τις αποφάσεις διαθέτουν ελάχιστο χρόνο απόκρισης (Oneal & Bryan, 1995:382). Αργότερα, ο Oneil (1996) περιορίζει ακόμη περισσότερο την έκταση του φαινομένου σε «γεγονότα που περιλαμβάνουν εκτεταμένη χρήση βίας σε περιόδους κρίσεων» (Baum & Groelling, 2002, 2007:11-13).

Με βάση τον παραπάνω ορισμό μπορεί να γίνει κατανοητός ο λόγος για τον οποίο το φαινόμενο ενεργοποιείται μόνο σε έκτακτες καταστάσεις κρίσεων. Ωστόσο, δεν είναι αυτόματη η εμφάνιση του φαινομένου, καθώς υπάρχουν περιπτώσεις όπου η αύξηση είναι μικρή ή και καθόλου (Oneal & Bryan, 1995:380 -381). Αυτό εξηγείται με βάση τα αίτια που προκαλούν το φαινόμενο.

Τα παραγωγικά αίτια του φαινομένου

Η ονομασία του φαινομένου προδίδει κατά βάση τα παραγωγικά του αίτια. Ο όρος του Μίλλερ «συσπείρωση γύρω από την σημαία» (rally round the flag) δείχνει πως σε περιόδους διεθνών κρίσεων οι πολίτες (αμερικάνοι στις έρευνες) συσπειρώνονται γύρω από τον ηγέτη (Πρόεδρο) που αποτελεί την προσωποποίηση – το σύμβολο της εθνικής ενότητας, σαν ένα είδος ζωντανής σημαίας (Hetherington & Nelson, 2003: 37).

Προτού αναλυθούν, όμως, οι σχολές σκέψης που εξηγούν τα παραγωγικά αίτια του φαινομένου θα πρέπει να σημειωθεί πως η κοινή γνώμη δεν ενδιαφέρεται να ανταμείψει ή να θυμάται μια επιτυχία στην εξωτερική πολιτική (Mueller, 2003: 10). Αυτό σημαίνει πως η συσπείρωση δεν παράγεται για λόγους επαινετικούς αλλά περισσότερο αποτελεί μια «θετική έκφραση ανησυχίας» (Σαμαράς, 2001:24) απέναντι στην εκτυλισσόμενη κρίση.

Οι δύο σχολές σκέψης που έχουν προκύψει στην εξήγηση των παραγωγικών αιτιών του φαινομένου (Hetherington & Nelson, 2003: 37) είναι αυτή του πατριωτισμού και αυτή της «πολιτικής ελίτ» (Opinion Leadership). Οι θεωρητικοί της σχολής του Πατριωτισμού θεωρούν πως η βασική κινητήριος δύναμη που οδηγεί στη συσπείρωση είναι ο πατριωτισμός των πολιτών. Σύμφωνα με αυτή την εκδοχή, μια διεθνής κρίση προκαλεί αισθήματα απειλής κατά του έθνους και οι πολίτες θεωρούν πως προκειμένου αυτό να επικρατήσει θα πρέπει να παρέχουν μια άνευ όρων υποστήριξη στον πρόεδρο (Callaghan & Virtanen, 1993: 762). Σε περιόδους κρίσεων ο Πρόεδρος, ως Αρχηγός του Κράτους, λαμβάνει έναν συμβολικό ρόλο, συμβολίζει το έθνος, είναι κάτι σαν τον Βρετανό μονάρχη: ο τελετουργικός ηγέτης του έθνους και ένα ζωντανό σύμβολο εθνικής ενότητας (Hetherington & Nelson, 2003: 38).

Στον αντίποδα της σχολής του πατριωτισμού βρίσκεται η σχολή της «πολιτικής Ελίτ» (Opinion Leadership). Η εκδοχή της σχολής αυτής βασίζεται στο μοντέλο της ηγεμονικής³ λειτουργίας των ΜΜΕ και θεωρεί ως παραγωγικό αίτιο της συσπείρωσης την συναίνεση της πολιτικής ελίτ και την απουσία αντίθετων απόψεων. Με άλλα λόγια, η πολιτική ελίτ συμβιβάζεται και συσπειρώνεται γύρω από την ηγεσία για να βοηθήσει στην εσωτερική νομιμοποίηση.

Η αναστολή της κριτικής της αντιπολιτευτικής ελίτ σε βάρος της ηγεσίας οδηγεί την κοινή γνώμη στην υποστήριξη της ηγεσίας αφού δεν υπάρχει αντιθετική πλαισίωση στην ρητορική της αντιπολίτευσης. Όσο τα γεγονότα παράγουν διακομματική συναίνεση και υποστήριξη της ελίτ προς την ηγεσία τόσο πιο αποτελεσματική είναι η παραγωγή υποστήριξης προς τον πρόεδρο (Baum & Groelling, 2007: 11). Αυτή η διαδικασία εξηγεί εν μέρει και την διάρκεια του φαινομένου, αφού μελέτες έχουν δείξει πως είναι περιορισμένη.

Επιπλέον, η σχολή αυτή βασίζεται στο γεγονός πως η κοινή γνώμη δεν ενδιαφέρεται ιδιαίτερα για την εξωτερική πολιτική (Mueller, 1996: 02). Αυτό σημαίνει πως όσο πιο μεγάλη είναι η ενασχόληση του κοινού με την εξωτερική πολιτική τόσο μικρότερη θα είναι η συσπείρωση (Baum, 2002:283). Το γεγονός αυτό σχετίζεται με την πληροφόρηση και γνώση του κοινού για τα ζητήματα αυτά. Άλλωστε, ο βασικός λόγος επίδρασης του φαινομένου της συσπείρωσης είναι το γεγονός πως αντίθετα με το εσωτερικό, το κοινό στις εξωτερικές κρίσεις διαθέτει μικρότερη πληροφόρηση για να κάνει πολιτική κριτική (Oneal & Baker, 2001: 668).

³ Ο όρος του ηγεμονισμού χρησιμοποιείται εδώ με την Γκραμισιανή έννοια.

Η βασική πληροφόρηση της κοινωνίας στα ζητήματα εξωτερικής πολιτικής γίνεται μέσω των ΜΜΕ, τα οποία προτιμούν να στηρίζονται «πηγές με μεγαλύτερη εξουσία» (Baum & Grielling, 2007:08) ώστε να είναι αξιόπιστες. Το γεγονός αυτό καθιστά την στρατηγική επικοινωνία της ηγεσίας πιο αποτελεσματική καθώς της επιτρέπουν να επιβάλλει τον ορισμό της κατάστασης που επιθυμεί. Από την άλλη το κοινό αντιδρά σε κάθε πληροφόρηση που λαμβάνει.

Για παράδειγμα, κατά την αεροπειρατεία στην πτήση της TWA τον Ιούνιο του 1985 η δημοτικότητα του προέδρου Ρίγκαν αυξήθηκε σε 51% όταν η κατάσταση θεωρήθηκε ιδιαίτερα επικίνδυνη. Με την απελευθέρωση κάποιων ομήρων, οκτώ μέρες αργότερα, η υποστήριξη του προέδρου υποχώρησε σε 27%. Αυτό αποτελεί περίπτωση της συλλογικής αντίδρασης των αμερικανών σε πληροφορίες για τις νέες εξελίξεις σχετικά με το πιο προβαλλόμενο ζήτημα της εποχής (Nacos, 1994: 80).

Γενικότερα, η εξήγηση του φαινομένου της συσπείρωσης γύρω από την ηγεσία βρίσκεται και στις δύο ερμηνείες καθώς από ψυχολογικής απόψεως οι εξωτερικές απειλές αυξάνουν την συνοχή της ενδο- ομάδας. Όπως σημειώνουν και οι Brewer and Brown (1998: 581) τα μέλη μιας ομάδας (στην προκειμένη οι ανήκοντες στο έθνος – κράτος) είναι πιο πιθανό να θεωρήσουν τον εαυτό τους ως «μία μονάδα» παρά ως δύο διαφορετικές ομάδες (Kam & Ramos, 2008:621). Και από αυτό δεν εξαιρείται ούτε η αντιπολιτευτική ελίτ. Θεωρείται επικίνδυνο, άλλωστε, για την αντιπολίτευση μια αντιθετική ρητορική καθώς ελλείψει πλήρους σχετικής γνώσης μπορεί να φανούν απληροφόρητοι ή αντί – πατριώτες (Oneal & Baker, 2001:676). Παράδειγμα αποτελούν τα λεγόμενα του ρεπουμπλικάνου υποψηφίου για την προεδρία Κόναλυ (John Conally) κατά την Ιρανική κρίση των ομήρων όπου χαρακτηριστικά ανέφερε: «Έχουμε μόνο έναν Πρόεδρο. Τώρα είναι η ώρα να συσπειρωθούμε γύρω του και να δείξουμε ενότητα απέναντι στον κόσμο και το Ιράν» (Hetherington & Nelson, 2003: 38).

Η διάρκεια του φαινομένου

Το φαινόμενο της συσπείρωσης είναι εντελώς προσωρινό και δεν επιφέρει μακροπρόθεσμα πολιτικά οφέλη ακόμα και από επιτυχημένα διεθνή εγχειρήματα (Mueller, 2003: 10). Μόλις η κρίση περάσει η υποστήριξη επιστρέφει στα κανονικά της επίπεδα (Mueller, 1973; Sigelman & Conover, 1981: 303). Επιπλέον, σε περίπτωση που μια διεθνής κρίση οδηγηθεί σε αδιέξοδο ή κρατήσει περισσότερο απ'

όσο αναμενόταν, όπως για παράδειγμα έγινε στους πολέμους της Κορέας και του Βιετνάμ, ο αντίκτυπος στην υποστήριξη του Πρόεδρου μπορεί να είναι ιδιαίτερα αρνητικός (Sigelman & Conover, 1981: 304). Σε περίπτωση δηλαδή που η κρίση παρατείνεται η υποστήριξη της αντιπολίτευσης μετατρέπεται σε κριτική με αποτέλεσμα η κοινή γνώμη να λαμβάνει αντιθετικά μηνύματα και διαφορετικές ερμηνείες του ζητήματος με αποτέλεσμα να χαλαρώσει την υποστήριξη, μειώνοντας έτσι τη συσπείρωση (Oneal & Baker, 2001: 676).

Κατά μια έννοια, το φαινόμενο της συσπείρωσης διαρκεί όσο διαρκεί η συναίνεση της πολιτικής ελίτ και η υποστήριξη των ΜΜΕ. Αυτό σε μεγάλο βαθμό σχετίζεται με την σχέση που έχουν τα ΜΜΕ με την πολιτική ηγεσία και ελίτ αλλά και στον μηχανισμό παραγωγής ειδήσεων. Η εξάρτηση των ΜΜΕ από τις επίσημες πηγές, ως πιο αξιόπιστες σε ζητήματα εξωτερικής πολιτικής οδηγούν στην ηγεμονική λειτουργία (βλ. επόμενη ενότητα) όταν υπάρχει συναίνεση ανάμεσα στην αντιπολιτευτική ελίτ και την ηγεσία. Σε μια τέτοια περίπτωση το μήνυμα των ΜΜΕ θα είναι μεροληπτικό εκφράζοντας την ίδια άποψη (Barnett & Roselle, 2008:12).

Καταλήγοντας, μόλις η ελίτ διασπαστεί το μήνυμα θα διαχυθεί και θα προκύψουν νέες οπτικές αντίθετες προς την μέχρι τώρα επικρατούσα (Hallin, 1986, Bennet, 1990). Αυτό επιφέρει στην ουσία και το τέλος της συσπείρωσης. Με άλλα λόγια, όσο τα ΜΜΕ τάσσονται υπέρ της κυβερνητικής πρακτικής τόσο η κοινή γνώμη παραμένει πιστή στο σκοπό. Για παράδειγμα, όταν τα μέσα άλλαξαν στάση κατά τον πόλεμο του Βιετνάμ η υποστήριξη μειώθηκε (Althaus & Coe, 2007: 4).

Σχέσεις Κράτους - ΜΜΕ

Στην παρούσα ενότητα θα αναφερθούν, γενικά, οι σχέσεις μεταξύ κράτους και Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας ώστε να διαμορφωθεί μια εικόνα για την επίδραση που έχουν τα μέσα στην κινητοποίηση της κοινής γνώμης και τον ρόλο που παίζουν στην δημιουργία της συσπείρωσης. Μέσω αυτής της σύντομης παράθεσης των σχέσεων κράτους – ΜΜΕ θα γίνει περισσότερο κατανοητός ο ρόλος των μέσων επικοινωνίας στις διακρατικές κρίσεις και η ανάγκη στρατηγικού σχεδιασμού εκ μέρους της πολιτικής ηγεσίας για την αποτελεσματική διαχείριση.

Όπως παρατηρείται στην μέχρι τώρα ανάλυση, οι σχέσεις των Μέσων Επικοινωνίας με το κράτος αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της επίδρασης της συσπείρωσης. Οι θεωρητικοί της συσπείρωσης της κοινής γνώμης αναγνωρίζουν σημαντικό ρόλο στα

Μαζικά Μέσα Επικοινωνίας αφού η συσπείρωση της κοινής γνώμης, η ομοφωνία της πολιτικής ελίτ και το περιεχόμενο των ΜΜΕ εναλλάσσονται κατά περίπτωση σε ρόλους αιτίας και αιτιατού για την πραγμάτωση της κοινωνικής συνοχής σε κατάσταση κρίσης (Σαμαράς, 2001:24). Το γεγονός αυτό δείχνει μια εξαρτησιακή σχέση ανάμεσα στα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας και την ηγεσία της χώρας ειδικά από τα μέσα της εποχής του Ψυχρού πολέμου με την βελτίωση της τεχνολογίας και την δυνατότητα των άμεσων ανταποκρίσεων.

Τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας βρίσκονται σε άμεση σχέση εξάρτησης στην προβολή των γεγονότων με την πολιτική ηγεσία του κράτους. Ο καθορισμός της ημερήσιας διάταξης (agenda setting) πολλές φορές επηρεάζει την πολιτική ατζέντα και ανάγει ζητήματα τα οποία είχαν αρχικά περάσει σε δεύτερη μοίρα ως σημαντικούς στο ενδιαφέρον της κοινής γνώμης.

Ειδικότερα, σε περιόδους κρίσεων οι σχέσεις του κράτους με τα ΜΜΕ είναι ιδιαίτερως σημαντική. Πολλές φορές οι πρώτες ώρες μετά το ξέσπασμα μιας κρίσης ακολουθούνται από μια άγνοια για τα παραγωγικά της αίτια. Σε αυτό το διάστημα τόσο τα ΜΜΕ όσο και ο κρατικός μηχανισμός και οι διαχειριστές της κρίσης προσπαθούν να αντλήσουν πληροφορίες ο ένας από τον άλλον⁴.

Ωστόσο, οι σχέσεις του κράτους με τα ΜΜΕ δεν είναι πάντα συνεργατική. Σε περιόδους πολέμων η δυνατότητα άμεσης ανταπόκρισης των ειδήσεων περιέχει κινδύνους για το στράτευμα δεδομένου πως ο εχθρός μπορεί να αντλήσει πληροφορίες επιζήμιες για την έκβαση των επιχειρήσεων (Belkna,2002: 109). Το περιεχόμενο της ειδησεογραφίας επιδρά και στην καθεαυτή ύπαρξη στρατιωτικής επέμβασης και στο περιεχόμενο της επέμβασης (Σαμαράς, 2002:73). Αυτό σημαίνει πως πέρα από τον κίνδυνο στον οποίο μπορεί να τεθεί μια επιχείρηση, η επίδραση που μπορεί να έχει η προβολή εικόνων από το μέτωπο στην κοινή γνώμη του κράτους μπορεί να προκαλέσει προβλήματα στην πολιτική ηγεσία και έως και κατάρρευση του μετώπου όπως έγινε και στην περίπτωση του Βιετνάμ.

Σύμφωνα με τον Cohen (1994) η αυτονομία των ΜΜΕ από την πολιτική εξουσία αυξάνει σημαντικά την επίδραση των ΜΜΕ στην εξωτερική πολιτική. Γι' αυτόν τον λόγο «σε μια εποχή όπου οι πόλεμοι μπορούν να νικηθούν ή να χαθούν τόσο στην τηλεόραση όσο και στο μέτωπο, οι ηγέτες και οι στρατιωτικοί θα πρέπει να εφευρίσκουν νέους τρόπους διαχείρισης των ΜΜΕ» (Belkna,2002:110).

⁴ Αυτή η κατάσταση κατά τους Gilpin & Murphy (2008:75) ονομάζεται populist ignorance.

Η ανεξαρτησία αυτή καθορίζει την λεγόμενη «επίδραση CNN»⁵ (CNN effect). Η «επίδραση CNN» ορίζεται από τους Livingston & Eachus (1995:413) ως μια κατάσταση αδυναμίας ελέγχου των ειδήσεων εκ μέρους της πολιτικής ηγεσίας. Ένας άλλος ορισμός θεωρεί την «επίδραση CNN» ως η ανάδειξη της δυναμικής σχέσης που επικρατεί ανάμεσα στην εκπομπή ειδήσεων σε πραγματικό χρόνο και την πολιτική ηγεσία, με την ειδησεογραφία να έχει το «πάνω χέρι» σε όρους επηρεασμού (Seib 2002:27). Στην ουσία, η «επίδραση CNN» αποτελεί μια διαδικασία όπου η προβολή των εικόνων μιας κρίσης ή κατάστασης επηρεάζει την κοινή γνώμη που με την σειρά της ασκεί πιέσεις για αντίδραση στην πολιτική ηγεσία.

Η δυνατότητα επίδρασης των MME, όμως, στην κοινή γνώμη δεν είναι απεριόριστη. Πολύ συχνά, η «επίδραση CNN» δεν έχει δύναμη όταν οι κυβερνήσεις επιθυμούν να επέμβουν για στρατηγικούς, ανθρωπιστικούς ή άλλους λόγους. Τα μέσα επικοινωνίας δεν μπορούν σε τέτοιες περιπτώσεις να «καθοδηγήσουν» τις κυβερνήσεις να κάνουν κάτι που αυτά θέλουν. Αντίθετα, συνήθως οι κυβερνήσεις βρίσκονται σε θέση να «καθοδηγήσουν» τα μέσα για κινητοποίηση της κοινής γνώμης για χρήση βίας (Jackobsen, 2000: 135). Η αντίθετη αυτή λειτουργία ονομάζεται ηγεμονική λειτουργία της ειδησεογραφίας (Hegemonic Function).

Η έννοια αυτή εισήχθη από τους Herman & Chomsky (1988) και αποτελεί τον αντίποδα της «Επίδρασης CNN». Κατά την ηγεμονική λειτουργία η θεματολογία – πολιτική ατζέντα της κυβέρνησης διαχέεται μέσα από τα MME καθορίζοντας την ημερήσια διάταξη και επηρεάζει την κοινή γνώμη. Προκειμένου να υπάρξει ηγεμονική λειτουργία στα MME θα πρέπει να υπάρχει συναίνεση της πολιτικής ελίτ ώστε να αίρεται η πολιτική κριτική και να μην υπάρχει η δυνατότητα προβολής αντιθετικών απόψεων (Hallin, 1986, Bennett, 1990).

Η ηγεμονική λειτουργία των MME είναι συναφής με την έννοια του Μοντέλου του Καταρράκτη (Cascade Model) κατά τον Entman (2003). Το μοντέλο αυτό δείχνει την επίδραση και κίνηση των ερμηνευτικών πλαισίων μέσα στο πολιτικό σύστημα. Το Μοντέλο του Καταρράκτη δείχνει την διάχυση των ερμηνευτικών πλαισίων (framing)⁶ σε μια σειρά από πολιτικούς δρώντες (πολιτική ελίτ, MME, κοινή γνώμη) (Handley,

⁵ Το όνομα του καναλιού CNN χρησιμοποιείται απλώς ενδεικτικά στην περιγραφή του φαινομένου για να προσδιορίσει την φύση των δελτίων άμεσης ανταπόκρισης.

⁶ Βλ. αναλυτικά στο Κεφ. 3.

2010:448). Όταν η πολιτική ελίτ είναι συσπειρωμένη τότε παράγεται ισχυρή πλαισίωση η οποία κατεβαίνει τα «σκαλιά» της ιεραρχίας και μέσω των ΜΜΕ φτάνει και επηρεάζει την κοινή γνώμη. Η μεταφορά του καταρράκτη τονίζει την διάχυση των πλαισίων και την διαφορά της δύναμης των δρώντων να προωθούν τις ιδέες στο κοινό (Entman, 2004:9-11). Η διάχυση των πλαισίων ωστόσο, μπορεί να έχει και την αντίθετη κατεύθυνση δηλ. από κάτω προς τα πάνω. Ο διχασμός της πολιτικής ελίτ και η κριτική πλαισίωση από τα ΜΜΕ μπορούν να οδηγήσουν στον επηρεασμό της πολιτικής ατζέντας (Robinson 2000:619).

Βέβαια η ηγεμονική λειτουργία μπορεί να προκαλείται ειδικά σε περιόδους κρίσεων για λόγους ένδειξης πατριωτισμού. Πολλές φορές τα ΜΜΕ αυτολογοκρίνονται χάριν της εθνικής ασφάλειας. Για παράδειγμα, το Υπουργείο Άμυνας των ΗΠΑ έπεισε τα τηλεοπτικά δίκτυα να μην προβάλλουν το μήνυμα του Μπιν Λάντεν εξαιτίας μυστικών μηνυμάτων που μπορούσαν να κρύβονται σε αυτό (Barnett & Rosselle, 2008: 14). Κατά μια έννοια, σε περιόδους κρίσεων η αντικειμενικότητα της ειδησεογραφικής δεοντολογίας μπορεί να θυσιάσει στο βωμό του πατριωτικού συμφέροντος.

Παραδείγματα εφαρμογής των μοντέλων αυτών αποτελούν ο πόλεμος του Βιετνάμ, η επέμβαση των αμερικανών στη Βοσνία (1990) και στην Σομαλία (1992), η 11^η Σεπτεμβρίου 2001 και άλλες όπου τα ΜΜΕ έπαιξαν σημαντικό ρόλο για την εξέλιξη της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ με τον έναν ή τον άλλον τρόπο (δηλ. η πολιτική διαμορφώθηκε είτε ως απόρροια της επίδρασης CNN – Βοσνία, Βιετνάμ, είτε ως αποτέλεσμα της ηγεμονικής λειτουργίας – 11^η Σεπτεμβρίου 2001).

Συμπερασματικά, οι σχέσεις των μέσων μαζικής επικοινωνίας με το κράτος βρίσκονται σε μια συνεχή αλληλεπίδραση. Ειδικότερα, κατά την άσκηση της εξωτερικής πολιτικής η πληροφόρηση είναι πιο εύκολο να ελεγχθεί και να πλαισιωθεί από την ηγεσία. Η μεταφορά του μηνύματος γίνεται τότε σε όρους στρατηγικής επικοινωνίας για την αποτελεσματική διαχείριση του εσωτερικού μετώπου ειδικά σε περιόδους εκτάκτων αναγκών και κρίσεων. Στη συνέχεια, θα εξεταστεί η διαχείριση κρίσεων από την διεθνολογική πλευρά του ζητήματος.

2.2 Διαχείριση Κρίσεων: Από την διαχείριση του εσωτερικού στην άσκηση εξωτερικής πολιτικής

Στην παρούσα ενότητα θα παρουσιαστεί η διαχείριση κρίσεων από την οπτική των διεθνών σχέσεων και οι θεωρίες λήψεως αποφάσεων. Σκοπός της παρούσας ενότητας είναι να γίνει αντιληπτή η πολυπλοκότητα της λήψης των αποφάσεων και ο ρόλος της διαχείρισης του εσωτερικού μετώπου που περιγράφεται πιο πάνω στον στρατηγικό σχεδιασμό της διαχείρισης της κρίσης.

Οι κρίσεις παρουσιάζονται σε ποικίλες μορφές όπως διαμάχες κρατών, ανθρώπινα ατυχήματα, φυσικές καταστροφές, κλπ. Γενικότερα, κρίση είναι μια κατάσταση στην οποία παρατηρούνται γρήγορα εκτυλισσόμενα γεγονότα που ταυτόχρονα εμπειρεύουν και δημιουργούν το στοιχείο της έκπληξης (Richardson, 1994: 11). Επίσης η κρίση ορίζεται ως μια φάση διαταραχών σε μια φαινομενικά κανονική εξέλιξη ενός συστήματος (Boin, Hart, Stern, Sundelius, 2005:02).

Κρίση ανάμεσα σε δύο κράτη ορίζεται μια κατάσταση που προκλήθηκε από ένα γεγονός ή σειρά γεγονότων και κατά την διάρκειά της οποίας η κάθε πλευρά πιστεύει σε υπερβολικό βαθμό πως η άλλη πλευρά θα αποφασίσει να επιτεθεί (Seidman, 1990: 130). Μια διακρατική κρίση πληροί τρία κριτήρια: οι διαμορφωτές πολιτικής του έθνους εκλαμβάνουν μια απειλή σε βασικές αξίες, γνωρίζουν ότι υπάρχει έλλειψη χρόνου αντίδρασης και πιστεύουν ότι υπάρχει αυξημένη πιθανότητα εμπλοκής σε στρατιωτικές εχθροπραξίες (Oneal & Bryan, 1995:381).

Οι διακρατικές κρίσεις, επομένως, αποτελούν μια διαταραχή στις καλές σχέσεις δύο κρατών και αυξάνουν την απειλή για στρατιωτική σύγκρουση. Οι κρίσεις επιβαρύνουν τις κυβερνήσεις και τις υπηρεσίες τους με πιεστικά ζητήματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν (Boin, Hart, Stern, Sundelius, 2005:11) κάτω μάλιστα από ασφυκτική πίεση χρόνου.

Οι Λήψεις Αποφάσεων στην Διαχείριση κρίσεων

Οι αποφάσεις παίζουν σημαντικό ρόλο κατά την διαχείριση κρίσεων καθώς η περιπλοκότητα της διαδικασίας λήψης μιας απόφασης μπορεί να οδηγήσει σε λάθος χειρισμούς. Μια απόφαση είναι επιλογή δράσης μεταξύ πολλών εναλλακτικών λύσεων για τις οποίες υπάρχει αβεβαιότητα (Κουσκουβέλης, 2004: 284). Υπάρχουν διάφορες κατηγορίες λήψεως αποφάσεων στην εξωτερική πολιτική, ωστόσο στο παρόν θα εξεταστούν τα μοντέλα και οι κατηγορίες που αφορούν την διαχείριση κρίσεων. Οι αποφάσεις αυτές ονομάζονται *Αποφάσεις Κρίσης* και είναι οι αποφάσεις που λαμβάνονται στη διάρκεια περιόδων σοβαρής απειλής, περιορισμένου χρόνου αντίδρασης και προϋποθέτουν αναπάντεχα στοιχεία έκπληξης που απαιτεί μια ad hoc αντίδραση με την έννοια ότι δεν υπάρχουν προσχεδιασμένες αντιδράσεις (Κουλουμπής, 1995: 152).

Πρώτα από όλα θα γίνει μια σύντομη παρουσίαση σχετικά με τις μεταβλητές που επηρεάζουν τη διαμόρφωση εξωτερικής πολιτικής. Συγκεκριμένα, ο Rosenau προσφέρει έναν εύχρηστο οδηγό (Κουλουμπής, 1995: 152). Υπάρχουν τέσσερις βασικές μεταβλητές που επηρεάζουν την εξωτερική πολιτική: οι Ιδιοσυγκρασιακές μεταβλητές, οι μεταβλητές ρόλου, οι γραφειοκρατικές μεταβλητές, οι εθνικές μεταβλητές και τέλος, οι συστημικές μεταβλητές.

Οι πρώτες μεταβλητές αφορούν τις αντιλήψεις, εικόνες και τα προσωπικά χαρακτηριστικά εκείνων που λαμβάνουν τις αποφάσεις. Με λίγα λόγια, αναφέρονται στους ηγέτες και τις προσωπικότητές τους. Αυτές οι μεταβλητές έχουν μεγαλύτερη επίδραση στις αποφάσεις που λαμβάνονται σε συνθήκες κρίσης. Οι μεταβλητές ρόλου εξετάζουν την συμπεριφορά του ατόμου όταν αναλαμβάνει έναν ρόλο δηλαδή μια συγκεκριμένη θέση εργασίας και τους κανόνες που υπακούει για την εξυπηρέτηση των αναγκών του ρόλου αυτού. Οι Γραφειοκρατικές μεταβλητές αφορούν τη δομή και τις διαδικασίες των κυβερνητικών υπηρεσιών και τις επιπτώσεις τους στην εξωτερική πολιτική. Οι εθνικές μεταβλητές περιλαμβάνουν τις στρατηγικές μεταβλητές που αναφέρθηκαν παραπάνω δηλαδή το μέγεθος, τη γεωγραφική τοποθεσία κλπ. Τέλος, οι συστημικές μεταβλητές σχετίζονται με τους εξωτερικούς ως προς την χώρα παράγοντες δηλαδή το διεθνές σύστημα (Κουλουμπής, 1995: 152-166).

Στο ξέσπασμα μιας κρίσης ανάμεσα σε δύο κράτη με όλους τους εσωτερικούς παράγοντες σταθερούς, το βάρος της διαχείρισης πέφτει στον ηγέτη και την πολιτική ελίτ. Σε περιόδους αυξημένης αβεβαιότητας και απειλών η συνήθης πρακτική είναι η συγκέντρωση των εξουσιών λήψεως αποφάσεων προκειμένου να πλαισιωθεί η κρίση, να αποκατασταθεί ο έλεγχος και να καθυστερηθεί η κοινή γνώμη (Stein, 2008: 563). Σύμφωνα με τους Allison και Zelikow (1999) στην μελέτη για την κρίση της Κούβας υπάρχουν τρία μοντέλα τα οποία εξηγούν την πολυπλοκότητα στην διαχείριση κρίσεων. Ταυτόχρονα, ανάλογα με το υπό χρήση μοντέλο εξηγείται ο τρόπος με τον οποίο λαμβάνεται κάθε φορά η απόφαση. Τα τρία αυτά μοντέλα είναι:

- το Μοντέλο του Ορθολογικού δρώντος (The Rational Actor)
- Οργανωσιακής Συμπεριφοράς (Organizational Behaviour)
- Γραφειοκρατικής Πολιτικής (Governmental Politics)

Τα μοντέλα αυτά στην ουσία δρουν ταυτόχρονα καθιστώντας πολύπλοκη την διαδικασία της επίλυσης. Ωστόσο, για λόγους ευκολίας θα αναπτυχθεί ξεχωριστά η λειτουργία των μοντέλων και ο ρόλος τους.

Ξεκινώντας από το μοντέλο του Ορθολογικού δρώντος θα πρέπει να σημειωθεί πως έχει σαν βάση του την ρεαλιστική σχολή σκέψης. Το κράτος θεωρείται ένας ενιαίος φορέας που λειτουργεί με μια φωνή, αυτή του ηγέτη, ενεργεί σε σχέση με απειλές και ευκαιρίες και οι ενέργειές του επιδιώκουν την αύξηση των οφελών του (Allison & Zelikow, 1999: 27). Το μοντέλο στηρίζεται στην θεώρηση του ανταγωνιστικού κόσμου όπου οι δρώντες λειτουργούν ορθολογικά. Το μοντέλο αυτό αποτελεί το κλασικό μοντέλο λήψεως αποφάσεων που περιλαμβάνει και την θεωρία παιγνίων (Κουσκουβέλης, 2004:285). Αυτό σημαίνει πως κάθε κράτος έχει μια σειρά από επιλογές εκ των οποίων επιλέγει αυτή που αυξάνει τα οφέλη της. Η επιλογή γίνεται με παιγνιακούς όρους πράγμα που σημαίνει ότι η κάθε δυνατή επιλογή που αυξάνει τις αποδοχές του ενός εξαρτάται από την επικείμενη επιλογή του αντιπάλου. Ένα ίσως απλοϊκό μοντέλο που όμως αποτελεί την βάση της στρατηγικής σκέψης (Allison & Zelikow, 1999: 40-41). Στην μελέτη των Allison & Zelikow (1999) οι ορθολογικοί δρώντες είναι ο Πρόεδρος των ΗΠΑ Κέννεντι και ο Γενικός Γραμματέας της ΕΣΣΔ Κρούτσεφ.

Το μοντέλο αυτό βασίζεται στο γεγονός πως ο αντίπαλος θα δράσει ορθολογικά εξυπηρετώντας το συμφέρον του. Οι αντικειμενικές συνθήκες χαρακτηρίζονταν πρώτα απ' όλα από τον γεωγραφικό χώρο που γινόταν η σύγκρουση και

συγκεκριμένα η Κούβα και γενικότερα ο χώρος της Καραϊβικής που αποτελούσε γειτονιά των ΗΠΑ. Από την άλλη, τα όπλα που θα χρησιμοποιούνταν δεν ήταν άλλα από τα πυρηνικά, πράγμα που σήμαινε ολοκληρωτικό πόλεμο και καταστροφή σε περίπτωση μιας λάθους κίνησης. Το γεγονός αυτό οδήγησε στην θεωρία της Αποτροπής και την Πυρηνική Στρατηγική, η οποίες βέβαια βρίσκονται εκτός του αναλυτικού πλαισίου της παρούσας εργασίας.

Οι υπολογισμοί γίνονται βάσει των πληροφοριών που είχε η κάθε πλευρά για την άλλη αλλά και από τους αντικειμενικούς σκοπούς που προσπαθούσε να εξυπηρετήσει η κάθε πλευρά. Ποια είναι τα οφέλη και ποιο το κόστος για κάθε κίνηση αλλά και κατά πόσο κάποια πλευρά είναι διατεθειμένη να αναλάβει κάποιο ρίσκο (Allison & Zelikow, 1999: 49). Βασικό στοιχείο της αποτροπής αποτελεί η αξιοπιστία. Κατά πόσο είναι η κάθε πλευρά διατεθειμένη να πραγματοποιήσει την απειλή της. Στρατηγικά, η ανωτερότητα των τακτικών οπλικών συστημάτων των ΗΠΑ κατά την κρίση της Κούβας μπορούσε να αποτελέσει μια αξιόπιστη απειλή για ένα πυρηνικό ολοκαύτωμα απέναντι στην Σοβιετική Ένωση (Allison & Zelikow, 1999:121).

Σε αντίθεση με το απλοποιημένο Μοντέλο 1 του Ορθολογικού δρώντος έρχεται το Μοντέλο 2 το οποίο περιπλέκει τις διαδικασίες λήψεως αποφάσεων. Σύμφωνα με το δεύτερο Μοντέλο η κυβερνητική πολιτική δεν περιορίζεται στις αποφάσεις ενός ατόμου, του ηγέτη, αλλά είναι προϊόν μιας σειράς άλλων λειτουργιών του γραφειοκρατικού συστήματος του κράτους. Πιο συγκεκριμένα, οι κυβερνήσεις με στόχο να ανταποκριθούν στο μεγάλο φάσμα των προβλημάτων που έχουν να αντιμετωπίσουν χρησιμοποιούν ένα μεγάλο αριθμό τέτοιων οργανισμών ή υπηρεσιών. Η κάθε μία από αυτές τις υπηρεσίες ασχολείται με μια σειρά ειδικών προβλημάτων που ανακύπτουν και λειτουργεί ημιαυτόνομα.

Ο Οργανωσιακός δρών αποτελείται από συνδεδεμένες υπηρεσίες με την κυβέρνηση ως επικεφαλής. Η κυβερνητική συμπεριφορά βάσει του μοντέλου αυτού μπορεί να γίνει περισσότερο κατανοητή ως το αποτέλεσμα της δράσης των οργανισμών και λιγότερο ως επιλογές ενός και μόνο ατόμου (Allison & Zelikow, 1999:143). Το εθνικό συμφέρον εμφανίζεται στις περισσότερες περιπτώσεις σαν αποτέλεσμα τυποποιημένων διαδικασιών και αντιφατικών οργανωσιακών προτεραιοτήτων που ανατρέπουν τις προσπάθειες για την ορθολογική ερμηνεία της πολιτικής (Κουλουμπής, 1995:175). Το μοντέλο αυτό ανταποκρίνεται περισσότερο στην πραγματικότητα και στην πολυπλοκότητα που ενέχουν οι κυβερνητικές διαδικασίες λήψεως αποφάσεων.

Οι αποφάσεις των ηγετών λαμβάνονται μέσα από στενούς περιορισμούς και από πάγια προγράμματα. Η πραγματική κυβερνητική συμπεριφορά εστιάζει στο έργο ξεχωριστών υπηρεσιών και οργανωτικών δυνατοτήτων. Η κυβερνητική δράση χρειάζεται αποκέντρωση εξουσιών και ευθυνών που αυτό σημαίνει ταυτόχρονα και ανάγκη για συντονισμό των δράσεων. Συνεπώς, η κάθε υπηρεσία αναλαμβάνει το δικό της τομέα και εξειδικεύεται σε αυτόν (π.χ. το Υπουργείο Άμυνας αναλαμβάνει την εθνική ασφάλεια ενώ το Υπουργείο Οικονομίας τα οικονομικά κοκ). Επιπλέον, πολλοί κυβερνητικοί οργανισμοί διαθέτουν καταστατικά που καθορίζουν τις αρμοδιότητες τους, τους τομείς τους και τις δραστηριότητες που τους απαγορεύονται. Τα μέλη του οργανισμού θα πρέπει να συμμορφώνονται κατά βάση με τους κανόνες και τους περιορισμούς που προσδιορίζουν την εκτέλεση μιας συγκεκριμένης αποστολής με στόχο την αποφυγή δυσλειτουργιών του οργανισμού (Allison & Zelikow, 1999: 147-158).

Σε καταστάσεις κρίσεων, η πληροφόρηση ανάμεσα στους διάφορους οργανισμούς που εμπλέκονται και μπορούν να παρέχουν σημαντικές πληροφορίες είναι αναγκαία. Γι' αυτό το λόγο, η κεντρική εξουσία οφείλει να συντονίζει όλους τους οργανισμούς και αυτοί οφείλουν να συνεργάζονται. Όλα τα κράτη διαθέτουν διπλωματικές, στρατιωτικές και μυστικές υπηρεσίες πληροφοριών όπου το προσωπικό τους συγκεντρώνει, αναλύει και συνθέτει τις πληροφορίες που τις διαβιβάζει στην Κυβέρνηση για την λήψη των αποφάσεων. Αυτές οι υπηρεσίες πρέπει διοικούνται συγκεντρωτικά (Ball, Bethe, Blair, Bracken, Carter, Dickinson, Garwin, Leavitt, Jr., Lebow, Rice, Stein, Steinbruner, Swiatkowski and Tomb, 1987:19).

Από την άλλη, ο ανεξάρτητος χαρακτήρας των υπηρεσιών ή οργανισμών μπορεί να οδηγήσει πολλές φορές σε ανεξέλεγκτες καταστάσεις οι οποίες ειδικά σε περιόδους κρίσεων μπορούν να αποδειχθούν θανάσιμα λάθη. Παράδειγμα, αποτελεί η περίπτωση της απόπειρας πραξικοπήματος στην Χιλή την δεκαετία του '70 όπου ο Πρόεδρος Νίξον αφού ο ίδιος είχε διατάξει αυτή την ενέργεια δεν μπόρεσε στο τέλος να ελέγξει την CIA για την ματαίωση της επιχείρησης (Allison & Zelikow, 1999: 173-174). Στις διακρατικές κρίσεις συνήθως εμπλέκονται και φορείς όπως είναι διεθνείς οργανισμοί (π.χ. NATO, ΟΗΕ κ.α.) οι οποίοι δεν τυγχάνουν χειραγώγησης και δρουν ανεξάρτητα. Αυτό αναλόγως την περίπτωση μπορεί να βοηθάει στην έκβαση των γεγονότων μπορεί όμως να οδηγήσει άθελά του και στην επιδείνωσή της.

Τέλος, το τρίτο μοντέλο βασίζεται στη θεωρία περί γραφειοκρατίας όπου σύμφωνα με αυτές στη λήψη αποφάσεων σε κάθε κράτος συμμετέχουν παράγοντες που ανήκουν

σε κάποια υπηρεσία ή γραφειοκρατική μονάδα (Κουσκουβέλης, 2004:295). Στο παρόν μοντέλο αναλύεται η όλη διαδικασία λήψεως αποφάσεων μέσα από την πολιτική οπτική. Ένας περίπλοκος μηχανισμός πολιτικής καλείται να αναλάβει δράση και να επιτύχει τους σκοπούς του και να πείσει για την πολιτική του.

Ο επικεφαλής κάθε κυβερνητικού οργανισμού αλλά και ομάδων πίεσης (γερουσιαστές, επιχειρηματίες με επιρροή, μέλη της αντιπολίτευσης, ΜΜΕ κλπ.) συμμετέχουν σε ένα παίγνιο «παζαρέματος» του οποίου τα αποτελέσματα πηγάζουν από μια συνεχή αλληλεπίδραση αντικρουόμενων προτιμήσεων (Allison & Zelikow, 1999: 255). Αυτά τα πολιτικά παίγνια λαμβάνουν χώρα όχι μόνο ανάμεσα σε υψηλούς αξιωματούχους στο εσωτερικό αλλά και στο εξωτερικό. Για παράδειγμα, σήμερα αξιωματούχοι της ΕΕ, του ΝΑΤΟ και του ΟΗΕ και όχι μόνο, μπορούν να παίξουν σημαντικό ρόλο στην διαχείριση μιας κρίσης, εβρισκόμενοι σε συνεχείς διαβουλεύσεις με τους ηγέτες των κρατών. Επίσης, κατά την κρίση της Κούβας, ορισμένες ομάδες συμφερόντων με οικονομικά συμφέροντα στην περιοχή ενδιαφέρονταν στην απομάκρυνση του Κάστρο από την εξουσία και διαπραγματεύονταν προς την κατεύθυνση του αποκλεισμού της Κούβας (McKeown, 2000: 72). Στην κρίση των Ιμίων ανάμεσα σε Ελλάδα και Τουρκία, τα ΜΜΕ ήταν αυτά που διαδραμάτισαν το βασικότερο ρόλο οδηγώντας και στην κλιμάκωση της κρίσης.

Επιπλέον, η διαδικασία αυτή του πολιτικού παιχνιδιού κυρίως στην εσωτερική πολιτική διαδικασία συμβάλει στην αποφυγή παρανοήσεων. Αυξάνοντας τον αριθμό των συμμετεχόντων σε μια διαδικασία λήψεως αποφάσεων, βοηθάει στην αποφυγή λαθών και παρανοήσεων. Αυτή η διαδικασία επιτρέπει κάθε άτομο να ασχολείται με ένα θέμα και να ενημερώνει στην συνέχεια τον ηγέτη ο οποίος θα διαμορφώσει και θα λάβει την τελική απόφαση.

Φυσικά, η διαδικασία αυτή ενέχει και κάποια προβλήματα ως προς τα συμφέροντα που προσπαθεί ο καθένας να εξυπηρετήσει. Κατά συνέπεια, το αποτέλεσμα θα είναι μια λιγότερο λογική απόφαση (Allison & Zelikow, 1999: 271). Το έργο της Κυβέρνησης συνήθως γίνεται ακόμη πιο δύσκολο με την διαμεσολάβηση των μέσων μαζικής επικοινωνίας που εμπλέκουν την κοινή γνώμη. Από την άλλη, το πώς μια ομάδα αντιδρά σε ένα πρόβλημα ή αν αντιδρά γενικότερα σε αυτό, εξαρτάται συνήθως από τον τρόπο που το πρόβλημα πλαισιώνεται και μπαίνει στην ημερήσια διάταξη της ομάδας (Allison & Zelikow, 1999: 280).

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η πλαισίωση που δόθηκε στην 11/9 όπου ο Πρόεδρος Μπους πλαισίωσε τη πρόκληση ως έναν πόλεμο κατά της τρομοκρατίας.

Με αυτόν τον τρόπο ο Πρόεδρος τράβηξε μια γραμμή ανάμεσα στο παρελθόν και στο παρόν (Stein, 2008: 560). Αντίθετα, η κρίση των ομήρων στο Ιράν κατά την κατάληψη της αμερικανικής πρεσβείας (1979) δεν αποτελούσε πραγματική κρίση που έπληγε την εθνική ασφάλεια των ΗΠΑ αλλά απλώς πλαισιώθηκε ως τέτοια από τον τότε Πρόεδρο Κάρτερ (Glad, 1989: 3).

Διαχείριση Κρίσεων: Από το εσωτερικό μέτωπο στην εξωτερική πολιτική

Μια κρίση σχεδόν ποτέ δεν προκύπτει ξαφνικά. Συνήθως, προϋπάρχουν προβλήματα τα οποία η αδράνεια ή η αδιαφορία μπορεί να τα μεγεθύνει (Rosenau, 1969: 417). Επίσης, κρίση μπορεί να προκληθεί από τον οποιονδήποτε ή από μια σειρά απειλών (Lebow, 1984: 10). Από την στιγμή που η κρίση ξεσπάσει οι κυβερνήσεις των κρατών θα πρέπει να την διαχειριστούν.

Όπως παρουσιάστηκε στην προηγούμενη ενότητα, η αλληλεπίδραση των μηχανισμών του κράτους πολλές φορές είναι εις βάρος της αποτελεσματικής διαχείρισης. Όσο πιο ανοιχτή είναι μια κοινότητα τόσο ανοιχτός είναι ο διάλογος για την υπαιτιότητα της κρίσης. Το λεγόμενο παίγνιο απόδοσης αιτιότητας⁷ (Blame Game) μπορεί να διαιωνίσει μια κρίση ή να οδηγήσει σε λάθος αποφάσεις (Boin, Hart, Stern, Sundelius, 2005:11).

Το φαινόμενο της συσπείρωσης σε μια τέτοια περίπτωση μπορεί σε έναν βαθμό να λειτουργήσει κατευναστικά και να μειώσει του τόνους της εσωτερικής διακομματικής σύγκρουσης. Όταν επιτευχθεί επομένως, η συναίνεση στο εσωτερικό με τους τρόπους που αναλύθηκαν στις προηγούμενες ενότητες, η διαχείριση της κρίσης θα πρέπει να μεταφερθεί στο εξωτερικό.

Διαχείριση της κρίσης δεν σημαίνει απαραίτητα αποτροπή της κλιμάκωσης ή αποκλιμάκωση (Dougherty & Pflatzgraff, 1981: 498). Στόχος της διαχείρισης μιας κρίσης μπορεί να είναι η κλιμάκωση, η αποτροπή, ή αποκλιμάκωση ανάλογα πάντα με τις επιδιώξεις των διαχειριστών. Σε κάθε περίπτωση, βασικό μέσο διαχείρισης μιας κρίσης αποτελεί η αξιοπιστία του κράτους. Η αξιοπιστία μεταφέρεται στο εξωτερικό μέτωπο μέσα από την άσκηση στρατηγικής επικοινωνίας που απευθύνεται στο διεθνές ακροατήριο, προβάλλοντας την ενότητα (συσπείρωση) του κράτους και αποδίδοντάς την σε όρους ισχύος.

⁷ Βλ. αναλυτικά Κεφ. 3

Όταν το κράτος διαθέτει αξιοπιστία και αυτή έχει προβληθεί διεθνώς τότε οι στρατηγικές διαχείρισης των κρίσεων κατά τον George (1984) όπως ο εκβιασμός, η περιορισμένη ανακλήσιμη πρόκληση, η ελεγχόμενη πίεση, η εξαναγκαστική διπλωματία, η περιορισμένη κλιμάκωση, ενέργειες ίσης ανταπόδοσης κ.α. έχουν μεγαλύτερο αντίκτυπο και αυξάνονται οι πιθανότητες για επίτευξη των αντικειμενικών σκοπών του κράτους.

Η διαχείριση των κρίσεων εξαρτάται από το είδος της κρίσης που καλείται μια κυβέρνηση να αντιμετωπίσει. Υπάρχουν κρίσεις που σκοπός του είναι η κλιμάκωση και η δημιουργία ενός καθεστώτος *casus belli* (Lebow, 1984:17). Οι εμπλεκόμενοι σε μια κρίση μπορεί να επιδιώκουν την κλιμάκωση, την αποτροπή της κλιμάκωσης ή την αποκλιμάκωση της κρίσης. Στην δεύτερη περίπτωση η θεωρία της στρατηγικής παίζει κεντρικό ρόλο στη δημιουργία αποτροπής επίθεσης των αντιπάλων. Επίσης, ιδίως στην τρίτη περίπτωση τα εμπλεκόμενα μέρη φιλοδοξούν να επιλύσουν την κρίση με διπλωματικά μέσα (Lebow, 1984: 54). Συνεπώς, ανάλογα με τους σκοπούς των εμπλεκόμενων μπορεί χρησιμοποιούνται και τα ανάλογα μέσα διαχείρισης.

Για παράδειγμα, η κρίση των ομήρων της Πρεσβείας των ΗΠΑ στη Τεχεράνη (1979) δεν είχε τα ίδια χαρακτηριστικά με την κρίση των Πυραύλων της Κούβας (1962) ούτε με την 11^η Σεπτεμβρίου 2001. Πολλές φορές, σε μια κρίση η διαχείριση μπορεί να αρκεστεί σε ένα απλό οικονομικό εμπάργκο και το αντίπαλο μέρος να υποχωρήσει. Από την άλλη, μπορεί τα εμπλεκόμενα μέρη να βασίσουν την διαχείριση της κρίσης σε διαμεσολαβητές, όπως έγινε στην κρίση των Ιμίων (Ελλάδα – Τουρκία 1996).

Μια κρίση μπορεί να αντιμετωπιστεί με διπλωματικά μέσα, δηλαδή με συνομιλίες μεταξύ των μερών ή διαμεσολάβηση τρίτων. Σε επόμενο επίπεδο μπορεί να επιβληθούν κυρώσεις κατά του αντίπαλου κράτους με την συμβολή διεθνών οργανισμών σε περίπτωση που παραβιάζονται διεθνείς συμβάσεις. Παρόμοια διαδικασία χρησιμοποιήθηκε κατά την κρίση στην Πρεσβεία των ΗΠΑ στο Ιράν (Glad, 1989: 36-38). Αυτή η πρακτική ωστόσο δεν μπορεί να εφαρμοστεί σε περιπτώσεις όπου υπάρχει πίεση χρόνου και οι αντίπαλοι βρίσκονται επί ποδός πολέμου πόσο μάλλον αν υπάρχει και γεινίαση όπως συνέβη στην περίπτωση των Ιμίων το 1996. Όταν υπάρχει χρόνος οι κρίσεις περνάνε από τις εξής φάσεις: αυτές της Αυτοβοήθειας, της Αποφυγής, της διαπραγματεύσεως, της διευθέτησης και τέλος της ανοχής (Borg, 1992: 265).

Γενικότερα, για κάθε περίπτωση θα πρέπει να δημιουργηθεί ένας πυρήνας διαχείρισης κρίσεων όπου ένας μικρός αριθμός ατόμων θα διαχειρίζεται την εκάστοτε

κρίση. Αυτό συμβάλει στην ευκολότερη λήψη αποφάσεων και στην εξάλειψη των δυσκολιών και της πολυπλοκότητας που παρατηρήθηκε παραπάνω. Επιπλέον, είναι σημαντικός ο συντονισμός διπλωματίας και στρατιωτικής ισχύος ώστε να αποτελούν ένα ολοκληρωμένο σύνολο μιας στρατηγικής που στόχο έχει τον τερματισμό της κρίσης (George ,1984:224).

Επίλογος – Συμπεράσματα

Στόχος του παρόντος κεφαλαίου όπως διατυπώθηκε και στην εισαγωγή ήταν η παρουσίαση και ανάλυση των δύο επιπέδων που χρήζουν διαχείρισης κατά την εξέλιξη μιας διακρατικής κρίσης. Μια καλή διαχείριση κρίσης στο εσωτερικό μπορεί να δημιουργήσει το φαινόμενο της συσπείρωσης ως μια θετική αντίδραση της κοινής γνώμης που προσδίδει νομιμότητα για την διαχείριση του εξωτερικού μετώπου. Από την άλλη, παρουσιάστηκε η θεωρία των διεθνών σχέσεων ως προς την διαχείριση των κρίσεων και την σημασία της απόφασης και της στρατηγικής στην εξωτερική πολιτική.

Σε έκτακτες καταστάσεις η λήψη αποφάσεων είναι μια ιδιαίτερως λεπτή διαδικασία η οποία επιβαρύνεται από την ανασφάλεια των διαχειριστών για την νομιμοποίηση και τον αντίκτυπο που θα έχει στο εσωτερικό η εκάστοτε απόφαση και πράξη. Από την άλλη, οι κρίσεις διαφέρουν μεταξύ τους ανάλογα με τους στόχους που σκοπεύουν να εξυπηρετήσουν. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα η ηγεσία να πρέπει να πείσει την κοινή γνώμη για την ορθότητα των αποφάσεών της αλλά και για του λόγους επιλογής των συγκεκριμένων στρατηγικών.

Το γεγονός αυτό προδίδει μια αναγκαιότητα χρήσης στρατηγικής επικοινωνίας που θα έχει στόχο την διαχείριση του εσωτερικού μετώπου. Στόχος της στρατηγικής επικοινωνίας αποτελεί η συσπείρωση της κοινής γνώμης γύρω από την ηγεσία και η νομιμοποίηση των αποφάσεών της. Μια αποτελεσματική στρατηγική επικοινωνία προϋποθέτει τις κατάλληλες σχέσεις κράτους και ΜΜΕ προκειμένου να δημιουργηθεί και να παρουσιαστεί το κατάλληλο μήνυμα από τη μια και να προβληθεί από τα μέσα από την άλλη.

Εάν οι διαχειριστές της κρίσης επιτύχουν συναίνεση στο εσωτερικό έχουν την δυνατότητα να στείλουν ισχυρό μήνυμα στον αντίπαλο καθώς η εσωτερική ενότητα του κράτους θα μεταφραστεί σε ισχύ, ψυχολογική και στρατιωτική, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει κανένας ενδοιασμός ως προς τις πολιτικές που πρόκειται να

ακολουθηθούν ενισχύοντας έτσι την αξιοπιστία των απειλών κατά του αντιπάλου. Σε αντίθετη περίπτωση το κράτος φαίνεται αδύναμο και αναξιόπιστο στον αντίπαλο με αποτελέσματα όπως ο πόλεμος στο Βιετνάμ.

Συμπερασματικά, το φαινόμενο της συσπείρωσης αποτελεί μια σημαντική πτυχή των διακρατικών κρίσεων και αναπόσπαστο μέρος της διαχείρισής τους καθώς χωρίς την συναίνεση στο εσωτερικό ένας δημοκρατικός ηγέτης είναι δύσκολο να καταστεί ισχυρός και αξιόπιστος στο εξωτερικό. Επομένως, ακόμα και αν η αντίδραση σε μια κρίση δεν είναι η αναμενόμενη, δηλαδή η πρόκληση συσπείρωσης, αυτή θα πρέπει να δημιουργηθεί μέσω της ρητορικής της πολιτικής ηγεσίας. Στο επόμενο κεφάλαιο θα εξεταστούν οι στρατηγικές απολογίας ως μέρος της ρητορικής στρατηγικής της ηγεσίας για την διαχείριση μιας κρίσης και θα τεθούν οι ερευνητικές υποθέσεις.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Κεφάλαιο 3

Η Ρητορική διάσταση της Συσπείρωσης: Απολογία, Απόδοση Ευθύνης και Αποκατάσταση της Εικόνας

Στην παραπάνω ενότητα εξετάστηκε η λειτουργία του φαινομένου της συσπείρωσης στην αρχική του διάσταση και οι τρόποι διαχείρισης κρίσεων στις διεθνείς σχέσεις. Στο παρόν κεφάλαιο θα εξεταστεί το θεωρητικό πλαίσιο των στρατηγικών απολογίας, απόδοσης της ευθύνης καθώς και επικουρικά η θεωρία των ερμηνευτικών πλαισίων και θα τεθούν οι υποθέσεις εργασίας και τα ερωτήματα που θα απαντηθούν μέσω της περιπτωσιολογικής μελέτης στο επόμενο κεφάλαιο. Οι θεωρίες που θα αναλυθούν στο κεφάλαιο αυτό συγκροτούν το θεωρητικό πλαίσιο το οποίο θα χρησιμοποιηθεί στην ποιοτική ανάλυση περιεχομένου στην περιπτωσιολογική μελέτη.

Όπως είδαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο, η Συσπείρωση γύρω από την Σημαία (Rally round the flag effect) είναι ένα φαινόμενο που παρατηρείται σε διακρατικές κρίσεις και τεκμηριώνεται μέσα από την αύξηση των δημοσκοπικών ποσοστών της Κυβέρνησης. Η αύξηση αυτή έχει σαν αποτέλεσμα την νομιμοποίηση που χρειάζεται η Κυβέρνηση για να διαχειριστεί την κρίση αποτελεσματικά. Το ερώτημα, ωστόσο, που προκύπτει για την έρευνά είναι πώς δημιουργείται η συσπείρωση σε αρχικό στάδιο. Με άλλα λόγια, μπορούν οι ηγεσίες να κατασκευάσουν ρητορικά την συσπείρωση, αν ναι πώς και ποιες είναι οι ρητορικές στρατηγικές που χρησιμοποιούν.

Για να γίνει αυτό και για να τεθούν τα ερευνητικά ερωτήματα θα πρέπει να γίνει κατανοητή και να οριστεί η σχέση των Στρατηγικών Απολογίας (Strategy of Apology) και Αποκατάστασης της εικόνας (Image Restoration), της Απόδοσης Ευθυνών (Attribution Theory) και επικουρικά των Ερμηνευτικών Πλαισίων (Framing Theory) με την ρητορική κατασκευή της Συσπείρωσης. Συγκεκριμένα, θα αναλυθεί τι είναι οι στρατηγικές απολογίας σε ποιες περιπτώσεις χρησιμοποιούνται, τι επιτυγχάνουν και ποιος είναι ο ρόλος τους στις διεθνείς σχέσεις. Η πρακτική εφαρμογή των ισχυρισμών και των υποθέσεων θα εξεταστεί στις περιπτωσιολογικές μελέτες στο επόμενο κεφάλαιο.

3.1 Εισαγωγή στις Στρατηγικές Απολογίας

Τα τελευταία 20 χρόνια έχει παρατηρηθεί μια αύξηση του αριθμού των δημόσιων απολογιών και της έκφρασης μετάνοιας από ηγέτες κρατών, κυβερνήσεων, θρησκευτικών ηγετών και κοινωνίες που έσφαλαν κατά το παρόν ή το παρελθόν (Kamprf and Löwenheim, 2012:44,). Πολλοί αναλυτές έχουν χαρακτηρίσει αυτή την περίοδο ως η «εποχή της Απολογίας» (Boyd, 2011:299, Kamprf, 2009). Η Απολογία και η Στρατηγική της Απολογίας⁸ αποτελεί ένα βασικό εργαλείο για την διαχείριση κρίσεων, την αντιμετώπιση επιθέσεων (δικαίων ή άδικων) και αποδόσεις ευθυνών αλλά και για την έκφραση πραγματικής μετάνοιας για κάποια αδικία.

Η απολογία είναι ένα μέσον το οποίο μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως απάντηση σε μια κατηγορία ή σε ένα γεγονός. Απολογία υπάρχει σε τρία επίπεδα, στο διεθνές - διακρατικό, το εθνικό - εσωτερικό και το διαπροσωπικό. Δεν φαίνεται να υπάρχει καμία διαφοροποίηση μεταξύ ατόμων, επιχειρήσεων, κρατών κλπ. σε ζητήματα απολογίας μπροστά στην εξιλέωση (Negash, 2006:02). Από την άλλη μεριά, είναι σημαντικό για το κάθε μέρος να προσπαθήσει να αποκαταστήσει την εικόνα του στο σύνολο. Παρακάτω εξετάζονται αναλυτικά οι στρατηγικές απολογίας καθώς και ο ρόλος τους στις διεθνείς σχέσεις.

Τέλος, το πρότυπο της απολογίας και της συγχώρεσης έχει συνδεθεί με την επίλυση κρίσεων και συγκρούσεων καθώς και με την θεραπεία – αποκατάσταση μεταξύ ατόμων και ομάδων (Oliner, 2008: 175).

3.1.1 Οι δύο έννοιες της απολογίας

Η Απολογία ως λέξη και κατ' επέκταση ως στρατηγική έχει δύο έννοιες και δύο χρηστικότητες. Η πρώτη έννοια είναι αυτή με την αρχαιοελληνική σημασία της λέξης (Από + λόγος) που σημαίνει απάντηση σε μια κατηγορία ή αμυντικός λόγος (Simpson and Weiner, 1989: 553) και έχει προσδιοριστεί αρχικά από τον Αριστοτέλη και τον Ισοκράτη (Ryan, 1982: 254). Σε αυτή τη περίπτωση είναι σημαντική ύπαρξη της

⁸ Με την έννοια «Στρατηγική Απολογία» γίνεται διαχωρισμός ανάμεσα στον γενικό όρο της απολογίας και στην μεθοδευμένη και στρατευμένη χρήση της.

έννοιας της *κατηγορίας* ώστε να επέλθει η απολογία και με αυτόν τον τρόπο λαμβάνει την μορφή της Αποκατάστασης της Εικόνας ή αλλιώς της πολιτικής απολογίας. Η δεύτερη σημασία είναι αυτή του «απολογούμαι για μια πράξη» (Thayer, 1889:65) δηλαδή «ζητάω άφεση αμαρτιών», «ζητάω συγχώρεση» και ονομάζεται στη βιβλιογραφία πραγματική ή ηθική απολογία.

Η βασική διαφορά των δύο τύπων απολογίας είναι ότι στην πρώτη υπάρχει μια γενικότερη κατηγορία για την οποία υπάρχουν ενδείξεις όχι όμως αποδείξεις για την ενοχή κάποιου. Γι' αυτό το λόγο το υποκείμενο θεωρείται αμυνόμενος στις κατηγορίες και προσπαθεί να αποκαταστήσει την εικόνα του. Οι επιθέσεις έχουν ως στόχο την εικόνα του υποκειμένου και δεν αποτελούν απαραίτητα πράξεις αδικίας του. Αντίθετα, στην απολογία με την έννοια της συγνώμης η υπαιτιότητα έχει αποδοθεί μετά βεβαιότητας, πράγμα που σημαίνει πως η μετάνοια και η ηθική απολογία είναι απαραίτητη για την αποκατάσταση των σχέσεων των μερών. Επιπλέον, στην απολογία ως συγγνώμη βασικό στοιχείο αποτελεί η ύπαρξη ενός αδικήματος ή μιας πράξης αδικίας προς κάποιο μέρος το οποίο νοιώθοντας θιγμένο ζητάει την απολογία του θύτη του.

Με άλλα λόγια, στην πρώτη περίπτωση μιλάμε για κατηγορίες και επιθέσεις ενώ στην δεύτερη έχουμε πράξεις που αντιτίθενται στις ηθικές αξίες και επιχειρείται η λύση μέσω της μετάνοιας. Ακόμα και η ορολογία αλλάζει προς την ένδειξη των πράξεων. Στην πραγματική απολογία χρησιμοποιούνται οι όροι «μετάνοια», «υπαίτιος» και «θύμα» ενώ στην θεωρία αποκατάσταση της εικόνας αντίστοιχα μιλάμε για «επιτιθέμενους» και «αμυνόμενους». Πολλές φορές όμως η διαφορά τους περιορίζεται στην αντίληψη των υποκειμένων αλλά και την αντίδραση και στρατηγική επιλογή της υπερασπιστικής γραμμής των αμυνόμενων.

Γενικότερα, η απολογία έχει συνδεθεί με την ηθική πλευρά της πραγματικής μεταμέλειας κυρίως μέσω της επιρροής του Χριστιανισμού και της ψυχολογίας της ηθικής συμπεριφοράς (Negash,2006:04). Ωστόσο, ανεξάρτητα από τον τύπο της, η απολογία είναι κάτι περισσότερο από μια απλή «συγγνώμη». Είναι μια διαδικασία αποκατάστασης μιας ζημίας προς κάποιον όχι μόνο μέσω της έκφρασης θλίψης και μετάνοιας αλλά και ανάληψης ευθυνών, επανόρθωσης και αποκατάστασης της σχέσης (Oliner, 2008:64).

Κατά την απολογία του, ο θύτης, μετανιώνει για την πράξη του και οφείλει να αναλάβει πλήρη ευθύνη. Μόνο εφόσον η απολογία περιέχει τα στοιχεία εκείνα που θα καλύψουν τις προσδοκίες του προσβαλλόμενου μέρους θα γίνει αποδεκτή (Kamprf

and Löwenheim, 2012: 46). Με άλλα λόγια, τα συμβαλλόμενα μέρη (απολογούμενος – δέκτης) θα πρέπει να συμφωνήσουν εκ των προτέρων σε ένα κοινό σύστημα αξιών και στο κατά πόσο η πράξη χρήζει απολογίας. Εάν τα μέρη δεν συμφωνήσουν ή υπάρχει χάσμα ανάμεσα στα δύο αξιακά τους συστήματα, τότε η απολογία δεν θα μπορέσει να αποδοθεί ή ακόμα κι αν αυτό γίνει τότε δεν θα μπορέσει να γίνει αποδεκτή. Η βασική απαίτηση προκειμένου η τελευταία να γίνει αποδεκτή ως ηθική πράξη είναι να περιέχει πραγματική μεταμέλεια και πλήρη αποδοχή ευθύνης (De Grief, 2008; Tavuchis, 1991).

Στην συνέχεια θα αναλυθούν οι δύο πλευρές της Απολογίας και θα παρουσιαστεί η στρατηγική χρήση της.

3.1.2. Στρατηγικές Απολογίας: Ηθική Απολογία και Αποκατάσταση της Εικόνας

Οι Στρατηγικές Απολογίας χρησιμοποιούνται προκειμένου να αναγνωρίσουν ένα γεγονός αδικίας ή κακοδιαχείρισης και να ζητήσουν την συγχώρεση από τα θύματα αυτής της αδικίας. Πολλές φορές μια αδικία μπορεί να θίξει την καλή εικόνα μιας επιχείρησης ή ενός κρατικού φορέα (πολιτικού, κυβέρνησης, κράτους) πράγμα που αποτελεί μια κρίση εικόνας ή γενικότερα μια κρίση που απαιτεί αποτελεσματική επικοινωνιακή διαχείριση. Σε μια τέτοια περίπτωση θα πρέπει να επιστρατευτούν Στρατηγικές Αποκατάστασης της Εικόνας. Ανάλογα με την περίπτωση μπορούν να χρησιμοποιηθούν συγκεκριμένες στρατηγικές οι οποίες είτε να επιχειρήσουν να αρνηθούν την πράξη και την ευθύνη στρέφοντας τα βλέμματα αλλού ή να απολογηθούν ζητώντας συγχώρεση και εξιλεώνοντας το θύμα.

Αντίθετα, η μη απολογία αποτελεί μια άρνηση σεβασμού προς το θύμα πράγμα που δυσχεραίνει ακόμα περισσότερο την ήδη βεβαρυμμένη κατάσταση (Hearit, 2006: 49). Επί της ουσίας, η απολογία απομακρύνει την προσβολή από το τραύμα (Cohen, 1999).

Σύμφωνα με τους Olshtain και Cohen (1983) μια διαπροσωπική απολογία θα πρέπει να έχει πέντε βασικά χαρακτηριστικά: Πρώτα από όλα, να περιέχει τις λέξεις «Συγγνώμη» και «με συγχωρείς», έπειτα μια φράση που να δείχνει αναγνώριση και

αποδοχή υπαιτιότητας, μια εξήγηση των γεγονότων/ συμπεριφοράς, μια προσφορά επανόρθωσης και τέλος, μια υπόσχεση αποφυγής μελλοντικής επανάληψης της πράξης (Augoustinos, Hasti, Wright, 2011: 509).

Ο Hearit (2006) εισηγείται πως μια απολογία περνάει από τα εξής στάδια μέχρι να καταλήξει στην πραγματική απολογία: Την Άρνηση (Denial), την Αντεπίθεση (Counterattack), την Διαφοροποίηση (Differentiation) και τέλος την πραγματική Απολογία (Apology). Έχει παρατηρηθεί πως αυτά τα στάδια μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως μέσα επικοινωνιακής διαχείρισης μιας κρίσης προκειμένου να διατηρηθεί η καλή εικόνα και η φήμη του απολογούμενου (W. Timothy Coombs, Finn Frandsen, Sherry J. Holladay, Winni Johansen, 2010: 338).

Ακόμα και μια απλή επίθεση μπορεί να αποτελέσει κρίση εικόνας για το πρόσωπο που την δέχεται. Μια κρίση αποτελεί απειλή για κάθε τι που έχει σχέση με τον δημόσιο λόγο και που εκτίθεται σε δημόσια κριτική. Σύμφωνα με τον Ryan (1982) μια κατηγορία μπορεί να στοιχειοθετηθεί εις βάρος του χαρακτήρα ενός προσώπου ή εις βάρος των πολιτικών του θέσεων. Και στις δύο περιπτώσεις η αποκατάσταση της εικόνας είναι αναγκαία για την διατήρηση της καλής φήμης των προσώπων ή οργανισμών.

Κατά το ξέσπασμα μιας κρίσης, λοιπόν, οι συμμετέχοντες σε αυτήν διαχωρίζονται σε αυτούς που κατηγορούν τον υπαίτιο και ζητούν αποκατάσταση της ζημίας με την μορφή απολογίας και σε αυτούς που υποστηρίζουν τον υπαίτιο και τον συμβουλεύουν να αρνηθεί τις όποιες κατηγορίες (Kampf and Löwenheim, 2012: 46). Σε αυτή τη περίπτωση εκδηλώνονται και ερωτήσεις για το ποιος ευθύνεται τελικά για την κρίση.

Συγκεκριμένα, σε τέτοιες περιπτώσεις παρατηρείται το φαινόμενο του ποιος πραγματικά έχει την ευθύνη για την κρίση αυτή. Ξεκινάει λοιπόν ένα παίγνιο απόδοσης ευθυνών (γνωστό ως Blame game) μεταξύ των δρώντων οι οποίοι καλούνται να υπερασπίσουν τους εαυτούς τους και να απαντήσουν στις επιθέσεις. Με αυτόν τον τρόπο επιχειρείται η επικοινωνιακή διαχείριση της κρίσης στο επίπεδο του «αποδιοπομπαίου τράγου». Αναλυτικότερα για το παίγνιο απόδοσης ευθύνης θα παρουσιαστεί παρακάτω.

Ο Benoit (1995) έχει συγκεντρώσει μια τυπολογία στρατηγικών που χρησιμοποιούνται για περιπτώσεις απάντησης σε επιθέσεις και αποκατάστασης της εικόνας. Υπάρχουν πέντε μεγάλες κατηγορίες - στρατηγικές, οι τρεις εκ των οποίων

έχουν επιμέρους υποκατηγορίες συγκεκριμενοποιούν τις στρατηγικές. Οι πέντε γενικές κατηγορίες είναι:

- Στρατηγική της Άρνησης (Denial)
- Στρατηγική Ελαχιστοποίησης της Ευθύνης (Evading Responsibility)
- Στρατηγική Απομείωσης της Βλάβης (Reduce offensiveness)
- Στρατηγική της Επανόρθωσης (Corrective Action)
- Στρατηγική της Πραγματικής Απολογίας ή της Συγγνώμης ή του Εξαγνισμού (Mortification)

Στρατηγική της Άρνησης

Μια πρώτη αντίδραση σε μια επίθεση- ίσως και ενστικτώδης -είναι απλώς η άρνησή της. Η Άρνηση (Denial) ως κύρια μορφή απολογίας είναι κυρίως για παραπτώματα για τα οποία δεν υπάρχουν επαρκή στοιχεία προκειμένου να ενοχοποιηθούν οι υπαίτιοι (Hearit, 2006: 15). Η Στρατηγική της Άρνησης αποτελείται από απλή αποκήρυξη του αμυνόμενου κάθε συμμετοχής ή σχέσης με τα γεγονότα που κατηγορείται (Ware και Linkugel, 1973:276). Είναι γεγονός πως αποστασιοποίηση από την κατηγορία μπορεί να βοηθήσει στην αποκατάσταση της εικόνας του ρήτορα. Παράδειγμα χρήσης αυτής της στρατηγικής αποτελεί ο λόγος του Νίξον (Checkers Speech) όπου αρνήθηκε ότι επωφελήθηκε από δωροδοκίες (Benoit, 1995:12). Η Στρατηγική αυτή έχει δύο υποκατηγορίες:

- a) την Άρνηση της πράξης ή Άρνηση της ενοχής (Simple Denial) και
- b) την Στρατηγική της Θυματοποίησης ή Στρατηγική του Εξιλαστήριου Θύματος ή Στρατηγική της Μετάθεσης Ευθύνης (Victimization / Shifting the blame / scapegoating)

Με βάση αυτές τις υποκατηγορίες ο αμυνόμενος έχει την δυνατότητα είτε να αρνηθεί την πράξη συλλογικά ή να αρνηθεί απλώς την ενοχή δηλαδή να παραδεχτεί την πράξη αλλά να αρνηθεί την υπαιτιότητα. Σε αυτή την περίπτωση οδηγούμαστε σε αυτό που αναφέραμε παραπάνω ως παίγνιο απόδοσης ευθύνης. Από την χρήση της δεύτερης υποκατηγορίας προκύπτει το εύλογο ερώτημα, «εάν δεν φταις εσύ τότε ποιος φταίει;» (Benoit, 1995: 75). Αυτό το ερώτημα μας οδηγεί στην δεύτερη

υποκατηγορία της Μετάθεσης Ευθύνης, Θυματοποίησης ή του Εξιλαστήριου θύματος.

Οι έννοιες αυτές χρησιμοποιούνται προκειμένου να συγκεκριμενοποιήσουν την ενέργεια του αμυνόμενου. Εάν υποδείξει ποιος φταίει τότε έχουμε μετάθεση ευθύνης (shifting the blame). Με αυτόν τον τρόπο γίνεται θυματοποίηση (victimization) κάποιου άλλου ο οποίος μπορεί να είναι ανήμπορος να αντιδράσει οπότε αποτελεί το εξιλαστήριο θύμα (scapegoating). Πρακτικά και οι τρεις έννοιες είναι ταυτόσημες.

Στρατηγική Ελαχιστοποίησης της Ευθύνης

Η δεύτερη Στρατηγική, η Στρατηγική Ελαχιστοποίησης της Ευθύνης, παραδέχεται την υπαιτιότητα και επιχειρεί την μείωση της σημασίας της πράξης αλλά και της ευθύνης του αμυνόμενου. Αυτό μπορεί να γίνει με τέσσερις επιμέρους τρόπους που αποτελούν τις τέσσερις υποκατηγορίες της:

- α) την Στρατηγική Αντίδρασης σε προκλήσεις (Provocations)
- β) την Στρατηγική της Αδυναμίας Ελέγχου των καταστάσεων (Defeasibility)
- γ) την Στρατηγική του Ατυχήματος (Accidents)
- δ) την Στρατηγική των Καλών Προθέσεων (Good Intentions)

Η Στρατηγική Αντίδρασης σε προκλήσεις (Provocations) αναφέρεται σε πράξεις όπου προκαλούνται από άλλους δρώντες και ο υπαίτιος αναγκάζεται από τις περιστάσεις να αντιδράσει. Σε μια τέτοια περίπτωση ο υπαίτιος μπορεί να μεταθέσει την κύρια ευθύνη στον «προβοκάτορα» (Benoit, 1995: 76) μειώνοντας έτσι την δική του. Μια δεύτερη στρατηγική για ελαχιστοποίησης της ευθύνης είναι Αδυναμία Ελέγχου των Καταστάσεων (Defeasibility) (Scott & Lyman, 1968; Benoit, 1995). Σύμφωνα με αυτή τη στρατηγική, ο αμυνόμενος επικαλείται έλλειψη επαρκούς πληροφόρησης ή ελέγχου σημαντικών παραγόντων που επηρέαζαν την κατάσταση με αποτέλεσμα η ευθύνη να μην είναι πλήρως δική του.

Επιπλέον, μια άλλη δυνατότητα που έχει στην διάθεσή του ο ρήτορας για να μειώσει την ευθύνη του για μια πράξη είναι η Στρατηγική του Ατυχήματος (Accidents). Σε αυτή την περίπτωση ο ρήτορας βασίζει την δικαιολόγηση της πράξης του στα ατυχήματα ή στο τυχαίο (Scott&Lyman, 1968; Tedeschi & Reiss,1981; Semin &

Manstead, 1983; Benoit, 1995). Αυτό συμβαίνει καθώς ο καθένας θεωρεί κάποιον υπαίτιο μόνο όταν είναι υπεύθυνος για πράξεις που έχει τον πλήρη έλεγχο τους (Benoit, 1995: 76). Σε αντίθετη περίπτωση μια τέτοια κατηγορία δεν ευσταθεί. Τέλος, η τέταρτη στρατηγική εστιάζει στις καλές προθέσεις (Good Intentions) του υπαιτίου. Στόχος είναι να τονιστεί η καλή πρόθεση του αμυνόμενου και να παραβλεφθεί το αρνητικό αποτέλεσμα.

Στρατηγική Απομείωσης της Βλάβης

Η στρατηγική Απομείωσης της Βλάβης χρησιμοποιείται στην περίπτωση που ο υπαίτιος επιθυμεί να μειώσει την αίσθηση που έχει προκαλέσει στο κοινό η πράξη του. Πιο συγκεκριμένα δεν αρνείται την πράξη αυτή καθ' εαυτή αλλά επιδιώκει να μειώσει την βλάβη ή την σημασία της που έχει προκληθεί από αυτήν. Η στρατηγική αυτή έχει έξι υποκατηγορίες σύμφωνα με τον Benoit (1995: 77):

- α) Στρατηγική της Ενίσχυσης του Απολογούμενου (bolstering)
- β) Στρατηγική της Ελαχιστοποίησης (minimization)
- γ) Στρατηγική της Διαφοροποίησης (differentiation)
- δ) Στρατηγική της Υπέρβασης ή της Αναπλαισίωσης (transcendence)
- ε) Στρατηγική της Αντεπίθεσης (counterattack/ attack accuser)
- στ) Στρατηγική της Αποζημίωσης (compensation)

Η πρώτη υποκατηγορία της στρατηγικής Απομείωσης της Βλάβης, η Στρατηγική Ενίσχυσης του Απολογούμενου, αναφέρεται στην επιδίωξη του τελευταίου να ενισχύσει την εικόνα του και την αξιοπιστία του απέναντι στο κοινό αναδεικνύοντας προηγούμενες θετικές εικόνες και συμπεριφορές (Len-Rios, 2010:271). Αυτή η στρατηγική μπορεί να αποδειχθεί πιο αποτελεσματική σε περίπτωση που οι θετικές εμπειρίες που εξιστορούνται δείχνουν σχετικές με την παρούσα κατάσταση (Benoit, 1995:77).

Με την Στρατηγική Ελαχιστοποίησης ο ρήτορας επιδιώκει να πείσει τα θύματα της πράξης του ότι η πράξη αυτή δεν είχε και τόσο οδυνηρά αποτελέσματα όσο αρχικά έδειχνε (Benoit, 1995:77). Κατά συνέπεια, επιχειρείται ο έλεγχος των αρνητικών επιδράσεων της πράξης μέσω της μείωσης της σημασίας τους.

Η τρίτη στρατηγική αυτής της κατηγορίας είναι η διαφοροποίηση (differentiation). Με αυτή τη στρατηγική ο αμυνόμενος έχει την δυνατότητα να διαχωρίσει ορισμένες πτυχές του ζητήματος από άλλες που έχουν αρνητικότερο πρόσημο (ibid). Με τον διαχωρισμό αυτόν επιτυγχάνεται η ανάδειξη των λιγότερο αρνητικών πράξεων έναντι των πολύ αρνητικών ή ορίζει με έναν διαφορετικό τρόπο την πράξη (π.χ. η πράξη ήταν αποτέλεσμα ατυχήματος ή καλής πρόθεσης) με αποτέλεσμα να μειώνεται η σχετική αξία της αρνητικής πράξης συνολικά.

Κατά συνέπεια, αυτή η διαδικασία μπορεί να αλλάξει τα αρνητικά συναισθήματα των «θυμάτων» απέναντι στην πράξη και τον υπαίτιο (ibid). Στο στάδιο της Διαφοροποίησης ο υπαίτιος εφόσον έχει την δυνατότητα μπορεί να αποδώσει ευθύνη σε κάποιον άλλον δρώντα (π.χ. μια επιχείρηση σε κάποιον υπάλληλο) προκειμένου να μειωθεί η έκταση του ζητήματος (Hearit 2006: 16).

Στη συνέχεια, η Στρατηγική της Αναπλαίσωσης ή Υπέρβασης (transcendence) βάσει της οποίας μπορούμε να θέσουμε την πράξη σε ένα διαφορετικό πλαίσιο δίνοντάς της μια θετική χροιά. Συγκεκριμένα, η στρατηγική αυτή αποτελεί μέρος της διαδικασίας επαναπλαίσωσης (reframing) και αποσκοπεί στην επανερμηνεία της ίδιας της αρνητικής πράξης με στόχο την απόδοσή της σε ένα ευρύτερο θετικό κανονιστικό πλαίσιο.

Μια άλλη στρατηγική Απομείωσης της Βλάβης, είναι και η Επίθεση κατά του Αντιπάλου. Σε αυτήν την περίπτωση επιδιώκεται η επίθεση στην αξιοπιστία του κατηγορού. Ήδη από την αρχαία Ελλάδα, οι ρήτορες επιδίωκαν να σπάσουν την θετική εικόνα του κατηγορού τους. Ειδικότερα, αυτό μπορεί να επιτευχθεί σε περίπτωση που ο κατηγορού αποτελεί θύμα της πράξης προσβολής (και όχι τόσο τρίτο μέρος) έτσι ώστε ο απολογούμενος να δημιουργήσει την εντύπωση ότι το θύμα άξιζε αυτό που έπαθε (Benoit,1995:78). Με άλλα λόγια, η επίθεση κατά της αξιοπιστίας του κατηγορού αυξάνει την υπόληψη του ρήτορα ενώ ταυτόχρονα θέτει υπό αμφισβήτηση αυτήν του κατηγορού. Από την άλλη, είναι πιθανό αυτή η τακτική να στρέψει την προσοχή του κόσμου μακριά από το βασικό πρόβλημα και τις αρχικές κατηγορίες, μειώνοντας έτσι την βλάβη που προκλήθηκε στην εικόνα του αμυνόμενου (Benoit,1995:78).

Ο Hearit (2006) θεωρεί πως η στρατηγική επίθεσης κατά του αντιπάλου αποτελεί ένα από τα βασικά βήματα που χρησιμοποιεί κάποιος απολογούμενος στον δρόμο για την τελική ηθική απολογία. Ο υπαίτιος μπορεί να χρησιμοποιήσει την Αντεπίθεση (Counterattack) είτε μεμονωμένα είτε σε συνδυασμό με την Άρνηση, αποδίδοντας ουσιαστική υπαιτιότητα στον αντίπαλο ή κατηγορό του (Hearit, 2006: 16).

Η Στρατηγική Αποζημίωσης αποτελεί την τελευταία στρατηγική για την απομείωση της βλάβης. Σε αυτήν την περίπτωση, ο υπαίτιος προτείνει την επίλυση της διαφοράς με την προσφορά αποζημίωσης για την βλάβη που υπέστη το θύμα. Η αποζημίωση αυτή μπορεί να είναι είτε οικονομική είτε κάποια άλλου είδους προσφοράς υπηρεσιών. Στην ουσία επιδιώκει την δωροδοκία του θύματος ωστόσο σε περίπτωση που το τελευταίο δεχτεί την προσφορά υπάρχει εξισορρόπηση των πράξεων και αποκατάσταση της υπόληψης του προσβάλλοντος (Benoit, 1995:78).

Τέλος, σε αυτό το σημείο θα πρέπει να σημειώσουμε πως η Στρατηγική Ελαχιστοποίησης της Ευθύνης αλλά και η στρατηγική Απομείωσης της Βλάβης καθώς και όλες οι υποκατηγορίες τους δεν αρνούνται την πράξη αυτή καθ' εαυτή, εστιάζουν, ωστόσο, σε παράγοντες που θα μπορούσαν εν δυνάμει να καλυτερεύσουν την εικόνα του αμυνόμενου και να μειώσουν τις αρνητικές επιδράσεις της πράξης (Benoit, 1995:78).

Στρατηγική της Επανόρθωσης

Αυτή η στρατηγική επιδιώκει την αποκατάσταση της εικόνας μέσω της επανόρθωσης. Συγκεκριμένα, ο υπαίτιος προσπαθεί να δώσει λύση στο πρόβλημα κάνοντας τις απαραίτητες αλλαγές ώστε όλα να επιστρέψουν στην προηγούμενη κατάσταση και διαβεβαιώνοντας πως δεν θα υπάρξει κάποια αντίστοιχη πράξη στο μέλλον. Παρόλο που σύμφωνα με τον Goffman (1971) αυτή η στρατηγική μπορεί να αποτελέσει μέρος της Απολογίας ως συγνώμης, η διαφορά έγκειται στο γεγονός πως μπορεί κανείς να προχωρήσει σε διορθωτικές κινήσεις χωρίς απαραίτητα να αποδεχτεί την ενοχή του. Τέλος, υπάρχει μια αξιοσημείωτη διαφορά ανάμεσα στην Στρατηγική της Επανόρθωσης και αυτήν της Αποζημίωσης. Ενώ με την αποζημίωση επιχειρείται η εξισορρόπηση της κατάστασης μεταξύ θύματος και υπαιτίου, η Επανόρθωση εστιάζει στην καρδιά του προβλήματος και στοχεύει στην επιδιόρθωση της βλάβης αυτής καθ' εαυτής (Benoit, 1995:79).

Στρατηγική της Πραγματικής Απολογίας ή της Συγνώμης ή του Εξαγνισμού

Η Στρατηγική του Εξαγνισμού ανήκει στη σφαίρα της Απολογίας ως συγνώμης. Αποτελεί κατά μια έννοια το τελευταίο στάδιο αποκατάστασης της υπόληψης και της επιδιόρθωσης των πραγμάτων. Κατά συνέπεια, αναφέρεται στην πλήρη παραδοχή της πράξης και της ευθύνης από τον υπαίτιο και στην ζήτηση συγχώρεσης από τα θύματα. Μόλις αποδοθεί η συγνώμη τα θύματα οφείλουν να κρίνουν την τιμιότητα της πράξης και κατά πόσο αυτή είναι αληθινή και να αποφασίσουν εάν θα προβούν σε συγχώρεση του υπαιτίου.

Η πραγματική ή ηθική απολογία βοηθάει στην αποκατάσταση των σχέσεων και μπορεί να μετατρέψει έναν εχθρό σε φίλο ή έστω να μειώσει την εχθρότητα που νοιώθει ένα θύμα προς τον θύτη του (Hearit, 2006:49). Είναι πολύ δύσκολο για τα θύματα να αποδεχτούν μια απολογία που να στερείται μετάνοια, ταπεινότητα και ντροπή καθώς θέλουν να ξέρουν πως ο υπαίτιος υποφέρει εξαιτίας των πράξεών του (Lazare, 2004).

Η πραγματική μεταμέλεια ή πραγματική – ηθική απολογία, παρόλο που πολλές φορές παρουσιάζεται ως το ύστατο μέσο, ανάλογα με την ψυχοσύνθεση και την ηθική του υπαιτίου μπορεί να αποτελέσει και την βασική απολογητική του στάση και έτσι να αποδώσει στο θύμα την αναγκαία ηθική ικανοποίηση ώστε να μπορέσει να προχωρήσει στην συγχώρεση. Στόχος της απολογίας είναι να αποκαταστήσει την αξιοπρέπεια και την κοινωνική αρμονία μέσα σε μια κοινωνία μεταξύ ατόμων – και όχι μόνο. Η συγχώρεση υποδεικνύει μια βάση για συμφιλίωση και αποκατάσταση της εμπιστοσύνης (Oliner, 2008:173).

Σύμφωνα με τον Hearit (2006) μια πραγματική ή ηθική απολογία για να γίνει αποδεκτή θα πρέπει να συγκεντρώνει ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά ώστε να είναι ιδανική και να προκαλέσει την συγχώρεση του θύματος. Αυτά είναι η Αλήθεια (Truthful), η Τιμιότητα (Sincere), να γίνει στο «σωστό» χρονικό πλαίσιο (Timely), να είναι Εθελούσια (Voluntary), να απευθύνεται σε όλα τα συμβαλλόμενα μέρη (Address all stakeholders) και να αποδοθεί μέσα στο κατάλληλο πλαίσιο (Performed in an appropriate context).

Η αλήθεια στην απολογία αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό και περιλαμβάνει την παροχή όλων εκείνων των στοιχείων που είναι απαραίτητα για την αποκατάσταση της ζημίας. Δεν θα πρέπει να γίνουν παραλήψεις καθώς ο υπαίτιος κινδυνεύει να χάσει την αξιοπιστία του και να μην γίνεται πλέον πιστευτός. Από την άλλη, η τιμιότητα είναι ένα πολύ σημαντικό στοιχείο καθώς ο υπαίτιος θα πρέπει να εννοεί την απολογία του και να μην επιδιώκει την εξαπάτηση. Άλλωστε, η απολογία αποτελεί τυπικά μια προσπάθεια για έκφραση μεταμέλειας και επανόρθωσης των πραγμάτων για κάποιο λάθος. Συνεπώς, μια ψεύτικη μεταμέλεια θα οδηγούσε στην εξαπάτηση του θύματος με αποτέλεσμα την εκ νέου θυματοποίηση του.

Στη συνέχεια, το «σωστό» χρονικό πλαίσιο είναι αυτό κατά το οποίο ο υπαίτιος έχει αντιληφθεί την αδικία της πράξης του και πέρασε από την απαραίτητα διαδικασία για να μετανιώσει γι' αυτήν. Εάν η απολογία αποδοθεί πολύ νωρίς τότε υπάρχει κίνδυνος να εκληφθεί ως προσπάθεια διαχείρισης της ζημίας και να μην γίνει δεκτή. Αντίθετα, εάν αυτή καθυστερήσει και έχουν προηγηθεί πιέσεις των κύριων παραγόντων τότε η «συγγνώμη» εκλαμβάνεται ως βεβιασμένη και ως υποχρέωση, με αποτέλεσμα να μην αναγνωρίζεται το δικαίωμα του θύματος στην αναγνώριση του σφάλματος και κατά συνέπεια δεν βοηθάει στην αποκατάσταση των σχέσεων.

Επιπλέον, η εθελοντική ή εθελούσια μορφή της απολογίας είναι σημαντική καθώς, όπως αναφέραμε και προηγουμένως, μια απολογία δεν θα πρέπει να είναι αποτέλεσμα πίεσης εξωτερικών παραγόντων καθώς διακυβεύεται η αξιοπιστία της. Με λίγα λόγια, η εθελούσια απολογία αποτελεί περισσότερο μια αληθινή επιθυμία για αποκατάσταση και συμφιλίωση παρά μια συγκαλυμμένη προσπάθεια διαχείρισης της ζημίας.

Μια ηθική απολογία θα πρέπει να απευθύνεται σε όλα τα συμβαλλόμενα μέρη και να αποδοθεί μέσα στο κατάλληλο πλαίσιο. Αυτό σημαίνει πως θα πρέπει να απευθύνεται σε όλους όσους έχουν άμεσο συμφέρον από την απολογία αλλά και έχουν θιχτεί έμπρακτα από την πράξη. Δεν χρειάζεται όμως να απευθύνεται σε εξωτερικούς παράγοντες που απλώς θίχτηκε η ηθική τους από την πράξη του υπαιτίου αλλά μόνο σε αυτούς που πραγματικά έθιξε η πράξη.

Τέλος, είναι σημαντικό μια απολογία να αποδοθεί μέσα στο κατάλληλο πλαίσιο δηλαδή ο τόπος όπου θα αποδοθεί να είναι προσβάσιμος από όλους τους θιγμένους παράγοντες. Για παράδειγμα για μεγάλες ομάδες ατόμων η απολογία θα πρέπει να γίνεται δημόσια είτε στα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Αντίθετα, αν τα θύματα

αποτελούν έναν μικρό αριθμό τότε μπορεί η απολογία να αποδοθεί ιδιωτικά (Hearit, 2006: 64-68).

Έτσι κλείνει ο κύκλος της αποκατάστασης της ζημίας που ξεκίνησε από τον υπαίτιο με μια πράξη αδικίας και έκλεισε με την συγχώρεση των θυμάτων. Φυσικά, δεν είναι αναγκαίο να χρησιμοποιούνται με σειρά όλες αυτές οι στρατηγικές. Ανάλογα με την κρίση του καθενός και τις απαιτήσεις της κατάστασης επιλέγονται οι αντίστοιχες στρατηγικές ή συνδυασμοί στρατηγικών και η διαδικασία συνεχίζεται μέχρι την τελική λύση του δράματος.

Σε αυτό το σημείο, αξίζει να σημειωθεί, πως αντί κάποιος να μπει στην διαδικασία της διαχείρισης μιας κατάστασης με στρατηγικές απολογίας μπορεί να επιλέξει την νομική οδό. Με αυτόν τον τρόπο αποφεύγεται η επικοινωνιακή αντιμετώπιση της κρίσης και αναλαμβάνουν τα νομικά τμήματα των διαφόρων φορέων. Σε αυτές τις περιπτώσεις πολλές φορές δεν είναι αναγκαία και ενδεχομένως δεν ενδείκνυται η απολογία (Hearit 2006:54). Αυτό το στάδιο είναι αυτόνομο και δεν εμπίπτει στον τομέα των δημοσίων σχέσεων και της στρατηγικής επικοινωνίας. Γι' αυτό το λόγο γίνεται μόνο αναφορά σε αυτό και δεν θα υπάρξει περαιτέρω ανάλυση.

3.1.3 Οι ενδεχόμενοι συνδυασμοί των Στρατηγικών Αποκατάστασης της Εικόνας

Οι υποκατηγορίες των Στρατηγικών Αποκατάστασης της Εικόνας θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως μέρη ευρύτερων στρατηγικών που χρησιμοποιούνται στην ρητορική κατασκευή των λόγων για την απάντηση σε επιθέσεις. Οι Ware and Linkugel (1973) ομαδοποίησαν αυτές τις στρατηγικές και τακτικές και καθόρισαν τον τρόπο με τον οποίο μπορούν αυτές να χρησιμοποιηθούν και να συνδυαστούν στην πράξη με το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα.

Αρχικά λοιπόν διαχώρισαν τον τρόπο με τον οποίο χρησιμοποιούνται κατά ζεύγη οι στρατηγικές και με βάση την επίδρασή τους στο κοινό. Συγκεκριμένα, ο ρήτορας μπορεί να χρησιμοποιήσει δύο *Μεταρρυθμιστικές Στρατηγικές* (Reformative Strategies) που περιλαμβάνουν τις Στρατηγικές της Άρνησης και της Ενίσχυσης του Απολογούμενου (Denial and Bolstering) και δύο *Μεταμορφωτικές Στρατηγικές*

(Transformative Strategies) που περιλαμβάνουν τις Στρατηγικές της Διαφοροποίησης και της Υπέρβασης ή Αναπλαισίωσης. Αναφορικά με την πρώτη κατηγορία, οι Μεταρρυθμιστικές Στρατηγικές ονομάστηκαν έτσι καθώς δεν επιχειρούν να αλλάξουν ή να μετατρέψουν το νόημα που έχει στο μυαλό του το κοινό για την πράξη. Ούτε η Άρνηση ούτε η Ενίσχυση του Απολογούμενου είναι στρατηγικές που αλλάζουν τα συναισθήματα του κοινού προς μια πράξη. Από την άλλη οι Μεταμορφωτικές Στρατηγικές επιχειρούν να αλλάξουν την σημασία του γεγονότος την ερμηνεία του αλλά και τα στοιχεία που προσδιορίζουν αυτήν την πράξη. Γενικά, ο απολογούμενος μπορεί να χρησιμοποιήσει στην απολογία του μια στρατηγική από κάθε κατηγορία (McClearey, 1983: 12-13).

Σύμφωνα λοιπόν με τους Ware and Linkugel, (1973) οι στρατηγικές – τακτικές αποκατάστασης της εικόνας, σπάνια χρησιμοποιούνται μεμονωμένα ενώ σε συνδυασμό είναι πιο αποτελεσματικές (McClearey, 1983). Στην θεωρία τους οι πρώτοι οργάνωσαν τις Στρατηγικές και τις παραπάνω κατηγορίες σε συνδυασμούς και ρητορικές στάσεις (rhetorical postures). Συγκεκριμένα, η Στρατηγική της Άρνησης και η Στρατηγική της Διαφοροποίησης εντάσσονται στην κατηγορία του Εξαγνισμού ή «άφεσης αμαρτιών» (Absolutive). Η Στρατηγική της Άρνησης σε συνδυασμό με την Στρατηγική της Υπέρβασης αποτελούν την Υπερασπιστική Στάση (Vindictive). Τέλος, η Στρατηγική της Ενίσχυσης του Απολογούμενου και η Στρατηγική της Διαφοροποίησης αποτελούν την Επεξηγηματική Στάση (Explanative) ενώ η Στρατηγική της Ενίσχυσης του Απολογούμενου σε συνδυασμό με την Στρατηγική της Υπέρβασης αποτελούν αυτό που ονομάζεται Δικαιολογητική Στάση (Justificative) (McClearey, 1983: 12).

3.2 Ο ρόλος της Απολογίας και η χρήση της σε διεθνές και πολιτικό επίπεδο

Οι Στρατηγικές Απολογίας όπως έχει αναφερθεί μπορούν να χρησιμοποιηθούν από το επίπεδο των διαπροσωπικών σχέσεων μέχρι το επίπεδο των διακρατικών σχέσεων σε όλο δηλαδή το φάσμα της προσωπικής, επαγγελματικής και πολιτικής ζωής. Κατά συνέπεια, οι ίδιες αυτές στρατηγικές βρίσκουν εφαρμογή στις Διεθνείς Σχέσεις και κυρίως σε κράτη των οποίων οι σχέσεις ταλανίζονται από χρόνια

προβλήματα (πχ. απολογία της Αυστρίας στο Ισραήλ το 1994 για την συμμετοχή της στο Ολοκαύτωμα, Kampf and Löwenheim, 2012:45).

Ταυτόχρονα, συνηθισμένες είναι και οι απολογίες που αποδίδονται στο εσωτερικό και αφορούν ζητήματα εξωτερικής πολιτικής. Παράδειγμα τέτοιων περιπτώσεων αποτελεί η διαχείριση διακρατικών κρίσεων που εξ ορισμού σηματοδοτούν αποτυχία. Το ξέσπασμα μιας κρίσης αποτελεί πρόβλημα για τους ηγέτες των εμπλεκόμενων κρατών καθώς σε τέτοιες περιπτώσεις καλούνται να διαχειριστούν μια κρίση σε πολλαπλά επίπεδα. Στην κοινή γνώμη κυριαρχεί η άποψη πως ο ηγέτης θα πρέπει να βγάλει την χώρα από το αδιέξοδο στο οποίο μπήκε. Παρόλο που, όπως υποστηρίζει ο Mueller (1996, 2003), η κοινή γνώμη παρουσιάζει μικρό ενδιαφέρον για την εξωτερική πολιτική σε κανονικές συνθήκες, το ενδιαφέρον της αυξάνεται σε περιόδους κρίσεων, πράγμα που φαίνεται από την δημιουργία της Συσπείρωσης.

Η συσπείρωση (βλ. προηγούμενο κεφάλαιο) δίνει στον ηγέτη την ευκαιρία να επανορθώσει αλλά και την δύναμη να χειριστεί την κατάσταση χωρίς να ανησυχεί για την νομιμότητά του. Ωστόσο, μια διεθνής κρίση χρήζει διαχείρισης σε δύο επίπεδα: Πρώτα, θα πρέπει να γίνει διαχείριση στο εσωτερικό μέτωπο προκειμένου να γίνει επαναδιαπραγμάτευση της εικόνας του ηγέτη με την κοινή γνώμη και να δημιουργηθεί η συσπείρωση, δηλαδή η δόμηση μιας αμοιβαίας σχέσης εμπιστοσύνης για την αποτελεσματική διαχείριση της παρούσας κατάστασης στο εξωτερικό. Από την άλλη, ο ηγέτης θα πρέπει να διαχειριστεί την κρίση σε διεθνές επίπεδο και να διασφαλίσει την εικόνα του κράτους στο εξωτερικό.

Η κρίση αποτελεί αποτυχία και στα δύο επίπεδα και ο ηγέτης καλείται σε απολογία, στην απάντηση δηλαδή στις προκλήσεις του εσωτερικού αλλά και του εξωτερικού. Με άλλα λόγια, ο ηγέτης καλείται να αποδώσει, να αποφύγει ή να αναλάβει ευθύνες ή την υπαιτιότητα για το ξέσπασμα της κρίσης και να αποκαταστήσει την εικόνα του στο εσωτερικό αποκτώντας την απαραίτητη νομιμοποίηση (συσπείρωση). Στη συνέχεια έχοντας επιτύχει αυτό στο εσωτερικό πρέπει να αποκαταστήσει την εικόνα της χώρας του σε διεθνές επίπεδο δηλαδή την επαναφορά της ισχύος της χώρας ώστε να αποτρέψει έναν ενδεχόμενο πόλεμο ή να αποκτήσει θέση ισχύος στο στρατηγικό παιχνίδι και στη διεθνή κοινή γνώμη. Κατά συνέπεια, σε αυτές τις περιπτώσεις η επικοινωνιακή πολιτική διαχείριση μέσω της απολογίας παίζει κυρίαρχο ρόλο.

Είναι γεγονός πως προκειμένου να κινητοποιηθεί μια χώρα για πόλεμο δεν χρειάζονται μόνο όπλα και στρατεύματα αλλά υποστήριξη μέσα στο ίδιο το

στράτευμα και στην κοινή γνώμη. Προκειμένου να προετοιμαστεί μια κοινωνία για να πολεμήσει οι ηγέτες της θα πρέπει να την συσπειρώσουν εθνικιστικά και πατριωτικά (Lind,2010: 11). Σε αυτό βοηθάει η υπενθύμιση μέσω της διαδικασίας της ανάδυσης της στρατηγικής πλαισίωσης ιστορικών γεγονότων και στιγμών κατά τις οποίες ένα κράτος υπέφερε από ένα άλλο ή κατάφερε να βγει νικητής από την σύγκρουση.

Οι στρατηγικές απολογίας μπορούν να είναι αποτελεσματικές σε περιπτώσεις όπου οι σχέσεις δύο κρατών έχουν στιγματιστεί από κάποιο γεγονός όπου το ένα κράτος παραβίασε τα κυριαρχικά δικαιώματα του άλλου. Επιπλέον, η έλλειψη εμπιστοσύνης από ένα κράτος σε ένα άλλο ενυπάρχει σε δύο επίπεδα τα οποία αλληλεπιδρούν. Το πρώτο επίπεδο είναι αυτό της ηγεσίας, δηλαδή οι σχέσεις των δύο κρατών είναι αποτέλεσμα των κυβερνητικών επιλογών για την αύξηση της ασφάλειας του κράτους. Το δεύτερο επίπεδο είναι αυτό των πολιτών δηλαδή οι εμπειρίες των πολιτών ενός κράτους έχουν χαραχτεί στην κουλτούρα και στο υποσυνείδητο των πολιτών σε βαθμό που η εχθρότητα αποτελεί μέρος της ταυτότητάς τους (παράδειγμα μπορούν να αποτελέσουν οι σχέσεις Ελλάδας – Τουρκίας).

Η απολογία μεταξύ κρατών ονομάζεται πολιτική απολογία. Πολιτική απολογία είναι η απολογία η οποία περιλαμβάνει άμεσα έθνη- κράτη ή την περίπτωση όπου κράτη έχουν δείξει ενδιαφέρον να απολογηθούν εκ μέρους πολλών ή βρίσκονται απέναντι σε θύματα μεγάλων παρανομιών (Negash, 2006:03). Η πολιτική απολογία αποτελεί μια συμβολική πράξη ανάμεσα σε δύο κράτη, δεν περιέχει συναίσθημα, δεν είναι πράξη μετάνοιας και κατά συνέπεια δεν έχει καμία λυτρωτική αξία (Brookes, 2006:228).

Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι απαλλάσσεται από τους υπόλοιπους κανόνες της απολογίας. Όπως και στις διαπρωσωπικές περιπτώσεις η πολιτική απολογία οφείλει να περιέχει τις λέξεις «συγγνώμη» και να αναλαμβάνεται η ευθύνη των πράξεων. Η διαφορά είναι πως οι πολιτικές απολογίες είναι ιδιαίτερες διαμεσολαβούμενες και έχουν κατασκευαστεί ώστε να απευθύνονται σε ένα ευρύ κοινό (Augoustinos, Hasti, Wright, 2011: 510).

Επιπλέον, η πολιτική απολογία είναι στενά συνδεδεμένη με την υψηλή πολιτική των κρατών (Negash,2006:15) και το εθνικό συμφέρον. Προκειμένου να δοθεί απολογία εκ μέρους ενός κράτους θα πρέπει την στιγμή εκείνη η πράξη αυτή να υπαγορεύεται από τα συμφέροντα του κράτους στην εξωτερική πολιτική. Από την άλλη, προκειμένου η απολογία να γίνει αποδεκτή από το άλλο κράτος, αυτό θα πρέπει να

συνεπάγεται συγκεκριμένα πολιτικά οφέλη. Παράδειγμα αποτελεί η απολογία του Ισραήλ προς την Τουρκία (Μάρτιος 2013) για την υπόθεση του «Μαβί Μαρμαρά».

Τα τελευταία χρόνια που μεσολάβησαν υπήρξε μια σοβαρή κρίση στις σχέσεις των δύο κρατών, άλλοτε στενών συμμάχων. Ωστόσο, η ευκαιρία της συμφιλίωσης δεν ήρθε παρά μόνο όταν τα συμφέροντα εσωτερικά και εξωτερικά των δύο κρατών έτειναν προς την ίδια κατεύθυνση: Αφενός για το Ισραήλ να απολογηθεί και αφετέρου η Τουρκία να την κάνει δεκτή (Korlow, 2013). Κατά συνέπεια, η απολογία παίζει σημαντικό ρόλο στην άσκηση της εξωτερικής πολιτικής και διπλωματίας ενός κράτους και είναι πλήρως εναρμονισμένη στη διεθνή πολιτική.

Στις επόμενες δύο ενότητες θα αναλυθούν δύο επιπλέον θεωρίες που σχετίζονται άμεσα με τις στρατηγικές απολογίας και την διαχείριση κρίσεων. Η πρώτη αφορά την θεωρία απόδοσης ευθυνών που αποτελεί μέρος της Στρατηγικής της Άρνησης ενώ η δεύτερη, η θεωρία των πλαισίων, αποτελεί στην ουσία την Στρατηγική της Υπέρβασης, μέρος των Στρατηγικών Απομείωσης της Βλάβης. Και οι δύο αυτές θεωρίες είναι ιδιαιτέρως σημαντικές στην ανάλυση καθώς αποτελούν δύο από τις πρώτες αντιδράσεις σε μία κρίση: Απόδοση ευθυνών και πλαισίωση του γεγονότος με συγκεκριμένο τρόπο.

3.3 Θεωρία Απόδοσης Ευθύνης (Attribution Theory)

Η Θεωρία Απόδοσης Ευθύνης (Blame ή Attribution Theory) είναι το θεωρητικό πλαίσιο που προκαλεί την ενεργοποίηση των στρατηγικών απολογίας. Μόλις μια κρίση ανακαλυφθεί πολιτικά, εγείρονται ερωτήματα για το ποιος έχει την ευθύνη. Κατά το ξέσπασμα μιας κρίσης πάντοτε υπάρχει απόδοση ευθύνης σε κάποια από τα συμβαλλόμενα μέρη και αυτή με την σειρά της κινητοποιεί τις στρατηγικές απολογίας ή αποκατάστασης της εικόνας και τις στρατηγικές πλαισίωσης. Όταν τα πράγματα δεν πηγαίνουν και τόσο καλά οι σχεδιαστές πολιτικής επιστρατεύουν στρατηγικές πλαισίωσης με στόχο τον (επανα)προσδιορισμό της ευθύνης (Brändström, Kuipers, Daléus, 2005:03). Επιπλέον, Οι δρώντες μπορούν να χαρακτηρίσουν την κρίση ως μεμονωμένο περιστατικό στο άλλοτε λειτουργικό σύστημα ή ως ένα περιστατικό που οφείλεται στην όλη αποτυχία του συστήματος (Brändström, Kuipers, Daléus, 2005:04).

Με τον όρο «Απόδοση ευθύνης» (Blame Attribution) εννοούμε «μια διαδικασία επισταμένης αναζήτησης υπαιτιότητας και ευθύνης» (Jennings, 2005:02). Η απόδοση ευθύνης (blame) αποτελεί μια κοινωνική εξήγηση κατά βάση αρνητικών γεγονότων και έχει ως άμεσο επακόλουθο την δημιουργία ενός παίγνιου που ονομάζεται «παίγνιο απόδοσης αιτιότητας ή ευθύνης» (blame game) (Jennings, 2005:02; Knobloch-Westerwick & Taylor, 2008: 724). Το παίγνιο αυτό έχει σαν στόχο την απεμπλοκή ή τον υποβιβασμό της ευθύνης των υποκειμένων (Knobloch-Westerwick & Taylor, 2008: 724). Ο όρος αυτός καθ' εαυτός του «blame» με βάση την αγγλική ορολογία αφορά κάποιον ο οποίος θεωρείται ή λέγεται ότι έχει κάνει κάτι κατά βάση κακό ή λανθασμένο και θεωρείται ότι είναι υπεύθυνος γι' αυτό. Αυτή η ερμηνεία του όρου με βάση το αγγλικό λεξικό μας επισημαίνει την χρήση του όρου για μια «κακή» πράξη και την συνδέει με την ευθύνη «κάποιου» γι' αυτήν. Με λίγα λόγια, «απόδοση ευθύνης» (blame) αποτελεί η πράξη της σύνδεσης κάποιου «κακού» ή «λανθασμένου» πράγματος σε συγκεκριμένο άτομο ή ύπαρξη (Sulitzeanu-Kenan & Hood, 2005:01).

Το παίγνιο απόδοσης ευθυνών (Blame Game) είναι μια διαδικασία συνδεδεμένη στενά με το ξέσπασμα μιας κρίσης. Αυτό συμβαίνει καθώς οι πρωταγωνιστές προσπαθούν να μεταθέσουν τις ευθύνες τους ενώ ταυτόχρονα οι αμυνόμενοι να τις αποφύγουν. Στην διαδικασία αποφυγής επιστρατεύονται οι ακόλουθες στρατηγικές.

Η *Στρατηγική του Εξιλαστήριου Θύματος (the scapegoat)* μεταθέτει τις ευθύνες σε έναν μεμονωμένο δρώντα ο οποίος έκανε ένα λάθος και θα τιμωρηθεί γι' αυτό. Αυτή η στρατηγική, γνωστή και από τις Στρατηγικές Αποκατάστασης της εικόνας, αποτελεί έναν εύκολο και ανώδυνο τρόπο για μια επιχείρηση ή την πολιτική ηγεσία να απονεμίει ευθύνες και να τις διώξει από πάνω της κατηγορώντας απλώς κάποιον ο οποίος δεν θα της κοστίσει σημαντικά στην συνολική εικόνα της.

Η δεύτερη στρατηγική, η *Στρατηγική του Οργανωτικού ή Επιχειρησιακού λάθους (the organizational or operational failure)* αποδίδει το γεγονός (την κρίση) σε ένα περιστατικό το οποίο παράχθηκε από «πολλούς δρώντες» και επομένως είναι δύσκολο να αποδοθούν συγκεκριμένες ευθύνες. Με την τρίτη στρατηγική, την *Στρατηγική του Σχεδιαστή Πολιτικής (the policy maker)* η ευθύνη αποδίδεται στους σχεδιαστές πολιτικής οι οποίοι είναι υπεύθυνοι για την διαμόρφωση ελαττωματικών πολιτικών και την ανοχή τους σε λανθασμένες εφαρμογές πολιτικής με άλλα λόγια το πολιτικό σύστημα.

Η διαφορά με την πρώτη στρατηγική βρίσκεται στην ιεραρχία. Μπορεί κανείς να «παίξει» με την απόδοση ευθυνών στην ιεραρχία ενός συστήματος. Το εξιλαστήριο θύμα της πρώτης κατηγορίας αποτελεί θύμα χαμηλής ιεραρχίας ενώ της τρίτης θύμα ανώτερης ιεραρχίας. Αυτή η διαφορά είναι ανάλογη με το κόστος που θα έχει στην συνολική εικόνα της κυβέρνησης ή επιχείρησης. Τέλος, η τέταρτη στρατηγική, η *Στρατηγική του Ενδημικού Συστημικού λάθους (the endemic system failure)* ρίχνει τις ευθύνες στα συνολικά προβλήματα του συστήματος που φυσικά θα πρέπει κάποια στιγμή να επιλυθούν ή γενικά είναι δύσκολο να επιλυθούν.

Επιπλέον, οι στρατηγικές αυτές μπορούν να χωριστούν σε δύο κατηγορίες. Η πρώτη και η τρίτη ανήκουν στην κατηγορία του «Ανθρώπινου λάθους» (Actor failure) ενώ η δεύτερη και η τέταρτη στην κατηγορία του «Συστημικού λάθους» (Network failure). Οι πρώτες δύο στρατηγικές εντάσσονται στην περίπτωση του επιχειρησιακού λάθους μικρού – χαμηλού επιπέδου στην ιεραρχία και αποτελούν απλώς ένα τυχαίο συμβάν. Αντίθετα, οι άλλες δύο στρατηγικές εντάσσονται στα στρατηγικά λάθη της πολιτικής ηγεσίας και αποτελούν πιο σοβαρές περιπτώσεις με μεγαλύτερο αντίκτυπο στην υψηλή ιεραρχία του συστήματος (Brändström, Kuipers, Daléus, 2005 : 5-6).

Τέλος, οι δύο αυτές κατηγορίες δείχνουν και την δυνατότητα χειρισμού της κατάστασης. Συγκεκριμένα, στην κατηγορία του «Ανθρώπινου λάθους» υπάρχει κάποιος υπαίτιος που μπορεί να τιμωρηθεί για τις πράξεις ή τις παραλήψεις του. Αντίθετα, στην δεύτερη κατηγορία του «Συστημικού λάθους» οι υπαίτιοι μπορεί να την «γλιτώσουν» αφού οι κατηγορίες βαρύνουν ένα ολόκληρο σύστημα και επομένως είναι εκ φύσεως πιο γενικές.

Το σημαντικό όμως σε αυτήν την διαδικασία είναι πως η μετάθεση ευθυνών σε άλλους δρώντες βοηθάει πολλές φορές την ηγεσία να δράσει ανενόχλητη και απαλλαγμένη από προσπάθειες υπεράσπισης και να διαχειριστεί την κρίση. Επιπλέον, με αυτήν την διαδικασία η ηγεσία έχει την δυνατότητα να διατηρήσει ή και να συσπειρώσει γύρω της το κοινό αφού το τελευταίο έχει πειστεί ότι η κυβέρνηση δεν αποτελεί τον υπαίτιο του προβλήματος, και κατά συνέπεια μπορεί η τελευταία να διαχειριστεί την κρίση αποτελεσματικότερα.

Συνήθως τα MME είναι αυτά που παίζουν το λεγόμενο «Παίγνιο της Ευθύνης» ή αλλιώς Blame Game και επιχειρούν να αποδώσουν ευθύνες στους πολιτικούς δρώντες. Τέτοιες αποδώσεις ευθυνών παίζουν σημαντικό ρόλο και έχουν μεγάλη επιρροή στην κοινή γνώμη (Sniderman, Brody, & Tetlock, 1991). Γενικότερα, η απόδοση ευθύνης αποτελεί μια κοινωνική εξήγηση των γεγονότων (Jennings, 2005:2).

Επιπλέον, η Ευθύνη συνιστά μια σχέση μεταξύ κατηγορούμενου και κατηγορούμενου (στην βιβλιογραφία οι όροι αποδίδονται ως Blamer και Blamee, Jennings, 2005) πράγμα το οποίο παρουσιάζει ομοιότητες με τις Στρατηγικές Απολογίας. Είναι εύλογο λοιπόν να θεωρήσουμε πως η κινητοποίηση της διαδικασίας απόδοσης Ευθύνης ή η ίδια απόδοση ευθύνης σε κάποιους δρώντες δημιουργούν την κατηγορία και κινητοποιούν από την πλευρά τους την ανάγκη για απάντηση στις επιθέσεις ή για επανόρθωση των κακώς πεπραγμένων. Έτσι έχουμε την προσπάθεια αποκατάστασης της εικόνας αυτών που χαρακτηρίστηκαν υπεύθυνοι για ένα γεγονός.

Τρεις είναι οι βασικές στρατηγικές πλαισίωσης σύμφωνα με την βιβλιογραφία που χρησιμοποιούνται σε τέτοιες περιπτώσεις: α) Απεικόνιση των γεγονότων ως παραβίαση των θεμελιωδών δημοσίων αξιών β) απεικόνιση των γεγονότων ως επιχειρησιακές συμπτώσεις ή ως αποτέλεσμα ενδημικών προβλημάτων και γ) ως αποτέλεσμα που προκλήθηκε από κάποιον δρώντα ή και μερίδα ανθρώπων. Ο βαθμός που θα χρησιμοποιηθεί η εκάστοτε πλαισίωση εξαρτάται από την πολιτική και κοινωνική συζήτηση που θα ξεκινήσει αμέσως μετά το ξέσπασμα μιας κρίσης και θα επιχειρήσει να αποδώσει ευθύνες. Οι διαφορετικές απόψεις οι οποίες εκφράζονται θα προσπαθήσουν να κυριαρχήσουν στην πολιτική συζήτηση (Brändström, Kuipers, Daléus, 2005:03).

Παραδείγματα Αποδόσεων ευθυνών ή Blame Games υπάρχουν πάρα πολλά στην πολιτική και κοινωνική επικαιρότητα. Χαρακτηριστική περίπτωση βέβαια αποτελεί το παιχνίδι απόδοσης ευθυνών ανάμεσα στο τύπο μετά το θανατηφόρο ατύχημα της Πριγκίπισσας Νταϊάνα όπου χρησιμοποιήθηκαν αρκετές στρατηγικές από την θεωρία Αποκατάστασης της Εικόνας και στρατηγικές απόδοσης Ευθυνών από τα ΜΜΕ προκειμένου να διώξουν από πάνω τους την ευθύνη του θανάτου της και να αποκαταστήσουν την εικόνα τους στην κοινή γνώμη (Macmillan and Edwards, 1999).

\

3.4 Θεωρία Ερμηνευτικών Πλαισίων (Framing Theory)

Τα πλαίσια ή αλλιώς ερμηνευτικά σχήματα αποτελούν ένα πολύ σημαντικό κομμάτι της Πολιτικής Επικοινωνίας, της ψυχολογίας και της κοινωνιολογίας (Shaffner & Sellers, 2010: 2). Στην παρούσα μελέτη η χρήση της Θεωρίας των πλαισίων θα γίνει σε επίπεδο μικροανάλυσης που θα μας επιτρέψει να κατανοήσουμε ορισμένες πτυχές στην ρητορική κατασκευή της συσπείρωσης.

Τα ερμηνευτικά πλαίσια αποτελούν μια κεντρική οργανωτική ιδέα ή αφηγηματική δομή που νοηματοδοτεί μια εκτυλισσόμενη ροή νοημάτων (Gamsom & Modigliani, 1987:143). Κατά τον Entman (2004:05) τα πλαίσια είναι μια διαδικασία προβολής της πραγματικότητας όπου πραγματοποιείται μια επιλογή και ένας υπερτονισμός κάποιων πλευρών των γεγονότων ή των θεμάτων κάνοντας διασυνδέσεις μεταξύ τους προκειμένου να παραχθεί μια συγκεκριμένη ερμηνεία, αξιολόγηση ή και λύση. Με άλλα λόγια, τα πλαίσια είναι ο τρόπος για να τραβήξει κανείς την προσοχή σε ορισμένες πλευρές ενός ζητήματος και συγχρόνως να ελαχιστοποιεί την προσοχή προς άλλες πλευρές (Samaras, 2002:71).

Κεντρικό ρόλο στην διαδικασία της πλαισίωσης παίζει η ψυχολογική διαδικασία της «ανάδυσης» (priming), σύμφωνα με την οποία τα υψηλά επίπεδα παρουσίασης ενός θέματος, είτε δια της ειδησεογραφικής κάλυψης είτε δια της πολιτικής διαφήμισης, ενεργοποιούν μνήμες και πληροφορίες που είχαν αποκτηθεί σε παλαιότερες εποχές (Σαμαράς, 2008 : 72).

Κατά το ξέσπασμα μιας κρίσης στην εξωτερική πολιτική, η κυβέρνηση χρειάζεται την υποστήριξη της κοινής γνώμης και την συναίνεσή της προκειμένου να την αντιμετωπίσει. Με άλλα λόγια, χρειάζεται την συσπείρωση γύρω από την σημαία (rally around the flag effect). Ένας τρόπος για να την επιτύχει είναι τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας που αποτελούν τον διαμεσολαβητή μεταξύ της Κυβέρνησης και της κοινής γνώμης. Η Κυβέρνηση έχει την δυνατότητα να δημιουργήσει ένα μήνυμα το οποίο θα αναπαραχθεί από ΜΜΕ και θα μεταφέρει την άποψη της. Όσο πιο μεγάλη είναι η συναίνεση της πολιτικής ελίτ τόσο πιο ισχυρό θα είναι το μήνυμα αυτό καθώς θα είναι δύσκολη η όποια αναπλαισίωσή του. Στις ΗΠΑ ο Πρόεδρος έχει πολλές φορές την δυνατότητα να κυριαρχήσει στην κοινή γνώμη σε περιόδους πολέμων ή κρίσεων (Dimaggio, 2009: 14). Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα την ηγεμονική λειτουργία της ειδησεογραφίας. Με άλλα λόγια, η απουσία συγκρουσιακών πλαισίων αυξάνει την ισχύ της κυβέρνησης και του μηνύματός της, ειδικά σε περιόδους κρίσεων.

Άλλωστε, όπως έχουμε αναλύσει και παραπάνω κατά την διαχείριση κρίσεων είναι απαραίτητη η χειραγώγηση του μηνύματος για την καλύτερη λήψη αποφάσεων. Παράδειγμα ηγεμονικής λειτουργίας αποτελεί η κρίση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 όπου η ισχυρή πλαισίωση, η σοβαρότητα του γεγονότος που οδήγησε στην συναίνεση της πολιτικής ελίτ και η αποφασιστικότητα του Προέδρου Μπους οδήγησε σε συσπείρωση της αμερικανικής κοινής γνώμης και στην συναίνεση για τον πόλεμο στο Αφγανιστάν⁹.

Οι εικόνες και λέξεις που χρησιμοποιούνται κατά την διαδικασία της πλαισίωσης αυξάνουν την δυνατότητα επιρροής τους όταν αυτές είναι απλές, κατανοητές και διαθέτουν μια συναισθηματική φόρτιση. Κατά κύριο λόγο όμως προκειμένου να γίνουν αντιληπτές, θα πρέπει να περιέχουν στοιχεία ή να είναι προσαρμοσμένες στην κουλτούρα του κοινού στο οποίο απευθύνονται (Entman, 2004: 6). Ανάμεσα σε συγκρουόμενα πλαίσια μεγάλο ρόλο παίζει η επανάληψή τους, όμως η ισχύς ενός πλαισίου είναι αυτή που παίζει τον σημαντικότερο ρόλο και η σχετική του ισχύς είναι σημαντικότερη από την επανάληψή του (Druckman, 2010:104).

Η πλαισίωση πολλές φορές χρησιμοποιείται από τους ηγέτες των κρατών κάθε φορά που επιθυμούν να οδηγήσουν το κοινό σε μια συγκεκριμένη κατεύθυνση, ώστε να απολαμβάνουν την υποστήριξή του για ενέργειες πολέμου ή κρίσεων. Η χρήση των Μέσων γίνεται προκειμένου να πιστοποιηθούν οι στόχοι και οι πολιτικές αποφάσεις σε μια δημοκρατική κοινωνία όπου η κυβέρνηση στηρίζεται στις ψήφους του κοινού (Laura, 2006: 15). Έτσι για παράδειγμα σε μια περίπτωση αποτυχίας και υποχώρησης η ηγεσία θα εστιάσει στο πως μια μεγάλη δύναμη δεν μπορεί να χάσει και δεν έχασε τον πόλεμο παρόλο που δεν κατάφερε να εκπληρώσει τους αντικειμενικούς στόχους που είχε θέσει (Laura, 2006: 12).

Στις διεθνείς σχέσεις είναι διαδεδομένη σε περιπτώσεις συγκρούσεων η χρήση των Μεγαπλαισίων. Τα Μεγαπλάγια επιτελούν τις ίδιες λειτουργίες όπως τα υπόλοιπα πλαίσια, απλώς σε μεγαλύτερη κλίμακα (Samaras, 2005:371). Ο όρος «Μεγαπλάγια» εισάγεται από τους Snow και Benford (1991) και στην ουσία αποτελούν γενικότερα και ευρύτερα πλαίσια ενώ τα απλά πλαίσια κατασκευάζονται υπό το γενικότερο μεγαπλάγιο. Παράδειγμα Μεγαπλαισίου αποτελεί το Μεγαπλάγιο του Ψυχρού Πολέμου το οποίο χρησιμοποιήθηκε από το τέλος του Β' ΠΠ μέχρι τις αρχές του 1990. Γενικότερα, υπάρχουν και άλλα πιο γενικά

⁹ Το 83% αυτών που παρακολούθησαν τον λόγο του Προέδρου Μπους στο Κογκρέσο ένοιωσαν πιο σίγουροι για την ικανότητα της χώρας να αντιμετωπίσει την κρίση (Dimaggio, 2009:14-15)

Μεγαπλαΐσια όπως το Στρατηγικό Μεγαπλαΐσιο, το Αντι- αμερικανικό κ.α. (Samaras 2005:371). Με άλλα λόγια, υπό το φως των Μεγαπλαϊσίων μπορούν να παραχθούν αρκετά μικρότερα τα οποία να υπάγονται σε κάποια από τις παραπάνω κατηγορίες με στόχο την παρουσίαση μιας συγκεκριμένης πραγματικότητας.

Ένα πιο σύγχρονο Μεγαπλαΐσιο είναι αυτό της Τρομοκρατίας (Θεοδωρακόπουλος, 2006: 150 ; Samaras, 2005). Η 11^η Σεπτεμβρίου κινητοποίησε το κοινό και την πολιτική ηγεσία των ΗΠΑ με αποτέλεσμα να παραχθεί το παραπάνω Μεγαπλαΐσιο. Με στόχο την κινητοποίηση και την υποστήριξη του κόσμου για τον επικείμενο πόλεμο στο Αφγανιστάν η ηγεσία των ΗΠΑ παρήγαγε μια σειρά από πλαίσια τα οποία εντάχθηκαν στο Μεγαπλαΐσιο του πολέμου κατά της Τρομοκρατίας. Συγκεκριμένα, ενώ το αρχικό πρόβλημα ήταν οι χιλιάδες νεκροί πολίτες – θύματα της επιθέσεως στους δίδυμους πύργους το γεγονός αυτό πλαισιώθηκε με τρόπο που να δίνεται η έμφαση στην πράξη πολέμου και επίθεση κατά των ΗΠΑ. Η αιτία ήταν η κυβέρνηση των Ταλιμπάν στο Αφγανιστάν και οι ηγέτες τους Μουλάχ Ομάρ και Οσάμα Μπιν Λάντεν και φυσικά το τρομοκρατικό δίκτυο της Αλ Κάιντα. Η πλαισίωση κατέληγε στην ηθική καταδίκη του γεγονότος (της επίθεσης κατά των διδύμων πύργων) και τον χαρακτηρισμό των υποκειμένων του ως «κακούς» ή «άξονα του κακού». Κατά συνέπεια, η μόνη λύση για ηθική εξιλέωση: Ο πόλεμος κατά του Αφγανιστάν (Entman, 2004: 6).

Συνοψίζοντας, τα ερμηνευτικά πλαίσια λειτουργούν με την μεροληψία της γνωσιακής διαδικασίας της πληροφορίας (Hallahan,1999:209). Με την βοήθεια των πλαισίων υπάρχει η δυνατότητα να αποδοθεί ένα γεγονός με συγκεκριμένο τρόπο κατά την παρουσίασή του προλαμβάνοντας την ερμηνεία που θα δοθεί από την κοινή γνώμη. Είναι ιδιαίτερως σημαντικό ειδικά σε περιόδους κρίσεων το γεγονός να αποδοθεί με συγκεκριμένο τρόπο ώστε το κοινό να κατευθυνθεί προς μια επιθυμητή κατεύθυνση.

Η πλαισίωση κυρίως γίνεται από την πολιτική ηγεσία και τους διαχειριστές της κρίσης και από τα ΜΜΕ. Το πλαίσιο το οποίο θα επικρατήσει στο τέλος θα είναι αυτό που όπως αναφέρθηκε θα πληροί ορισμένα χαρακτηριστικά και θα «νικήσει» τον «διαγωνισμό πλαισίωσης» (framing contest). Στο προηγούμενο κεφάλαιο στην ενότητα των Σχέσεων Κράτους – ΜΜΕ έγινε εκτενής αναφορά στο πως λειτουργεί αυτός ο «διαγωνισμός» αλλά και όπως ονομάζεται ευρέως στην βιβλιογραφία το «φαινόμενο του καταρράκτη».

Τέλος, θα πρέπει να αναφερθεί πως υπάρχει άμεση σχέση μεταξύ των στρατηγικών απολογίας και των πλαισίων. Καταρχάς, μέρος της Στρατηγικής Απομείωσης της

Βλάβης είναι η Στρατηγική της Υπέρβασης ή Αναπλαισίωσης, σύμφωνα με την οποία ένα γεγονός μπορεί να πλαισιωθεί ή αναπλαισιωθεί με συγκεκριμένο τρόπο ώστε να τεθεί σε ένα πιο ευρύ θετικό πλαίσιο που θα αλλάξει την άποψη των θυμάτων.

3.5 Επίλογος – Υποθέσεις εργασίας

Ολοκληρώνοντας το θεωρητικό πλαίσιο της παρούσας εργασίας θα τεθούν τα βασικά ερευνητικά ερωτήματα. Στο προηγούμενο κεφάλαιο έγινε μια πλήρης ανάλυση του θεωρητικού πλαισίου του φαινομένου της Συσπείρωσης γύρω από την σημαία και οι τρόποι διαχείρισης κρίσεων βασισμένη στην θεωρία των διεθνών σχέσεων. Στο παρόν κεφάλαιο αναλύθηκαν οι στρατηγικές απολογίας και ο ρόλος τους στην απάντηση σε επιθέσεις σε διαπροσωπικό αλλά και σε διακρατικό επίπεδο. Επιπλέον, παρουσιάστηκαν οι θεωρίες απόδοσης ευθυνών και ερμηνευτικών πλαισίων ως βοηθητικά εργαλεία στην ανάλυση.

Στην ενότητα αυτή εξηγήθηκε ποιος είναι ο ρόλος της στρατηγικής χρήσης της απολογίας στις διεθνείς σχέσεις και ειδικότερα σε διακρατικές κρίσεις. Συνδέοντας τις θεωρίες των δύο κεφαλαίων μπορεί να κατανοήσει κανείς την άμεση σχέση που ενυπάρχει. Συγκεκριμένα, το φαινόμενο της συσπείρωσης λαμβάνει χώρα σε διεθνείς διακρατικές κρίσεις όπου διακυβεύεται το εθνικό συμφέρον και η ασφάλεια ενός κράτους. Σε μια τέτοια περίπτωση η κοινή γνώμη συσπειρώνεται γύρω από την ηγεσία δίνοντας της έτσι την απαραίτητη νομιμοποίηση να διαχειριστή την κρίση. Αυτή η θετική έκφραση είναι πρόσκαιρη όμως απαραίτητη για την ηγεσία ώστε να μπορέσει αναπόσπαστη να διαχειριστεί την κατάσταση στο εξωτερικό.

Από την άλλη, η συσπείρωση είναι σημαντική για μια ενιαία εικόνα ισχύος στο εξωτερικό. Είναι πιο δύσκολο ένα εχθρικό κράτος να απειλήσει έναν ενιαίο λαό. Δεν είναι τυχαίο που πολλές φορές οι κρίσεις λαμβάνουν χώρα σε περιόδους εσωτερικής αστάθειας όπως για παράδειγμα στην κρίση των Ιμίων, η μεν Ελλάδα είχε μια νέα κυβέρνηση που δεν είχε ακόμη την ψήφο εμπιστοσύνης της Βουλής. Στο αντίπαλο στρατόπεδο η Τουρκία βρισκόταν υπό μεταβατική κυβέρνηση της Τσιλέρ με τον φόβο στρατιωτικού πραξικοπήματος.

Οι κρίσεις επομένως μπορούν να λειτουργήσουν είτε θετικά οδηγώντας σε εσωτερική συσπείρωση, είτε αρνητικά ενισχύοντας την δυσαρέσκεια και την πόλωση. Δεδομένου ότι η κρίση αποτελεί αποτυχία εθνική και προσωπική για τον εκάστοτε

ηγέτη μιας χώρας, οι στρατηγικές απολογίας όπως αναλύθηκε ανωτέρω μπορούν να εξευμενίσουν την λαϊκή οργή και να στρέψουν την κοινή γνώμη υπέρ τους. Με βάση αυτή τη σκέψη και με βάση τις παραπάνω θεωρίες διατυπώνεται οι δύο υποθέσεις εργασίας:

Υ.Ε.1: Η συσπείρωση γύρω από την σημαία πραγματοποιείται με ρητορικά σχήματα που ενσωματώνονται στο διάγγελμα της πολιτικής ηγεσίας στο οποίο ενσωματώνονται στρατηγικές απολογίας και διαδικασίες απόδοσης αιτιότητας.

Υ.Ε.2: Η χρήση των στρατηγικών απολογίας επηρεάζεται από την ανάγκη διαχείρισης της εικόνας του ηγέτη στο εσωτερικό μέτωπο και το διεθνές επίπεδο.

Προκειμένου να ελεγχθούν οι υποθέσεις αυτές θα εξεταστεί η κρίση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 μέσω του πολιτικού αφηγήματος του πολέμου κατά της τρομοκρατίας. Στη συνέχεια διατυπώνονται τρία επιμέρους ερευνητικά ερωτήματα που ενισχύουν τις ως άνω υποθέσεις:

Ε.Ε.1: Ποια μορφή παίρνουν οι Στρατηγικές Απολογίας οι οποίες χρησιμοποιούνται στο αφήγημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου;

Ε.Ε.2: Πως σχετίζονται αυτές οι στρατηγικές με τις αντικειμενικές συνθήκες (campaign mode – Black box);

Ε.Ε.3: Ποια η διαφοροποίηση στα ρητορικά σχήματα που αφορούν τον απολογητικό λόγο στα προεδρικά αφηγήματα σε ομοειδής καταστάσεις, που επιδιώκεται και που όχι η συσπείρωση;

Στο επόμενο κεφάλαιο θα παρουσιαστούν η μεθοδολογία, μια σύντομη αναδρομή στα γεγονότα και τα αποτελέσματα της έρευνας.

Κεφάλαιο 4

Περιπτωσιολογική Ανάλυση του ρητορικού αφηγήματος του Πολέμου Κατά της Τρομοκρατίας

4.1. Μεθοδολογία

Στην έρευνα θα αναλυθούν με την μέθοδο της ποιοτικής ανάλυσης περιεχομένου οι πολιτικοί λόγοι που εκφωνήθηκαν από τον Πρόεδρο Μπους από την πρώτη στιγμή της επίθεσης μέχρι και την έναρξη των επιχειρήσεων στο Αφγανιστάν. Ταυτόχρονα, θα παρατεθούν και θα αναλυθούν επικουρικά τα μηνύματα του προσωποποιημένου εχθρού των ΗΠΑ, Οσάμα Μπιν Λάντεν ως στοιχείο αντιπαράθεσης στην ρητορική του Προέδρου. Επιπλέον η χρήση των μηνυμάτων του αρχηγού της Αλ Κάιντα γίνεται και σε ένα πλαίσιο κατανόησης των κατηγοριών που αποδόθηκαν στις ΗΠΑ και την δικαιολόγηση για το χτύπημα που ακολούθησε.

Στην ρητορική του πολέμου στο Ιράκ (2003) θα αναλυθούν οι λόγοι του Προέδρου από τον Ιανουάριο 2003 έως τον Δεκέμβριο του ίδιου έτους με την σύλληψη του Σαντάμ.

Το γεγονός της 11^{ης} Σεπτεμβρίου επιλέχτηκε επειδή την περίοδο που ακολούθησε τα γεγονότα συγκεντρώθηκε το μεγαλύτερο ποσοστό συσπείρωσης που έχει καταμετρηθεί μέχρι σήμερα. Η έρευνα θα κινηθεί σε συγκεκριμένες χρονικές περιόδους που ακολούθησαν τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου και θεωρούνται κομβικά σημεία για την αρχική διαχείριση της κρίσης αλλά και την μετέπειτα πορεία του «πολέμου κατά της τρομοκρατίας». Η περίπτωση του πολέμου κατά του Ιράκ θα χρησιμοποιηθεί για τον έλεγχο των υποθέσεων εργασίας και προς επιβεβαίωση της θεωρίας.

4.2. Περιπτωσιολογική Ανάλυση του ρητορικού αφηγήματος του Πολέμου Κατά της Τρομοκρατίας

Εισαγωγή

Στο παρόν κεφάλαιο αναλύεται η ρητορική του Μπους για την 11^η Σεπτεμβρίου 2001 και τον πόλεμο στο Ιράκ (2003) με στόχο τον έλεγχο των ερευνητικών υποθέσεων και ερωτημάτων που τέθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο. Οι λόγοι θα αναλυθούν με βάση την χρονολογική σειρά με την οποία εκφωνήθηκαν ώστε να τονιστεί περισσότερο η κλιμάκωση της επικοινωνιακής στρατηγικής του Μπους.

Κατά τον Jackson (2005: 01) η εφαρμογή ενός μεγάλης κλίμακας σχεδίου πολιτικής βίας – όπως είναι ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας – χρειάζεται έναν αξιοσημείωτο βαθμό πολιτικής και κοινωνικής συναίνεσης και αυτή δεν είναι δυνατή χωρίς ρητορική. Η κυβέρνηση προκειμένου να εξασφαλίσει την κινητοποίηση των αναγκαίων δημόσιων πόρων και να ρισκάρει τις ζωές των πολιτών σε στρατιωτικές επιχειρήσεις θα πρέπει να πείσει την κοινωνία ότι ένα τέτοιο εγχείρημα είναι αναγκαίο, επιθυμητό και με επαρκή εχέγγυα επιτυχία.

Τα διαγγέλματα του προέδρου αρχικά είναι γενικόλογα και με μεγάλο βαθμό ασάφειας και όσο ο χρόνος περνάει φορτίζονται όλο και περισσότερο με όρους στρατηγικής επικοινωνίας και γίνονται όλο και πιο εκλεπτυσμένα σε όρους ρητορικής συγκρότησης ενώ διέπονται από υψηλότερο βαθμό συγκεκριμενοποίησης¹⁰. Ο «πόλεμος κατά της τρομοκρατίας» κυριάρχησε στην διεθνή ειδησεογραφία στις τηλεοράσεις σε όλο τον κόσμο. Κατά την Thusu (2006:03) η «αορίστου χρόνου» ως προς τον τέλος της, φύση της διαμάχης και η παγκόσμια έκταση που έλαβε, σε συνάρτηση με το δόγμα Μπους για την προληπτική επίθεση οδήγησε σε ανησυχίες για την επιδείνωση του διεθνούς περιβάλλοντος ασφάλειας.

Η ρητορική στόχευση του προεδρικού διαγγέλματος εμφανώς απευθύνονταν τόσο στο έθνος του όσο και στη διεθνή κοινότητα, ως σύνολο, ώστε αυτή χωρίς να έχει

¹⁰ Η κλιμάκωση αυτή των διαγγελμάτων του Μπους οφείλεται σε έναν βαθμό και στην διαδικασία του *populistic ignorance*. Σε καταστάσεις κρίσεων όπως είναι η 11^η Σεπτεμβρίου 2001 τις πρώτες ώρες της κρίσης είναι αρκετά δύσκολο για τους διαχειριστές να αντιληφθούν την κατάσταση και να προχωρήσουν στην διαχείρισή της. Η άγνοια της κατάστασης ισχύει και για τα μέσα επικοινωνίας που απλώς μεταφέρουν μαρτυρίες. Αυτή η κατάσταση τις άγνοιας αποτελεί και το φαινόμενο του *populistic ignorance* όπου η κάθε πλευρά προσπαθεί να μάθει πληροφορίες για την κατάσταση από την άλλη. Συγκεκριμένα, όπως αναφέρουν και οι Gilpin & Murphy (2008:75) η *populistic ignorance* αποτελεί ένα κοινωνικό φαινόμενο κατά το οποίο μια ομάδα μοιράζεται μια κοινή αντίληψη ή έλλειψη γνώσεως πάνω σε ένα συγκεκριμένο θέμα ή ζήτημα.

αποτελέσει στόχο των τρομοκρατών να νοιώσει το ίδιο εμπλεκόμενη και απειλημένη από την τροπή των γεγονότων (Sadaba & La Porte, 2006: 69). Το γεγονός της επίθεσης μπορεί αρχικά να αποτέλεσε μια εσωτερική κρίση και επίθεση αποκλειστικά κατά των ΗΠΑ όμως σύντομα διεθνοποιήθηκε και στιγμάτισε μια ολόκληρη εποχή (δεκαετία 2001-2011).

Ως αποτέλεσμα της επίθεσης κατά των οικονομικών και στρατιωτικών κέντρων, η κυβέρνηση των ΗΠΑ επιδόθηκε σε έναν πόλεμο με όρους στρατηγικής επικοινωνίας και προπαγάνδας προκειμένου να προωθήσει τα συμφέροντα, τις αξίες και την εικόνα των Ηνωμένων Πολιτειών. Αντίστοιχη δυναμική των υπηρεσιών πειθούς ενάντια σε στερεότυπα, εχθρικούς πληθυσμούς και συγκεκριμένες περιοχές, όπως αυτή της Μέσης Ανατολής, η κυβέρνηση των ΗΠΑ είχε να χρησιμοποιήσει από τον Ψυχρό Πόλεμο (Snow, 2006: 145).

Οι πολιτικοί λόγοι του προέδρου περιείχαν μια διεθνή διάσταση για τρεις κυρίως λόγους: Πρώτον, εξαιτίας της μεγάλης κλίμακας του κοινού στο οποίο το μήνυμα έφτασε. Η διεθνής κοινότητα ανέμενε την αντίδραση του Προέδρου των ΗΠΑ στις επιθέσεις. Δεύτερον, εξαιτίας του περιεχομένου τους, καθώς η διεθνοποίηση του κινδύνου της τρομοκρατίας από τον Μπους καθιστούσε κάθε κράτος ευάλωτο ανά πάσα στιγμή και κατά συνέπεια αφορούσε κάθε κράτος ατομικά. Τέλος, εξαιτίας των στόχων που τέθηκαν, συγκεκριμένα για μια σειρά δράσεων που θα προσδιόριζε όχι μόνο την εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ για τα επόμενα χρόνια αλλά και τις πολιτικές των διαφόρων παικτών του διεθνούς συστήματος στη νέα αυτή τάξη πραγμάτων (Sadaba & La Porte, 2006: 70).

Με βάση τα στρατηγικά διλήμματα και τις στρατηγικές επιλογές του Προέδρου αυτονόητα προκύπτει πως η στρατηγική του μηνύματός του στόχευε στην επίτευξη τριών στόχων: Αρχικά, να αποκαταστήσει την εικόνα των ΗΠΑ αλλά και την δική του στην εσωτερική κοινή γνώμη και να την επαναπροσδιορίσει διεθνώς. Στη συνέχεια, να διαχειριστεί την προσωπική του εικόνα ως διαχειριστής της κρίσης ώστε να συσπειρώσει το εσωτερικό μέτωπο και να συγκρατήσει τα ποσοστά αποδοχής του. Και τέλος, να οργανώσει μια εκστρατεία κινητοποίησης της εσωτερικής και διεθνούς κοινής γνώμης ώστε να επιτύχει την υποστήριξή τους και την απαραίτητη νομιμοποίηση για να δεχτούν μια πολεμική περιπέτεια με αμφίβολα αποτελέσματα κατά των τρομοκρατών.

Η ρητορική της 11^{ης} Σεπτεμβρίου είχε σαν βασικό της στόχο την άρνηση ή αποσιώπηση εναλλακτικών ερμηνειών των γεγονότων και ειδικά αυτές που

αφορούσαν την αμερικανική εξωτερική πολιτική (Jackson, 2005: 54). Το γεγονός αυτό οδήγησε τον Μπους στον σχεδιασμό μιας ρητορικής που θα απομάκρυνε την ενοχή αλλά και την ευθύνη από τις Ηνωμένες Πολιτείες. Κατά συνέπεια, θέση αυτής της εργασίας είναι ότι για να επιτευχθεί αυτός ο στόχος ο πρόεδρος Μπους κατασκεύασε ένα παίγνιο απόδοσης ευθυνών και επιστράτευσε στρατηγικές απολογίας ώστε να δομήσει το αφήγημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου και να οδηγήσει την χώρα συσπειρωμένη στον πόλεμο.

Σύμφωνα με τον Denton και τον Entman (2007:05; 2004) ο Πρόεδρος έχει την δύναμη των ορισμών, ορίζοντας και καθορίζοντας ένα γεγονός, παρέχοντας το πλαίσιο για την ερμηνεία. Οι φράσεις κλειδιά ή σύμβολα (που χρησιμοποιούνται από τον πρόεδρο) μπορούν να δημιουργήσουν προσδοκίες δράσης, λύσεις και οράματα για το μέλλον. Η αποτελεσματική κινητοποίηση των στρατηγικών απολογίας πραγματοποιείται μέσω της χρήσης ερμηνευτικών σχημάτων. Τα σχήματα κατασκευάστηκαν από τον Πρόεδρο Μπους και διακινήθηκαν μέσω της λειτουργίας του καταρράκτη (βλ. κεφάλαιο 2) στην υπόλοιπη πολιτική ελίτ και το σύστημα επικοινωνίας ενώ αποτέλεσαν την ρητορική συγκρότηση του αμερικανικού ηγεμονικού αφηγήματος το οποίο αποτέλεσε την επικοινωνιακή διάσταση της διεθνούς ισχύος των ΗΠΑ.

Η «κατηγορία» κατά των ΗΠΑ

Σύμφωνα με τον Ryan (1982: 255) η απολογία και η κατηγορία συγκροτούν ένα ενιαίο ρητορικό φαινόμενο και συνεπώς θα πρέπει να αναλύονται σε αντιστοιχία¹¹. Ο στρατηγικός σχεδιασμός με βάση τον οποίο συγκροτείται ο απολογητικός λόγος αποκαλύπτεται όταν απολογία και κατηγορία αναλύονται ως ένα ενιαίο σύνολο μαζί με την κατηγορία. Κατά συνέπεια, η παρούσα ενότητα εξυπηρετεί προς αυτήν την κατεύθυνση, δηλαδή την διερεύνηση της προϋπάρχουσας κατηγορίας των τρομοκρατών καθώς και το πλήρες φάσμα των κατηγοριών σε σχέση με τις οποίες μπορεί να συγκροτήθηκε ο απολογητικός λόγος των ΗΠΑ με στόχο να γίνει καλύτερα κατανοητή η στρατηγική απολογίας του Προέδρου.

¹¹ Αναλυτικότερα βλ. κεφάλαιο 3

Η αναφορά στην ρητορική της Αλ Κάιντα θα είναι γενική και δεν θα γίνει αναλυτική παρουσίαση των στρατηγικών της όσο με την ανάλυση της ρητορικής του Προέδρου Μπους. Η περιληπτική παρουσίαση των γενικών κατευθύνσεων της ρητορικής της Αλ Κάιντα θα γίνει επικουρικά προκειμένου να γίνουν κατανοητές οι θέσεις της αντίπαλης πλευράς και η κατηγορία και η απόδοση ευθύνης που συνόδεψε το χτύπημα της 11/9 και ανάγκασε σε απολογία τον Μπους.

Και οι δύο πλευρές στόχευαν στην υποστήριξη του διεθνούς ακροατηρίου και της κοινής γνώμης¹² των αραβικών πληθυσμών (η Αλ Κάιντα) και της κοινής γνώμης των ΗΠΑ (η αμερικανική κυβέρνηση) και ενέδωσαν σε ένα παίγνιο απόδοσης ευθυνών, απολογίας και κατηγορίας με στόχο την επίτευξη συσπείρωσης γύρω από τον καθένα.

Το κατηγορικό επιχείρημα της Αλ Κάιντα ήταν πως οι ΗΠΑ σε συνεργασία με τα κράτη μαριονέτες της στην περιοχή (της Μέσης Ανατολής) και το Ισραήλ κινητοποιούσαν έναν πόλεμο εναντίων του Ισλάμ κυρίως μέσω των πολιτικών τους στην Ισραηλο-παλαιστινιακή σύγκρουση, την υποστήριξη τους για τις κυρώσεις κατά του Ιράκ, και την στρατιωτική παρουσία στην περιοχή του Κόλπου (Brown, 2003:95).

Ο Οσάμα Μπιν Λάντεν μετά την 11/9 έστειλε στα τοπικά κανάλια σε τακτά διαστήματα μηνύματα με αντιθετικές πλαισιώσεις ως προς τις αντίστοιχες πλαισιώσεις του προέδρου Μπους και κατηγορίες προς τις ΗΠΑ. Για παράδειγμα, ο πόλεμος κατά του Αφγανιστάν που σύμφωνα με τον πρόεδρο των ΗΠΑ αποδόθηκε ως πόλεμος κατά της τρομοκρατίας, ερμηνεύτηκε από τον Μπιν Λάντεν ως «πόλεμος κατά του Ισλάμ» αντιστρέφοντας του όρους που είχε θέσει η αμερικανική κυβέρνηση¹³.

Στόχος του ηγέτη της Αλ Κάιντα ήταν η πρόκληση συσπείρωσης των μουσουλμάνων της Μέσης Ανατολής και η δημιουργία κλίματος εχθρότητας κατά των ΗΠΑ τόσο σε ολόκληρη την περιοχή όσο και στους μουσουλμάνους ανά τον κόσμο. Σε μήνυμά του χαρακτηρίζει τις επιθέσεις κατά των ΗΠΑ μια «φυσική αντίδραση στην πολιτική των

¹² Κοινή γνώμη αποτελεί ένα πολιτικό σύνολο που αντανακλά μια κοινή πεποίθηση μεταξύ των μελών της δημόσιας σφαίρας (Hauser, 2002:94). Στο κείμενο ως «εσωτερική κοινή γνώμη» ορίζεται η συνάθροιση των ατομικών στάσεων ή πεποιθήσεων εντός εθνικών συνόρων. Επιπλέον, η εσωτερική κοινή γνώμη στην περίπτωση της Αλ Κάιντα αποτελεί ο πληθυσμός των μουσουλμάνων της Μέσης Ανατολής αλλά και τους μουσουλμάνους των άλλων κρατών.

¹³ «Ο πόλεμος κατά του Αφγανιστάν και του Οσάμα Μπιν Λάντεν είναι πόλεμος κατά του Ισλάμ. Αυτή είναι μια καινούρια μάχη, μία μεγάλη μάχη όμοια με τις μεγάλες μάχες του Ισλάμ, σαν την κατάκτηση της Ιερουσαλήμ» (Μπιν Λάντεν 7/10/01).

Ηνωμένων Πολιτειών». Επιπλέον, θεωρούσε τους πολίτες των ΗΠΑ το ίδιο υπεύθυνους αφού υποστήριζαν την πολιτική αυτή (Bin Laden, 7 October 2001).

Με αυτόν τον τρόπο ο Μπιν Λάντεν καθιστούσε υπεύθυνες τις Ηνωμένες Πολιτείες για τα δεινά και την ανισότητα μεταξύ των δύο κόσμων και έθετε ως φυσικό επακόλουθο τις επιθέσεις της 11/9. Στόχος ήταν να οδηγήσει τον Μπους στο να υιοθετήσει έναν απολογητικό λόγο των ΗΠΑ στην Μέση Ανατολή. Στη συνέχεια θα παρατεθεί η ανάλυση της ρητορικής του Μπους που δομείται με βάση το πλαίσιο των κατηγοριών των τρομοκρατών.

Θα πρέπει να σημειωθεί πως παρόλο που οι «κατηγορίες» ως κοινωνικό φαινόμενο προϋπήρχαν των επιθέσεων, η επιβεβαίωσή τους έρχεται στις 7 Οκτωβρίου 2001 από τον Μπιν Λάντεν. Παρόλα αυτά το επιτελείο του Μπους φαίνεται να τις γνωρίζει και επιδιώκει να τις προλάβει απαντώντας στην κοινή γνώμη.

4.3. Ανάλυση Ρητορικής 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001

Ανήμερα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001

Στους δύο πρώτους λόγους (Remarks at Emma Booker Elementary School & Remarks at Barksdale Air Force Base) αμέσως μετά το ξέσπασμα της κρίσης, ο Μπους σκιαγραφεί το πορτραίτο των αντιπάλων και πλαισιώνει τα γεγονότα με τρόπο γενικό που προδίδει μεν περιορισμένη γνώση για τα γεγονότα αλλά προσπάθεια ελέγχου της κατάστασης από την άλλη. Σύμφωνα με τον Merksin (2005:129) ο Πρόεδρος Μπους θέτει τα θεμέλια πάνω στα οποία θα δομήσει την μετέπειτα ρητορική του απομονώνοντας την εικόνα του κακού εχθρού.

Ειδικότερα, η πρώτη του κίνηση είναι ο γενικός χαρακτηρισμός του γεγονότος ως «τρομοκρατική επίθεση κατά της χώρας»¹⁴. Επιπλέον, προσπαθεί να αναδείξει το ήθος του ισχυρού προκαθορίζοντας ότι «το έθνος δεν θα ανεχτεί την τρομοκρατία»¹⁵.

¹⁴ «Two airplanes have crashed into the World Trade Center in an apparent terrorist attack on our country» (Remarks at Emma Booker Elementary School, 11/09/01 – Bush 1a).

¹⁵ «Terrorism against our nation will not stand» (Remarks at Emma Booker Elementary School, 11/09/01 – Bush 1a).

Οι ΗΠΑ δέχτηκαν ένα πλήγμα όχι μόνο στην ασφάλειά τους, που την θεωρούσαν ως υπέρτατο αγαθό και δεδομένη και θεωρούνταν αδιανόητο αυτή να πληγεί εξαιτίας κυρίως της γεωπολιτικής της θέσης, αλλά και στην αυτό-εικόνα τους. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Denton (2007: 95), για δεκαετίες το αμερικανικό έθνος έβλεπε τον εαυτό του ως ένα απομονωμένο, αδιαπέραστο κάστρο, που προστατεύονταν από ωκεάνιους τάφρους. Παρόλα αυτά όμως, το «φρούριο της δημοκρατίας» είχε δεχτεί επίθεση εκ των έσω με όπλο τις ίδιες τις εσωτερικές αερογραμμές του.

Επίσης, οι επιθέσεις ήταν ένα πλήγμα στη διεθνή εικόνα της χώρας που μέχρι τότε διέθετε τις καλύτερα οργανωμένες υπηρεσίες πληροφοριών και ασφαλείας. Για μια χώρα όπως οι ΗΠΑ, που όπως αναφέρει ο Brzezinski (1997:49) «όχι μόνο ελέγχουν όλους τους ωκεανούς και τις θάλασσες του κόσμου αλλά ανέπτυξαν μια στρατιωτική ικανότητα, που δεν επιδέχεται αμφισβήτηση, για τον αμφίβιο έλεγχο των ακτών, ικανότητα η οποία τις καθιστά ικανές να προβάλλουν τη δύναμή τους στην ενδοχώρα με πολιτικά σημαντικούς τρόπους», όλη αυτή η δύναμη δεν στάθηκε ικανή να αποτρέψει ή και να αντιμετωπίσει μια επίθεση τέτοιου μεγέθους.

Στον πρώτο λόγο μετά την επίθεση ο πρόεδρος Μπους προσπαθεί να αποκαταστήσει την εικόνα του, να υποστηρίξει το κύρος της ηγεμονικής δύναμης των ΗΠΑ και να παρουσιάσει τον εαυτό του ως διαχειριστή της κατάστασης. Επιπλέον, πλαισιώνει το γεγονός ως «εθνική τραγωδία» και «πιθανότατη τρομοκρατική επίθεση»¹⁶. Διαφαίνεται συνεπώς, η αμφιβολία και η αρχική έλλειψη πληροφόρησης για τα γεγονότα. Επίσης, διαφαίνεται και η πρόθεση στα ανώτατα επίπεδα της πολιτικής ηγεσίας να επιβάλλουν τον έλεγχο των ορισμών της κατάστασης και την εξήγηση των γεγονότων.

Στο δεύτερο λόγο του¹⁷ που εκφωνήθηκε από την Αεροπορική βάση του Barksdale ενώ η κρίση βρίσκεται σε εξέλιξη, καθώς και έπειτα από πιθανότατη ενημέρωση του Μπους από τις υπηρεσίες πληροφοριών, ξεκινάει η στρατηγική δόμηση της ρητορικής του προέδρου. Η «επίθεση κατά του έθνους» μετατρέπεται σε «επίθεση κατά της ελευθερίας» γενικεύοντας ακόμα περισσότερο και θέτοντας έτσι τους όρους μιας διαμάχης ιδεών και συμβολισμών. Μεγιστοποιεί με αυτόν τον τρόπο το

¹⁶ « National Tragedy», «Attack against Freedom» (Remarks at Emma Booker Elementary School, 11/09/01 – Bush 1a, 11/09/01).

¹⁷ Remarks at Barksdale Air Force Base, 1.04 pm (Bush 1b, 11/09/01)

διακύβευμα και την απειλή. Επιπλέον, η χρήση αντιθετικών δίπολων έντονα φορτισμένων και εστιασμένων όπως «ελεύθεροι πολίτες εναντίων δειλούς αυταρχικούς τρομοκράτες» ενισχύει την ρητορική του προς αυτή την κατεύθυνση.

Ο πόλεμος των συμβολισμών είναι ισχυρότερος και πιο αποτελεσματικός. Τα σύμβολα αποτελούν ένα ισχυρό μέσον επικοινωνίας που περιλαμβάνει και φανερές και κρυφές ερμηνείες και μηνύματα (Jackson, 2005: 18). Η επίθεση δεν ήταν απλώς μια τυχαία τρομοκρατική επίθεση όπως πολλές άλλες στο παρελθόν, αλλά μια επίθεση στα ήθη, στα πιστεύω και στον τρόπο ζωής και ύπαρξης του Δυτικού και αμερικανικού πολιτισμού και πρέπει να δοθεί άμεσα μια απάντηση στους υπεύθυνους. Με αυτόν τον τρόπο, ο Μπους αυξάνει το διακύβευμα και χρησιμοποιεί το πλαίσιο του φόβου¹⁸ προκειμένου να κάνει μια εισαγωγή στον επικείμενο κίνδυνο.

Στη συνέχεια, ο Μπους προχωράει στην επίθεση κατά του ήθους των αντιπάλων. Ήδη από την πρώτη γραμμή του λόγου, ο Μπους χαρακτηρίζει τον εχθρό ως «δειλό» πραγματοποιώντας έτσι μια αντιπαράθεση ανάμεσα στο έθνος των ΗΠΑ που αντιμετωπίζουν τους κινδύνους και τα πιο σκληρά γεγονότα όπως αυτό με θάρρος και στους αντιπάλους τους που επιτίθενται με ύπουλο και ανανδρό τρόπο. Αυτή η αντίθεση γίνεται στο πλαίσιο της δόμησης της εικόνας του αντιπάλου και ειδικά σε σχέση με τις κοινές «αξίες» που διέπουν τα κράτη κατά την κήρυξη πολέμου. Σε όρους απολογίας αποτελεί *Στρατηγική επίθεσης κατά του αντιπάλου* με στόχο το ήθος του αντιπάλου.

Στο σημείο που ο Μπους χρησιμοποιεί την φράση (η κυβέρνησή σας / Your government), αποσκοπεί στην επιβεβαίωση νομιμοποίησης της κυβέρνησης αλλά και την ανάδειξη της άμεσης εκπροσώπησης που έχει με τον λαό. Αυτό δημιουργεί συνταύτιση με τον απλό λαό και αντλεί από κει την αξιοπιστία της κυβέρνησης. Με άλλα λόγια, ο Μπους προσπαθεί να γίνει ένα με το σύνολο που υποφέρει και να δείξει πως και η κυβέρνηση και ο ίδιος υποφέρει και υπήρξε θύμα όπως οι πολίτες. Όπως αναφέρει και ο Solomon (2004: 52) ανάλογη συμπεριφορά είχαν αρκετοί

¹⁸ Ως πλαίσιο φόβου ορίζεται η ρητορική χρήση του φόβου ή επίκληση φόβου (fear appeal) ως τακτική πειθούς. Αυτή είναι μια προσπάθεια επιρροής της στάσης και της συμπεριφοράς μέσω της προβολής όλων εκείνων των καταστροφικών συνεπειών που θα επιφέρει η μη συμμόρφωση με τις προτεινόμενες στάσεις. Η Επίκληση Φόβου είτε συνδέει την ανεπιθύμητη στάση/συμπεριφορά με καταστροφικές συνέπειες είτε δημιουργεί μια σύνδεση μεταξύ της επιθυμητής στάσης και της πρόληψης από την καταστροφική συνέπεια (Yair Neuman & More Levy, 2003:1). Το πλαίσιο του φόβου βρίσκεται διάσπαρτο μέσα στην ρητορική του Μπους τόσο στην 11^η Σεπτεμβρίου αλλά πιο έντονα στην ρητορική του Ιράκ καθώς επιχειρείται η δημιουργία μιας απειλής εκ του μηδενός. Η αναφορά στο εν λόγω πλαίσιο δεν θα αναλυθεί περαιτέρω καθώς βρίσκεται εκτός των ερευνητικών στόχων της έρευνας αυτής.

πολιτικοί και αξιωματούχοι που έσπευσαν να ταυτιστούν με τους νεκρούς και τους συγγενείς τους.

Στη συνέχεια, ζητάει ενότητα σε προσευχή για τα θύματα και ένα κοινό «ευχαριστώ» για τους διασώστες κινητοποιώντας έτσι τα κοινά θετικά αισθήματα του λαού με την χρήση ενωτικών στοιχείων όπως αυτά της θρησκείας (μέσω της προσευχής) αλλά και της ευγνωμοσύνης. Η θρησκεία αναδύεται σε ενωτικό για το έθνος στοιχείο ενώ η δοκιμασία του «μεγάλου έθνους»¹⁹ όπως χαρακτηρίζει ο Μπους τις ΗΠΑ, συμβολίζει την βιβλική δοκιμασία των εκλεκτών του θεού. Παράλληλα δημιουργεί μια έμμεση αντίθεση με τους αλλόθρησκους τρομοκράτες ωστόσο αργότερα ο πρόεδρος Μπους διαφοροποιεί την θρησκεία από την πράξη για να αποφευχθεί η εσωτερική πόλωση.

Το τρίτο Προεδρικό διάγγελμα της ημέρας εκφωνήθηκε το βράδυ της 11^{ης} Σεπτεμβρίου από το Οβάλ Γραφείο²⁰. Είναι ο πρώτος επίσημος λόγος του Προέδρου προς τους πολίτες και η εκφώνηση μέσα από το Οβάλ Γραφείο, το κέντρο λήψης αποφάσεων των ΗΠΑ, είναι ιδιαίτερα συμβολικός. Με αυτόν τον τρόπο ο Μπους δείχνει ότι, επανακτά τα ηνία και επαναπροσδιορίζει την εικόνα του ως ηγέτης (Sadaba & La Porte, 2006: 73). Από την μια δηλώνει την ενότητα υπό το σύμβολο του Προέδρου ενώ από την άλλη ενισχύει το ήθος του Προέδρου.

Ο λόγος αρχίζει με έναν επαγωγικό συλλογισμό που ξεκινάει από το ειδικό (πολίτες) και καταλήγει στη γενική ιδέα της ελευθερίας («οι συμπολίτες μας, ο τρόπος ζωής μας, και οι ελευθερίες μας...»)²¹. Με αυτόν τον τρόπο τονίζεται πως η επίθεση ήταν μια επίθεση κατά των αξιών των ΗΠΑ και του έθνους και στην ουσία αναγάγει το γεγονός σε ζήτημα ηθικών αξιών. Επιστρατεύεται εδώ για πρώτη φορά η *Στρατηγική της Υπέρβασης (Transcendence)* ώστε να αλλάξει το πλαίσιο κάτω από το οποίο έγινε η επίθεση. Ενώ οι κατηγορίες των τρομοκρατών αφορούσαν την εχθρότητα και τα προβλήματα που προκαλούσαν οι ΗΠΑ στην περιοχή της Μέσης Ανατολής, ο Μπους αλλάζει το πλαίσιο και επαναπροσδιορίζει τον λόγο της επίθεσης²².

¹⁹ The resolve of our great nation is being tested. But make no mistake we will show the world that we will pass this test (Bush, 1b, 11/09/2001).

²⁰ Bush 1c, 11/09/01

²¹ Today, our fellow citizens, our way of life, our very freedom came under attack in a series of deliberate and deadly terrorist acts (Bush 1c, 11/09/01).

²² Today, our fellow citizens, our way of life, our very freedom came under attack in a series of deliberate and deadly terrorist acts.

Η αιτία της επίθεσης αποδίδεται στο ήθος των ΗΠΑ, αφού αποτελούν την «μόνη χώρα ελευθερίας και ευκαιριών» επομένως εύλογος στόχος. Έτσι επιχειρεί να ενισχύσει την αυτό-εικόνα των ΗΠΑ και ταυτόχρονα να επιτεθεί στο ήθος των αντιπάλων. Αυτό επιτυγχάνεται με την χρήση του αντιθετικού δίπολου «φωτεινή Αμερική της ελευθερίας – σκοτεινοί τρομοκράτες και του πλαισίου «καλού – κακού» (η καλή ανθρωπίνη Αμερική – απάνθρωποι τρομοκράτες, Δίκαιη Αμερική – άνομοι τρομοκράτες)²³.

Επίσης, οι προσδιορισμοί «καλός», «δίκαιος», «ειρήνη» και «ασφάλεια» χρησιμοποιούνται στο πλαίσιο της *Στρατηγικής της Ενίσχυσης (Bolstering)*, ενισχύοντας την καλή εικόνα και αυτό-εικόνα των ΗΠΑ και στα δύο επίπεδα (εσωτερικό – εξωτερικό), ενώ δευτερευόντως στο πλαίσιο της λειτουργίας των αντιθετικών δίπολων δομούν δια της αντιθέσεως την εικόνα της ετερότητας.

Η αναφορά στις ιδιότητες των θυμάτων δομεί την εικόνα των αθώων θυμάτων ως καθημερινών ανθρώπων που σκοτώθηκαν μάταια σε μια πράξη «αποτρόπαιου τρόμου» και «μαζικής δολοφονίας»²⁴. Έτσι, ο Μπους καταφέρνει να θέσει τα θεμέλια για την εικόνα της αθωότητας της Αμερικής ενώ ταυτόχρονα συνδέει τους τρομοκράτες με αρνητικές έννοιες.

Επίσης, χαρακτηρίζει την επίθεση ως αποτυχημένη καθώς δεν κατάφερε να κάμψει το γόητρο των ΗΠΑ καθώς «η χώρα είναι ισχυρή». Έτσι επιδιώκει την επαναφορά του γοήτρου των ΗΠΑ και του ήθους της χώρας πρωτίστως στο εσωτερικό αλλά και στο εξωτερικό.

Ο Μπους επιχειρεί να αποκαταστήσει το γόητρο του ηγεμόνα και εθνική αξιοπρέπεια μέσα από την ένδειξη αντοχής στα πλήγματα και της ετοιμότητας και επαρκούς διαχείρισης εκ μέρους της κυβέρνησης. Στο εσωτερικό αυτό το επιτυγχάνει μια συναισθηματική συνταύτιση εκδραματίζοντας ρητορικά την οδύνη που νοιώθουν όλοι (παρουσίαση των κοινών αισθημάτων κυβέρνησης – λαού).

Τα θύματα ήταν σε αεροπλάνα ή στα γραφεία τους: γραμματείς, επιχειρηματίες, στρατιώτες και ομοσπονδιακοί υπάλληλοι, μαμάδες και μπαμπάδες, φίλοι και γείτονες. Χιλιάδες ζωές τελείωσαν ξαφνικά από το κακό, απεχθείς πράξεις

²³ "Struggle of good versus evil", "brightest beacon for freedom – dark terrorists who hides in shadows", "good human America – inhuman Terrorists", "Just America – lawless terrorists", "A nation with good luck" "the house of freedom" .

²⁴ The victims were in airplanes or in their offices: secretaries, business men and women, military and federal workers, moms and dads, friends and neighbors (Bush 1c, 11/09/2001).

τρομοκρατίας. Οι εικόνες των αεροπλάνων που πετούν σε κτίρια, φωτιές, τεράστιες δομές καταρρέουν, μας έχουν γεμίσει με δυσπιστία, τρομερή θλίψη, και έναν ήσυχο, άκαμπτο θυμό. Αυτές οι πράξεις της μαζικής δολοφονίας είχαν σκοπό να τρομάξουν το έθνος μας στο χάος και την υποχώρηση. Αλλά έχουν αποτύχει. Η χώρα μας είναι ισχυρή.²⁵

Η Κυβέρνηση παρουσιάζεται ως μέρος του λαού που πενθεί για τα αθώα θύματα. Το ήθος χτίζεται με την αντίθεση πως παρ' όλη την θλίψη δεν φοβάται να αντιμετωπίσει την κατάσταση και να σταθεί στο ύψος των περιστάσεων.

Αμέσως μετά την πρώτη επίθεση, εφάρμοσα τα μέτρα αντιμετώπισης καταστάσεων έκτακτης ανάγκης της κυβέρνησης μας. Οι ένοπλες δυνάμεις μας είναι ισχυρές, και είναι έτοιμες. Οι Ομάδες έκτακτης ανάγκης μας εργάζονται στη Νέα Υόρκη και την Ουάσιγκτον για να βοηθήσουν με τις τοπικές προσπάθειες διάσωσης. Η πρώτη μας προτεραιότητα είναι να δοθεί βοήθεια σε όσους έχουν τραυματιστεί, και να ληφθεί κάθε προφύλαξη για να προστατεύσουμε τους πολίτες μας στο σπίτι και σε όλο τον κόσμο από περαιτέρω επιθέσεις. Οι λειτουργίες της κυβέρνησής μας συνεχίζονται χωρίς διακοπή. Οι Ομοσπονδιακές υπηρεσίες στην Ουάσιγκτον, που έπρεπε να εκκενωθούν σήμερα επαναλειτουργούν με το απαραίτητο προσωπικό για απτόμε και θα είναι ανοικτές για το αύριο. Τα οικονομικά μας κέντρα παραμένουν ισχυρά, και η αμερικανική οικονομία θα είναι επίσης ανοικτή για δουλειές αύριο.²⁶

Με αυτόν τον τρόπο επιχειρείται η συσπείρωση δείχνοντας πως ο λαός μπορεί να στηριχτεί στους εκπροσώπους του. Ταυτόχρονα, η αναφορά στην συμπαράσταση του Κογκρέσου με απουσία διακρίσεων ανάμεσα σε κυβέρνηση – αντιπολίτευση δείχνει την ενότητα της πολιτικής ελίτ και κατ' επέκταση την ενότητα του έθνους.

²⁵ The victims were in airplanes or in their offices: secretaries, business men and women, military and federal workers, moms and dads, friends and neighbors. Thousands of lives were suddenly ended by evil, despicable acts of terror. The pictures of airplanes flying into buildings, fires burning, huge structures collapsing have filled us with disbelief, terrible sadness, and a quiet, unyielding anger. These acts of mass murder were intended to frighten our nation into chaos and retreat. But they have failed. Our country is strong. (Bush1c,11/09)

²⁶ Immediately following the first attack, I implemented our government's emergency response plans. Our military is powerful, and it's prepared. Our emergency teams are working in New York City and Washington D.C. to help with local rescue efforts. Our first priority is to get help to those who have been injured, and to take every precaution to protect our citizens at home and around the world from further attacks. The functions of our government continue without interruption. Federal agencies in Washington which had to be evacuated today are reopening for essential personnel tonight and will be open for business tomorrow. Our financial institutions remain strong, and the American economy will be open for business as well. (Bush 1c,11/09)

Μια σειρά από μεταφορές²⁷ χρησιμοποιούνται προς αυτή την κατεύθυνση για να ενισχύσουν την επιχειρηματολογία.

Τα τρομοκρατικά χτυπήματα μπορούν να κουνήσουν τα θεμέλια των υψηλότερων κτιρίων μας αλλά δεν μπορούν να αγγίξουν τα θεμέλια της Αμερικής. – Αυτές οι πράξεις γκρεμίζουν ασφάλι αλλά δεν μπορούν να πλήξουν το ασάλι της αμερικανικής αποφασιστικότητας.²⁸

12 Σεπτεμβρίου 2001

Την επόμενη μέρα μετά την σύσκεψη του Υπουργικού Συμβουλίου ο πρόεδρος θέτει τις στρατηγικές βάσεις για την πολιτική που πρόκειται να ακολουθηθεί. Είναι ο πρώτος λόγος με πλαισιώσεις που χρησιμοποιούνται στρατηγικά και με συγκεκριμένους αντικειμενικούς σκοπούς.

Σχεδόν εικοσιτέσσερις ώρες μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις στο Παγκόσμιο Κέντρο Εμπορίου και το Πεντάγωνο ο Πρόεδρος Μπους απευθύνει τον πρώτο λόγο που θέτει την φύση και το αντικείμενο της διαμάχης. Με δύο μόλις εκφράσεις ορίζει το περιεχόμενο της σύγκρουσης ως «Πράξεις πολέμου» - «acts of war», και «μάχη του καλού κατά του κακού» - «struggle of good versus evil» προσδιορίζοντας έτσι και το πλαίσιο της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ (Sadaba & La Porte, 2006:69).

Ήδη από τις πρώτες φράσεις της ομιλίας, ο Μπους επεκτείνει την αρχική ερμηνευτική πλαισίωση από απλή «πράξη τρομοκρατίας» σε «πράξη πολέμου». Αυτή η πλαισίωση καθόρισε την μετέπειτα πολιτική της Αμερικής επιτυγχάνοντας έτσι τον στόχο της ρητορικής πλαισίωσης για το τελικό αφήγημα του «πολέμου κατά της τρομοκρατίας». Σύμφωνα με τον Jackson (2005: 38-39) η ερμηνευτική αυτή ανακατασκευή μετατρέπει την τρομοκρατική πράξη από ένα εγκληματικό γεγονός σε πολεμικό, αλλάζοντας έτσι και τον ρόλο των θυμάτων από «θύματα τρομοκρατίας» σε «απώλειες πολέμου». Ταυτόχρονα, αλλάζει το νομικό πλαίσιο των τρομοκρατών και τους μετατρέπει σε πολεμιστές και δρώντες του διεθνούς συστήματος.

²⁷ Οι μεταφορές αποτελούν ρητορικά εργαλεία σχηματοποίησης και οπτικοποίησης ενός αφηγήματος και είναι ιδιαίτερα χρήσιμες στην αντίληψη της πραγματικότητας (Beer & Landtsheer, 2004). Οι μεταφορικές κατασκευές προσφέρουν έναν τρόπο σκέψης και επικοινωνίας σχετικά με την εμπειρία. Οι μεταφορές προϋποθέτουν μια βασική σχέση μεταξύ ρητορικής και κοινής εμπειρίας (Hauser, 2002:236-237).

²⁸ Terrorist attacks can shake the foundations of our biggest buildings, but they cannot touch the foundation of America. These acts shatter steel, but they cannot dent the steel of American resolve (Bush 1c, 11/09).

Μια πράξη τρομοκρατίας προϋποθέτει αιτήματα και απειλές και κατά συνέπεια η μόνη αντίδραση είναι το κυνήγι των τρομοκρατών με αστυνομικά – αντιτρομοκρατικά μέσα. Στην προκειμένη περίπτωση οι ΗΠΑ έπρεπε να προχωρήσουν ένα βήμα πιο πέρα. Επομένως η πλαισίωση «πράξη πολέμου» αυξάνει το διακύβευμα και αναγάγει την αντίδραση στο πλαίσιο στρατιωτικής εμπλοκής κατά του κύριου δρώντα. Αυτό διευκολύνει στη συνέχεια τον Μπους να στοχοποιήσει το Αφγανιστάν.

Προκειμένου να στηρίξει αυτή την ρητορική στρατηγική αύξησης του διακυβεύματος ο Μπους χρησιμοποιεί συμβολισμούς. Το θύμα δεν είναι απλώς το έθνος και οι αθώοι πολίτες που σκοτώθηκαν αλλά η ίδια η ελευθερία και η δημοκρατία. Επιπλέον, δικαιολογεί με αυτόν τον τρόπο την κήρυξη πολέμου. Μια αντεπίθεση του έθνους μπορεί να είναι απλώς εγωιστική αντίδραση²⁹ κυρίως για εσωτερική κατανάλωση. Όμως μια επίθεση στα ήθη και στις αξίες του έθνους καθιστούν τον εχθρό ιδιαίτερα επικίνδυνο όχι μόνο για τις ΗΠΑ αλλά και για τον υπόλοιπο δυτικό κόσμο.

Με αυτόν τον τρόπο ο Μπους μιλάει σε δύο ακροατήρια: το διεθνές και το εσωτερικό³⁰.

Ο εχθρός δεν επιτέθηκε μόνο στον λαό μας αλλά σε όλους τους ανθρώπους που αγαπάνε την ελευθερία.

Αναγάγει έτσι το ζήτημα σε σύγκρουση πολιτισμών και καλεί τους συμμάχους για συσπείρωση σε διεθνές επίπεδο. Επίσης προμηνύει την επίθεση κατά ενός κράτους και όχι απλώς ανθρώπων – τρομοκρατών. Το οξύμωρο σχήμα «κατάκτηση του εχθρού» δείχνει ακριβώς προς αυτή τη κατεύθυνση. Οι άνθρωποι δεν κατακτώνται αλλά τα κράτη. Έτσι, το σχήμα αυτό λειτουργεί σε όρους προ-οικονομίας³¹ για το τι θα επακολουθήσει. Με άλλα λόγια, η επίθεση θα γίνει κατά ενός κράτους.

²⁹ Σύμφωνα με τον Waltz (2011:37) οι πόλεμοι γίνονται είτε από ηλιθιότητα είτε από εγωισμό είτε από λάθος σχεδιασμό. Χωρίς απαραίτητα να ακολουθείται αυτό το τρίπτυχο, ο Πρόεδρος Μπους προκειμένου να μην κατηγορηθεί η Αμερική για εγωιστική αντίδραση οριοθετεί τα πλαίσια της αντεπίθεσης.

³⁰ This enemy attacked not just our people but all freedom-loving people everywhere in the world (Bush 2, 12/09/2001).

³¹ Ο όρος αυτός ανήκει στην λογοτεχνία και χρησιμοποιείται στα λογοτεχνικά κείμενα. Εδώ χρησιμοποιείται προκειμένου να τονιστεί ο στρατηγικός χαρακτήρας του αφηγήματος του Μπους και τα μηνύματα τα οποία ήθελε να περάσει στο κοινό ως κάτι φυσικό και λογικό. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τους Ι. Παρίση και Ν. Παρίση (2010) η προ-οικονομία προετοιμάζει κατάλληλα το θεατή ή τον αναγνώστη για κάτι που πρόκειται να συμβεί ή να ακολουθήσει στη μελλοντική πορεία και εξέλιξη του μύθου. Ουσιαστικά, δηλαδή, η προ-οικονομία είναι ένας τρόπος να προ-ρυθμίζονται και να διευθετούνται από τα πριν μελλοντικές σκηνές και γεγονότα που θα ακολουθήσουν μέσα στη διαρκή ροή μιας αφήγησης. Αυτή η προ-ρύθμιση προετοιμάζει τον αναγνώστη να δεχθεί αργότερα κάτι και να το βιώσει ως απόλυτα φυσικό και λογικό.

Ο όρος «εχθρός» χρησιμοποιείται οκτώ φορές στο κείμενο δημιουργώντας έτσι μια έξω – ομάδα που λειτουργεί σαν ετερότητα ώστε να κινητοποιηθεί και να συσπειρωθεί η ταυτότητα της έσω- ομάδας. Από την άλλη, η έννοια «κακοί τρομοκράτες» (evil terrorists), που χρησιμοποιείται αρκετές φορές μέσα στους λόγους του Μπους, αποτελεί μια ρητορική κατασκευή, η οποία τοποθετείται σε ευθεία αντιπαραβολή με μια άλλη κατασκευή, αυτή του «καλού» και των «αθώων αμερικάνων» (Jackson,2005:18). Έτσι μέσω του αντιθετικού δίπολου «καλοί Αμερικανοί – κακοί τρομοκράτες» γίνεται χρήση της *Στρατηγικής της Θυματοποίησης*, αφού οι «καλοί» αμερικάνοι είναι και αθώοι κατά συνέπεια καθαρά θύματα της επίθεσης.

Τέλος, το αντιθετικό δίπολο «καλού- κακού» σε συνάρτηση με την χρήση του στερεοτύπου «οι καλοί θα νικήσουν στο τέλος» αποτελεί μια απλουστευτική σχηματοποιημένη παρουσίαση της κατάστασης με στόχο κυρίως να γίνει κατανοητή απ' όλους αλλά και να γίνει εύκολα αποδεκτή προκαλώντας συσπείρωση της έσω – ομάδας μέσω της ταύτισης με τους «καλούς».

13-14 Σεπτεμβρίου 2001

Τα επόμενα δύο κείμενα αναλύονται ως ενιαία αποτελούνται από το διάγγελμα του Προέδρου κατά την Εθνική Μέρα Μνήμης των Θυμάτων της 11/9 και το Δελτίο Τύπου του Λευκού Οίκου που δημοσιεύτηκε την προηγούμενη μέρα. Στην ουσία και τα δύο αναφέρονται στο ίδιο διάγγελμα αλλά αν και λειτουργούν ως δύο διαφορετικά αφηγήματα. Επίσης, το Δελτίο Τύπου έχει προσωπική διατύπωση του Προέδρου και δεν αποτελεί ένα ουδέτερο κείμενο από το Γραφείο Τύπου του Λευκού Οίκου.

Το πρώτο κείμενο προς ανάλυση στην ουσία αποτελεί ένα έμμεσο μήνυμα του Προέδρου που δόθηκε στην δημοσιότητα μέσω του Γραφείου Τύπου. Το κείμενο καλεί τους πολίτες να τιμήσουν την εθνική μέρα προσευχής και μνήμης των θυμάτων. Το δεύτερο κείμενο αποτελεί τον λόγο που εκφωνήθηκε ανήμερα της Εθνικής Μέρας Μνήμης στον Ναό της Επισκοπής στην Νέα Υόρκη προς τιμήν των θυμάτων.

Και στα δύο αυτά κείμενα οι τρομοκρατικές επιθέσεις χαρακτηρίζονται μόνιμα ως «πράξεις πολέμου» ενώ γίνεται και πάλι διαχωρισμός ανάμεσα σε «πολιτισμένων ανθρώπων» (civilized people) και «αμαρτωλούς» (evildoers). Η συνεχής χρήση του

όρου «κακός» ταυτίζει τον προσδιορισμό με τους τρομοκράτες που συνδέονται άμεσα με «αποτρόπαιες πράξεις» καταλήγοντας, έτσι στην δημιουργία της έξω-ομάδας, «ο κόσμος του κακού» (The world of evil). Με αυτόν τον τρόπο, εισάγει υποσυνείδητα την ύπαρξη ενός συνασπισμού των «κακών» που σαφώς είναι πολύ μεγαλύτερος και ισχυρότερος από μια μικρή ομάδα που προκάλεσε τις επιθέσεις. Με τον τρόπο αυτόν επιδιώκει να νομιμοποιήσει την κινητοποίηση για μια μεγάλη εκστρατεία για να αντιμετωπιστούν οι μελλοντικοί κίνδυνοι. Προϊδεάζει με άλλα λόγια την κοινή γνώμη για όσα πρόκειται να ακολουθήσουν.

Σύμφωνα με τον Jackson (2005:68) η χρήση της θρησκευτικής ορολογίας (αμαρτωλοί – evildoers) αποτελεί εγγενές στοιχείο της αμερικανικής κουλτούρας και ρητορικής καθώς είναι ενθύμηση της «Ρηγκανικής» ψυχροπολεμικής γλώσσας που κατηγορούσε τους άθεους κομμουνιστές και την «αυτοκρατορία του κακού». Το σχήμα αυτό λειτουργεί σε όρους πολιτισμικής ανάδυσσης (cultural resonance), κατά Entman (2004), όπου γνωστά ερμηνευτικά σχήματα ανακυκλώνονται από προηγούμενες καταστάσεις ώστε να ενισχυθεί η αντιληπτικότητα τους.

Από την άλλη, οι ΗΠΑ συνδέονται με τον «πολιτισμένο κόσμο», τους «καλούς» και τους «φιλειρηνικούς» που ως μοναδικό όπλο άμυνας σε τέτοιες πράξεις έχουν την δικαιοσύνη. Η απάντηση των Αμερικανών σε αυτήν την επίθεση θα είναι μέσω της δικαιοσύνης και «θα χρησιμοποιηθούν όλοι οι πόροι μέχρι να αποδοθεί δικαιοσύνη». Το γεγονός πως η Αμερική αποτελεί «ένα έθνος με καλή τύχη», «το σπίτι της ελευθερίας»³² αποτελούν χρήση της *Στρατηγικής της Ενίσχυσης (Bolstering)* και με την ταυτόχρονη χρήση της *Στρατηγικής της Θυματοποίησης (Victimage)* δίνουν την *Στρατηγική Μετάθεσης Ευθύνης (Blame Shifting)* («Ο πόλεμος αυτός ξεκίνησε από τους άλλους {...}») αφού οι φιλειρηνικές Ηνωμένες Πολιτείες δεν ήταν δυνατόν να προκαλέσουν μια τέτοια πράξη ενώ παρασύρονται με αυτά τα γεγονότα σε πόλεμο.

Και στα δύο μηνύματα ο Μπους επιστρατεύει την θρησκεία αλλά και την φαινομενική ενότητα του έθνους κάτω από την τραγικότητα των γεγονότων για να προκαλέσει αισθήματα ενότητας και συσπείρωσης. Το γεγονός πως η πολιτική ελίτ είναι ενωμένη («...έχει ενώσει όλα τα πολιτικά κόμματα και τις δύο Βουλές...») δεν αφήνει περιθώρια για στην κοινή γνώμη για την δημιουργία αντιθετικών πλαισιώσεων ή/ και αποκωδικοποιήσεων του αντιθετικού μηνύματος καθώς και για φαινόμενα ετερότητας

³² “beacon of the world”, “the home of freedom”, “freedom-loving nation”

με τρόπο που να συνιστούν ρηγματώσεις του εσωτερικού μετώπου. Ταυτόχρονα, ενισχύει αυτή την εικόνα με την θρησκευτική συσπείρωση όπου η Αμερική αποτελεί «ένα έθνος κάτω από τον Θεό».

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί, πως με αυτούς τους τρόπους αλλά και με την παρουσίαση του έργου των σωστικών συνεργείων ο Μπους χτίζει το ήθος του λαού, το δικό του ήθος (ως ο ύπατος διαχειριστής της κρίσης) αλλά κυρίως την εικόνα της χώρας του, μιλώντας για άλλη μια φορά ταυτόχρονα στο εσωτερικό αλλά και στο εξωτερικό ακροατήριο («βλέπουμε για άλλη μια φορά τον εθνικό μας χαρακτήρα στις ατέλειωτες ώρες δουλειάς των σωστικών συνεργείων»)³³.

Διαφαίνεται συνεπώς, σε αυτά τα κείμενα πως η χρήση των στρατηγικών απολογίας επηρεάζεται από την ανάγκη διαχείρισης της εικόνας του ηγέτη στο εσωτερικό μέτωπο. Με άλλα λόγια, ο Μπους χρησιμοποιεί τον τόπο (Νέα Υόρκη, κοντά στο Σημείο Μηδέν) και την συγκεκριμένη μέρα (μέρα Μνήμης των νεκρών) προκειμένου να ενισχύσει την εικόνα του ηγέτη στο εσωτερικό αλλά και να εξηγήσει του λόγους αναγκαιότητας του πολέμου κατά όσων διέπραξαν τις επιθέσεις.

Στις 14 Σεπτεμβρίου πριν το διάγγελμα στον καθεδρικό ναό, ο Μπους επισκέφτηκε το «Σημείο Μηδέν» στα συντρίμια των Διδύμων Πύργων και συνομίλησε με τα μέλη των σωστικών συνεργείων. Στον σύντομο λόγο του χρησιμοποίησε το έθνος ως σύμβολο συμπόνιας και καλοσύνης, αφού υποστηρίζει τους «καλούς» ανθρώπους (Το έθνος στηρίζει τους καλούς ανθρώπους της Νέας Υόρκης...).

Επιπλέον, ο πρόεδρος χρησιμοποίησε μια αναπλαισίωσή ως απάντηση στο αίτημα ενός διασώστη ότι δεν ακουγόταν από το μικρόφωνο. Ο Μπους απάντησε πως αυτός αλλά και ο υπόλοιπος κόσμος μπορεί να ακούσει τα προβλήματα και τις ανησυχίες τους. Αυτό δείχνει την συνταύτιση του Προέδρου με τους παθόντες και αποτελεί ένδειξη διαχείρισης της κρίσης από μέρους του. Ταυτόχρονα, δομεί την προσωπική του εικόνα ως φίλος, συμπάσχον και άνθρωπος του απλού κόσμου που υποφέρει³⁴. Τέλος, η χρήση του πρώτου πληθυντικού επιβεβαιώνει ακριβώς αυτή την επιδίωξη του Μπους.

³³ We see our national character in rescuers working past exhaustion, in long lines of blood donors, in thousands of citizens who have asked to work and serve in any way possible (Bush 3b,14/09).

³⁴ Η στρατηγική αυτή μπορεί να χαρακτηριστεί και ως στρατηγική της τριγωνοποίησης όπου σε ρητορικό επίπεδο, η στρατηγική αυτή εκδηλώνεται ως υποκατάσταση των αντιθετικών διπόλων με αξίες που συνενώνουν (Σαμαράς, 2008: 163). Στην προκειμένη περίπτωση ο Μπους εμφανίζεται ως συμπονετικός ρεπουμπλικάνος με στόχο την συνένωση με τον λαό που υποφέρει.

17 Σεπτεμβρίου 2001

Στις 17 Σεπτεμβρίου ο πρόεδρος Μπους επισκέπτεται το Ισλαμικό Κέντρο της Ουάσιγκτον όπου εκφωνεί έναν λόγο ενότητας. Με την επίσκεψη αυτή σκοπεύει να διατηρήσει την ισορροπία ανάμεσα στον αμερικανικό λαό και να εξαλείψει τις εχθρότητες που παρατηρήθηκαν κατά των μουσουλμάνων ενώ ταυτόχρονα να αποφύγει την εχθρική αντίδραση των μουσουλμανικών κρατών της Μέσης Ανατολής.

Προκειμένου να επιτύχει αυτό το αποτέλεσμα ο Μπους χρησιμοποιεί την *Στρατηγική της Διαφοροποίησης (Differentiation)*. Διαχωρίζει τους τρομοκράτες από τους πιστούς μουσουλμάνους και ταυτίζει το Ισλάμ με την ειρήνη.

Το πρόσωπο της τρομοκρατίας δεν είναι η αληθινή πίστη του Ισλάμ. Το Ισλάμ είναι η ειρήνη. Αυτοί οι τρομοκράτες δεν αντιπροσωπεύουν την ειρήνη. Αντιπροσωπεύουν το κακό και τον πόλεμο. Όταν σκεφτόμαστε το Ισλάμ σκεφτόμαστε μια πίστη που φέρνει άνεση σε ένα δισεκατομμύριο ανθρώπους σε όλο τον κόσμο. Δισεκατομμύρια άνθρωποι βρίσκουν την άνεση και την παρηγοριά και την ειρήνη. Και αυτό έκανε τους αδελφούς και αδελφές από κάθε φυλή. Η Αμερική μετράει εκατομμύρια μουσουλμάνους μεταξύ των πολιτών μας, και οι μουσουλμάνοι έχουν μια απίστευτα πολύτιμη συμβολή στην χώρα μας. Οι Μουσουλμάνοι είναι γιατροί, δικηγόροι, καθηγητές δικαίου, τα μέλη του στρατού, επιχειρηματίες, καταστηματάρχες, μαμάδες και μπαμπάδες. Και θα πρέπει να αντιμετωπίζονται με σεβασμό. Στο θυμό και το συναίσθημα μας, οι Αμερικανοί συμπολίτες μας πρέπει να αντιμετωπίζουν ο ένας τον άλλον με σεβασμό.³⁵

Αυτό γίνεται με όρους απολογίας προς τους μουσουλμάνους της Αμερικής και της Μέσης Ανατολής, αφού αφενός στις ΗΠΑ είχαν παρατηρηθεί βία κατά των μουσουλμάνων ενώ αντίθετα η Μέση Ανατολή είχε θιχτεί από την γενίκευση του Μπους.

Οι ΗΠΑ είχαν ανάγκη τους Άραβες συμμάχους τους και έπρεπε να αποφευχθεί η δημιουργία εχθρότητας. Επίσης, έπρεπε να σταματήσει η καλλιέργεια της ιδέας περί σύγκρουσης πολιτισμών και αυτό το επιτυγχάνει με την επίσκεψη και δημόσια απολογία του προς τους μουσουλμάνους.

³⁵ The face of terror is not the true faith of Islam. That's not what Islam is all about. Islam is peace. These terrorists don't represent peace. They represent evil and war. When we think of Islam we think of a faith that brings comfort to a billion people around the world. Billions of people find comfort and solace and peace. And that's made brothers and sisters out of every race, out of every race. America counts millions of Muslims amongst our citizens, and Muslims make an incredibly valuable contribution to our country. Muslims are doctors, lawyers, law professors, members of the military, entrepreneurs, shopkeepers, moms and dads. And they need to be treated with respect. In our anger and emotion, our fellow Americans must treat each other with respect Bush,4, 14/09).

Κατά συνέπεια, οι τρομοκράτες παραμένουν οι «κακοί» που «εκπροσωπούν το κακό και τον πόλεμο» ενώ αντίθετα οι μουσουλμάνοι είναι εκπρόσωποι της ειρήνης όπως δηλαδή είχε ήδη παρουσιάσει σε προηγούμενους λόγους του, τους αμερικανούς.

Στο δεύτερο σκέλος του λόγου δομείται το ήθος των ΗΠΑ μέσα από την προσωπική πεποίθηση του προέδρου για την αίσθηση του δικαίου και του ιδανικού. Με άλλα λόγια, το χτίσιμο του ήθους των ΗΠΑ γίνεται μέσα από την προσωπική κοσμοθεωρία του Προέδρου και μέσω της συνταύτισης με κάτι καλύτερο και ιδανικό. Η εικόνα του προέδρου αλλά και της χώρας πλαισιώνονται μέσω των αξιών που την διέπουν, σύμφωνα με τον πρόεδρο Μπους δίνοντάς τους ένα ανθρώπινο πρόσωπο. Ο Μπους μέσα από το δικό του ήθος, δομεί το ήθος της χώρας.

Εν κατακλείδι, ο Μπους, έπειτα από την διαφοροποίηση και την συνταύτιση των δύο πολιτισμών μέσω των κοινών αξιών που τις διέπουν, παρουσιάζει την θρησκεία ως ενωτικό στοιχείο μέσω των αξιών και την φιλία με την ειρήνη. Έτσι τα διαφορετικά δόγματα έχουν έναν κοινό φιλεύσπλαχνο θεό. Αυτή η στρατηγική του Μπους στοχεύει στην συμπάθεια των μουσουλμάνων ώστε να πραγματοποιήσει ένα μεγάλο χτύπημα στην ρητορική των τρομοκρατών και στις εκκλήσεις τους για συσπείρωση των μουσουλμάνων κατά των ΗΠΑ.

20 Σεπτεμβρίου 2001

Ο τελευταίος λόγος που εκφωνήθηκε τον Σεπτέμβριο 2001 ήταν μπροστά στην κοινή Συνεδρία στο Κογκρέσο στις 20 Σεπτεμβρίου 2001 (Joint Session of Congress). Σε αυτόν τον λόγο μπροστά στο Κογκρέσο και το έθνος, ο Πρόεδρος Μπους στοχοποιεί αυτούς που επιτέθηκαν και κήρυξαν «πόλεμο κατά της τρομοκρατίας» (Denton, 2007: 95).

Σε αυτόν τον λόγο ο Μπους αναγνωρίζει τέσσερις ερωτήσεις που θεωρεί ότι θα ρωτούν οι αμερικάνοι: 1) Ποιος επιτέθηκε την χώρα μας; 2) Γιατί μας μισούν; 3) Πως θα πολεμήσουμε αυτόν τον πόλεμο; 4) τι αναμένεται από εμάς; Προς απάντηση αυτών των ερωτημάτων ο Μπους αρχίζει να αναφέρεται σε μια πιο συγκεκριμένη ομάδα αναγνωρισμένη ως Ταλιμπάν, επιρρίπτει τις ευθύνες σε αυτόν τον εχθρό και κατασκευάζει την εικόνα του (Merksin, 2005: 130).

Ο Μπους ξεκινάει με ένα μελοδραματικό πλαίσιο όπου αναφέρει τις ενέργειες του λαού κατά τις επιθέσεις, δραματοποιώντας τα γεγονότα προκειμένου να κάνει επίδειξη του ήθους των πολιτών που με την σειρά τους δομούν το ήθος του έθνους και την δυναμικότητα του κράτους. Επίσης με αυτόν τον τρόπο αποσκοπείτε η ρητορική συγκρότηση της ρητορικής ισχύος.

Έχουμε δει την αξιοπρέπεια ενός λαού αγάπης και δοτικότητας, που έχει κάνει τη θλίψη των ξένων δική του. Συμπολίτες μου, τις τελευταίες εννέα ημέρες, ολόκληρος ο κόσμος έχει δει για τον εαυτό του την κατάσταση της Ένωσης μας και είναι ισχυρή³⁶.

Επιπλέον, μέσω της δραματοποίησης και της παρουσίασης των προσευχών με πολιτικό τρόπο (Ολόκληρη η Αμερική συγκινήθηκε το βράδυ της τραγωδίας όταν Δημοκρατικοί και Ρεπουμπλικάνοι ενώθηκαν στα σκαλιά του Καπιτωλίου τραγουδώντας «Ο θεός να ευλογήσει την Αμερική») ο Μπους αποσκοπεί στην κατασκευή της πολιτικής ενότητας. Επίσης, ευχαριστώντας την πολιτική ελίτ για την συμπαράσταση δείχνει την συναίνεση στον πολιτικό χώρο με στόχο την άσκηση ψυχολογικής πίεσης στο έθνος για την δημιουργία συσπείρωσης.

Σύμφωνα με τον Jackson (2005: 33), η αναφορά του Μπους στην «μνήμη των άσχημων νέων» αποτελεί την ρητορική κατασκευή ενός εθνικού μύθου που νοηματοδοτεί μια συλλογική εμπειρία. Παρόμοια τέτοια ρητορική κατασκευή είχε γίνει από τον Πρόεδρο Ρούσβελτ για την επίθεση της Ιαπωνίας στο Περλ Χάρμπορ τον Δεκέμβριο του 1941.

Στη συνέχεια, επαναλαμβάνει τα ρητορικά σχήματα του «κινδύνου της ελευθερίας» (εχθροί της ελευθερίας) και «αιτία πολέμου» που χρησιμοποιήθηκαν σε παλαιότερους λόγους καθώς η μεγιστοποίηση του πλήγματος εντείνει τον φόβο και την απειλή. Επιπλέον, η επανάληψη δείχνει πως αυτός ο κίνδυνος δεν έχει αντιμετωπιστεί και υπάρχει ακόμα. Σε αυτόν τον λόγο ο Πρόεδρος αποδίδει για πρώτη φορά συγκεκριμένη υπαιτιότητα για τις επιθέσεις.

³⁶ We have seen the decency of a loving and giving people who have made the grief of strangers their own. My fellow citizens, for the last nine days, the entire world has seen for itself the state of our Union and it is strong Bush 6, 20/09).

Τα στοιχεία που έχουμε συγκεντρώσει οδηγούν σε όλα τα σημεία σε μια συλλογή χαλαρά συνδεδεμένων τρομοκρατικών οργανώσεων που είναι γνωστοί ως Αλ Κάιντα. Είναι μερικοί από τους δολοφόνους που κατηγορούνται για τη βομβιστική επίθεση σε αμερικανικές πρεσβείες στην Τανζανία και στην Κένυα, και υπεύθυνοι για τη βομβιστική επίθεση του USS Cole. Η Αλ Κάιντα είναι στον τρόπο ό,τι η μαφία για το έγκλημα. Αλλά ο στόχος της δεν είναι να κερδίσει χρήματα. Στόχος της είναι η αναδιαμόρφωση του κόσμου και την επιβολή των ριζοσπαστικών πεποιθήσεων της για τους ανθρώπους παντού. [...] Αυτή η ομάδα και ο ηγέτης της, ένα άτομο που ονομάζεται Οσάμα Μπιν Λάντεν, συνδέονται με πολλές άλλες οργανώσεις σε διάφορες χώρες, συμπεριλαμβανομένης και της Αιγυπτιακής Ισλαμικής Τζιχάντ και το Ισλαμικό Κίνημα του Ουζμπεκιστάν.³⁷

Ο Πρόεδρος Μπους αποδίδει την ευθύνη για τις επιθέσεις σε συγκεκριμένη τρομοκρατική οργάνωση (την Αλ Κάιντα) και στον αρχηγό της τον Μπιν Λάντεν. Η προσωποποίηση αυτή γίνεται προκειμένου να μπορέσει η αφηρημένη έννοια της τρομοκρατίας και του «κακού εχθρού» να μετατραπεί σε έναν συγκεκριμένο στόχο που λαμβάνει αποφάσεις, δρα και μπορεί να αντιμετωπιστεί με συγκεκριμένες ενέργειες. Αυτό επίσης βοηθά στην μετέπειτα στοχοποίηση του Αφγανιστάν.

Η δαιμονοποίηση ενός φανατικού ηγέτη μπορεί να γίνει ένα αποτελεσματικό εργαλείο για προπαγάνδα καθώς βοηθάει στην προσωποποίηση μιας εισβολής περιορίζοντας μια ολόκληρη χώρα και τον πληθυσμό της σε ένα μόνο άτομο (Thussu, 2006: 10).

Από την άλλη, θέλοντας να αποφύγει την εσωτερική αλλά και εξωτερική εχθρότητα της μουσουλμανικής κοινής γνώμης προχωράει και πάλι στη *Στρατηγική της Διαφοροποίησης* ανάμεσα στους τρομοκράτες και τα πιστεύω τους και τους μουσουλμάνους κατοίκους των χωρών της Μέσης Ανατολής και Αραβίας αλλά και αυτών των ΗΠΑ. Η προσωποποίηση της τρομοκρατίας στο πρόσωπο του Μπιν Λάντεν και η παρουσίαση των τρομοκρατών ως οργανωμένες ομάδες που σπέρνουν τον θάνατο ενισχύει την χρήση της *Στρατηγικής της διαφοροποίησης* καθώς η τρομοκρατία αποκτά συγκεκριμένη ταυτότητα στην οποία πραγματοποιείται καλύτερα

³⁷ The evidence we have gathered all points to a collection of loosely affiliated terrorist organizations known as al Qaeda. They are some of the murderers indicted for bombing American embassies in Tanzania and Kenya, and responsible for bombing the USS Cole. Al Qaeda is to terror what the mafia is to crime. But its goal is not making money; its goal is remaking the world and imposing its radical beliefs on people everywhere. [...] This group and its leader, a person named Usama bin Laden are linked to many other organizations in different countries, including the Egyptian Islamic Jihad and the Islamic Movement of Uzbekistan (Bush 6, 20/09).

η απόδοση αιτιότητας και συνεπώς απαλλάσσεται το σύνολο του μουσουλμανικού πληθυσμού.

Στη συνέχεια έχοντας κατασκευάσει το πρόσωπο του μέχρι τώρα απρόσωπου εχθρού είναι εύκολο να προχωρήσει στην σύνδεση με το Αφγανιστάν, που αποτελεί στην ουσία και τον στόχο των ΗΠΑ. Στο Αφγανιστάν κρύβονται οι τρομοκράτες ενώ το καθεστώς τους υποστηρίζει. Ο Μπους δαιμονοποιεί τους τρομοκράτες και το καθεστώς του Αφγανιστάν με χρήση του γνωστού πλαισίου του Ναζισμού (Nazi frame), προκειμένου να ξυπνήσει τα συναισθήματα του λαού από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, των κινδύνων αλλά και των αποτελεσμάτων του για την παγκόσμια ειρήνη³⁸. Όπως αναφέρει και η Thusu (2006:09), σε πολλά δυτικά μέσα είχε χρησιμοποιηθεί ο όρος «ισλαμοφασισμός» συνδυάζοντας έτσι τον ισλαμικό μιλιταρισμό με την πολιτική κληρονομιά των Ναζί.

Ωστόσο, γίνεται διαφοροποίηση ανάμεσα στον λαό και στο καθεστώς και ο πρώτος θεωρείται θύμα του δεύτερου. Με άλλα λόγια, αποδίδει πλήρη ευθύνη για τις πράξεις στο καθεστώς των Ταλιμπάν (πολιτική ευθύνη) ενώ απαλλάσσει από την συλλογική ευθύνη τον λαό του Αφγανιστάν. Αυτό συμβαίνει για στρατηγικούς λόγους κυρίως για να μειώσει την εσωτερική αντίσταση κατά την επέμβαση αλλά και για να αλλάξει την εικόνα του επιτιθέμενου κράτους. Με άλλα λόγια, οι ΗΠΑ μετατρέπονται από επιτιθέμενους εχθρούς σε σωτήρες του λαού.

Οκτώβριος 2001

Ο επόμενος υπό εξέταση λόγος του Μπους εκφωνήθηκε τον Οκτώβριο του 2001 και αποτελεί την πρώτη ενημέρωση του λαού για την έναρξη των επιχειρήσεων στο Αφγανιστάν. Ο Πρόεδρος Μπους εκφωνεί τον λόγο του από το Δωμάτιο Συνθηκών (Treaty Room) του Λευκού Οίκου δημιουργώντας έναν συμβολισμό μέσω των αντιθέσεων. Ο πρόεδρος Μπους κηρύττει τον πόλεμο μέσα από το «σημείο όπου οι

³⁸ Το σχήμα του Ναζισμού ή κοινώς Nazi frame έχει χρησιμοποιηθεί από τους Αμερικάνους για τον Σαντάμ το 1990 στον πόλεμο κατά του Ιράκ καθώς και από τους Έλληνες κατά του Κλίντον το 2000 στο Κόσσοβο. Έκτοτε χρησιμοποιείται σε περιπτώσεις όπου είναι επιθυμητή η δαιμονοποίηση και δηλώνει μια μεγάλη απειλή ισάξια με την απειλή και την προσωπικότητα του Χίτλερ ή του ναζισμού (Samaras, 2002).

αμερικανοί πρόεδροι δούλευαν για την ειρήνη». Με αυτόν τον τρόπο αναδεικνύει την εικόνα που προσπάθησε να δομήσει το προηγούμενο διάστημα, αυτή ενός έθνους ειρηνικού. Γι' αυτό το λόγο, χρησιμοποιεί τη *Στρατηγική της Αντίδρασης σε προκλήσεις*, «Εμείς δεν ζητήσαμε αυτή την αποστολή, αλλά θα την εκπληρώσουμε» όπως αναφέρει ο πρόεδρος χαρακτηριστικά, αποποιούμενος την ευθύνη του πολέμου από τον ίδιο αλλά και τις ΗΠΑ. Με αυτή τη στρατηγική ο Μπους θέτει την αντίδραση των ΗΠΑ στην ευθύνη των τρομοκρατών και απομείωση της βλάβης που πρόκειται να προκληθεί από τον πόλεμο στους πολίτες των ΗΠΑ.

Είμαστε ένα ειρηνικό έθνος. Ωστόσο, όπως έχουμε μάθει, τόσο ξαφνικά και τόσο τραγικά, δεν μπορεί να υπάρξει ειρήνη σε έναν κόσμο του αιφνίδιου τρόμου. Στο πρόσωπο της νέας απειλής σήμερα, ο μόνος τρόπος για να επιδιώξουμε την ειρήνη είναι να κυνηγήσουμε αυτούς που την απειλούν. Δεν είχαμε ζητήσει αυτή την αποστολή, αλλά θα την εκπληρώσουμε.³⁹

Και σε αυτό το διάγγελμα όπως και στο προηγούμενο ο Πρόεδρος Μπους δομεί μια εικόνα διαλλακτικότητας για τις ΗΠΑ και τον ίδιο όπου παρουσιάζει πως ο πόλεμος ήταν αποτέλεσμα μη εκπλήρωσης των αιτημάτων των αντιπάλων. Ταυτόχρονα, χρησιμοποιεί το ερμηνευτικό δίπολο αντιπαραθέσεως του Καλού και του Κακού και δίκαιου – άδικου (...φέρτε του ενόπιων της δικαιοσύνης / ο στόχος του στρατού σας είναι δίκαιος⁴⁰) . Στόχος των Αμερικανών είναι να φέρουν δικαιοσύνη (καλοί) και να ανακόψουν τα «σχέδια των κακών τρομοκρατών».

Η επιχείρηση φέρει το όνομα «Enduring Freedom» θέλοντας να ενδυναμώσει την εικόνα της Ελευθερίας και της προστασίας της όπως την ανέλυσε στα προηγούμενα διαγγέλματά. Όπως αναφέρει ο Thusu (2006:8-9), ο τρόπος επιλογής τέτοιου είδους ονομασιών αποτελεί πρακτική για παρόμοιες περιπτώσεις από το Πεντάγωνο, ήδη από την εποχή του Ψυχρού Πολέμου, προκειμένου να ενδυναμωθεί ο ηθικός και ανθρωπιστικός χαρακτήρας των επεμβάσεων. Ανάλογη ονομασία δόθηκε και στον μετέπειτα πόλεμο στο Ιράκ (Operation Iraqi Freedom). Διαφαίνεται σε αυτό το σημείο η επίδραση της λογικής της εκστρατείας όπου η χρήση της ονομασίας της

³⁹ We're a peaceful nation. Yet, as we have learned, so suddenly and so tragically, there can be no peace in a world of sudden terror. In the face of today's new threat, the only way to pursue peace is to pursue those who threaten it. We did not ask for this mission, but we will fulfill it (Bush 7, 7/10)

⁴⁰ [...] bring them to justice/ your (the army's) goal is justice (Bush 7, 7/10).

επιχείρησης για το Αφγανιστάν (και το Ιράκ στη συνέχεια) γίνεται με όρους στρατηγικής επικοινωνίας⁴¹.

Το δίπολο «Ελευθερία – Φόβος» χρησιμοποιείται σε μια προσπάθεια συσχέτισης των ενεργειών του πολέμου με την προστασία της ελευθερίας, την καταπολέμηση του φόβου και την επαναφορά της ασφάλειας στο αμερικανικό έδαφος. Αυτό το ρητορικό σχήμα ενισχύεται στο τέλος του διαγγέλματος συνδέοντας την Ειρήνη και την Ελευθερία με το στερεότυπο: «οι καλοί νικάνε πάντα στο τέλος»⁴² χτίζοντας την εικόνα των ΗΠΑ μέσω των αξιών αυτών αλλά και εξυψώνοντας το ήθος των στρατιωτών.

Σε αυτό το πλαίσιο, διαφοροποιεί για άλλη μια φορά το καθεστώς του Αφγανιστάν από τον απλό «καταπιεσμένο» λαό προβάλλοντας ταυτόχρονα το καλό και φιλόανθρωπο πρόσωπο των ΗΠΑ

[...]ο λαός του Αφγανιστάν θα γνωρίσει την *γενναιοδωρία* των αμερικάνων και των συμμάχων τους. Μαζί με τις επιθέσεις θα πετάμε και φαγητό και φάρμακα.

Επίσης, διαφοροποιεί την θρησκεία από την εγκληματικότητα της τρομοκρατίας

Οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής είναι εχθροί προς όλους αυτούς που βοηθούν τους τρομοκράτες και των βάρβαρων εγκληματιών που βεβηλώνουν μια μεγάλη θρησκεία με διαπράττοντας εγκλήματα στο όνομά της.⁴³

Η *Στρατηγική της Διαφοροποίησης* που χρησιμοποιείται εδώ γίνεται σε όρους απολογίας προς τον λαό του Αφγανιστάν αλλά και σε διεθνές επίπεδο ώστε να δείξει στην παγκόσμια κοινή γνώμη πως η σύγκρουση αυτή δεν είναι πόλεμος πολιτισμών ή Ανατολής – Δύσης αλλά έχει συγκεκριμένους στόχους. Επίσης επιθυμεί να μην προκαλέσει την οργή των μουσουλμάνων στο εσωτερικό αλλά και παγκόσμιο επίπεδο για την αποφυγή δημιουργίας αντι-συσπείρωσης. Ταυτόχρονα όμως επιδιώκει την αποδόμηση της ρητορικής του Μπιν Λάντεν και της Αλ Κάιντα που καλούν για συσπείρωση μέσω της θρησκείας.

⁴¹ Ως Λογική της εκστρατείας ορίζεται ο τρόπος λειτουργίας που συνδυάζει την εστίαση στην νίκη στις εκλογές με την συνεχή χρήση στρατηγικού στοχασμού. Ιδανικά ο στρατηγικός στοχασμός στην λογική της εκστρατείας βασίζεται σε μια βαθιά κατανόηση του πολιτικού στίβου που επιτρέπει στον επαγγελματία της επικοινωνίας να κάνει τις σωστές επιλογές» (Burton και Shea 2003, Powell και Cowart 2003). Με άλλα λόγια, η λογική της εκστρατείας αποτελεί τον στρατηγικό σχεδιασμό και την πολιτική του μηνύματος που οργανώνεται έπειτα από διερεύνηση της κοινής γνώμης ενώ η επικοινωνιακή εκροή την επηρεάζει άμεσα.

⁴² Peace and Freedom will prevail (Bush 7, 7/10)

⁴³ The United States of America is an enemy to those who aid terrorists and of the barbaric criminals who profane a great religion by committing murders in its name (bush 7, 7/10).

Τέλος, η βοήθεια προς τον λαό του Αφγανιστάν λειτουργεί ως έργο απολογία. Η ενέργεια αυτή ως μια ενέργεια επιδιόρθωσης της εικόνας των ΗΠΑ για μια βλάβη αποδίδεται ως *Στρατηγική της Επανόρθωσης (Corrective Action)* καθώς επιδιώκει την συμπάθεια και κατά μία έννοια στη συγχώρεση του αφγανικού λαού για όσα πρόκειται να συμβούν.

Νοέμβριος 2001

Στον λόγο του Μπους στη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ έγινε προσπάθεια συσπείρωσης των κρατών για την επίθεση στο Αφγανιστάν, νομιμοποίησής της αλλά και χτίσιμο του ήθους των ΗΠΑ. Ο Μπους για άλλη μια φορά χρησιμοποιεί το πλαίσιο του «καλού –κακού» και το εμπλουτίζει με το πλαίσιο «απειλή κατά του πολιτισμένου κόσμου» και το δίπολο «αξιοπρέπεια της ζωής – κουλτούρα του θανάτου» και «πολιτισμένος κόσμος – άνομοι τρομοκράτες». Αυτό γίνεται καθώς επιδιώκει την μεγέθυνση του διακυβέυματος για την παγκόσμια κοινή γνώμη ενισχύοντας το πλαίσιο του φόβου για «ολόκληρη την ανθρωπότητα» (freedom – fear).

Στο διάγγελμα αυτό ο Μπους εισάγει τον όρο «πόλεμος κατά της τρομοκρατίας» που έμελλε να αποτελέσει και το έναυσμα για την εποχή που θα ακολουθούσε. Στην πολιτική επικοινωνία ο όρος αυτός αποτελεί ένα Μεγα- πλαίσιο (Entman, 2003, Samaras, 2002) κάτω από το οποίο τοποθετούνται και κατασκευάζονται όλες οι υπόλοιπες πλαισιώσεις που αφορούν αυτό το γεγονός. Σύμφωνα με τον Samara (2005: 375) το Μεγαπλαίσιο (Master Frame) του «πολέμου κατά της τρομοκρατίας» επιτέλεσε τις λειτουργίες της νομιμοποίησης των ΗΠΑ, της δαιμονοποίησης των αντιπάλων (εχθρών- τρομοκράτες) και της κινητοποίησης της εσωτερικής κοινής γνώμης και της διεθνούς κοινότητας.

Επιπλέον, δομεί το ήθος των Ηνωμένων Εθνών ως υπερασπιστή της ειρήνης και της δικαιοσύνης, συνδέοντας έτσι τον Οργανισμό με την πολιτική ηθική και ήθος των ΗΠΑ. Με αυτόν τον τρόπο στην ουσία απευθύνεται στην διεθνή κοινότητα και αποσκοπεί στην νομιμοποίηση της επέμβασης. Από την στιγμή που οι αρχές των ΗΠΑ συνάδουν με αυτές του ΟΗΕ άρα και οι σκοποί της επέμβασης θα είναι νόμιμοι. Από την άλλη, ο ΟΗΕ αποτελεί το νομιμοποιητικό όργανο της διεθνούς κοινότητας η οποία και εκπροσωπείται μέσω αυτού. Συνεπώς, από την συνταύτιση ιδεών και αρχών πηγάζει η νομιμοποίηση της επέμβασης μπροστά στη διεθνή κοινότητα.

Συναντιόμαστε σε μια αίθουσα αφιερωμένη στην ειρήνη. / (...) Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών ιδρύθηκε γι' αυτόν τον λόγο (προστασία του πολιτισμού). / Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών εξαρτάται, πρωτίστως, για ηθική εξουσία-και η εν λόγω αρχή πρέπει να διατηρηθεί. / Λίγα χιλιόμετρα από εδώ, πολλές χιλιάδες εξακολουθούν να βρίσκονται σε έναν τάφο από μπάζα. Αύριο, ο Γενικός Γραμματέας, ο Πρόεδρος της Γενικής Συνέλευσης, και εγώ θα επισκεφθούμε την τοποθεσία και θα αναγνώσουμε τα ονόματα της κάθε χώρας και των περιοχών που έχασαν πολίτες. Αν ήταν να διαβαστούν τα ονόματα του κάθε ατόμου που πέθανε, θα χρειαστούν πάνω από τρεις ώρες.⁴⁴

Από την άλλη, μέσω της χρήσης ενός μελοδραματικού πλαισίου παρουσιάζει την εθνική ποικιλομορφία των θυμάτων για να δώσει έμφαση στην «επίθεση κατά της ανθρωπότητας» και τον ρόλο του ΟΗΕ.

Στην συνέχεια, χρησιμοποιεί την *Στρατηγική Επίθεσης κατά του Αντιπάλου* σε μια προσπάθεια αποδόμησης του ήθους των τρομοκρατών. Το καθεστώς των Ταλιμπάν ταυτίζεται με του τρομοκράτες και συνδέεται με αποτρόπαιες πράξεις και δαιμονοποιείται στα μάτια της διεθνούς κοινότητας.

Οι Ταλιμπάν μαθαίνουν τώρα αυτό το μάθημα - ότι το καθεστώς και οι τρομοκράτες που τους υποστηρίζουν είναι τώρα σχεδόν αδιαφοροποίητα. Μαζί προωθούν την τρομοκρατία στο εξωτερικό και επιβάλλουν μια βασιλεία του τρόμου του αφγανικού λαού. Οι γυναίκες εκτελούνται στο ποδοσφαιρικό γήπεδο Kabal. Μπορούν να ξυλοκοπηθούν γιατί φοράνε κάλτσες που είναι πάρα πολύ λεπτές. Οι άνδρες φυλακίστηκαν γιατί λείπουν από συναντήσεις προσευχής...⁴⁵

Η *Στρατηγική της διαφοροποίησης* ανάμεσα στο καθεστώς και στον λαό του Αφγανιστάν γίνεται και εδώ σε όρους πολιτικής απολογίας για την στρατιωτική επέμβαση.

⁴⁴ We meet in a hall devoted to peace. / (...) the United Nations was founded in this cause (protect civilization). / The United Nations depends, above all, on its moral authority—and that authority must be preserved. / A few miles from here, many thousands still lie in a tomb of rubble. Tomorrow, the Secretary General, the President of the General Assembly, and I will visit that site, where the names of every nation and region that lost citizens will be read aloud. If we were to read the names of every person who died, it would take more than three hours (Bush 8, 10/09).

⁴⁵ The Taliban are now learning this lesson -- that regime and the terrorists who support it are now virtually indistinguishable. Together they promote terror abroad and impose a reign of terror on the Afghan people. Women are executed in Kabal's soccer stadium. They can be beaten for wearing socks that are too thin. Men are jailed for missing prayer meetings (Bush 8, 10/09).

Οι Ηνωμένες Πολιτείες, υποστηριζόμενες από πολλά έθνη, φέρνουν δικαιοσύνη στους τρομοκράτες στο Αφγανιστάν. Κάνουμε πρόοδο εναντίον στρατιωτικών στόχων, και αυτός είναι ο σκοπός μας. Σε αντίθεση με τον εχθρό, θα επιδιώξουμε να ελαχιστοποιήσουμε, όχι να μεγιστοποιήσουμε, την απώλεια αθώων ζωών.⁴⁶

Από την άλλη, στοχεύει την «νομιμοποίηση» που προσπαθούν οι τρομοκράτες να αντλήσουν από την μουσουλμανική θρησκεία. Διαφοροποιεί επομένως τις αρχές της θρησκείας από τα πιστεύω των τρομοκρατών απαντώντας έτσι στις εκκλήσεις των αντιπάλων για αντι-συσπείρωση⁴⁷.

Η επίθεση κατά του Αντιπάλου γίνεται με την αποδόμηση του ήθους τους δηλαδή με την εξίσωση των τρομοκρατών με το κοινό οργανωμένο έγκλημα ενώ ταυτόχρονα τονίζεται πως το τυφλό χτύπημα δεν είχε καμία διάκριση ανάμεσα στα θύματα

Οι τρομοκράτες αποκαλούν τον σκοπό τους ιερό, όμως, το χρηματοδοτούν με εμπόριο ναρκωτικών. Ενθαρρύνουν τη δολοφονία και αυτοκτονία στο όνομα της μεγάλης πίστης που απαγορεύει και τα δύο. / ... Ένας δολοφόνος δεν είναι ένας μάρτυρας.. Είναι απλά ένας δολοφόνος / Όλα τα θύματα, συμπεριλαμβανομένων των Μουσουλμάνων, έχασαν τη ζωή τους με την ίδια αδιαφορία και την ίδια ικανοποίηση από τους ηγέτες των τρομοκρατών. / Τρομοκρατία είναι μια ασθένεια.⁴⁸

Επίσης, στο πλαίσιο της *Στρατηγικής της Αντεπίθεσης* κατά των τρομοκρατών αναφέρει την αποδοκιμασία των τελευταίων για τα Ηνωμένα Έθνη και τον χαρακτηρισμό του Γενικού Γραμματέα ως κοινού εγκληματία καθώς και την καταδίκη των αραβικών κρατών που συμμετέχουν στον Οργανισμό ως «προδότες του Ισλάμ». Με αυτό το επιχείρημα ο Πρόεδρος Μπους επιχειρεί ένα τριπλό χτύπημα: Από την μια, ενισχύει το προσωπικό του ήθος και αυτό των ΗΠΑ μέσα από την αποδοχή και έμμεση αποδοκιμασία των χαρακτηρισμών, δείχνοντας την συνέπεια προς το αρχικό χτίσιμο του ήθους του ΟΗΕ. Από την άλλη, αποδομεί το ήθος των τρομοκρατών αφού καταδικάζουν έναν οργανισμό της ειρήνης. Τέλος, η καταδίκη των αραβικών

⁴⁶ The United States, supported by many nations, is bringing justice to the terrorists in Afghanistan. We're making progress against military targets, and that is our objective. Unlike the enemy, we seek to minimize, not maximize, the loss of innocent life (Bush 8, 10/09).

⁴⁷ The terrorists are violating the tenets of every religion, including the one they invoke.

⁴⁸ The terrorist call their cause holy, yet, they fund it with drug dealing; they encourage murder and suicide in the name of a great faith that forbids both./ ...A murderer is not a martyr. He is just a murderer./ All of the victims, including Muslims, were killed with equal indifference and equal satisfaction by the terrorist leaders./ Terrorism is a disease (Bush 8, 10/09).

κρατών αποτελεί επιβεβαίωση της Στρατηγικής της διαφοροποίησης που χρησιμοποίησε ο Μπους αφού οι τρομοκράτες ερμηνεύουν με έναν δικό τους τρόπο την θρησκεία του Ισλάμ.

Εν συνεχεία, ο Πρόεδρος αφιερώνει ένα μεγάλο μέρος του λόγου του στην κατασκευή διεθνούς ευθύνης απέναντι στην τρομοκρατία. Θέτει, με άλλα λόγια, τους ηγέτες όλων των κρατών απέναντι στις ευθύνες τους για την μέριμνα της ασφάλειας των κρατών τους απέναντι στην τρομοκρατία. Η στρατηγική του αυτή έχει σαν στόχο το ακροατήριο της διεθνούς κοινής γνώμης για την άσκηση πιέσεων προς τις ηγεσίες της, αφού κινδυνεύουν ανά πάσα στιγμή⁴⁹. Μόνος δρόμος είναι η σύνταξη με την Αμερική και η συμμετοχή στον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας.

Τέλος, όπως και σε προηγούμενους λόγους ο Μπους κάνει χρήση της *Στρατηγικής της Αντίδρασης σε προκλήσεις* (We did not ask for this mission) για την μετάθεση της ευθύνης στους τρομοκράτες καθώς «δεν υπάρχει άλλος τρόπος για την ειρήνη». Η απόδοση ευθυνών για τον πόλεμο με αυτόν τον τρόπο αντιστρέφεται και η ευθύνη μεταφέρεται μακριά από την πολιτική ηγεσία των ΗΠΑ.

Ιανουάριος 2002

Ο Πρόεδρος Μπους παρουσιάζει την κατάσταση της Ένωσης (State of the Union) και τις τελευταίες εξελίξεις στο μέτωπο του Αφγανιστάν αλλά και σχετικά με το μέλλον του πολέμου κατά της τρομοκρατίας. Σε αυτό το διάγγελμα ο Μπους παρουσιάζει τον «άξονα του κακού», δηλαδή τα κράτη που υποθάλλουν την τρομοκρατία και αποτελούν, σύμφωνα με την αμερικανική κυβέρνηση, τους επόμενους στόχους των ΗΠΑ. Αυτό το κάνει σε μια προσπάθεια επέκτασης του πολέμου και στοχοποιεί νέους εχθρούς που υποθάλλουν τρομοκράτες. Το διάγγελμα αυτό θέτει τους νέους όρους για την συνέχιση του πολέμου κατά της τρομοκρατίας.

Όπως αναφέρει και ο Merskin (2005:132) την περίοδο εκφώνησης του σημαντικού αυτού διαγγέλματος ο εχθρός είχε πλήρως κατασκευαστεί ρητορικά, οι Ηνωμένες Πολιτείες είχαν πλήρως τοποθετηθεί τουλάχιστον στην πεποίθηση της Κυβέρνησης Μπους, ως παγκόσμιος φροντιστής που υποστηρίζονταν από την πίστη στο θεό και

⁴⁹ As we meet, the terrorists are planning more murder- perhaps in my country, or perhaps in yours./ The leaders of all nations must now carefully consider their responsibilities and their future (Bush 8,10/09).

ο εχθρός ήταν ένα «βρώμικο» απάνθρωπο ζώο που κρύβονταν σε σπηλιές και σκοτεινά μέρη.

Συγκεκριμένα, ο Μπους συνεχίζει στο ίδιο μήκος κύματος την πλαισίωση του πολέμου κατά της τρομοκρατίας και την εμπλουτίζει με ένα ακόμη πλαίσιο, αυτό του «άξονα του κακού» (Axis of Evil). Το πλαίσιο αυτό λειτουργεί σε δύο επίπεδα: Το πρώτο στο επίπεδο της ανάδυσης παλαιότερης μνήμης του λαού και συγκεκριμένα με την έμμεση σύνδεση με τον Άξονα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Το δεύτερο λειτουργεί υπό το μεγαπλαίσιο του Πολέμου κατά της τρομοκρατίας όπου το κακό έχει ταυτιστεί με τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου και τους ίδιους του τρομοκράτες επαναφέροντας αρνητικά συναισθήματα και μνήμες.

Υπό το πλαίσιο του «πολέμου κατά της τρομοκρατίας», ο Μπους χρησιμοποιεί και πάλι τα δίπολα «δίκαιος – άδικος», «νόμιμος-άνομικός» που χρησιμοποιούνται σε μια νέα βάση στοχοποίησης κρατών (όπως του Αφγανιστάν, του Ιράκ κα.) προκειμένου να προετοιμάσει την κοινή γνώμη για όσα πρόκειται να ακολουθήσουν (πόλεμος στο Ιράκ). Άλλες ρητορικές κατασκευές της απειλής και του φόβου αποτελούν: ο «κίνδυνος της ελευθερίας» ενώ ταυτόχρονα γίνεται μια σύνδεση των θυμάτων με την ανάγκη για ελευθερία μέσω ενός μελοδραματικού πλαισίου με στόχο να κινητοποιήσει του υπόλοιπους πολίτες για να συσπειρωθούν γύρω από την κυβέρνηση και την πολιτική της. Με το μελοδραματικό αυτό πλαίσιο ο Μπους εξυψώνει το ήθος του λαού αναφερόμενος σε συγκεκριμένες συμπεριφορές αλληλεγγύης κατά τα γεγονότα της 11/9.

Στην συνέχεια, έχοντας παρουσιάσει τις θετικές εξελίξεις και την αλλαγή καθεστώτος στο Αφγανιστάν, ο Μπους επεκτείνει την απειλή με στρατηγικό στόχο την επανανοσηματοδότηση του πολέμου κατά της τρομοκρατίας και στοχοποιεί άλλες ομάδες που εξισώνει με την τρομοκρατία ώστε να γίνει μια ταύτιση της ιστορικής μνήμης με τα νέα δεδομένα και τις νέες τρομοκρατικές ομάδες⁵⁰.

Στην επέκταση αυτή, της απειλής κατά της παγκόσμιας ειρήνης και ασφάλειας, ο Μπους εντάσσει τον «άξονα του κακού» που δεν είναι άλλο από έξι κράτη με «επικίνδυνα» καθεστώτα. Αυτός ο χαρακτηρισμός αποτελεί την κατασκευή μιας δαιμονοποιημένης ετερότητας που βοηθάει στη δημιουργία της συσπείρωσης της έσω-ομάδας σε εσωτερικό αλλά και διεθνές επίπεδο.

⁵⁰ A terrorist underworld including groups like Hamas, Hezbollah, Islamic Jihad, JaishiMohammed. Operates in remote jungles and deserts, and hides in the centers of large cities (Bush 9, 29/01/02).

Σε όρους Στρατηγικής Απολογίας, αυτά τα κράτη αποτελούν αντιπάλους των ΗΠΑ και ο Πρόεδρος επιρρίπτει τις ευθύνες για την ύπαρξη της τρομοκρατίας αλλά και των επιθέσεων. Με άλλα λόγια, χρησιμοποιεί *Στρατηγική μετάθεσης Ευθύνης* και *Στρατηγική Επίθεσης κατά του αντιπάλου* χρησιμοποιώντας τα ίδια ρητορικά σχήματα με την 11/9 και ταυτοποιώντας τα κράτη με την τρομοκρατία.

Μέσω των αντιθέσεων του αθώου λαού και των δαιμονικών Κυβερνήσεων των κρατών αυτών ο Μπους επιδιώκει την αποδόμηση της εικόνας και του ήθους τους στο εσωτερικό αλλά και σε διεθνές επίπεδο ενώ ταυτόχρονα κατασκευάζει εκ νέου την εικόνα των νέων εχθρού. Ειδικότερα για το Ιράκ επιστρατεύει το μελοδραματικό πλαίσιο για τα δεινά του λαού αλλά και πλαίσια από την 11/9 με στόχο την αφύπνιση της μνήμης της κοινής γνώμης. Ουσιαστικά η ρητορική στόχευση λειτουργεί ως «λογική της εκστρατείας» ενώ το διευρυνόμενο χρονικό χάσμα οδηγεί στην αποτυχία του αφηγήματος.

Μέσω της αντίδρασης σε αυτούς τους κινδύνους ο Μπους δομεί το προσωπικό του ήθος με την χρήση του πρώτου προσώπου και στη συνέχεια το ταυτίζει με το ήθος των ΗΠΑ πράγμα που δείχνει πως επιδιώκει να αντλήσει δύναμη από το συμβολισμό του έθνους αλλά ταυτόχρονα να δώσει έναν προσωπικό τόνο στην εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ:

Δεν θα περιμένω τα γεγονότα, ενώ οι κίνδυνοι συγκεντρώνονται. Δεν θα περιμένω, όσο ο κίνδυνος έρχεται όλο και πιο κοντά. Οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής δεν θα επιτρέψουν τα πιο επικίνδυνα καθεστώτα του κόσμου να μας απειλούν με πιο καταστροφικά όπλα του κόσμου.⁵¹

Στο μεγαλύτερο μέρος του λόγου του ο πρόεδρος Μπους συνδέει το εσωτερικό με την πολιτική που πρόκειται να ακολουθήσει. Προσπαθεί μέσα από την άσκηση της εσωτερικής πολιτικής να επαναφέρει τα αισθήματα ασφάλειας του αμερικανικού λαού αλλά και να δείξει πως ενώ η χώρα είναι απασχολημένη με εξωτερικές περιπέτειες ο πρόεδρος δεν ξεχνάει το εσωτερικό και κάνει το καλύτερο δυνατό. Με αυτόν τον τρόπο χτίζει το προσωπικό του ήθος.

⁵¹ I will not wait on events, while dangers gather. I will not stand by, as peril draws closer and closer. The United States of America will not permit the world's most dangerous regimes to threaten us with the world's most destructive weapons (Bush 9, 29/01/02).

Ο Μπους καταφέρνει να συνδέσει έντεχνα τις εξωτερικές περιπέτειες με την εσωτερική πολιτική και να συνδέσει την σχέση μεταξύ τους. Η αναφορά στη συσπείρωση της 11/9 αυξάνει το κύρος του και το αποδίδει με όρους εθνικής υπερηφάνειας. Έτσι, δομεί την αξιοπιστία του έθνους που μπορεί να αποδώσει το ίδιο καλά σε δύο μέτωπα, σε εξωτερικές περιπέτειες αλλά και στα εσωτερικά προβλήματα.

Τέλος, άλλα δύο σημεία που αξίζει να σημειωθούν είναι στο σημείο της σύνδεσης εσωτερικού – εξωτερικού όπου επιστρατεύει την *Στρατηγική της Ενίσχυσης και της Αντεπίθεσης* αντιπαραβάλλοντας τις κατηγορίες των αντιπάλων του (Οσάμα Μπιν Λάντεν) για την ζωή των ΗΠΑ και αποδομεί την εικόνα τους:

Οι εχθροί μας πίστεψαν ότι οι Αμερική ήταν αδύναμη και υλιστική, ότι θα διασκορπιζόμασταν φοβισμένοι και με εγωισμό. Ήταν τόσο λάθος όσο είναι κακοί⁵².

Επίσης σε μια έμμεση απολογία προς το έθνος ο Μπους χρησιμοποιεί τη *Στρατηγική της Υπέρβασης ή Αναπλαισίωσης* προκειμένου να δείξει πως η κρίση ήταν ευκαιρία για αλλαγή ρότας των ΗΠΑ παρόλη την δυστυχία του γεγονότος. Την ίδια στρατηγική χρησιμοποιεί και σε μια προσπάθεια να μετατρέψει την φρίκη του πολέμου σε μια ευκαιρία για την υπεράσπιση του κοινού καλού:

Κανένας μας δεν θα ήθελα ποτέ το κακό που έγινε την 11η Σεπτεμβρίου. Ωστόσο, μετά την επίθεση, ήταν σαν το σύνολο της χώρας μας να κοίταζε στον καθρέφτη και να είδε τον καλύτερο εαυτό μας. Μας θύμισε ότι είμαστε πολίτες, με υποχρεώσεις απέναντι στον άλλον, στη χώρα μας, και στην ιστορία. Αρχίσαμε να σκεφτόμαστε λιγότερο τα αγαθά που μπορούμε να συσσωρεύσουμε, και περισσότερο για τα καλά που μπορούμε να κάνουμε.

Αυτή τη φορά οι αντιξοότητες μας προσφέρουν μια μοναδική ευκαιρία, μια στιγμή που πρέπει να εκμεταλλευτούμε για να αλλάξουμε τον πολιτισμό μας. Μέσα από τη δυναμική συγκέντρωση εκατομμυρίων πράξεων παροχών και ευπρέπειας και της ευγένειας, ξέρω ότι μπορούμε να ξεπεράσουμε το κακό με

⁵² Our enemies believed America was weak and materialistic, that we would splinter in fear and selfishness. They were as wrong as they are evil (Bush 9, 29/01/02).

το γενικότερο καλό. Και έχουμε μια μεγάλη ευκαιρία κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου του πολέμου για να οδηγήσουμε τον κόσμο προς τις αξίες που θα φέρει η διαρκής ειρήνη⁵³.

Αυτό γίνεται καθώς ο πόλεμος πρόκειται να συνεχιστεί και πρέπει να υπάρχει ένας λόγος γι' αυτό. Έτσι αποδίδει ευθύνες στην ιστορία και στο ρόλο που κλήθηκαν οι αμερικάνοι να παίξουν για την προάσπιση του δικαίου και της ελευθερίας. Με την *Στρατηγική Μετάθεσης Ευθυνών* ο Μπους επιδιώκει να διώξει την ευθύνη της απόφασης για την συνέχιση του πολέμου από πάνω του και το κάνει με τρόπο που δεν μπορεί να αμφισβητηθεί.

Συνοψίζοντας, ο λόγος αυτός αποτελεί τη σύνδεση μεταξύ της 11/9 και του επικείμενου πολέμου στο Ιράκ. Νέοι εχθροί, νέοι στόχοι, αλλά με την ίδια πλαισίωση, ο Μπους χτίζει πάνω στα προηγούμενα για να συνεχίσει τον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας παρόλο που ο αρχικός εχθρός έχει νικηθεί, τουλάχιστον με την έννοια του Αφγανιστάν, όπως υποστήριξε ο ίδιος ο Μπους στις πρώτες γραμμές του λόγου του.

Σύνοψη – Κριτική της ρητορικής της 11^{ης} Σεπτεμβρίου

Συνοψίζοντας την ρητορική στρατηγική του Προέδρου Μπους στα δημόσια διαγγέλματα του από την ημέρα του τρομοκρατικού χτυπήματος μέχρι το Ετήσιο Διάγγελμα στο Κογκρέσο παρατηρείται η έντεχνη κλιμάκωση της στοχοποίησης ώστε να καταλήξει από την «εθνική τραγωδία» στον πόλεμο κατά του Αφγανιστάν.

Για να επιτευχθεί αυτός ο στόχος ο πρόεδρος κατασκευάζει την εικόνα του εχθρού και θέτει τους όρους της αθωότητας και ενοχής με τρόπο που η ευθύνη να

⁵³ None of us would ever wish the evil that was done on September the 11th. Yet after America was attacked, it was as if our entire country looked into a mirror and saw our better selves. We were reminded that we are citizens, with obligations to each other, to our country, and to history. We began to think less of the goods we can accumulate, and more about the good we can do.

This time of adversity offers a unique moment of opportunity a moment we must seize to change our culture. Through the gathering momentum of millions of acts of service and decency and kindness, I know we can overcome evil with greater good. And we have a great opportunity during this time of war to lead the world toward the values that will bring lasting peace (Bush 9, 29/01/02).

αποδίδεται στον εχθρό. Σε αυτό το πλαίσιο επιστρατεύει στρατηγικές απολογίας με στόχο την διαχείριση της εικόνας του και αυτής των ΗΠΑ απαντώντας στις επιθέσεις των αντιπάλων και στρέφοντας τις κατηγορίες σε άλλη κατεύθυνση. Η κινητοποίηση των στρατηγικών απολογίας πραγματοποιείται μέσω της χρήσης των ερμηνευτικών πλαισίων που αποδίδουν συγκεκριμένο νόημα στα γεγονότα και τονίζουν συγκεκριμένες πλευρές σε βάρος άλλων ελέγχοντας το περιεχόμενο της κατάστασης ώστε να οδηγούν προς την επιθυμητή κατεύθυνση.

Τα διαγγέλματα του προέδρου Μπους ανήκουν στο ρητορικό γένος της επιδεικτικής ρητορικής⁵⁴. Παρόλο που σε αυτό το είδος πολιτικού λόγου δεν είθισται η ενσωμάτωση στρατηγικών απολογίας παρατηρείται η χρήση τους από τον Πρόεδρο των ΗΠΑ. Οι στρατηγικές απολογίας απευθύνονται στο εσωτερικό και στο εξωτερικό και **χρησιμοποιούνται προς τρεις κατευθύνσεις: α) ως απάντηση στις επιθέσεις των τρομοκρατών και κατηγοριών της Αλ Κάιντα και για λόγους αποκατάστασης της εικόνας των ΗΠΑ διεθνώς, β) προκειμένου να διαχειριστεί την ευθύνη για το ξέσπασμα της κρίσης στο εσωτερικό και γ) προκειμένου να αποκαταστήσει και να διορθώσει καταστάσεις που προκλήθηκαν κατά την στρατηγική επικοινωνία δηλ. από την λογική της εκστρατείας.**

Στην πρώτη κατηγορία χρησιμοποιήθηκε η Στρατηγική της Υπέρβασης – Αναπλαισίωσης, καθώς ήδη από την πρώτη στιγμή ο Μπους και στη συνέχεια η πολιτική ελίτ επιδιώκουν την ερμηνεία των γεγονότων με συγκεκριμένο τρόπο, ώστε να αποφύγουν την κατηγορία των τρομοκρατών. Ο Πρόεδρος Μπους δεν απαντάει ευθέως στις κατηγορίες των τρομοκρατών και αλλάζει το πλαίσιο υπέρ της Αμερικής καθορίζοντας με την νέα ερμηνεία την κατάσταση. Όπως αναφέρει και ο Jackson (2005:54) η εστίαση μεταφέρεται από τις κατηγορίες των τρομοκρατών για την εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ στην επίθεση κατά των ηθικών αξιών της Αμερικής.

Η δεύτερη στρατηγική απολογίας είναι η Στρατηγική της Διαφοροποίησης που χρησιμοποιήθηκε σε δυο διαφορετικές περιπτώσεις και για διαφορετικά κάθε φορά στόχους. Στην πρώτη περίπτωση ο Μπους απευθύνεται στους μουσουλμάνους των

⁵⁴ Ο επιδεικτικός ρητορικός λόγος έχει σαν στόχο τον έπαινο, την αρετή και την κακία, το όμορφο και το άσχημο. Μέσω αυτού του λόγου ο ρήτορας δημιουργεί κάποιες εντυπώσεις για τον δικό του ηθικό χαρακτήρα. Επίσης σε αυτό το είδος σημαντικό ρόλο παίζει η «αύξηση» ή «μεγέθυνση» μια τεχνική που δίνει στις πράξεις μέγεθος (Αριστοτέλης, Ρητορική Α', σελ. 90-92). Ο Πρόεδρος Μπους στήνει την ρητορική του γύρω από το καλό και το κακό (αρετή και κακία), δίνει εντυπώσεις για το ήθος του και χρησιμοποιεί την αύξηση – μεγέθυνση στα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου (επίθεση κατά της Νέας Υόρκης – επίθεση κατά της ελευθερίας). Επίσης, η συχνή χρήση της απολογητικής στρατηγικής της Ενίσχυσης (Bolstering) ταυριάζει με το *εγκώμιο* στο οποίο αποβλέπει, σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, ένας επιδεικτικός λόγος. Αυτό δείχνει ταυτόχρονα πώς οι στρατηγικές απολογίας ενσωματώνονται σε έναν επιδεικτικό λόγο χωρίς να τον καθιστούν απολογητικό.

ΗΠΑ και της Μέσης Ανατολής σε μια προσπάθεια να κατευνάσει την αρνητική εικόνα που δημιούργησαν τα πρώτα διαγγέλματά του (Απολογία στο πλαίσιο της λογικής της εκστρατείας). Η απολογία του προς την συγκεκριμένη κοινωνική και θρησκευτική ομάδα γίνεται καθώς η αρχική γενικευμένη επίθεση του Μπους και η απόδοση συλλογικής ευθύνης προς τους μουσουλμάνους τρομοκράτες είχε γίνει επικίνδυνη, αφενός για την εσωτερική συνοχή και αφετέρου για τις συμμαχίες στο εξωτερικό. Έτσι με την χρήση αυτής της στρατηγικής γίνεται ένας διαχωρισμός ανάμεσα στην ισλαμική τρομοκρατία και στην θρησκεία του Ισλάμ που ασκείται από χιλιάδες ανθρώπους παγκοσμίως και ειδικά στην Μέση Ανατολή. Η στρατηγική αυτή συνέβαλε στην εξάλειψη των φαινομένων βίας που είχαν παρατηρηθεί στο εσωτερικό των ΗΠΑ το τελευταίο διάστημα μετά τις επιθέσεις, ενώ θα απέτρεπε πρόκληση της συλλογικής οργής των μουσουλμάνων παγκοσμίως και θα έριχνε τους τόνους και την σύγκρουση μεταξύ των πολιτισμών.

Στην δεύτερη περίπτωση, ο πρόεδρος Μπους ουσιαστικά απολογείται για τον επικείμενο πόλεμο στο Αφγανιστάν. Πραγματοποιεί λοιπόν, μια διαφοροποίηση μεταξύ του λαού του Αφγανιστάν από το καθεστώς του και τον απαλλάσσει από την συλλογική ευθύνη. Έτσι, η επέμβαση θα έχει ανθρωπιστικό χαρακτήρα και δεν θα αποτελέσει πόλεμο κρατών.

Με αυτόν τον τρόπο, επιτυγχάνει αφενός να μειώσει την εσωτερική αντίσταση και να διχάσει την κοινή γνώμη του Αφγανιστάν, και αφετέρου να παρουσιαστεί με θετική εικόνα στη διεθνή κοινή γνώμη ο πόλεμος κατά ενός άλλου κράτους. Και εδώ η Στρατηγική χρησιμοποιείται στο πλαίσιο της έμμεσης απολογίας του προέδρου προς μια συγκεκριμένη ομάδα που αποτέλεσε απλό θύμα στο πλαίσιο της λογικής της εκστρατείας.

Μια άλλη απολογητική στρατηγική που χρησιμοποιείται έντονα στην ρητορική του προέδρου Μπους είναι η Στρατηγική της Ενίσχυσης (Bolstering). Ο Πρόεδρος των ΗΠΑ χρησιμοποιεί πολλαπλές φορές αυτή τη στρατηγική κυρίως σε συνάρτηση με την δόμηση του ήθους των ΗΠΑ. Η στρατηγική αυτή συνδέεται με θετικούς προσδιορισμούς και πλαισιώσεις σε σχέση με τις ΗΠΑ. Στην ουσία την στρατηγική αυτή την παράγουν οι θετικά φορτισμένες πλαισιώσεις όπως η «δίκαιη» και «καλή» Αμερική καθώς και άλλες όπως «ένα έθνος με καλή τύχη», «το σπίτι της ελευθερίας» κλπ.

Κατά συνέπεια, όπως αναφέρει και ο Jackson (2005: 139) η στρατηγική χρησιμοποιείται στο πλαίσιο της έμμεσης δημόσιας απολογίας του προέδρου των

ΗΠΑ προκειμένου να τονιστεί ο πρότερος «έντιμος» βίος της χώρας ώστε να τονιστεί πως ο πόλεμος αποτελεί ύστατη λύση. Επίσης, η συνεχής χρήση της στρατηγικής αυτής επιβεβαιώνει και την επιδεικτική ρητορική των λόγων του προέδρου Μπους.

Επιπλέον, οι θετικές αυτές πλαισιώσεις που χρησιμοποιήθηκαν καθ' όλη την ρητορική της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, οδήγησαν στην Στρατηγική της Θυματοποίησης. Οι θετικές πλαισιώσεις δομούν την εικόνα αγνότητας και ενός έθνους καλού, γενναιόδωρου αλλά και φιλειρηνικού που δεν θα μπορούσε να ξεκινήσει μια πολεμική σύγκρουση ή έστω να προκαλέσει. Επιπλέον, όπως επιβεβαιώνει και ο Jackson (2005: 83), η επίσημη ρητορική επιχείρησε να κατασκευάσει με αυτόν τον τρόπο ένα είδος θυματοποίησης: όχι μόνο η Αμερική υπήρξε το κυρίως θύμα αλλά αποτελεί ένα «αθώο» θύμα⁵⁵. Ταυτόχρονα, όμως, η ρητορική της αθωότητας αποτελεί έναν τρόπο κατασκευής της ενοχής των τρομοκρατών πράγμα που κινητοποιεί το παίγνιο απόδοσης αιτιότητας.

Η σε συνδυασμό χρήση των δύο παραπάνω στρατηγικών συγκροτεί την Στρατηγική της Μετάθεσης Ευθύνης. Συγκεκριμένα, η θυματοποίηση σε σχέση με την ενίσχυση του ήθους οδηγεί τον Μπους στην απαλλαγή από την ευθύνη του πολέμου και της αντίδρασης. Η ευθύνη με αυτόν τον τρόπο μεταφέρεται στους τρομοκράτες με αποτέλεσμα η όποια αντίδραση των ΗΠΑ να είναι δικαιολογημένη, αφού προκλήθηκε από άλλους οι οποίοι βρίσκονται στην θέση του κατηγορούμενου.

Στρατηγική Μετάθεσης Ευθυνών χρησιμοποιεί ο Μπους και στο Ετήσιο Διάγγελμα του Κογκρέσου όπου μετατίθεται και πάλι η ευθύνη της συνέχισης του πολέμου κατά της τρομοκρατίας. Παρόλο που κατά πάσα πιθανότητα η συνέχιση του πολέμου είχε ήδη σχεδιαστεί, η Μετάθεση ευθυνών απάλλαξε τον Μπους και το επιτελείο του από την ευθύνη της απόφασης, δικαιολογώντας τους στην κοινή γνώμη. Η στρατηγική αυτή έχει απευθύνεται τόσο στο εσωτερικό ως απόρροια της διαχείρισης της εσωτερικής ευθύνης για τον πόλεμο όσο και στο εξωτερικό ακροατήριο ως μέρος της απάντησης στις επιθέσεις.

Οι ευθύνες βάρυναν τους υπαίτιους και σχεδιαστές του χτυπήματος που προσωποποιήθηκαν στο διάγγελμα του Μπους στο Κογκρέσο σχετικά με την 11^η Σεπτεμβρίου (20 Σεπτεμβρίου 2001) δίνοντας την τελευταία αύξηση στα ποσοστά

⁵⁵ Η θεωρία των δίκαιων – άδικων θυμάτων, σύμφωνα με τους Herman και Chomsky (1988) πηγάζει από τις στρατηγικές αναγκαιότητες του ψυχρού πολέμου και διαμόρφωσαν ερμηνευτικά πλαίσια για την αντιμετώπιση παρεμφερών καταστάσεων. Ένα από αυτά τα πλαίσια είναι "τα δίκαια και τα άδικα θύματα" σύμφωνα με το οποίο παρουσιάζονται με συνέπεια, συνέπεια, και σταθερότητα τα άτομα που καταπιέζονται, κακοποιούνται ή και δολοφονούνται σε εχθρικές χώρες ως θύματα, που αξίζουν το ενδιαφέρον και την υποστήριξή μας, ενώ τα θύματα, που υφίστανται τα ίδια ή και χειρότερα σε φιλικές μας χώρες, δεν αξίζουν ούτε της προσοχής μας, ούτε της λύπησής μας.

του Μπους. Η απόδοση ευθυνών συγκεκριμενοποιήθηκε στο πρόσωπο του Μπιν Λαντεν και της οργάνωσης της Αλ Κάιντα. Η προσωποποίηση αυτή συνέβαλε στην ευκολότερη αντίληψη της κοινής γνώμης για την απόδοση υπαιτιότητας και στην αναγνώριση του στόχου. Στο πλαίσιο αυτό λειτουργεί και η Στρατηγική της Αντεπίθεσης που γίνεται προκειμένου να αποδομηθεί το ήθος των αντιπάλων και να στοχοποιηθούν οι τρομοκράτες.

Επίσης, στο πλαίσιο της μετάθεσης της ευθύνης και της θυματοποίησης χρησιμοποιήθηκε και η Στρατηγική Αντίδρασης σε προκλήσεις. Ο Μπους δικαιολογεί την επίθεση στο Αφγανιστάν ως απάντηση στην πρόκληση που δέχτηκαν οι ΗΠΑ για την 11η Σεπτεμβρίου από τους τρομοκράτες. Η Στρατηγική της θυματοποίησης δημιουργεί την εικόνα του θύματος και του αμυνόμενου. Ωστόσο, η απάντηση των ΗΠΑ στις επιθέσεις αυτές δεν θα γίνει για λόγους επίδειξης ισχύος ή λόγω κάποιου προηγούμενου προγραμματισμού αλλά επειδή προκλήθηκαν και οφείλουν να αντιδράσουν.

Η Στρατηγική της Επανόρθωσης απευθύνεται προς τον λαό του Αφγανιστάν ως ένδειξη συμπάθειας και απολογίας για τα δεινά που πρόκειται να υποστούν ως αναγκαίο κακό στο πόλεμο των ΗΠΑ κατά του καθεστώτος. Η Στρατηγική αυτή εμφανίζεται με την μορφή της αποστολής τροφίμων εκ μέρους των ΗΠΑ κατά την επίθεση. Σε όρους της λογικής της εκστρατείας αυτό γίνεται με στόχο την διάσπαση του εσωτερικού μετώπου του Αφγανιστάν και την επίτευξη μηδενικής αντίστασης εκ μέρους του λαού ενώ η ίδια η στρατηγική έχει προκληθεί από τον στρατηγικό σχεδιασμό του εγχειρήματος.

Αναφορικά με την δεύτερη χρήση των στρατηγικών απολογίας που αφορά την διαχείριση της εικόνας στο εσωτερικό μέτωπο, θα πρέπει να επισημανθεί πως δεν υπάρχει ουσιαστική αναφορά σε κακώς πεπραγμένα και δυνατότητα πρόληψης της κρίσης. Ο πρόεδρος Μπους στρέφεται κατευθείαν στο εξωτερικό με την χρήση της στρατηγικής της Αντεπίθεσης, της Μετάθεσης ευθύνης και απάντησης σε προκλήσεις. Επίσης, επιδιώκει την ενίσχυση της εικόνας του ως διαχειριστή της κρίσης μέσω της ανάδειξης της ετοιμότητας του κρατικού μηχανισμού να συμβάλλει στην διάσωση των θυμάτων.

Όπως αναφέρθηκε οι στρατηγικές απολογίας πραγματοποιήθηκαν μέσω της χρήσης συγκεκριμένων ερμηνευτικών πλαισίων. Επίσης, τα πλαίσια χρησιμοποιήθηκαν σε ευρεία κλίμακα στα διαγγέλματα του προέδρου Μπους. Η ευρεία αυτή χρήση των ερμηνευτικών πλαισίων με στόχο την ερμηνεία των γεγονότων με συγκεκριμένο

τρόπο γίνεται με όρους «pre – persuasion» η οποία σύμφωνα με τους Aronson & Pratkanis (1992:71) προκαταλαμβάνει την σκέψη της κοινής γνώμης νοηματοδοτώντας την προς μια συγκεκριμένη κατεύθυνση.

Σε συνάρτηση με το φορτισμένο από τα γεγονότα κλίμα, οι πλαισιώσεις της κυβέρνησης άφησαν μικρό περιθώριο για αντιθετικές ερμηνείες από τα αμερικανικά τηλεοπτικά δίκτυα. Με άλλα λόγια, τα μέσα διέθεταν λίγο χώρο για οποιαδήποτε άλλη πέραν των επίσημων κυβερνητικών ερμηνειών (Entman,2004: 02). Το γεγονός αυτό οδήγησε στην δημιουργία της ηγεμονικής λειτουργίας των MME όπου το μήνυμα μεταφέρονταν από πάνω προς τα κάτω στο λεγόμενο μοντέλο του Καταρράκτη (βλ. κεφ. 2.1.2).

Επιπλέον, είναι αξιοσημείωτη η κλιμακωτή πλαισίωση με το πέρας του χρόνου στα διαγγέλματα του Μπους. Η αρχική άγνοια για τα γεγονότα μετατράπηκε σταδιακά σε στρατηγική αξιοποίησή τους με συγκεκριμένους στόχους, επιδιώκοντας να κατευθύνουν την κοινή γνώμη προς συγκεκριμένη κατεύθυνση. Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνει την λειτουργία της Λογικής της εκστρατείας στα διαγγέλματα του Μπους. Η 11/9 χρησιμοποιήθηκε με όρους στρατηγικής επικοινωνίας προκειμένου να πειστεί η κοινή γνώμη και η διεθνής κοινότητα για την αναγκαιότητα του πολέμου στο Αφγανιστάν.

Ειδικότερα, οι επιθέσεις χαρακτηρίστηκαν στην αρχή ως «εθνική τραγωδία», και όχι ως «τοπική τραγωδία» (της Νέας Υόρκης), που θεωρητικά ήταν, για να καταλήξουν ως «παγκόσμια τραγωδία» (Jackson, 2005: 32). Στη συνέχεια μετατράπηκαν σχεδόν αμέσως σε «επίθεση κατά της ελευθερίας» αυξάνοντας έτσι το διακύβευμα. Κάτω από την σκέπη αυτού του πλαισίου δημιουργήθηκε το αντιθετικό δίπολο «ελεύθεροι πολίτες – αυταρχικοί τρομοκράτες». Η τρομοκρατία φορτίζεται πολιτικά και ιδεολογικά, επιτρέποντας έτσι την μεγιστοποίηση της απειλής και την διεθνοποίησή της.

Τα αρχικά αυτά ρητορικά σχήματα στη συνέχεια χτίζονται και επεκτείνονται ώστε να απευθύνονται σε εσωτερικό και διεθνές ακροατήριο με στόχο να πείσουν για την απειλή και την στρατιωτική επέμβαση. Στο εσωτερικό προκειμένου να δοθεί η απαραίτητη νομιμοποίηση και έγκριση, στο δε εξωτερικό προκειμένου να υπάρξει διεθνή βοήθεια και συμμετοχή στο εγχείρημα αλλά και εύκολη νομιμοποίηση μέσω των Ηνωμένων Εθνών.

Η πλαισίωση που δόθηκε την πρώτη μέρα αναβαθμίζεται την δεύτερη και φορτίζεται στρατηγικά. Η «πράξη τρομοκρατίας» γίνεται «πράξη πολέμου» και τα δίπολα «καλό εναντίων κακού», «δίκαιος – άδικος», «ελευθερία – φόβος», «αξιοπρέπεια της ζωής – κουλτούρα του θανάτου» δομούν την ταυτότητα και την ετερότητα στην ψυχολογία της κοινής γνώμης ενώ ανεβάζουν την ένταση και τους τόνους κλιμακώνοντας την κρίση (πράξη πολέμου).

Μέσω των πλαισιώσεων αυτών, αντιθετικών δίπολων και των διλημάτων δομείται ο «κόσμος του κακού». Σύμφωνα με τον Jackson (2005:76) η ρητορική κατασκευή του «άλλου» αποτελεί το ήμισυ της δόμησης του «εαυτού». Ο τρομοκράτης – εχθρός αποτελεί την «ετερότητα» της αμερικανικής «ταυτότητας». Ο «κόσμος του κακού» αποτελεί μια αφηρημένη ετερότητα και έξω- ομάδα που δύσκολα ταυτίζεται κανείς μαζί της ενώ προκαλεί αρνητικά συναισθήματα.

Η χρήση της ρητορικής αυτής ηθικοποιεί την διαμάχη μετατρέποντας την σε έναν αγώνα ανάμεσα στις δυνάμεις του καλού και του κακού και απομακρύνεται από μια πολιτική σύγκρουση. Αυτό αποτελεί έναν ισχυρό τρόπο να εξαναγκάσει τους ανθρώπους να επιλέξουν την πλευρά των Ηνωμένων Πολιτειών. Άλλωστε κανένας δεν διαλέγει επίτηδες την πλευρά του κακού.

Η επίθεση κατά του ήθους των αντιπάλων προκαλείται και πάλι μέσω πλαισιώσεων όπως «αποτρόπαιος τρόμος» και «μαζική δολοφονία» ενώ η εξίσωση των τρομοκρατών με το κοινό οργανωμένο έγκλημα γειώνει την δόμηση της αυτό- εικόνας τους και την «ιερότητα» των σκοπών τους. Το πολυχρησιμοποιημένο σχήμα του Ναζισμού που επιστρατεύεται για λόγους δαιμονοποίησης των αντιπάλων χρησιμοποιείται εναντίων της προσωποποίησης των τρομοκρατικών χτυπημάτων, Οσάμα Μπιν Λάντεν.

Στον λόγο του Μπους στον ΟΗΕ επέρχεται η κορύφωση και η «πράξη πολέμου» μετατρέπεται σε «πόλεμο κατά της τρομοκρατίας» ως απάντηση στην «επίθεση κατά της ανθρωπότητας» και την αντιμετώπιση της «απειλής κατά του πολιτισμένου κόσμου». Οι πλαισιώσεις αυτές αύξησαν το διακύβευμα διεθνοποιώντας το πρόβλημα και την απειλή. Δεν απειλούνταν μόνο οι Ηνωμένες Πολιτείες, ο κίνδυνος αφορούσε όλον τον δυτικό πολιτισμό και όχι μόνο. Η επίθεση ήταν κατά της ανθρωπότητας και αφορούσε κάθε άνθρωπο ατομικά.

Το πλαίσιο «πόλεμος κατά της τρομοκρατίας» έγινε μεγαπλαίσιο και στιγμάτισε μια ολόκληρη εποχή κινητοποιώντας τις θετικές μνήμες της 11^{ης} Σεπτεμβρίου (η εργώδης

προσπάθεια των σωστικών συνεργειών) αλλά και τα αρνητικά συναισθήματα για τους τρομοκράτες. Όπως θα αναφερθεί στη συνέχεια βέβαια δεν κατάφερε να αγγίξει το μέγεθος του μεγαπλαισίου του Ψυχρού πολέμου όπως φιλοδοξούσε (βλ. και Entman, 2004).

Τέλος, να σημειωθεί πως ο «άξονας του κακού» στηρίζεται στην λίστα του Υπουργείου Εξωτερικών για τα «κράτη – τρομοκράτες» που είχε πρωτοεμφανιστεί το 1979 και περιλάμβανε κράτη τα οποία βοηθούσαν ή υπέκρυπταν στο έδαφός τους τρομοκράτες (Μπόση, 1999). Στην συγκεκριμένη περίπτωση η πλαισίωση αυτή λειτουργούσε σε δύο επίπεδα, το ένα μέσω της ανάδυσης του «άξονα» του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και το δεύτερο βασιζόνταν στο πλαίσιο της «αυτοκρατορίας του κακού» από τον Ψυχρό Πόλεμο επιφέροντας έτσι την νέα ρητορική περί «κακών τρομοκρατών».

4.4. Η Ρητορική του Πολέμου στο Ιράκ (2003)

Ιανουάριος – Δεκέμβριος 2003

Σε αυτήν την ενότητα θα αναλυθεί η ρητορική που συνόδευσε τον πόλεμο κατά του Ιράκ. Η περίοδος που θα αναλυθεί είναι από τον Ιανουάριο του 2003 έως τον Δεκέμβριο του ίδιου έτους, όπου υπήρξε και η σύλληψη του Σαντάμ. Παρόλο που ο πόλεμος διήρκησε μέχρι το 2010 όπου ουσιαστικά αποχώρησαν τα αμερικανικά στρατεύματα από το Ιράκ, για την παρούσα έρευνα έχει περισσότερη σημασία η περίοδος λίγο πριν την έναρξη των επιχειρήσεων έως και την ολοκλήρωση του αντικειμενικού στόχου των ΗΠΑ: Η σύλληψη του Σαντάμ.

Ο λόγος που δεν θα εξεταστεί η μετέπειτα περίοδος είναι διότι η παραμονή των αμερικανικών στρατευμάτων στο Ιράκ μετά την σύλληψη του Σαντάμ ήταν καθαρά για λόγους σταθεροποίησης της κατάστασης και αποτυχίας των αρχικών σχεδιασμών. Η κοινή γνώμη είχε ήδη αρχίσει να χάνει το ενδιαφέρον της προς τον πόλεμο και η οικονομία είχε ξεκινήσει να λαμβάνει την πρώτη θέση στις δημοσκοπήσεις⁵⁶. Γι'αυτό, τα διαγγέλματα περί Ιράκ είχαν ελαχιστοποιηθεί και ο πόλεμος λειτουργούσε πλέον αρνητικά προς την κυβέρνηση.

⁵⁶ Pew Research Center, January 2003 (<http://www.people-press.org/2003/01/23/bush-confronts-state-of-economic-unease>).

28 Ιανουαρίου 2003

Ο Πρόεδρος Μπους στο ετήσιο διάγγελμα του μπροστά στο Κογκρέσο τον Ιανουαρίου του 2002 είχε αναφέρει τον «άξονα του κακού» και τις τρεις χώρες που τον απαρτίζουν. Η αναγγελία αυτή είχε σαν στόχο να προετοιμάσει την κοινή γνώμη για τις μελλοντικές ενέργειες των ΗΠΑ. Στο αντίστοιχο διάγγελμα του ένα χρόνο αργότερα επιχειρεί και πάλι την σύνδεση του Ιράκ με τον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας. Ωστόσο, σε αντίθεση με το Αφγανιστάν, το Ιράκ αποτελούσε με εξαίρεση μια μικρή περίοδο (Μάρτιος 1982 – Σεπτέμβριος 1990) «κράτος – τρομοκράτη» σύμφωνα με εκθέσεις του αμερικανικού Υπουργείου Εξωτερικών (Μπόση, 1999:85).

Το Ιράκ γενικότερα και ο Σαντάμ Χουσεΐν είχαν ήδη μια διαμορφωμένη εικόνα στην κοινή γνώμη της Αμερικής εξαιτίας του πολέμου του Κόλπου το 1991. Το Ιράκ είχε συνδεθεί με την επιτυχία του προέδρου Μπους του πρεσβύτερου και γι' αυτόν τον λόγο ο Μπους έπρεπε να πείσει για την αναβίωση της παλαιάς απειλής. Επίσης, ο Μπους επιδίωκε να συνδέσει την νέα απειλή του Ιράκ με τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου και του πολέμου κατά της τρομοκρατίας ενώ ο Σαντάμ θα αντικαθιστούσε τον Οσάμα Μπιν Λάντεν ως αρχηγός του «κόσμου των κακών».

Στην προσπάθεια αυτή αναβίωσης του αφηγήματος του πολέμου κατά της τρομοκρατίας ο Μπους είχε να αντιμετωπίσει την απουσία ενός νέου απειλητικού γεγονότος για τις ΗΠΑ αλλά και την χρονική απόσταση από τα γεγονότα της 11/9. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα το ενδιαφέρον της κοινής γνώμης να στραφεί και πάλι στο εσωτερικό θεωρώντας την οικονομία ως το σημαντικότερο ζήτημα ενώ ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας αποτελούσε πλέον μια επιτυχία του Μπους σχετικά με την ασφάλεια των ΗΠΑ⁵⁷. Κατά συνέπεια, ο Μπους προκειμένου να πείσει την κοινή γνώμη για την αναγκαιότητα της επέμβασης στο Ιράκ επιδίωξε να επαναφέρει στην μνήμη του έθνους τα δραματικά γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου ώστε να στρέψει τα βλέμματα και πάλι στο εξωτερικό.

⁵⁷ Καθώς ο Πρόεδρος Μπους προετοίμαζε τον ετήσιο λόγο του για τις 28 Ιανουαρίου 2003 η διάθεση της κοινής γνώμης είναι πιο υποβιβασμένη για την οικονομία (δημοσκοπήση 23 Ιανουαρίου 2003, Pew Research Center, <http://www.people-press.org/2003/01/23/bush-confronts-state-of-economic-unease>).

Για να επιτύχει αυτόν τον στόχο, εισάγει στη ρητορική του μια γνωστή από τον ψυχρό πόλεμο απειλή, αυτή των πυρηνικών και βιολογικών όπλων. Ο Μπους επιθυμεί να θέσει μια νέα οπτική πάνω σε έναν παλιό και γνώριμο κίνδυνο. Έτσι, με την δαιμονοποίηση του Σαντάμ πέτυχε οι δυνάμεις του ιρακινού δικτάτορα να παρουσιάζονται σε μεγάλο βαθμό από τα ΜΜΕ με αποτέλεσμα να δείχνει απειλή όχι μόνο για την περιοχή της Μέσης Ανατολής αλλά για ολόκληρο τον κόσμο γενικότερα. Η κατηγορία πως ο Σαντάμ διέθετε άκρες στις ισλαμικές τρομοκρατικές ομάδες έθετε την δύναμή του σε μια εντελώς διαφορετική κλίμακα κινδύνου στην μετά 11/9 εποχή (Thussu,2006:11).

Η δόμηση της εικόνας του εχθρού βασίστηκε στο γεγονός πως η κατοχή πυρηνικών όπλων και γενικότερα των όπλων μαζικής καταστροφής είναι ιδιαίτερα επικίνδυνη από «ανομικά» καθεστώτα που δεν διστάζουν να τα χρησιμοποιήσουν ή να απειλήσουν τον υπόλοιπο κόσμο. «Αυτό αποτελεί τον μεγαλύτερο κίνδυνο στο πόλεμο κατά της τρομοκρατίας». Με αυτόν τον τρόπο ο Μπους αποστασιοποιείται από τους λόγους επέμβασης στο Ιράκ το 1991, επαναφέρει μια απειλή σχεδόν ξεχασμένη από το τέλος του ψυχρού πολέμου και αναδύει το μεγαλύτερο φόβο που θα μπορούσε να καταστρέψει την «ισορροπία του τρόμου»⁵⁸ μεταξύ των πυρηνικών δυνάμεων: η αλόγιστη χρήση τους από άνομα καθεστώτα που στόχο έχουν τον τρόπο:

Σήμερα, ο σοβαρότερος κίνδυνος στον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας, ο σοβαρότερος κίνδυνος που αντιμετωπίζει η Αμερική ο κόσμος, είναι τα εκτός νόμου καθεστώτα που αναζητούν και διαθέτουν πυρηνικά, χημικά και βιολογικά όπλα. Τα καθεστώτα αυτά θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν τέτοια όπλα για μαζικές δολοφονίες, εκβιασμούς, και τρομοκρατία. Θα μπορούσαν, επίσης, να δώσουν ή να πουλήσουν τα όπλα σε τρομοκράτες συμμάχους τους, οι οποίοι θα τα χρησιμοποιήσουν χωρίς το παραμικρό δισταγμό. Αυτή η απειλή είναι νέα. Το Καθήκον της Αμερικής είναι γνωστό / Διαφορετικές απειλές απαιτούν διαφορετικές στρατηγικές⁵⁹.

⁵⁸ Ισορροπία του τρόμου ονομάζονταν η ισορροπία ισχύος κατά τον Ψυχρό πόλεμο ανάμεσα σε ΗΠΑ και Σοβιετική Ένωση διότι μια ατλή απειροσκεψία μπορούσε να οδηγήσει σε πυρηνικό ολοκαύτωμα.

⁵⁹ Today, the gravest danger in the war on terror, the gravest danger facing America and the world, is outlaw regimes that seek and possess nuclear, chemical, and biological weapons. These regimes could use such weapons for blackmail, terror, and mass murder. They could also give or sell those weapons to their terrorist allies, who would use them without the least hesitation. This threat is new; America's duty is familiar/ Different threats require different strategies (Bush 2003α).

Προς ενίσχυση των επιχειρημάτων του, ο Μπους, υπενθυμίζει τους κινδύνους που εμφανίστηκαν κατά τον 20^ο αιώνα, όπως τον Χιτλερισμό και τον Κομμουνισμό, οι οποίοι αντιμετώπιστηκαν επιτυχώς από τους «ελεύθερους ανθρώπους». Με αυτόν τον τρόπο προσπαθεί να αντιστοιχήσει το μέγεθος της απειλής αλλά και να δείξει την συνέχιση και σταθερότητα της αμερικανικής πολιτικής. Σε αυτό εντάσσεται και το δίλημμα «κόσμος της ειρήνης ή κόσμος του Χάους» όπου υπενθυμίζει τον διαχωρισμό που έγινε κατά την ρητορική της 11^{ης} Σεπτεμβρίου ενώ οι ΗΠΑ συνεχίζουν να αντιπροσωπεύουν την ειρήνη. Άλλωστε, σε ολόκληρο το λόγο οι ΗΠΑ συνδέονται με την δικαιοσύνη και την ειρήνη, πράγμα που συνέβαινε και στην ρητορική της 11^{ης} Σεπτεμβρίου.

Τα ελεύθερα κράτη οφείλουν να προλάβουν μια ξαφνική και καταστροφική επίθεση. Ζητούμε να μας ακολουθήσουν και πολλά ήδη το κάνουν, όμως η πορεία αυτού του έθνους δεν μπορεί να βασιστεί στις αποφάσεις άλλων. Ό,τι και να χρειαστεί να γίνει, ΕΓΩ θα προασπιστώ την ελευθερία και ασφάλεια του αμερικανικού λαού⁶⁰.

Σε αυτό το απόσπασμα ο Μπους επιδιώκει τρία πράγματα: Πρώτον, να διώξει από πάνω του την ευθύνη και την αναμονή για απόφαση του ΟΗΕ. Δεύτερον, χτίζει το ήθος του ισχυρού για τις Ηνωμένες Πολιτείες καθώς έχουν την δύναμη να μην εξαρτώνται από τις αποφάσεις των άλλων. Και τρίτον, με την χρήση του «εγώ» δείχνει την ενίσχυση του προσωπικού ήθους του Μπους μέσα από το ήθος της Χώρας και του προεδρικού θώκου (ήθος εκ του αξιώματος)⁶¹.

Στο τελευταίο μέρος του λόγου αυτού ο Μπους κάνει μια εκτενή αναφορά στο Ιράκ και τον Σαντάμ Χουσεΐν. Συγκεκριμένα, πραγματοποιεί μια επίθεση στο ήθος του Σαντάμ με στόχο να τον απόνομιμοποιήσει στο εσωτερικό αλλά και στη διεθνή κοινότητα. Η αποδόμηση του ήθους του Σαντάμ πραγματοποιείται με χαρακτηρισμούς όπως «βίαιος δικτάτορας» (Brutal Dictator), «τύραννος» (tyrant), και σύνδεση του με τους τρομοκράτες και την Αλ Κάιντα⁶².

⁶⁰ All free nations have a stake in preventing sudden and catastrophic attack. We are asking them to join us, and many are doing so. Yet the course of this Nation does not depend on the decisions of others. Whatever action is required, whenever action is necessary, I will defend the freedom and security of the American people (Bush, 2003a).

⁶¹ Η ρητορική κατασκευή του ήθους ex officio που συναντάται κυρίως στα κυβερνητικά ή στρατιωτικά αξιώματα που αντλείται το ήθος του ρήτορα μέσω του αξιώματος το οποίο κατέχει (Mueller II ,2004:37).

⁶² Imagine those 19 hijackers with other weapons and other plans , this time armed by Saddam Hussein.

Στον Αντίποδα της εικόνας του Σαντάμ ως εκπρόσωπος των τρομοκρατών, βρίσκεται η Αμερική που μεριμνά για την ίδια της την ασφάλεια αλλά και την παγκόσμια ειρήνη. Αυτός σύμφωνα με τον Μπους είναι ο αντικειμενικός σκοπός των ΗΠΑ. Αυτό τονίζεται μέσα από μια συνεχή επανάληψη της λέξης «ειρήνης» και των «δικαιων μέσων» και την σύνδεσή τους με τις Ηνωμένες Πολιτείες. Με αυτόν τον τρόπο, δομεί το ήθος των ΗΠΑ και το ενισχύει με προσδιορισμούς όπως «έντιμο» και «δυνατό» έθνος. Γενικότερα, όλοι οι θετικοί προσδιορισμοί ταυτίζονται με τις αξίες και τον χαρακτήρα του έθνους, όπως τον δομεί ο Μπους και αυτό έρχεται σε αντιπαραβολή με το ήθος του Σαντάμ.

17 Μαρτίου 2003

Στις 17 Μαρτίου 2003 ο Μπους δίνει ένα δημόσιο τελεσίγραφο στον Σαντάμ ως μια τελευταία ευκαιρία για ειρηνικό αφοπλισμό του Ιράκ. Με αυτόν τον τρόπο επιδιώκει να ενισχύσει την προσωπική του εικόνα αλλά και αυτή των ΗΠΑ ως μια φιλειρηνική δύναμη που εξαντλεί τις εναλλακτικές λύσεις και θεωρεί τον πόλεμο ως ύστατο μέσον. Επιπλέον, η συχνές αναφορές στα ψηφίσματα αλλά και στις ενέργειες των ΗΠΑ που έγιναν μέσω του ΟΗΕ δείχνει την προσπάθεια να νομιμοποιηθούν οι ενέργειές των ΗΠΑ στη διεθνή κοινότητα αλλά και στο εσωτερικό που επιζητάει την συγκατάθεση του ΟΗΕ για την επέμβαση. Ταυτόχρονα, πιέζει το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ για την λήψη μιας απόφασης συμφέρουσας προς την πολιτική των ΗΠΑ

Πιστεύουμε στην αποστολή των Ηνωμένων Εθνών. Ένας λόγος που ο ΟΗΕ ιδρύθηκε μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο ήταν να αντιμετωπίσει επιθετικούς δικτάτορες, ενεργά και στην αρχή, πριν μπορέσουν να επιτεθούν τους αθώους και να καταστρέψουν την ειρήνη⁶³.

Εν τη απουσία ενός απειλητικού γεγονότος για τις ΗΠΑ εκ μέρους του Ιράκ ώστε να αφυπνίσει τις μνήμες της 11/9 αλλά και να θέσει την Αμερική και πάλι στην θέση του θύματος, ο Μπους κινητοποιεί ένα παίγνιο απόδοσης ευθυνών (Blame game) για να

⁶³ We believe in the mission of the United Nations. One reason the U.N. was founded after the Second World War was to confront aggressive dictators, actively and early, before they can attack the innocent and destroy the peace (Bush 2003b).

δομήσει κατηγορία κατά του Ιράκ. Η κατηγορία απομακρύνει τις ευθύνες του πολέμου από τις ΗΠΑ και καθιστά το Ιράκ υπαίτιο για ό,τι πρόκειται να συμβεί. Ο Σαντάμ κατηγορείται για ανυπακοή στα ψηφίσματα του ΟΗΕ τα τελευταία δέκα χρόνια καθώς και παροχές βοήθειας στους τρομοκράτες της Αλ Κάιντα και επιθετικότητα στη Μέση Ανατολή. Με την δόμηση της κατηγορίας ο Μπους επιστρατεύει και την *Στρατηγική της Άρνησης της Ενοχής* για την επικείμενη επίθεση⁶⁴ αποσκοπώντας στην διατήρηση της καλής εικόνας του και την υποστήριξη της κοινής γνώμης στο νέο εγχείρημα.

Ταυτόχρονα, δικαιολογεί την στάση του απέναντι στη διεθνή κοινότητα αλλά και στην εσωτερική κοινή γνώμη υποστηρίζοντας πως είναι χρέος του ιδίου αλλά και των ΗΠΑ να διασφαλίσουν την εθνική τους Ασφάλεια

Οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής έχει την κυρίαρχη εξουσία να κάνει χρήση βίας στη διασφάλιση της εθνικής ασφάλειας. Η υποχρέωση αυτή πέφτει σε μένα, ως Αρχιστράτηγος, από τον όρκο που έχω δώσει, από τον όρκο που θα κρατήσω⁶⁵.

Έτσι, συνταυτίζεται με το ήθος των ΗΠΑ και την συνταγματική του ιδιότητα και ενισχύει το προσωπικό του ήθος χρησιμοποιώντας έτσι έμμεσα την *Στρατηγική της Ενίσχυσης* συνεχίζοντας την προληπτική απολογία⁶⁶ για τον επικείμενο πόλεμο.

Ο τρόπος που αναφέρει τις ενέργειες, τις υποχρεώσεις αλλά και τις καθυστερήσεις του ΟΗΕ αποτελούν επίσης μια έμμεση επίθεση στον ΟΗΕ η οποία γίνεται εντονότερη και ανοιχτή στη συνέχεια του λόγου⁶⁷. Αυτή η αποδόμηση της εικόνας του ΟΗΕ γίνεται για λόγους αποστασιοποίησης και της δημιουργίας νομιμοποίησης της αυτόνομης πρωτοβουλίας των ΗΠΑ. Επίσης επιδιώκεται άσκηση πίεσης στον ΟΗΕ μέσω των κρατών μελών του.

⁶⁴ The United States and other nations did nothing to deserve or invite this threat.

⁶⁵ The United States of America has the sovereign authority to use force in assuring its own national security. That duty falls to me, as Commander-in-Chief, by the oath I have sworn, by the oath I will keep (Bush 2003b).

⁶⁶ Όπως αναφέρθηκε πιο πάνω ο Μπους κατά την ρητορική του Ιράκ βασίζεται στην απόδοση αιτιότητας με στόχο την δόμηση της κατηγορίας. Οι στρατηγικές απολογίας χρησιμοποιούνται με όρους προληπτικής απολογίας δηλαδή απαντήσεις για πράξεις ή κατηγορίες που δεν έχουν ακόμα αποδοθεί με στόχο την διατήρηση της καλής εικόνας του απολογούμενου (Mueller II ,2004).

⁶⁷ The United Nations Security Council has not lived up to its responsibilities, so we will rise to ours.

Σχετικά με τους προσδιορισμούς για τον Σαντάμ και εδώ η κάθε αναφορά στον ηγέτη του Ιράκ γίνεται με τους προσδιορισμούς όπως «δικτάτορας», «άνομος» και «Τύραννος» - αρνητικοί χαρακτηρισμοί που αποσκοπούν στην δημιουργία αρνητικών συναισθημάτων της κοινής γνώμης. Ο Μπους χρησιμοποιεί την *Στρατηγική της Διαφοροποίησης* απέναντι στο λαό του Ιράκ, τον οποίο απαλλάσσει από την συλλογική ευθύνη της ανοχής απέναντι στο καθεστώς. Αποσκοπεί στη συμπάθειά τους και στην κατασκευή της εικόνας του απελευθερωτή. Η χρήση αυτής της στρατηγικής σε αυτό το σημείο είναι ίδια με την χρήση της στρατηγικής στην ρητορική της 11^{ης} Σεπτεμβρίου.

Ουσιαστικά, ο Μπους επιθυμεί να απαλλάξει τον λαό από την ευθύνη των πράξεων του καθεστώτος. Με όρους στρατηγικής αυτή η επιδίωξη συμβάλλει στην διάσπαση του εσωτερικού μετώπου ενώ ταυτόχρονα ο πόλεμος μετατρέπεται σε ανθρωπιστική επέμβαση. Αντίθετα, με όρους απολογίας ο Μπους απολογείται στον λαό του Ιράκ για τον επικείμενο πόλεμο και για τα δεινά που αυτός θα επιφέρει αλλά στην ουσία η απολογία αυτή γίνεται με όρους λογικής της εκστρατείας καθώς επιδιώκει την συμπάθεια της αμερικανικής κοινής γνώμης αλλά και την νομιμοποίηση από την διεθνή κοινότητα.

Στο πλαίσιο αυτής της απολογίας ο Μπους χρησιμοποιεί την *Στρατηγική της Επανόρθωσης (Corrective Action)* προκειμένου να προλάβει τα αρνητικά αποτελέσματα του πολέμου.

Όσο ο συνασπισμός μας παίρνει τη δύναμή τους, θα παραδίδουμε τα τρόφιμα και τα φάρμακα που χρειάζεστε. Θα γκρεμίσουμε τη συσκευή του τρόμου και εμείς θα σας βοηθήσουμε να οικοδομήσετε ένα νέο Ιράκ, που θα είναι με ευημερία και ελευθερία. Σε ένα ελεύθερο Ιράκ, δεν θα υπάρξουν άλλοι επιθετικοί πόλεμοι εναντίον των γειτόνων σας, όχι άλλα δηλητηριώδη εργοστάσια, όχι άλλες εκτελέσεις αντιφρονούντων, όχι άλλους θαλάμους βασανιστηρίων και δωμάτια βιασμών⁶⁸.

Μέσω αυτής της κίνησης (της αποστολής τροφίμων κλπ.) προδίδεται η έμμεση απολογία του Μπους στον λαό του Ιράκ για τις συνέπειες που θα έχει ένας πόλεμος στη χώρα τους. Από την άλλη, ενισχύει την εικόνα του καλού απελευθερωτή που θεωρεί τον πόλεμο αναγκαίο κακό για την πραγματοποίηση ενός μεγαλύτερου καλού.

⁶⁸ As our coalition takes away their power, we will deliver the food and medicine you need. We will tear down the apparatus of terror and we will help you to build a new Iraq that is prosperous and free. In a free Iraq, there will be no more wars of aggression against your neighbors, no more poison factories, no more executions of dissidents, no more torture chambers and rape rooms (Bush 2003b).

Τέλος, και σε αυτόν τον λόγο τα δίπολα παίζουν τον ίδιο ρόλο ενισχύοντας την εικόνα των ΗΠΑ και μειώνοντας αυτή του Σαντάμ. Αυτό γίνεται με την χρήση θετικά φορτισμένων προσδιορισμών (πχ. Δίκαια αιτήματα, Ελευθερία, Ειρήνη κ.α.) που έρχονται σε αντίθεση με αρνητικά φορτισμένων που συνδέονται άμεσα με τον Σαντάμ (πχ. Δικτάτορας, βία, μίσος, κακό κ.α.).

19 Μαρτίου 2003

Δύο μέρες αργότερα στις 19 Μαρτίου 2003 ο Πρόεδρος Μπους εκφωνεί τον λόγο για την έναρξη των επιχειρήσεων στο Ιράκ. Όπως και στους προηγούμενους λόγους που βασίστηκαν στην πλαισίωση του πολέμου κατά της τρομοκρατίας, υπάρχει και σε αυτόν έντονα το δίπολο της ειρήνης και της ελευθερίας έναντι της παρανομίας και της απειλής του θανάτου.

Ειδικότερα, ο Μπους αρχικά υπενθυμίζει τους στόχους της επιχείρησης τονίζοντας πως κύριος στόχος είναι η διατήρηση της παγκόσμιας ασφάλειας που θα επιτευχθεί με τον αποπλισμό του Ιράκ, αλλά και η ελευθερία του ιρακινού λαού από έναν «τύραννο». Στη συνέχεια εξυψώνει το ήθος των ενόπλων δυνάμεων και της κοινής γνώμης ενώ ταυτόχρονα επιτίθεται κατά του ήθους των αντιπάλων και μειώνει την πολιτική και στρατιωτική ηθική τους.

Ο εχθρός (...) θα γνωρίσει τις δεξιότητες και την ανδρεία σας / Συμπολίτες μου, οι κίνδυνοι για τη χώρα μας και ο κόσμος θα πρέπει να ξεπεραστούν. Θα περάσουμε μέσα από αυτή την εποχή του κίνδυνου και θα συνεχιστεί το έργο της ειρήνης. Θα υπερασπιστούμε την ελευθερία μας. Θα φέρουμε την ελευθερία σε άλλους και εμείς θα επικρατήσουμε⁶⁹.

Από την άλλη, απαντάει στις επιθέσεις του Σαντάμ διαφοροποιώντας το καθεστώς από τον λαό και εξυψώνοντας το ήθος του πολιτισμού και της θρησκείας τους. Τέλος, συνδέει την 11^η Σεπτεμβρίου με τον επικείμενο πόλεμο μέσα από την διαδικασία της ανάδυσσης, της κινδυνολογίας και του μελοδραματισμού μέσα σε ένα πλαίσιο φόβου για το μέλλον

⁶⁹ The enemy (...) will come to know your skills and bravery/My fellow citizens, the dangers to our country and the world will be overcome. We will pass through this time of peril and carry on the work of peace. We will defend our freedom. We will bring freedom to others and we will prevail (Bush, 2003c).

Θα αντιμετωπίσουμε αυτή την απειλή τώρα, με τον Στρατό μας, της Πολεμική μας Αεροπορία, το Ναυτικό, το Λιμενικό και τους πεζοναύτες, έτσι ώστε να μην χρειάζεται να το αντιμετωπίσουμε αργότερα με στρατιές των πυροσβεστών και της αστυνομίας και γιατρούς στους δρόμους των πόλεών μας⁷⁰.

01 Μαΐου 2003

Ενάμιση σχεδόν μήνα μετά την έναρξη των επιχειρήσεων, ο Μπους ανακοινώνει το τέλος των σημαντικότερων πολεμικών επιχειρήσεων στο Ιράκ σε ένα συμβολικό σημείο όπως αυτό ενός πλοίου του πολεμικού Ναυτικού με το όνομα USS Abraham Lincoln. Και σε αυτό το διάγγελμα δεν ξεφεύγει από την συνήθη στρατηγική του. Εξυψώνει το ήθος της κοινής γνώμης και των ενόπλων δυνάμεων ενώ χρησιμοποιεί τα δίπολα «τυραννία – ελευθερία» (tyrant fallen vs. Iraq is free). Οι προσδιορισμοί για τον Σαντάμ είναι οι ίδιοι όπως και στους προηγούμενους λόγους (Τύραννος, Δικτάτορας κλπ.). Επίσης, τα αντιθετικά δίπολα «δικαιοσύνη – Ανομία», χρησιμοποιούνται και σε αυτόν τον λόγο ευρέως.

Γενικότερα στον λόγο αυτό ο Μπους εξυψώνει το ήθος των ενόπλων δυνάμεων των ΗΠΑ και των συμμάχων τους αλλά και των κρατών που συμμετείχαν στην επιχείρηση τονίζοντας το μέγεθος του επιτεύγματος σχετικά με την πανανθρώπινη αξία της ελευθερίας αλλά και της ασφάλειας. Επίσης, αφιερώνει ένα μέρος του λόγου ώστε να τονίσει τον σύντομο χαρακτήρα του πολέμου που οφείλεται στην αποτελεσματικότητα των αμερικανικών και συμμαχικών ενόπλων δυνάμεων που με λιγοστές απώλειες επέτυχαν τον στόχο τους.

Στις εικόνες της πτώσης των αγαλμάτων, είδαμε την άφιξη μιας νέας εποχής. Για εκατοντάδες χρόνια πολέμου, με αποκορύφωμα την πυρηνική εποχή, η στρατιωτική τεχνολογία σχεδιάστηκε και αναπτύχθηκε για να προκαλέσει απώλειες σε ολοένα αυξανόμενη κλίμακα. Νικώντας Ναζιστική Γερμανία και την Ιαπωνία, οι Συμμαχικές δυνάμεις κατέστρεψαν ολόκληρες πόλεις, ενώ οι ηγέτες του εχθρού που ξεκίνησε η σύγκρουση, ήταν ασφαλείς μέχρι τις τελευταίες μέρες.

⁷⁰ We will meet that threat now, with our Army, Air Force, Navy, Coast Guard and Marines, so that we do not have to meet it later with armies of fire fighters and police and doctors on the streets of our cities (Bush 2003c).

Η στρατιωτική ισχύς χρησιμοποιήθηκε για να τελειώσει ένα καθεστώς με το σπάσιμο ενός έθνους⁷¹.

Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα και την εξύψωση του ήθους την ενίσχυση της εικόνας του Μπους καθώς κατάφερε να νικήσει μια δύσκολη σύγκρουση σε μικρό χρονικό διάστημα.

Στη συνέχεια, χαρακτηρίζει τον πόλεμο στο Ιράκ ως μια μάχη στο γενικότερο πόλεμο κατά της τρομοκρατίας. Με αυτόν τον τρόπο συνδέει το Ιράκ με την 11^η Σεπτεμβρίου και θυμίζει τα γεγονότα με στόχο την αφύπνιση των συναισθημάτων και την νομιμοποίηση της επέμβασης. Επίσης το ίδιο κάνει και στην παρουσίαση του έργου στο Αφγανιστάν, που σύμφωνα με τον Μπους ήταν και αυτό μια μάχη στον πόλεμο. Η οπτική αυτή αποσκοπεί στην μεγέθυνση της σημασίας του πολέμου κατά της τρομοκρατίας, στην αύξηση του διακυβεύματος της γενικής εικόνας αλλά και στην προετοιμασία της κοινής γνώμης για την συνέχιση των εκστρατειών.

Ο Μπους χαρακτηρίζει τους τελευταίους 19 μήνες που βρίσκεται η χώρα σε πολέμους ως αποτέλεσμα μιας επίθεσης. Ωστόσο, η λέξη που χρησιμοποιεί «offense» μεταφράζεται ως επίθεση με την έννοια του αδικήματος και παραπτώματος και δείχνει με αυτόν τον τρόπο την αμυντική στάση και θυματοποίηση που θέλει να παρουσιάσει ο Μπους για την Αμερική. Σε αυτό το σημείο λοιπόν ο Μπους χρησιμοποιεί την *Στρατηγική της Μετάθεσης Ευθύνης* αλλά και την *Στρατηγική της Αντίδρασης σε Προκλήσεις*⁷² προκειμένου να δικαιολογήσει πάλι τον πόλεμο στο Ιράκ και το Αφγανιστάν.

Τέλος, ο Πρόεδρος Μπους επιδιώκει να δώσει μια συνέχεια στον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας. Αυτό γίνεται προκειμένου να προλάβει την κοινή γνώμη από την φυσική χαλάρωση που θα επέλθει με το άκουσμα της επιτυχίας της αποστολής στο Ιράκ. Η συνέχεια αυτή γίνεται με την χρήση μεταφορών όπως «η Αλ Κάιντα είναι

⁷¹ In the images of falling statues, we have witnessed the arrival of a new era. For a hundred of years of war, culminating in the nuclear age, military technology was designed and deployed to inflict casualties on an ever-growing scale. In defeating Nazi Germany and Imperial Japan, Allied forces destroyed entire cities, while enemy leaders who started the conflict were safe until the final days. Military power was used to end a regime by breaking a nation (Bush 2003d).

⁷² With those attacks, the terrorists and their supporters declared war on the United States. And war is what they got.

πληγωμένη, όχι όμως κατεστραμμένη» και « ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας δεν έχει τελειώσει» (Al Qaeda is wounded, not destroyed./ The war on terror is not over).

Ο λόγος κλείνει με την δόμηση του ήθους των νεκρών του πολέμου προκειμένου να δώσει κουράγιο στους ζωντανούς και να αναδείξει τις αξίες για τις οποίες έγινε ο πόλεμος και ότι άξιζε οι στρατιώτες να δώσουν την ζωή τους.

14 Δεκεμβρίου 2003

Στις 14 Δεκεμβρίου 2003 ο Μπους εξαγγέλλει την σύλληψη του Σαντάμ. Ο λόγος του φιλοδοξεί να δώσει έναν τόνο ανανέωσης και αλλαγής τόσο στους αμερικανούς όσο και στους ιρακινούς πολίτες. Η σύλληψη του «δικτάτορα» του Ιράκ σηματοδοτεί όχι μόνο την επιτυχία των Αμερικανών και των συμμάχων τους αλλά και την απαρχή της ελευθερίας στο Ιράκ. Ο Μπους με αυτόν τον τρόπο επιθυμεί να κλείσει το κεφάλαιο του Ιράκ αλλά και να προετοιμάσει την κοινή γνώμη για την συνέχιση των επιχειρήσεων στο πλαίσιο του πολέμου κατά της τρομοκρατίας.

Με άλλα λόγια, όταν κλείνει ένα κεφάλαιο ανοίγει ένα άλλο και προσπαθεί να κρατήσει την κοινή γνώμη δεμένη στο πόλεμο κατά της τρομοκρατίας χρησιμοποιώντας την επιτυχία της σύλληψης ως ενίσχυση του ηθικού της κοινής γνώμης των ΗΠΑ αλλά και των ενόπλων δυνάμεων. Σε αυτό το πλαίσιο χρησιμοποιεί την *Στρατηγική της Διαφοροποίησης* προκειμένου να διαφοροποιήσει την έννοια του πολέμου κατά της τρομοκρατίας από έναν απλό πόλεμο που τελειώνει όταν απλώς έχει πέσει το καθεστώς και έχει καταληφθεί η χώρα⁷³. Έτσι, απολογείται έμμεσα για την συνέχιση του πολέμου παρόλο που εκπληρώθηκαν οι αρχικοί στόχοι που είχαν τεθεί.

Ο λόγος έχει σαν στόχο τρεις ομάδες: Τον λαό του Ιράκ, τις ένοπλες δυνάμεις των ΗΠΑ και των συμμάχων, και τους αμερικανούς πολίτες. Η ελευθερία και η επίτευξη της αφενός δικαιώνει τους αμερικανούς πολίτες αλλά αποδεικνύει και την ειλικρίνεια του Μπους. Από την άλλη, το κουράγιο και τα εύσημα στις ένοπλες δυνάμεις ενισχύουν το ηθικό των πολιτών ενώ η προετοιμασία της κοινής γνώμης για την συνέχιση των επιχειρήσεων κατά της τρομοκρατίας αποτελεί απειλή για τους ίδιους

⁷³ The war on terror is a different kind of war, waged capture by capture, cell by cell, and victory by victory.

τους τρομοκράτες ενώ προετοιμάζει τις ένοπλες δυνάμεις και τους ιρακινούς για την μεγάλη παραμονή τους στην περιοχή.

Ο λόγος κλείνει με μια ενωτική παράκληση του Μπους στο θεό, θέλοντας να δημιουργήσει ένα σύμβολο ενότητας μεταξύ των δύο λαών. Τέλος, αξίζει να σημειωθεί πως το μήνυμά του στους αμερικάνους πολίτες κρύβει *Στρατηγική Μετάθεσης Ευθύνης* από τον ίδιο στους τρομοκράτες για την μεγάλη διάρκεια του πολέμου κατά της τρομοκρατίας⁷⁴.

Σύνοψη – Κριτική της ρητορικής για το Ιράκ

Στην ρητορική του Ιράκ παρατηρείται μια διαφοροποίηση σχετικά με την στρατηγική που χρησιμοποιείται. Οι στρατηγικές απολογίες δεν χρησιμοποιούνται παρά ελάχιστα ενώ το ίδιο συμβαίνει με τα ερμηνευτικά πλαίσια σε σχέση με την ρητορική της 11/9. Στα διαγγέλματα για το Ιράκ παρατηρείται περισσότερο η δόμηση του ήθους και επιθέσεις στο ήθος των αντιπάλων ενώ πληθαίνουν και οι αναφορές στον ΟΗΕ.

Η ρητορική για το Ιράκ δείχνει ουσιαστικά πως ο Μπους δεν είχε καταφέρει να αναγάγει το πλαίσιο του πολέμου κατά της τρομοκρατίας σε ένα ενιαίο μεγαπλάσιο όπως λειτουργούσε αυτό του Ψυχρού πολέμου. Έτσι, όπως αναφέρει και ο Entman (2004:03) η προσπάθεια του Μπους να μεταφέρει την δαιμονοποίηση από το πρόσωπο του Οσάμα Μπιν Λάντεν στον γνώριμο εχθρό των ΗΠΑ, Σαντάμ Χουσεΐν συνάντησε αρκετές αντιρρήσεις από όλο το πολιτικό φάσμα.

Η ρητορική για το Ιράκ περιείχε λιγότερη απολογία και περισσότερη επιθετική ρητορική κατά του Σαντάμ. Η ρητορική αυτή γινόταν στο πλαίσιο του παιγνίου απόδοσης ευθυνών που κινητοποίησε ο Μπους προκειμένου να κατασκευάσει κατηγορία κατά του Ιράκ και του ηγέτη του. Η απολογία χρησιμοποιήθηκε κυρίως για προληπτικούς λόγους ώστε να αλλαχθεί το αρνητικό πρόσημο της πολεμικής σύρραξης που θα ξεκινούσε από τις ΗΠΑ. Σε αυτό το πλαίσιο επιστρατεύτηκαν οι στρατηγικές μετάθεσης των ευθυνών, αντίδρασης σε προκλήσεις, άρνηση της ενοχής των πράξεων αλλά και της επανόρθωσης για τον πόλεμο και προκειμένου να

⁷⁴ We still face terrorists who would rather go on killing the innocent than accept the rise of liberty in the heart of the Middle East.

δικαιολογηθεί η επιθετική πολιτική των ΗΠΑ κατά του Ιράκ στην κοινή γνώμη. Άλλωστε ο πόλεμος αποτελεί ένα αρνητικό γεγονός.

Ειδικότερα, η Στρατηγική της Άρνησης της Ενοχής για τον πόλεμο επιστρατεύτηκε προκειμένου να επιρριφθούν ευθύνες στον Σαντάμ και στην απειλή που εγείρει για την παγκόσμια κοινότητα. Απόδοση ευθυνών περιέχονταν επίσης και στην Στρατηγική Αντίδρασης σε προκλήσεις που όπως και στην ρητορική της 11/9 ο Μπους επιχείρησε να δικαιολογήσει την επιθετική πολιτική των ΗΠΑ ως απόρροια της αντίδρασης στην πρόκληση που δέχτηκαν. Με άλλα λόγια, τον πόλεμο τον προκάλεσαν οι άλλοι και οι ΗΠΑ απλώς αντιδρούν σε αυτό.

Όπως και με την 11/9 ο Μπους χρησιμοποιεί την Στρατηγική της Διαφοροποίησης ώστε να διαφοροποιήσει το καθεστώς από τον λαό και να ξεκαθαρίσει και πάλι ότι ο πόλεμος είναι κατά του καθεστώτος, απολογούμενος έμμεσα και προκαταβολικά για τις αρνητικές συνέπειες απέναντι στον λαό.

Η Στρατηγική της Επανάρθωσης, όπως και στον πόλεμο του Αφγανιστάν, αποσκοπούσε στην διάσπαση του εσωτερικού μετώπου του Ιράκ και στόχευε στην μηδενική αντίσταση εκ μέρους του λαού. Ενώ με ταυτόχρονη χρήση με την Στρατηγική της Διαφοροποίησης επιτύχανε την θετική και απελευθερωτική εικόνα που ήθελε να παρουσιάσει ο Μπους στο Ιράκ και στην διεθνή κοινή γνώμη. Διαφαίνεται συνεπώς και η λογική της εκστρατείας πίσω από την απολογία του Μπους αφού αυτή γίνεται όχι μόνο σε όρους αποκατάστασης της εικόνας των ΗΠΑ και του ίδιου αλλά κυρίως για την άντληση διεθνούς και εσωτερικής νομιμοποίησης για το εγχείρημα.

Αντίστοιχα, όπως και με τις στρατηγικές απολογίας και τα ερμηνευτικά πλαίσια είναι λιγότερα σε σχέση με την 11^η Σεπτεμβρίου. Οι πλαισιώσεις που χρησιμοποιήθηκαν δεν ήταν πολλές και έγιναν με στόχο την επίθεση κατά του ήθους αντιπάλου και της δαιμονοποίησης του Σαντάμ. Συγκεκριμένα, πλαισιώθηκε ως «τύραννος», «βίαιος» και «δικτάτορας» και αντιστοιχήθηκε με τον Χίτλερ. Επίσης, επαναλήφθηκαν τα συγκρουσιακά δίπολα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου όπως «δίκαιος- άδικος» καθώς και οι θετικές πλαισιώσεις για την ενίσχυση του ήθους του έθνους (έντιμο και δυνατό έθνος).

Γενικότερα, συγκριτικά με την 11^η Σεπτεμβρίου η ρητορική υπήρξε πιο φτωχή σε στρατηγικές ενώ περιορίστηκε σε πόλεμο ήθους ανάμεσα στις ΗΠΑ και στον «δικτάτορα» του Ιράκ Σαντάμ. Ο Πρόεδρος Μπους επιχείρησε να δομήσει μια

κατηγορία στην οποία θα στήριζε την επέμβασή των ΗΠΑ. Η κατηγορία αυτή στηρίχθηκε στο παίγνιο απόδοσης ευθυνών που κινητοποίησε ο ίδιος ο Πρόεδρος ήδη από τις αρχές του 2002. Επίσης, υπήρχε εκτενής αναφορά στο ρόλο του ΟΗΕ και μια έμμεση επίθεση για την απραξία του απέναντι στο Ιράκ. Ενώ στην περίπτωση του Αφγανιστάν ο Μπους δόμησε το ήθος του ΟΗΕ και το εξύψωσε για την κατανόησή του, στην περίπτωση του Ιράκ χρησιμοποίησε τα ίδια θετικά στοιχεία προκειμένου να τονίσει την απραξία του διεθνώς.

Αυτό κυρίως έγινε καθώς το μεγαπλαίσιο του πολέμου κατά της τρομοκρατίας φάνηκε αδύναμο να καλύψει την νέα αυτή πρωτοβουλία. Επίσης, η κοινή γνώμη είχε αποστασιοποιηθεί κάπως από τα γεγονότα και επανέρχονταν σταθερά προς την καθημερινότητα αδιαφορώντας και πάλι για τα διεθνή. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να επανέρθει στο προσκήνιο η οικονομία και εν απουσία ενός σημαντικού γεγονότος να είναι ακόμη πιο δύσκολο για τον Μπους να επαναφέρει στο προσκήνιο την τραγωδία της 11^{ης} Σεπτεμβρίου.

Επομένως, συμπεραίνεται πως η ρητορική που ακολουθήθηκε στο Ιράκ χρησιμοποιούσε περισσότερο ως ρητορικό όπλο την κατηγορία παρά την απολογία σε σύγκριση με το Αφγανιστάν. Ο Μπους στην περίπτωση της 11/9 επιδίωξε να θέσει τον εαυτό του και την χώρα σε θέση άμυνας ώστε να θεωρηθεί η χώρα θύμα των καταστάσεων και ο πόλεμος μια απλή αντίδραση στις προκλήσεις. Αντίθετα, στον πόλεμο του Ιράκ δεν υπήρχε προηγούμενο με αποτέλεσμα να πρέπει ο ίδιος ο Μπους να κατασκευάσει την κατηγορία και την απόδοση ευθυνών (blame game). Η επιθετική ρητορική του Μπους κατά του Ιράκ δεν έπεισε ιδιαίτερα την κοινή γνώμη αφού δεν ήταν πλέον στην θέση του θύματος και απουσία κάποιου ισχυρού γεγονότος απειλής επέτρεψε αρκετές αντιθετικές πλαισιώσεις ανάμεσα στην πολιτική ελίτ, μειώνοντας έτσι την επίδραση της συσπείρωσης.

Κεφάλαιο 5

Συμπεράσματα

Η παρούσα έρευνα κινείται στο μεταίχμιο δύο επιστημονικών πεδίων, των διεθνών σχέσεων και της πολιτικής επικοινωνίας. Τα εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν στην ανάλυση ανήκουν στο πεδίο της ρητορικής και της πολιτικής επικοινωνίας, ωστόσο, η χρήση τους συνεισφέρει στο πεδίο των διεθνών σχέσεων.

Η έρευνα εξέτασε την επικοινωνιακή διάσταση του στρατηγικού στοχασμού συνεισφέροντας στο πεδίο των στρατηγικών σπουδών και της διεθνούς πολιτικής επικοινωνίας. Η στρατηγική διάσταση της διεθνούς πολιτικής επικοινωνίας αποτελεί σημαντικό τμήμα της Στρατηγικής των διεθνών σχέσεων καθώς η αποτελεσματικότητα της στρατηγικής εφαρμογής βασίζεται στην επικοινωνία και την προβολή της ισχύος μεταξύ των κρατών.

Σε περιόδους κρίσεων ειδικότερα, η στρατηγική επικοινωνία αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο στην διαχείριση τόσο του εσωτερικού όσο και του εξωτερικού μετώπου. Η έρευνα εστίασε στην σχέση που υπάρχει ανάμεσα στο καθεαυτό διεθνο – πολιτικό γεγονός και την χρήση της στρατηγικής ρητορικής επικοινωνίας εκ μέρους της ηγεσίας της χώρας με στόχο την αποτελεσματική διαχείριση της κρίσης και την διαχείριση της εικόνας για την προβολή της ισχύος του κράτους και την ενίσχυση της αξιοπιστίας του.

Για την πραγματοποίηση της έρευνας χρησιμοποιήθηκε η θεωρία της συσπείρωσης γύρω από την σημαία. Το φαινόμενο που περιγράφει αυτή η θεωρία αποτελεί διαδικασία πολιτικής εσωτερίκευσης της εξωτερικής διάστασης της διαχείρισης κρίσεων. Ειδικότερα, το φαινόμενο της συσπείρωσης αποτελεί την σύνδεση μεταξύ των πεδίων της διεθνούς πολιτικής επικοινωνίας και των διεθνών σχέσεων. Η έρευνα στα παραγωγικά αίτια του φαινομένου απέδειξε την σημασία της στρατηγικής επικοινωνίας στις διεθνείς σχέσεις και τις στρατηγικές σπουδές.

Η πλειοψηφία της διεθνούς βιβλιογραφίας θεωρεί πως το φαινόμενο της συσπείρωσης διαθέτει κατ' εξοχήν γεγονοτολογικά παραγωγικά αίτια. Ωστόσο, τα ευρήματα αυτής της έρευνας συντείνουν στην άποψη πως υπάρχει αναγκαιότητα ύπαρξης ρητορικής στρατηγικής της πολιτικής ηγεσίας, πέρα από το ίδιο το γεγονός,

προκειμένου να μεγιστοποιηθεί η επίδραση. Τα ευρήματα αυτά αναδεικνύουν την σημασία της στρατηγικής επικοινωνίας για τις διεθνείς σχέσεις και ειδικότερα για την διαχείριση διακρατικών κρίσεων.

Η έρευνα στηρίχθηκε σε τρία επίπεδα των επιστημονικών πεδίων της πολιτικής επικοινωνίας και των διεθνών σχέσεων. Το πρώτο επίπεδο αποτέλεσε η απόδειξη της διαλεκτικής σχέσης μεταξύ του φαινομένου της συσπείρωσης γύρω από την σημαία, ως αντικείμενο μελέτης του πεδίου της πολιτικής επικοινωνίας, με τις διεθνείς σχέσεις και την άσκηση εξωτερικής πολιτικής. Το δεύτερο επίπεδο αποτέλεσε το καθ' εαυτό θεωρητικό πλαίσιο της έρευνας. Παρουσιάστηκαν τα αναλυτικά εργαλεία βάσει των οποίων διεξήχθη ποιοτική ανάλυση περιεχομένου της περιπτώσιολογικής μελέτης και έγινε η συσχέτιση των θεωριών αυτών με το φαινόμενο της συσπείρωσης γύρω από την σημαία. Τέλος το τρίτο επίπεδο ήταν η ανάλυση του πρωτογενούς υλικού με την μέθοδο της ποιοτικής ανάλυσης περιεχομένου ώστε να προκύψουν τα συμπεράσματα και οι απαντήσεις των ερευνητικών υποθέσεων της έρευνας.

Σχετικά με το πρώτο επίπεδο, η σημασία της έρευνας για τις διεθνείς σχέσεις πηγάζει από το ίδιο το ερευνητικό αντικείμενο των διεθνών σχέσεων: η συμπεριφορά των κρατών στο διεθνές σύστημα και τα αίτια του πολέμου. Η έρευνα καταδεικνύει εν μέρει πως σε καταστάσεις κρίσεων η διαχείριση του εσωτερικού μετώπου είναι το ίδιο σημαντική, αν όχι περισσότερο, με την ανάγκη διαχείρισης του εξωτερικού. Αποτελεσματική διαχείριση στο εσωτερικό μέτωπο επιφέρει την επίδραση της συσπείρωσης, πράγμα που μεταφράζεται στην εξωτερική πολιτική ως ισχύς, εξαιτίας της ενότητας του κράτους και του αδιάσπαστου που επιφέρει η συσπείρωση.

Εάν η κυβέρνηση επιφέρει συσπείρωση στο εσωτερικό, τότε το κράτος καθίσταται αρκετά ισχυρό ώστε να αντιμετωπίσει τους εξωτερικούς κινδύνους ή να προκαλέσει πόλεμο. Σε αντίθεση με την θεωρία της δημοκρατικής ειρήνης όπου βασικό της αξίωμα αποτελεί πως οι δημοκρατίες δεν πολεμούνε μεταξύ τους, η θεωρία του ρεαλισμού υποστηρίζει πως τα κράτη ανεξάρτητα από το πολίτευμά τους επιδιώκουν την ισχύ και την επικράτηση στο διεθνές σύστημα. Η παρούσα έρευνα ενισχύει αυτή τη πεποίθηση υποστηρίζοντας πως με την συσπείρωση τα κράτη, ακόμα και σε συνθήκες δημοκρατικού πολιτεύματος, αποκτούν μια δυναμική που τα οδηγεί σε αποτελεσματική διαχείριση της εξωτερικής πολιτικής. Ουσιαστικά αίρονται σε έναν βαθμό οι περιορισμοί που θέτει το δημοκρατικό πλαίσιο στην αποτελεσματική διαχείριση.

Επιπλέον, το γεγονός πως στις δημοκρατίες οι ηγέτες στηρίζονται στην κοινή γνώμη και δεν μπορούν να δράσουν χωρίς αυτήν ενισχύει την παραπάνω υπόθεση αφού με την διαδικασία της συσπείρωσης γύρω από την σημαία μπορούν να έχουν την απαραίτητη νομιμοποίηση και εξουσία. Στην ουσία η συσπείρωση αποτελεί μια εσωτερική δυναμική της δημοκρατίας που σε συνθήκες πολέμου αυτό-περιστέλει μέσω της αυτορρύθμισης των πολιτικών υποκειμένων και των ΜΜΕ μέρος των δημοκρατικών της διαδικασιών για λόγους επιβίωσης. Η πολιτική ηγεσία, συνεπώς, δρα και αποφασίζει στο όνομα του έθνους – κράτους ως ενιαία και αδιάσπαστη οντότητα μετατρέποντας την εσωτερική (αν)ασφάλεια σε εξωτερική ισχύ.

Αντίθετα, σε δικτατορικά ή αυταρχικά καθεστώτα, και πάλι η συσπείρωση για εξωτερικούς κινδύνους ή πολεμικές περιπέτειες αποσπά την κοινή γνώμη από τα εσωτερικά προβλήματα και ηρωοποιεί το καθεστώς.

Κατά συνέπεια, η διερεύνηση της ανεξάρτητης μεταβλητής των παραγωγικών αιτιών της συσπείρωσης (γεγονός ή ρητορική της πολιτικής ηγεσίας) αποτελεί ένα σημαντικότερο ζήτημα για την ενίσχυση της θεωρίας του ρεαλισμού αναφορικά με την συμπεριφορά των κρατών.

Σχετικά με το δεύτερο επίπεδο της ανάλυσης, τα ερευνητικά εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν στην ανάλυση περιεχομένου ήταν οι Στρατηγικές Απολογίας, η θεωρία απόδοσης αιτιότητας (Attribution Theory) και η θεωρία ερμηνευτικών πλαισίων (Framing theory). Οι θεωρίες αυτές, όπως αποδुकνύεται και από την έρευνα, αποτελούν χρηστικά εργαλεία της διαχείρισης του εσωτερικού μετώπου σε καταστάσεις κρίσεων. Το παίγνιο απόδοσης αιτιότητας (Blame game) αποτελεί μια βασική διαδικασία που κινητοποιεί στρατηγικές απολογίας κατά το ξέσπασμα μιας κρίσης και μπορεί να γίνει σε δύο επίπεδα, το εσωτερικό και το διεθνές. Συγκεκριμένα, σε καταστάσεις κρίσεων οι ευθύνες δύναται να αποδοθούν σε εξωγενείς παράγοντες απαλλάσσοντας έτσι την κυβέρνηση ενώ η ίδια επιστρατεύει στρατηγικές απολογίας προκειμένου να προλάβει τις όποιες κατηγορίες εις βάρος της.

Αποτελέσματα της Έρευνας

Τα αποτελέσματα της έρευνας που παρουσιάστηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο θα σχολιαστούν στο παρόν με στόχο την εξαγωγή συμπερασμάτων και απαντήσεων

στα ερευνητικά ερωτήματα και τις υποθέσεις εργασίας. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε με την μέθοδο της ρητορικής ποιοτικής ανάλυσης περιεχομένου στα διαγγέλματα του Μπους (Σεπτέμβριος 2001 – Ιανουάριος 2002 και Ιανουάριος 2003 έως Δεκέμβριος 2003).

Η πρώτη υπόθεση εργασίας (ΥΕ1) ότι η συσπείρωση γύρω από την σημαία πραγματοποιείται με ρητορικά σχήματα που ενσωματώνονται στο διάγγελμα της πολιτικής ηγεσίας στο οποίο ενσωματώνονται στρατηγικές απολογίας και διαδικασίες απόδοσης αιτιότητας, αποδεικνύει την στρατηγική χρήση της ρητορικής επικοινωνίας και κατ' επέκταση την σχέση και αναγκαιότητα της ρητορικής με την στρατηγική θεώρηση των διεθνών σχέσεων.

Ειδικότερα, η έρευνα στην περίπτωση του αφηγήματος του πολέμου κατά της τρομοκρατίας απέδειξε πως η συσπείρωση γύρω από τον Πρόεδρο και την ηγεσία των ΗΠΑ μετά τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου δημιουργήθηκε σε αρχικό στάδιο πρωτογενώς από το ίδιο το γεγονός, όμως αυξήθηκε στην συνέχεια εξαιτίας της ρητορικής του Μπους. Το επιχείρημα ενισχύεται ακόμα περισσότερο από την δεύτερη περιπτωσιολογική ανάλυση, του πολέμου κατά του Ιράκ, όπου η απουσία ενός συνταρακτικού γεγονότος δεν επέτρεψε αντίστοιχα μεγάλη αύξηση των ποσοστών της υποστήριξης στην Κυβέρνηση δείχνοντας πως η ρητορική συγκρότηση αποτελεί ένα από τα δύο παραγωγικά αίτια της συσπείρωσης γύρω από την σημαία.

Κατά συνέπεια, από την περιπτωσιολογική μελέτη προκύπτει πως τα παραγωγικά αίτια της συσπείρωσης γύρω από την σημαία είναι η ύπαρξη ενός συνταρακτικού γεγονότος το οποίο αναπαράγεται από τα Μέσα μαζικής επικοινωνίας και επιφέρει πολιτική συναίνεση και η ρητορική των διαγγελλμάτων της πολιτικής ηγεσίας.

Σύμφωνα με τα ευρήματα της έρευνας, η ύπαρξη ενός αντικειμενικού γεγονότος αποτελεί προϋποτιθέμενη συνθήκη για την κινητοποίηση της κοινής γνώμης για συσπείρωση. Τα διαγγέλματα της πολιτικής ηγεσίας ενισχύουν μέσω της στρατηγικής τους συγκρότησης την κινητοποίηση και μεγιστοποιούν την συσπείρωση. Με βάση αυτό το συμπέρασμα καταδεικνύεται η σχέση μεταξύ στρατηγικής επικοινωνίας και αντικειμενικών συνθηκών δεδομένου ότι ένα γεγονός γίνεται αντικείμενο εκμετάλλευσης της πολιτικής ελίτ που με στρατηγικό τρόπο καθοδηγεί την κοινή γνώμη προς συγκεκριμένη κατεύθυνση.

Σε διεθνές επίπεδο αυτή η σχέση λειτουργεί και με έναν επιπλέον τρόπο. Η χρήση της στρατηγικής επικοινωνίας στέλνει μηνύματα ισχύος στους αντιπάλους μέσω της ενότητας και της προβολής της συσπείρωσης πίσω από την κυβέρνηση. Σε τέτοια περίπτωση αυξάνεται η αξιοπιστία των απειλών και η στρατηγική επικοινωνία κινείται σε όρους υψηλής πολιτικής μετατρέποντας την ενότητα του εσωτερικού μετώπου σε συγκριτικό πλεονέκτημα στρατιωτικής φύσης.

Τα αποτελέσματα της έρευνας επαληθεύονται από τις δημοσκοπήσεις της περιόδου εκείνης και τις μετρήσεις της συσπείρωσης. Συγκεκριμένα, η ρητορική του Μπους για την 11/9 ξεκίνησε ανήμερα του γεγονότος μην αφήνοντας περιθώρια για αντιθετικές πλαισιώσεις. Τα ποσοστά αποδοχής του Μπους μια μέρα πριν τις επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου ανερχόταν στο 50%, ανήλθαν σε 86% στις 15 Σεπτεμβρίου, ενώ στις 22 Σεπτεμβρίου ανήλθαν στο ιστορικό ποσοστό του 90% (Hetherington & Nelson, 2003:37, Ahmad,2003:20).

Οι ημερομηνίες αυτές βρίσκονται σε πλήρη αντιστοιχία με τους λόγους του Μπους. Μέχρι τις 15 Σεπτεμβρίου ο Μπους είχε απευθυνθεί στο έθνος επτά φορές και από την επόμενη κιόλας μέρα των επιθέσεων είχε ξεκινήσει η στρατηγική κατασκευή της ρητορικής με τρόπο που να στοχοποιούνται οι τρομοκράτες. Μετά την εμφάνισή του στο «Σημείο Μηδέν» και την ημέρα Μνήμης των νεκρών (14 Σεπτεμβρίου) τα ποσοστά του εκτοξεύονται στο 86%. Στη συνέχεια, στις 20 Σεπτεμβρίου ο Μπους εκφωνεί τον λόγο στο Κογκρέσο προσωποποιώντας την τρομοκρατία και αποδίδοντας υπαιτιότητα στην οργάνωση της Αλ Κάιντα και στοχοποιεί το Αφγανιστάν.

Δύο μέρες μετά το διάγγελμα στο Κογκρέσο, η συσπείρωση γύρω από την ηγεσία εκτοξεύεται στο ιστορικό ποσοστό του 90%. Το γεγονός αυτό καθ' εαυτό έδωσε την αρχική ταχύτητα στην άνοδο των ποσοστών αποδοχής. Η στρατηγικά φορτισμένη πολιτική ρητορική του Μπους, όμως, και η συναίνεση που αυτή επέφερε στην πολιτική ελίτ οδήγησαν στην ιστορική αυτή άνοδο των ποσοστών. Ο πατριωτισμός, που σύμφωνα με την μια σχολή σκέψης αποτελεί αίτιο της συσπείρωσης γύρω από την σημαία, προκλήθηκε με την ρητορική κατασκευή του εχθρού, την ενίσχυση του ήθους του Προέδρου και των ΗΠΑ και με επιστέγασμα το κάλεσμα του «αρχιστράτηγου» για συστράτευση εναντίων των υπευθύνων.

Συνεπώς, ο Πρόεδρος Μπους οργάνωσε με τέτοιο τρόπο την ρητορική της 11/9 ώστε η περηφάνια, η ετερότητα και τα μεγάλα διακυβεύματα να κινητοποιήσουν τον πατριωτισμό και την συναίνεση της πολιτικής ελίτ συγκροτώντας έτσι το φαινόμενο

της συσπείρωσης, ετοιμάζοντας την κοινή γνώμη για τον πόλεμο κατά του Αφγανιστάν .

Στον πόλεμο κατά του Ιράκ, αντίθετα, παρόμοιες ρητορικές στρατηγικές δεν κατάφεραν να επιφέρουν αντίστοιχα μεγάλο ποσοστό συσπείρωσης. Όπως αναφέρει και χαρακτηριστικά ο Cole (2005:147) ο Πρόεδρος Μπους συνδέει άμεσα τον επικείμενο πόλεμο στο Ιράκ με την 11/9 ανακαλώντας την μνήμη αυτών που σκοτώθηκαν υμνώντας το θάρρος τους μπροστά στον επικείμενο θάνατο, φτιάχνοντας μια προ-πολεμική ρητορική με αξιοσημείωτη συνέχεια στην αμερικανική ιστορία. Η απουσία, ωστόσο, μιας άμεσης, απτής απειλής ή ενός γεγονότος κρίσεως που θα κινητοποιούσε την κοινή γνώμη για την εξωτερική πολιτική έκανε ακόμα πιο δύσκολη την οπτικοποίηση της ρητορικής του Μπους.

Ο Πρόεδρος Μπους εν τη απουσία ενός τέτοιου γεγονότος πραγματοποιεί μια σύνδεση με την 11^η Σεπτεμβρίου και αποσκοπεί στην άντληση της υποστήριξης μέσω της διαδικασίας της ανάδυσης της μνήμης εκείνων των γεγονότων. Η σύνδεση αυτή γίνεται με την απόδοση κατηγοριών κατά του ηγέτη του Ιράκ Σαντάμ Χουσεΐν για εμπλοκή και υπόθαλψη των τρομοκρατών της Αλ Κάιντα σε εδάφη του Ιράκ αλλά και για την κατοχή όπλων μαζικής καταστροφής και την απειλή κατά της παγκόσμιας ισορροπίας και ασφάλειας. Ο Σαντάμ δαιμονοποιείται και επιδιώκεται να πάρει την θέση του Οσάμα Μπιν Λάντεν ως την μεγαλύτερη απειλή κατά των ΗΠΑ και του δυτικού πολιτισμού. Αυτή η στρατηγική χρησιμοποιείται προκειμένου να δημιουργηθεί και πάλι εκ νέου μια εχθρική ετερότητα με στόχο την συσπείρωση της έσω – ομάδας, της κοινής γνώμης των ΗΠΑ.

Όπως φαίνεται και πιο κάτω από την σύγκριση δημοσκοπήσεων με την ρητορική, η επιδίωξη του Προέδρου Μπους κατά τον πόλεμο στο Ιράκ δεν είχε ανάλογα αποτελέσματα όπως κατά την 11/9. Η ρητορική εν τη απουσία γεγονότος κατάφερε μεν να συγκροτήσει συσπείρωση σε πολύ πιο περιορισμένο βαθμό όμως σε σχέση με την 11/9. Η πολιτική ελίτ ήταν πιο διασπασμένη σε σχέση με την 11η Σεπτεμβρίου ακριβώς εξαιτίας της απουσίας αντικειμενικού γεγονότος. Στην περίπτωση του Ιράκ η εσωτερική πόλωση ήταν μεγαλύτερη σε σχέση με αυτήν του πολέμου στο Αφγανιστάν ενώ με την ανακοίνωση της λήξης των μεγάλης κλίμακας πολεμικών επιχειρήσεων το ενδιαφέρον της κοινής γνώμης στράφηκε προς την οικονομία και τα εσωτερικά προβλήματα.

Η περίπτωση του πολέμου κατά του Ιράκ επιβεβαιώνει το κεντρικό επιχείρημα πως η ρητορική σε συνάρτηση με το αντικειμενικό γεγονός παράγει τον μεγαλύτερο βαθμό

συσπείρωσης ενώ η ύπαρξη ενός εκ των δύο μόνο δεν επιφέρουν αντίστοιχα αποτελέσματα.

Το κεντρικό επιχείρημα της έρευνας επιβεβαιώνεται και από τις δημοσκοπήσεις που συνοδεύουν τα διαγγέλματα του Μπους και κατά τον πόλεμο στο Ιράκ. Σύμφωνα, λοιπόν με αυτές της περιόδου εκείνης (Ιανουάριος 2003) η δημοτικότητα του Μπους ανερχόταν στο 58% ενώ η κοινή γνώμη θεωρούσε βασικές προτεραιότητες της πολιτικής των ΗΠΑ τόσο την άμυνα κατά της τρομοκρατίας (81%) όσο και την ενίσχυση της οικονομίας (73%)⁷⁵.

Η Συσπείρωση γύρω από την σημαία πριν την έναρξη των επιχειρήσεων (19 Μαρτίου 2003) ανερχόταν σε 59% ενώ μετά την έναρξη τους ανήλθε στο 72%. Και στις δύο μετρήσεις το ποσοστό της συσπείρωσης είναι μικρότερο σε σχέση με τις αντίστοιχες περιόδους της 11^{ης} Σεπτεμβρίου ενώ είναι μικρότερο και από την περίπτωση του Πολέμου του Κόλπου το 1991 (πριν τον πόλεμο 55% μετά την έναρξη 77%)⁷⁶. Ένα μήνα αργότερα (18 Απριλίου 2003) η συσπείρωση μειώθηκε στο 72% παρά την πτώση της Βαγδάτης. Και εδώ αν και σχετικά αυξημένα τα ποσοστά αποδοχής του Προέδρου Μπους ήταν εμφανώς μικρότερα σε σχέση με την 11/9 αλλά και σε σχέση με τα ποσοστά του Μπους του πρεσβύτερου μετά την επιτυχή λήξη του Πολέμου του Κόλπου το 1991 (89%)⁷⁷.

Επιπλέον, μετά την πτώση της Βαγδάτης και για πρώτη φορά μετά την 11/9 στην δημόσια ατζέντα επανέρχεται η οικονομία ως πιο σημαντικό ζήτημα ενώ η τρομοκρατία πέφτει σημαντικά (41% Οικονομία – 29% τρομοκρατία)⁷⁸.

Σε δημοσκόπηση αμέσως μετά την ανακοίνωση της λήξης των μεγάλων επιχειρήσεων στο Ιράκ (01 Μαΐου 2003) τα ποσοστά αποδοχής του Μπους έχουν υποχωρήσει σε σχέση με τους προηγούμενους μήνες από 74% σε 65%. Αυτό οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στο γεγονός πως η ρητορική του Μπους καθ' όλη την

⁷⁵ Πηγή: Pew Research Center, January 2003 (<http://www.people-press.org/2003/01/23/bush-confronts-state-of-economic-unease>).

⁷⁶ Pew Research Center, 25 March 2003 (<http://www.people-press.org/2003/03/25/public-confidence-in-war-effort-falters>).

⁷⁷ Pew Research Center, 18 April 2003 (<http://www.people-press.org/2003/04/18/modest-bush-approval-rating-boost-at-wars-end>).

⁷⁸ Pew Research Center, 18 April 2003 (<http://www.people-press.org/2003/04/18/modest-bush-approval-rating-boost-at-wars-end>).

διάρκεια του πολέμου στο Ιράκ απλώς συνοδεύει τα γεγονότα και δεν θέτει στόχους ή έστω δεν υπάρχει συνέχιση της επιθετικής ρητορικής. Στην 11^η Σεπτεμβρίου η ρητορική του Μπους προλάβαινε ή ακόμα καλύτερα δημιουργούσε τα γεγονότα παράλληλα με την έκδηλη απειλή. Στο Ιράκ, ο Μπους περιορίστηκε στην κατασκευή της κατηγορίας και στους στόχους του προληπτικού πολέμου. Από κει και πέρα δεν δομήθηκε με τρόπο που να κρατάει σε εγρήγορση την κοινή γνώμη ή πιθανότατα δεν έπεισε για το μέγεθος της απειλής κυρίως λόγω της απουσίας ενός γεγονότος-απειλής ή επαρκούς γεγονοτολογικής τεκμηρίωσης της απειλής

Τέλος, η δημοσκόπηση που πραγματοποιήθηκε μετά την ανακοίνωση της 14^{ης} Δεκεμβρίου 2003 για την σύλληψη του Σαντάμ δείχνει μια μικρή αύξηση στα ποσοστά. Από 50% που είχαν φτάσει πριν τον Δεκέμβριο 2003 και την σύλληψη σε 57% που ανήλθε μετά την σύλληψη του Σαντάμ⁷⁹. Αυτή η σχέση επιβεβαιώνει πως το γεγονός προκαλεί συσπείρωση όμως η απουσία αντίστοιχης ρητορικής και πάλι δεν επιφέρει μεγάλη αύξηση. Με άλλα λόγια, το γεγονός αποτελεί γενεσιουργός αιτία (ανεξάρτητη μεταβλητή) και η ρητορική αποτελεί προϋποτιθέμενη συνθήκη.

Συμπερασματικά, η ανάλυση ρητορικής του Μπους που πραγματοποιήθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο σε συνάρτηση με τα ποσοστά δημοσκοπήσεων αποδεικνύουν την πρώτη υπόθεση εργασίας πως η συσπείρωση γύρω από την σημαία επιτυγχάνεται σε συνάρτηση με την ταυτόχρονη ύπαρξη ένα γεγονός κρίσης στην εξωτερική πολιτική που αφορά τον πρόεδρο, είναι δραματικό και έντονα εστιασμένο αλλά και με την σχεδίαση μιας ρητορικής στρατηγικής που κατευθύνει προς τον ίδιο στόχο. Το γεγονός πως κατά την 11^η Σεπτεμβρίου η αρχική συσπείρωση δεν ήταν πολύ μεγάλη συνηγορεί προς αυτή την κατεύθυνση. Επιπλέον, το ιστορικό ποσοστό του 90% το οποίο επετεύχθη μετά τον ιστορικό λόγο του Μπους στο Κογκρέσο αποδεικνύει την αλληλέγγυα σχέση μεταξύ ρητορικής και γεγονότος.

Επιπλέον, η περίπτωση του πολέμου στο Ιράκ ενισχύει αυτή την υπόθεση από την ανάποδη. Η ρητορική ήταν το μόνο μέσον δόμησης του γεγονότος και έκκλησης για συσπείρωση και νομιμοποίησης του πολέμου. Η έλλειψη ενός γεγονότος άμεσης απειλής προς τις ΗΠΑ που δεν συνόδευε την ρητορική του Μπους δεν επέφερε μεγάλα ποσοστά συσπείρωσης ενώ η πτώση της συσπείρωσης μετά την έναρξη του πολέμου ήταν συνεχής παρά την ύπαρξη του πολεμικού γεγονότος. Αυτό συνέβαινε

⁷⁹ Pew Research Center, 28 December 2003 (<http://www.people-press.org/2003/12/18/after-husseins-capture>).

εξαιτίας της έλλειψης μιας ρητορικής με όρους στρατηγικής επικοινωνίας που θα κινητοποιούσε την κοινή γνώμη αντίστοιχη της 11^{ης} Σεπτεμβρίου.

Συνεπώς, τα παραγωγικά αίτια της συσπείρωσης γύρω από την σημαία δεν έχουν αποκλειστικά γεγονοτολογική προέλευση αλλά εντοπίζονται στην ταυτόχρονη ύπαρξη ενός αντικειμενικού γεγονότος και στην συνέχιση και δόμηση επάνω σε αυτό ενός ρητορικού αφηγήματος με όρους στρατηγικής επικοινωνίας. Επομένως η συσπείρωση αποτελεί ένα φαινόμενο που μπορεί να κατασκευαστεί ρητορικά από την πολιτική ηγεσία σε περιόδους διακρατικών κρίσεων.

Για να αποσαφηνιστεί περαιτέρω η σχέση μεταξύ των μεταβλητών δια της σχηματοποίησης των καταστάσεων, διατυπώνεται η **εκτεταμένη εξίσωση της επίδρασης της συσπείρωσης**:

Γεγονός + Ρητορική →

→Συσπείρωση της πολιτικής ελίτ + Στοιχίση των Μέσων επικοινωνίας → →Συσπείρωση (της κοινής γνώμης) γύρω από την σημαία (ηγεσία).

Για τις αναλυτικές ανάγκες της εργασίας, και δεδομένου ότι δεν ασχολούμαστε ερευνητικά με τις δυναμικές που αναπτύσσονται εντός της ελίτ και με την λειτουργία των μέσων χρησιμοποιούμε την πιο απλή μορφή της εξίσωσης

Γεγονός + Ρητορική → Συσπείρωση γύρω από την Σημαία

Όπως εξετάστηκε και στο κεφάλαιο 4, ο στρατηγικός στοχασμός μπορεί να οδηγήσει στην ρητορική μεγέθυνση του γεγονότος και κατά συνέπεια στην συσπείρωση. Όπως παρατηρείται από την ανάλυση του γεγονότος του πολέμου κατά του Ιράκ η δυνατότητα της ρητορικής από μόνη της να παράξει υψηλά ποσοστά συσπείρωσης χωρίς την αντίστοιχη γεγονοτολογική συσπείρωση είναι περιορισμένη. Η ανάλυση καταδεικνύει **την δύναμη της στρατηγικής επικοινωνίας – ρητορικής και τους περιορισμούς που θέτει το διεθνές πολιτικό φαινόμενο.**

Στο διάγγελμα της πολιτικής ηγεσίας ενσωματώνονται στρατηγικές απολογίας και διαδικασίες απόδοσης αιτιότητας προκειμένου να αποπεμφθούν οι κατηγορίες και οι ευθύνες από πάνω της και να βελτιωθεί η εικόνα της για την αποτυχία πρόληψης της κρίσης. Η υπόθεση 2 (ΥΕ2) πως η χρήση των στρατηγικών απολογίας επηρεάζεται από την ανάγκη διαχείρισης της εικόνας του ηγέτη στο εσωτερικό μέτωπο και το

διεθνές επίπεδο έχει αποδειχτεί στο κεφάλαιο 3 κατά την παρουσίαση της θεωρίας των στρατηγικών απολογίας.

Συνοπτικά, καθώς μια κρίση αποτελεί αποτυχία της πολιτικής ηγεσίας, η τελευταία αναγκάζεται να απολογηθεί προκειμένου να αποκαταστήσει την εικόνα της. Σε μια κρίση που εμπλέκεται η διεθνής κοινότητα όπως στην περίπτωση του πολέμου κατά της τρομοκρατίας η απολογία πρέπει να γίνει και σε διεθνές επίπεδο. Με τις στρατηγικές απολογίας η ηγεσία μπορεί να μεταθέσει τις ευθύνες ή να αλλάξει ριζικά το αντικείμενο των κατηγοριών με στόχο να αποκαταστήσει την εικόνα της διεθνώς. Στην περίπτωση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, οι κατηγορίες είχαν αποδοθεί διεθνώς μέσω διεθνών καναλιών (πχ. Αλ Τζαζίρα) επομένως, η απολογία απευθύνονταν και προς την διεθνή κοινότητα.

Στα δύο αφηγήματα (της 11^{ης} Σεπτεμβρίου και του πολέμου στο Ιράκ) που περικλείονται στο αφήγημα του πολέμου κατά της τρομοκρατίας ενσωματώνονται στρατηγικές απολογίας και διαδικασίες απόδοσης αιτιότητας με στόχο τον επαναπροσδιορισμό της προσωπικής του εικόνας αλλά και τις εικόνας των ΗΠΑ τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό. Οι στρατηγικές απολογίας όπως προκύπτει και από την θεωρία αποτελούν ένα εργαλείο επικοινωνιακής διαχείρισης μιας κρίσης και αποκατάστασης της εικόνας ενώ η απόδοση αιτιότητας εντάσσεται στην διαδικασία αναζήτηση της ευθύνης και δημιουργίας της κατηγορίας.

Στο αφήγημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου ο πρόεδρος Μπους επιχειρεί να αποκαταστήσει την εικόνα των ΗΠΑ αλλά και την δική του προσωπική αδυναμία ως ηγέτη της χώρας να προλάβει την κρίση. Σε αυτό το πλαίσιο επιστρατεύει τις στρατηγικές απολογίας με στόχο την αλλαγή των όρων και των κατηγοριών. Η απολογία του προέδρου δεν απαντάει άμεσα στις κατηγορίες των αντιπάλων. Θέτει ένα νέο πλαίσιο και επαναπροσδιορίζει την κατάσταση. Αυτό καταδεικνύει πως στην προκειμένη περίπτωση η κατηγορία δεν ορίζει την απολογία όπως υποστηρίζει ο Ryan (1982).

Οι λόγοι του προέδρου Μπους ανήκουν στο ρητορικό γένος της επιδεικτικής ρητορικής. Ωστόσο, είναι αξιοσημείωτη η ενσωμάτωση στρατηγικών απολογίας στο ρητορικό γένος της επιδεικτικής ρητορικής, πράγμα που ενισχύει το επιχείρημα πως η χρήση των στρατηγικών αυτών γινόταν με στόχο την κινητοποίηση της κοινής γνώμης για συσπείρωση και μέσω της έμμεσης απολογίας κατευθύνει την κοινή γνώμη στην αποδοχή των κινήσεών του.

Η απολογία εναλλάσσεται μεταξύ του εσωτερικού και του εξωτερικού δηλαδή η απολογία ενίοτε απευθύνεται στην κοινή γνώμη των ΗΠΑ και ενίοτε στην διεθνή κοινότητα και στις κατηγορίες των αντιπάλων. Το γεγονός αυτό αποδεικνύει την στρατηγική χρήση της επικοινωνίας η οποία πραγματώνεται σε όρους στρατηγικού στοχασμού και κινήσεων.

Η απολογία προς το εσωτερικό γίνεται σε όρους διαχείρισης της κρίσης και επίτευξης συσπείρωσης. Ο Μπους χρησιμοποιεί τις στρατηγικές απολογίας προς το εσωτερικό προκειμένου να μεταθέσει τις ευθύνες και να βελτιώσει την προσωπική του εικόνα. Αντίθετα, η διεθνής απολογία αποσκοπεί στην στοχοποίηση των τρομοκρατών και την παρουσίαση των ΗΠΑ ως θύματα με στόχο την άντληση νομιμοποίησης για την αντίδρασή τους. Συνεπώς, η απολογία γίνεται με όρους στρατηγικών κινήσεων στις διεθνείς σχέσεις.

Στο αφήγημα του πολέμου κατά του Ιράκ, αντίθετα, οι στρατηγικές απολογίας ήταν πιο περιορισμένες ενώ υπήρχε εντονότερη η απόδοση ευθύνης στην ηγεσία του Ιράκ με στόχο την δημιουργία κατηγορίας. Αυτό συμβαίνει εξαιτίας της απουσίας ενός προηγούμενου γεγονότος και στην προσπάθεια σύνδεσης του πολέμου του Ιράκ με την τρομοκρατία. Η στοιχειοθέτηση κατηγορίας έναντι του Ιράκ θα παρείχε την δέουσα νομιμοποίηση τόσο στο εσωτερικό όσο και σε διεθνές επίπεδο για την επέμβαση.

Και στις δυο περιπτώσεις του αφηγήματος του πολέμου κατά της τρομοκρατίας οι στρατηγικές απολογίας και το παίγνιο απόδοσης αιτιότητας πραγματώνεται μέσω της χρήσης των ερμηνευτικών πλαισίων στα διαγγέλματα του Μπους. Όπως αναλυτικότερα παρουσιάστηκε και στην προηγούμενη ενότητα η πλαισίωση των γεγονότων με συγκεκριμένο τρόπο απέδιδαν αντίστοιχες στρατηγικές απολογίας.

Κατά συνέπεια, οι στρατηγικές απολογίας αποτελούν εγγενές στοιχείο στην διαχείριση μιας κρίσης και χρησιμοποιούνται για την αποκατάσταση της εικόνας του ηγέτη όταν αυτή θίγεται από τις κατηγορίες και αποδόσεις ευθυνών για την αποτυχία. Ο ηγέτης σε τέτοιες καταστάσεις επιδιώκει την δημιουργία ηγετικού προφίλ αλλά και την συμπάθεια της κοινής γνώμης. Η χρήση των στρατηγικών απολογίας επαναφέρει την εικόνα του και του επιτρέπει να αναλάβει εκ νέου δράση για την διαχείριση της κρίσης. Όταν η απολογία του ηγέτη γίνει αποδεκτή από την κοινή γνώμη συμβάλει στην συσπείρωση αφού έχει απομακρυνθεί η κατηγορία και η ευθύνη από πάνω του, μειώνεται η εσωτερική πόλωση και το διακομματικό παίγνιο απόδοσης αιτιότητας και επανέρχεται η εμπιστοσύνη για την διαχείριση της κρίσης.

Επιπλέον, στρατηγικές απολογίας χρησιμοποιήθηκαν στοχευμένα προς ακροατήρια που θίχτηκαν για τις ανάγκες της εκστρατείας (του στρατηγικού σχεδιασμού). Ο Πρόεδρος Μπους απολογήθηκε έμμεσα σε ακροατήρια όπως οι μουσουλμάνοι των ΗΠΑ και οι λαοί του Αφγανιστάν και του Ιράκ κυρίως για στρατηγικούς λόγους καθώς η ρητορική του προκάλεσε ή θα προκαλούσε αντιδράσεις.

Για παράδειγμα, οι μουσουλμάνοι είχαν στοχοποιηθεί στο σύνολό τους για τις τρομοκρατικές ενέργειες και αυτό είχε σαν αποτέλεσμα την δημιουργία μιας εχθρότητας. Επίσης, η απολογία προς του λαούς του Αφγανιστάν και του Ιράκ στόχευε στην διάσπαση του εσωτερικού μετώπου των κρατών αυτών και στην επιβεβαίωση του ανθρωπιστικού χαρακτήρα των επεμβάσεων προς την διεθνή κοινότητα.

Συνοψίζοντας, η παρούσα έρευνα πραγματοποιήθηκε σε τρία επίπεδα και δύο επιστημονικά πεδία. Τα επίπεδα σύνδεσαν το πεδίο των διεθνών σχέσεων και τις πολιτικής επικοινωνίας. Σε πρώτο επίπεδο συνδέθηκε η θεωρία της Συσπείρωσης γύρω από την σημαία με την θεωρία της διαχείρισης κρίσεων από τις διεθνείς σχέσεις. Σε δεύτερο επίπεδο έγινε σύνδεση ανάμεσα στις στρατηγικές απολογίας, την διαχείριση κρίσεων και την συσπείρωση γύρω από την σημαία. Τέλος, αποδείχτηκε η ρητορική συγκρότηση της συσπείρωσης και το γεγονός πως αυτή δεν αποτελεί ένα αποκλειστικά γεγονοτολογικό φαινόμενο καθώς και η συνεισφορά της επικοινωνιακής διάστασης της στρατηγικής των διεθνών σχέσεων.

Σε όρους διεθνών σχέσεων, από την παρούσα έρευνα προκύπτει, πως στην περίπτωση που μια μεγάλη δύναμη εμπλακεί σε μια διακρατική κρίση η στρατηγική διαχείριση της επικοινωνίας αποτελεί κεντρικό άξονα. Τα στρατηγικά διλήμματα τα οποία προκύπτουν από την κρίση γίνονται αντικείμενο επεξεργασίας από τα στρατηγικά επιτελεία και εξάγονται ως προεδρική ρητορική ώστε να αποτελέσουν πολιτική της χώρας και να νομιμοποιηθούν οι ενέργειες στην κοινή γνώμη.

Η νομιμοποίηση επιτυγχάνεται με την συσπείρωση η οποία με την σειρά της μεταφέρεται σε όρους ισχύος στην εξωτερική πολιτική. Από την άλλη η προεδρική ρητορική οργανώνεται και με τρόπο απειλών προς τους αντιπάλους με κύριο στόχο την επίδειξη ισχύος. Τα υψηλά ποσοστά συσπείρωσης αποτελούν σε αυτήν την περίπτωση αξιοπιστία των απειλών καθιστώντας το κράτος ισχυρότερο απέναντι στους αντιπάλους. Συνεπώς, η στρατηγική επικοινωνία αποτελεί μια σημαντική διάσταση της στρατηγικής στις διεθνείς σχέσεις και την διαχείριση κρίσεων.

Επιπλέον, η φύση και λειτουργία του διεθνούς συστήματος και η απαγόρευση από το διεθνές δίκαιο για κάθε είδους επέμβασης χωρίς προηγούμενη αδειοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ ενώ η αναγκαιότητα της ηθικής υποστήριξης της διεθνούς κοινής γνώμης καθιστά την διεθνή πολιτική επικοινωνία ιδιαίτερα σημαντική. Ο Πρόεδρος Μπους έπεισε την διεθνή κοινή γνώμη και τα κράτη – μέλη του ΟΗΕ μέσω της στρατηγικά σχεδιασμένης ρητορικής του κατασκευάζοντας την εικόνα ενός μεγάλου και ισχυρού εχθρού που δεν απειλεί μόνο τις ΗΠΑ αλλά κάθε «ελεύθερη» χώρα ενώ ταυτόχρονα δημιουργούσε την αίσθηση της ανθρωπιστικής επέμβασης για την απελευθέρωση λαών από τα ανελεύθερα καθεστώτα.

Τα ευρήματα της έρευνας αποδεικνύουν την σημασία της στρατηγικής επικοινωνίας για τις διεθνείς σχέσεις και συγκεκριμένα το πεδίο διαχείρισης διακρατικών κρίσεων και τις στρατηγικές απολογίας. Ταυτόχρονα όμως αναδεικνύεται η σημασία της ρητορικής για την δημιουργία του φαινομένου της συσπείρωσης. Η έρευνα αποτελεί μια κωδικοποίηση στοιχείων στρατηγικού στοχασμού και διευρύνει τα εργαλεία της στρατηγικής στις διεθνείς σχέσεις. Συμπεράσματα σχετικά με την δόμηση της ισχύος των κρατών αλλά και της δημιουργίας αξιοπιστίας, δύο στοιχεία σημαντικά για τις διακρατικές κρίσεις, εξήχθησαν από την έρευνα αυτή.

Σε επόμενες έρευνες μπορεί να αποδειχθεί αναλυτικότερα η σχέση μεταξύ της ρητορικής και των γεγονότων στην δημιουργία του φαινομένου της συσπείρωσης. Η μελέτη των ιστορικών γεγονότων όπου καταμετρήθηκε η επίδραση της συσπείρωσης είναι αναγκαία για την πλήρη επιβεβαίωση της παρούσας θεωρίας. Επίσης, μπορεί να μελετηθεί εκτενέστερα στο πλαίσιο της θεωρίας των διεθνών σχέσεων ο ρόλος του ηγέτη και η προσωπικότητά του στην ανάπτυξη της ρητορικής της συσπείρωσης. Τέλος, η έρευνα αυτή προσφέρει ελέγξιμες θεωρίες για επόμενες έρευνες σε αντίστοιχα φαινόμενα.

Βιβλιογραφία

A

Allison G., Zelikow P., (1999), *Essence of Decision: Explaining the Cuban Missile Crisis*, Longman

Althaus & Coe,(2008), *Priming Patriots: How News Intensity and Evaluative Tone Affect Public Support for War*, παρουσίαση σε συνέδριο

Artz L. & Kamalipour R. (2005), *Bring 'em on: Media and Politics in the Iraq War*

Aronson E. & Pratkanis A., (1992), *Age of Propaganda: The Everyday use and abuse of Persuasion*, Holt Paperbacks

Αριστοτέλης, *Ρητορική Α'*, Εκδόσεις Ζήτηρος

B

Baker & Oneal, (2001), *Patriotism or Opinion Leadership? Nature and Origins of the rally round the flag effect*, *The Journal of Conflict Resolution*, Vol. 45, No. 5, pp. 661-687

Barnett B. and Roselle L. (2008), *Patriotism in the News: "Rally Round the Flag"*, *Electronic News* 2: 10

Baum M.A. & Groeling T,(2001), *What Gets Covered?How Media Coverage of Elite Debate Drives the Rally-'Round-the-Flag Phenomenon, 1979-1998*, Harvard University Press

Baum M.A., (2002), *The Constituent Foundations of the Rally-Round-the-Flag Phenomenon*, *International Studies Quarterly*, Vol. 46, No. 2, pp. 263-298

Baum M.A. & Groeling T. (2007), *Crossing the Water's Edge: Elite Rhetoric, Media Coverage and the Rally-Round-the-Flag Phenomenon, 1979-2003*, Harvard University Press

Belknap,(2002), *The CNN effect: StrategicEnabler or*

Bennet W.L. (1990) *Towards a Theory of Press-State Relations in the United States*, *Journal of Communication*, 40(2):103-125

Benoit, W.L. (1995). *Accounts, Excuses and Apologies, A theory of Image Restoration Strategies*. State university of New York Press. New York

Benoit W.L. (2007) *Communication in Political Campaigns*, New York: Peter Lang Publishing

Boin A., Hart P., Stern E., Sundelius B., (2005), *The Politics of Crisis Management: Public Leadership under Pressure*, Cambridge University Press

Brändström A., Kuipers S., Daléus P., (2005). *The politics of blame management in Scandinavia after the Tsunami disaster*, παρουσίαση στο Ερευνητικό Σεμινάριο με θέμα «Blame Avoidance and Blame Management», 14-19 Απριλίου, Γρενόδα, Ισπανία

Brian W. A.,(2005) *Sins of the Parents, The Politics of National Apologies in the United States*, Temple University Press,

Brody & Shapiro (1989) "A Reconsideration of the Rally Phenomenon in Public Opinion" In *Political Behavior Annual*, Volume 2, edited by S. Long. Boulder: Westview Press.

Brody, R. A. & Shapiro, C. R. (1989). *Policy failure and public support: The Iran-Contra affair and public assessment of President Reagan*. *Political Behavior*, 11(4), 353–369.

Brown R., (2002), *Clausewitz in the Age of Al-Jazeera: Rethinking the Military-Media Relationship*, Harvard University Press

Brown K. G. & Geddes R. (2006), *Image Repair: Research, Consensus, and Strategies: A Study of the University College of Cape Breton*, *Journal of Nonprofit & Public Sector Marketing*, 15:1-2, 69-85

Brzezinski Z.,(1997), *Η Μεγάλη Σκακιέρα: Η αμερικανική υπεροχή και οι γεωστρατηγικές επιταγές*, Εκδόσεις Λιβάνη,

Burton, M.J. και Shea D.M., (2003). *Campaign Mode; Strategic Vision in Congressional Elections*, Lanham: Rowman and Littlefield

C

Callaghan K.J. and Virtanen S., (1993), *Revised Models of the "Rally Phenomenon": The Case of the Carter Presidency*, *The Journal of Politics*, Vol. 55, No. 3, pp. 756-764

Capelos T. and Wurzer J., (2009), *United Front: Blame Management and Scandal Response Tactics of the United Nations*, *Journal of Contingencies and Crisis Management*

Cohen, J. (1995) *Presidential Rhetoric and the Public Agenda*. *American Journal of Political Science* 39:87-107.

Coombs W.T., Frandsen F., Holladay S. J., Johansen W., (2010), "Why a concern for *apologia* and crisis communication?", *Corporate Communications: An International Journal*, Vol. 15 Iss: 4 pp. 337 – 349

D

David P. Boyd, (2011). *Art and Artifice in Public Apologies*, Journal of Business Ethics 104 (3):299-309

Doughrty & Pflatzgraff (1981), *Contending theories of International Relations*, Harper & Row, 2nd edition

Denton R E., (2007), *Language, symbols and the Media: Communication in the Aftermath of the World Trade Center Attack*, Transaction Publishers, New Jersey

E

Entman R. (2003), *Cascading Activation: Contesting the White House's Frame After 9/11*, *Political Communication*, 20:415–432

Entman R. M., (2004), *Projections of Power, Framing News, Public Opinion and U.S. Foreign Policy*, The University Chicago Press,

G

George A. (1984), *Crisis Management: the interaction of political and military considerations*, *Survival*, September – October

Gilboa E., (2005), *The CNN Effect: The Search for a Communication Theory of International Relations*, *Political Communication*, 22:27–44

Gilpin R., (2004), *Πόλεμος και Αλλαγή στη Διεθνή Πολιτική*, Εκδόσεις Ποιότητα - Cambridge University Press

Gold E. R., (1978), *Political apologia: The ritual of self-defense*,

Communication Monographs, 45:4, 306-316

H

Hacker, K.L. (1995). *Candidate Images in Presidential Elections*. Westport, Connecticut: Praeger.

Hallin C.D (1986) *The "Uncensored War"*, Berkley: University of California Press

Hallin C. & Mancini P., (2004), *Comparing Media Systems*, Cambridge University Press

Harrell J., Ware B. L. & Linkugel Wil A. (1975): *Failure of apology in American politics: Nixon on Watergate*, *Speech Monographs*, 42:4, 245-261

Hauser G., (2002), *Introduction to Rhetorical Theory*, Waveland Press Inc.

Hearit Michael K., (2006) *Crisis Management by Apology, Corporate Response to Allegations of Wrongdoing*, Lawrence Erlbaum Associates Publishers,

Herman E. and Chomsky N., (1988), *Manufacturing Consent: The political economy of the mass media*, Pantheon Books, New York

Hetherington M.J. and Nelson M. (2003): *Anatomy of a Rally effect: George W. Bush and the War on Terrorism: Political Science and Politics* Vol.36 No 1 pp.37-42.

Hogan T.A., (2011), *A Speech Of Defense: Obama's Apologia For Himself And The Reverend Jeremiah Wright*, Robert E. Kennedy Library

Holsti, Ole R. (1992). *Public opinion and foreign policy: Challenges to the Almond-Lippmann consensus*. *International Studies Quarterly* 36:439-466.

I

Iyengar, S. (1991). *Is Anyone Responsible? How Television Frames Political Issues*. Chicago: University of Chicago Press.

J

Jackobsen P.V., (2000), *Focus on the CNN Effect Misses the Point: The Real Media Impact on Conflict Management is Invisible and Indirect*, *Journal of Peace Research*, vol. 37, no. 2, pp. 131–143

Jackson R. (2005): *Writing the War on Terrorism: Language, Politics and Counter-Terrorism*, Manchester University Press

Jennings W.J. ,(2005), *Blame Attribution and Blame Management: Iraq in Comparative Perspective*, παρουσίαση σε ερευνητικό σεμινάριο με θέμα: «Blame Management and Blame Avoidance», Γρανάδα, Ισπανία; 14-19 Απριλίου

Johnson-Cartee K.S. and Copeland G.A. (2004) *Strategic Political Communication*, Lanham: Rowland and Littlefield

K

Kamalipour Y.R. & Snow, (2004), *War, Media and Propaganda*, Rowman & Littlefield Publishers, Inc.

Kam & Ramos,(2008) *Joining and leaving the Rally*, *Public Opinion Quarterly*, Vol. 72, No. 4, pp. 619–650

Kampf, (2008), *Public (non-) apologies: The discourse of minimizing responsibility*, *Journal of Pragmatics*, , p.2257 – 2270

Kampf Z. and Löwenheim N., (2012), *Rituals of apology in the global arena*, Security Dialogue 43: 43

Katie Macmillan and Derek Edwards, (1999), *Who Killed the Princess? Description and Blame in the British Press*, *Discourse Studies* 1; 151

Kavoori A. & Fraley T., (2006), *Media, Terrorism and Theory*, Rowman & Littlefield Publishers, Inc.

Kavoori A. P. and Fraley T. (2006): *Media Terrorism and Theory*, Rowman & Littlefield Publishers inc. USA

Kenan & Hood C., (2005), *Blame Avoidance with Adjectives? Motivation, Opportunity, activity, outcome*, παρουσίαση σε συνέδριο με θέμα «Blame game and blame avoidance» 14-20 Απριλίου, Γρενάδα, Ισπανία

Kendall R. Phillips (1999): *Tactical apologia: The American nursing association and assisted suicide*, *Southern Communication Journal*, 64:2, 143-154

Kevin E. McClearey (1983): *Audience effects of apologia*, *Communication Quarterly*, 31:1, 12-20

King R. L.(1985): *Transforming scandal into tragedy: A rhetoric of political apology*, *Quarterly Journal of Speech*, 71:3, 289-301

Knobloch-Westerwick S. and Taylor L., (2008) *The Blame Game: Elements of Causal Attribution and its Impact on Siding with Agents in the News*, *Communication Research*; 35; 723

Koplow (2013), *Why Israel and Turkey got back together*, March 23, Foreign Affairs

Kunczik, M. (1997). *Images of Nations and International Public Relations*, Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Κυριαζή Ν., (2005), *Η Κοινωνιολογική Έρευνα: Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα

L

Lazare A. (2004) *On Apology*, Oxford: Oxford University Press

Lebow R.N., (1981), *Between peace and war the nature of international crisis*, *The Free Press*, New York

Len-Ríos, María E.(2010) *Image Repair Strategies, Local News Portrayals and Crisis Stage: A Case Study of Duke University's Lacrosse Team Crisis*, *International Journal of Strategic Communication*, 4: 4, 267 — 287

Lind J. (2008), *Sorry States, Apologies in International Politics*, Cornell University Press,

M

Mabbett D., Schelkle W., *Coming back with a vengeance: Blame reversion in new forms of governance*, παρουσίαση σε ερευνητικό σεμινάριο με θέμα: «Blame-avoidance and blame-management: Institutional and policy implications»,

Mathias Thaler, (2011), *Can Political Apologies Be Sincere?*, παρουσίαση σε Διεθνές Συνέδριο, Αύγουστος 25-27, Ρέικιαβικ, Ισλανδία

Mc Croskey, (2006), *An Introduction to Rhetorical Communication*, Library of Congress

Mc Millan K & Edwards D.,(1999), *Who killed the Princes Description and Blame in the British Press Discourse Studies* 1; 151

Mearscheimer J. (2006), *Η τραγωδία της πολιτικής των μεγάλων Δυνάμεων*, Εκδόσεις Ποιότητα – W.W. Norton & Company, Αθήνα

Mueller J.E., (1973) *War, Presidents and Public Opinion*. New York: John Wiley & Sons.

Mueller J., (2003), *American Public Opinion and Military Ventures abroad: Attention, Evaluation, Involvement, Politics and wars of the Bushes*, παρουσία σε συνέδριο Αύγουστος 28 - 31

Mueller J. (2003): *American Public Opinion and Military Intervention abroad*: Prepared for delivery at the 2003 Annual Meeting of the American Political Science Association, Philadelphia, PA, August 28-31,

Mueller, J. E. (1970) *Presidential Popularity from Truman to Johnson*. *American Political Science Review* 64:18-34.

N

Negash G.,(2006), *Apologia Politica: States and their Apology by Proxy*, Lenxigton Books

Nacos L.B., (1994), *Terrorism and the Media: From the Iran Hostage Crisis to the World Trade Center Bombing*, Columbia University Press, New York

O

Oneal J. R. and Bryan A. L. (1995), *The Rally 'Round the Flag Effect in U. S. Foreign Policy Crises, 1950-1985*, *Political Behavior*, Vol. 17, No. 4 , pp. 379-401

Oliner S., (2008), *Altruism, Intergroup Apology, Forgiveness and Rconciliation*, Paragon House

P

Phillips K.R.(1999): *Tactical apologia: The American nursing association*

and assisted suicide, *Southern Communication Journal*, 64:2, 143-154

Πλατιάς Αθ., (1999), *Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στον Θουκυδίδη*, Εκδόσεις Εστία

R

Richardson J. L., (1967), *Crisis diplomacy*, Cambridge University Press, Princeton
Hetherington M.J. & Nelson M., (2003), *Anatomy of a Rally Effect: George W. Bush and the War on Terrorism*, *Political Science and Politics*, Vol. 36, No. 1, pp. 37-42
Published

Roselle L., (2006), *Media and the politics of failure: Great Powers, Communication, Strategies and Military Defeats*, Palgrave Macmillan,

Rose G., (1998), *Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy*, Cambridge University Press, Vol. 51, No. 1, pp. 144-17

Ryan H. (1982): *Kategoria and apologia: On their rhetorical criticism as a speech set*, *Quarterly Journal of Speech*, 68:3, 254-261

S

Samaras Ath.N. (2001) *Home Front Management and Media Logic*, *Defensor Pacis*, No.9: 67-84

Samaras Ath.N. (2002) "*Hail Clinton; The Nazi Metaphor in the Construction of the USA Representation in the Greek Media During the Kosovo Crisis*", παρουσίαση σε διεθνές συνέδριο (Βαρκελώνη, Ισπανία, 22-25 Ιουλίου).

Samaras Ath. N., (2005), *Representations of 9/11 in four Greek Newspapers; A Frames Perspective*, *Questions de Communication*, Vol. 8, p. 367-388

Samaras Ath. N., (2011), *Frames and Framing in International Relations*, *Defensor Pacis*, , 71-96

Samaras Ath.N. και Papathanassopoulos S. (2006) *Political Advertising in Greece: Between Partisanship and Media Logic*, σ. 211-226. Στο Kaid L.L. και Holtz-Bacha C. (eds) *International Handbook of Political Advertising*, Thousand Oaks: Sage Publications

Σαμαράς Αθ. Ν. (2002) *CNN και Προπαγάνδα*, *Γεωπολιτική Και Υδρόγειος*, Τεύχος 1 (Σελ .73-80).

Σαμαράς Αθ Ν (2007), *Εθνοκεντρισμός και Ευρωκεντρισμός στην Αναπαραστάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης Ζητήματα Πολιτικής Επικοινωνίας* στο Παπαθανασόπουλος Σ. (Επιμ.) *Ανάλεκτα*, Αθήνα: Ινστιτούτο Οπτικοακουστικών Μέσων σελ. 234-269

Σαμαράς Αθ. Ν, (2008), *Τηλεοπτική Πολιτική Διαφήμιση στην Ελλάδα 1993-2007*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα

Schwarz, Andreas,(2008), *Covariation-Based Causal Attributions during Organizational Crises: Suggestions for Extending Situational Crisis Communication Theory (SCCT)*, International Journal of Strategic Communication, 2: 1, 31- 53

Scott R. I., (2004), *Politics, Advertising and Excuses: Why do we lie?*, Words and the World,

Shaffner B. F. and Sellers P. J.,(2010), *Winning with Words, The Origins and Impact of Political Framing*, Routledge,

Smith, N.I. (2008) *I Was Wrong, The Meaning of Apologies*, New York: Cambridge University Press.

Stein, (2008), *Crisis Management: Looking Back to Look Forward* Political Psychology, Vol. 29, No. 4, pp. 553-569

Sosale S. (2010) *Rallying Around the Flag : Journalistic Constructions of a National*, International Communication Gazette 72: 211

T

Takaku S., Weiner B., Ohbuchi K. , (2001), *A Cross-Cultural Examination of the Effects of Apology and Perspective Taking on Forgiveness*, Journal of Language and Social Psychology; 20; 144

Thussu D & Freedman D., (2003), *War and the Media: Reporting Conflict 24/7*, SAGE Publications

Trent, J.S., και Friedenberg, R.V. (1995) *Political Campaign Communication*. New York: Praeger.

Θεοδωρακόπουλος Π.Χ.,(006) *Προπαγάνδα η Ένδοξη*, Εκδόσεις Σιδέρη, Αθήνα

W

Waltz K., (2011). *Άνθρωπος, Κράτος, Πόλεμος*, Εκδόσεις Ποιότητα - Columbia University Press, New York

Waltz K. (2011), *Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής*, Εκδόσεις Ποιότητα - McGraw Hill, New York

Ware B. L. and Linkugel W. A. (1973): *They spoke in defense of themselves: On the generic criticism of apologia*, Quarterly Journal of Speech, 59:3, 273-283

Ware B. L. and Linkugel W. A. (1973): *They spoke in defense of themselves: On the generic criticism of apologia*, Quarterly Journal of Speech, 59:3, 273-283

V

Van Evera S., (2001), *Εισαγωγή στη μεθοδολογία της πολιτικής επιστήμης*, Εκδόσεις Ποιότητα,

Z

Zakaria F., (1992), *Realism and Domestic Politics*, The MIT Press, Vol. 17, No. 1, pp. 177-198

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Λεξικό ορολογίας - Εργαλειοθήκη

Pre – Persuasion	Μια διαδικασία πειθούς και προπαγάνδας που προκαταλαμβάνει την σκέψη της κοινής γνώμης νοηματοδοτώντας την προς μια συγκεκριμένη κατεύθυνση (Aronson & Pratkanis 1992:71). Τα ερμηνευτικά πλαίσια μπορούν να χρησιμοποιηθούν προς αυτή την κατεύθυνση και να προκαταβάλουν την σκέψη του κοινού οδηγώντας το σε συγκεκριμένες θεωρήσεις ενός ζητήματος.
Δαιμονοποίηση - Demonization	Αποτελεί μέρος της διαδικασίας κατασκευής του εχθρού όπου φορτίζει με αρνητικούς συνειρμούς ή εικόνες καθώς και πλαίσια τον αντίπαλο με στόχο να καταστεί απεχθής στην κοινή γνώμη. Παραδείγματα δαιμονοποιήσεων υπήρξαν ο Σαντάμ το '91 και το '03 όπου ταυτίστηκε με τον Χίτλερ και ταυτίστηκε με δολοφονίες και απεχθείς πράξεις. Αντίστοιχη αντιμετώπιση είχε και ο Οσάμα Μπιν Λάντεν όπου επιστρατεύτηκαν διάφοροι αρνητικοί χαρακτηρισμοί και φρικαλεότητες προκειμένου να γίνει αντιπαθής στην κοινή γνώμη.
Διαδικασία πολιτιστικής ανάδυσης – Cultural Resonance	Η διαδικασία αυτή αποτελεί μέρος των ερμηνευτικών πλαισίων. Γνωστά ερμηνευτικά σχήματα ανακυκλώνονται από προηγούμενες καταστάσεις ώστε να ενισχυθεί η αντιληπτικότητά τους (Entman, 2004).
Διακύβευμα – ρητορική στρατηγική αύξησης/ μείωσης ενός διακυβεύματος	Είναι ο στόχος που τίθεται με αβέβαιο αποτέλεσμα. Ως ρητορική στρατηγική χρησιμοποιείται πολλές φορές από στην πολιτική επικοινωνία προκειμένου να προκαλέσει τον φόβο και το ενδιαφέρον (αύξηση ή μείωση του αντίστοιχα) της κοινής γνώμης καθώς και για να δώσει στις πράξεις μέγεθος.
Επιδεικτικός Ρητορικός Λόγος – Epidictic Rhetorical Speech	Ο επιδεικτικός ρητορικός λόγος έχει σαν στόχο τον έπαινο, την αρετή και την κακία, το όμορφο και το άσχημο. Μέσω αυτού του λόγου ο ρήτορας δημιουργεί κάποιες εντυπώσεις για τον δικό του ηθικό χαρακτήρα. Επίσης σε αυτό το είδος σημαντικό ρόλο παίζει η «αύξηση» ή «μεγέθυνση» μια τεχνική που δίνει στις πράξεις μέγεθος(Αριστοτέλης, Ρητορική Α', σελ. 90-92)
Επίδραση CNN – CNN Effect	Η «επίδραση CNN» αποτελεί μια διαδικασία όπου η προβολή των εικόνων μιας κρίσης ή κατάστασης επηρεάζει την κοινή γνώμη που με την σειρά της ασκεί πιέσεις για αντίδραση στην πολιτική ηγεσία. Κατά τους Livingston & Eachus (1995:413) είναι μια κατάσταση αδυναμίας ελέγχου των ειδήσεων εκ μέρους της πολιτικής ηγεσίας. Ένας άλλος ορισμός θεωρεί την «επίδραση CNN» ως η ανάδειξη της δυναμικής σχέσης που επικρατεί ανάμεσα στην εκπομπή ειδήσεων σε πραγματικό χρόνο και την πολιτική ηγεσία, με την ειδησεογραφία να έχει το

«πάνω χέρι» σε όρους επηρεασμού (Seib 2002:27).

Επικοινωνία

Η διαβίβαση πληροφοριών, ιδεών, στάσεων ή συναισθημάτων από ένα πρόσωπο ή μία ομάδα σε άλλα κυρίως μέσω συμβόλων (διαβιβαστικό μοντέλο). Αυτό που διαβιβάζεται στην επικοινωνία αποκαλείται μήνυμα. Το μήνυμα είναι μία σειρά από σύμβολα (λέξεις, κινήσεις, εικόνες) που επιλέγουμε για να εκφράσουμε κάποιο νόημα. Σύμφωνα με το τελετουργικό μοντέλο η επικοινωνία είναι η διαδικασία στην οποία οι συμμετέχοντες δημιουργούν και μοιράζονται πληροφορίες μεταξύ τους για να κατακτήσουν την αμοιβαία κατανόηση. Η επικοινωνία είναι μία πανταχού παρούσα, συνεχόμενη, προβλεπτή, πολυεπίπεδη διαδικασία κατασκευής και μοιράσματος νοήματος.

Ερμηνευτικά Πλαίσια - Framing theory

Τα πλαίσια ή αλλιώς ερμηνευτικά σχήματα αποτελούν ένα πολύ σημαντικό κομμάτι της Πολιτικής Επικοινωνίας, της ψυχολογίας και της κοινωνιολογίας. Τα ερμηνευτικά πλαίσια αποτελούν μια κεντρική οργανωτική ιδέα ή αφηγηματική δομή που νοηματοδοτεί μια εκτυλισσόμενη ροή νοημάτων (Garnson & Modigliani, 1987:143). Κατά τον Entman (2004:05) τα πλαίσια είναι μια διαδικασία προβολής της πραγματικότητας όπου πραγματοποιείται μια επιλογή και ένας υπερτονισμός κάποιων πλευρών των γεγονότων ή των θεμάτων κάνοντας διασυνδέσεις μεταξύ τους προκειμένου να παραχθεί μια συγκεκριμένη ερμηνεία, αξιολόγηση ή και λύση. Με άλλα λόγια, τα πλαίσια είναι ο τρόπος για να τραβήξει κανείς την προσοχή σε ορισμένες πλευρές ενός ζητήματος και συγχρόνως να ελαχιστοποιεί την προσοχή προς άλλες πλευρές (Samaras, 2002:71).

Ηγεμονική Λειτουργία στα ΜΜΕ - Hegemonic Function

Η θεματολογία – πολιτική ατζέντα της κυβέρνησης διαχέεται μέσα από τα ΜΜΕ καθορίζοντας την ημερήσια διάταξη και επηρεάζει την κοινή γνώμη. Προκειμένου να υπάρξει ηγεμονική λειτουργία στα ΜΜΕ θα πρέπει να υπάρχει συναίνεση της πολιτικής ελίτ ώστε να αίρεται η πολιτική κριτική και να μην υπάρχει η δυνατότητα προβολής αντιθετικών απόψεων. Κατά την ηγεμονική λειτουργία η Κυβέρνηση είναι αυτή που καθορίζει την ημερήσια διάταξη των ΜΜΕ και κατά συνέπεια τα θέματα τα οποία θα πρέπει να απασχολούν την κοινή γνώμη. Η αντίθετη διαδικασία ονομάζεται Επίδραση CNN.

Ηγεμονικό πολιτικό αφήγημα - Storytelling

Το πολιτικό αφήγημα αποτελεί η διήγηση ενός γεγονότος ή μιας ιστορίας που δομείται μέσα από την συνεχή παρουσίαση

των πολιτικών λόγων και πολιτικών πράξεων. Ηγεμονικό νοείται το αφήγημα που καταφέρνει να επικρατήσει ανάμεσα σε άλλες ιστορίες που είτε αναφέρονται στο ίδιο γεγονός είτε σε άλλα και προσελκύει το αποκλειστικό ενδιαφέρον των ΜΜΕ και της κοινής γνώμης.

Ήθος

Το ήθος αποτελεί, σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, ένα από τα τρία βασικά μέσα πειθούς (ήθος, λόγος, πάθος) και αναφέρεται στον χαρακτήρα του ρήτορα. Ουσιαστικά αποτελεί την στάση απέναντι στην πηγή ενός μηνύματος. Οι στάσεις είναι δυναμικές και υφίστανται μεταβολές. Κάθε επικοινωνιακή πράξη μπορεί να μεταβάλει την στάση απέναντι στην πηγή του μηνύματος, το ήθος του πομπού. Το ήθος επίσης μπορεί να αντληθεί και από άλλες αντικειμενικές συνθήκες στις οποίες βρίσκεται ο καθένας. Για παράδειγμα, από την θέση ενός προσώπου (ήθος *ex officio*- εκ του αξιώματος). Η ρητορική κατασκευή του ήθους *ex officio* συναντάται κυρίως στα κυβερνητικά ή στρατιωτικά αξιώματα όπου αντλείται το ήθος του ρήτορα μέσω του αξιώματος το οποίο κατέχει (Mueller II ,2004:37). Το ήθος με διεθνολογικούς όρους αναφέρεται και στην πολιτική φυσιογνωμία ενός έθνους – κράτους και στις αρχές που το διέπουν, όπως αυτές εκφράζονται από την ηγεσία και την ιστορία του. Υπό ορισμένες περιπτώσεις το ήθος μπορεί να ταυτιστεί με την αξιοπιστία ενός κράτους καθώς συνδέεται με την θεωρία και πρακτική της πολιτικής του κράτους.

Θεωρία δίκαιων- άδικων θυμάτων

Η θεωρία των δίκαιων – άδικων θυμάτων, σύμφωνα με τους Herman και Chomsky (1988) πηγάζει από τις στρατηγικές αναγκαιότητες του ψυχρού πολέμου και διαμόρφωσαν ερμηνευτικά πλαίσια για την αντιμετώπιση παρεμφερών καταστάσεων. Ένα από αυτά τα πλαίσια είναι "τα δίκαια και τα άδικα θύματα" σύμφωνα με το οποίο παρουσιάζονται με συνέχεια, συνέπεια, και σταθερότητα τα άτομα που καταπιέζονται, κακοποιούνται ή και δολοφονούνται σε εχθρικές χώρες ως θύματα, που αξίζουν το ενδιαφέρον και την υποστήριξή μας, ενώ τα θύματα, που υφίστανται τα ίδια ή και χειρότερα σε φιλικές μας χώρες, δεν αξίζουν ούτε της προσοχής μας, ούτε της λύπησής μας.

Θεωρία ημερήσιας διάταξης - Agenda Setting

Η θεωρία της ημερήσιας διάταξης ή της θεματολογίας εστιάζεται στη διερεύνηση των αποτελεσμάτων των μέσων επικοινωνίας όχι στο επίπεδο της στάσης ή της συμπεριφοράς, αλλά σε αυτό της γνώσης. Η θεωρία έχει συνοψισθεί στην ακόλουθη φράση του Κοέν (Cohen 1963:13): 'τα μέσα επικοινωνίας δε μας λένε τι να σκεφτούμε, αλλά σχετικά με τι να σκεφτούμε'. Σύμφωνα με την θεωρία της ημερήσιας

διάταξης η σημαντικότητα που αποδίδουν τα M.M.E. σ' ένα θέμα επηρεάζει την σημαντικότητα που αποδίδει το ακροατήριο σ' αυτά και συνεπώς δύναται να επηρεάσει τις αξιολογικές κρίσεις ή ακόμα και την κινητοποίηση της κοινής γνώμης. Με λίγα λόγια, η θεωρία αυτή δείχνει πως τα MME μπορούν να καθορίσουν τα ζητήματα που θεωρούν σημαντικά ανάλογα με την προβολή αλλά και την θέση στην οποία θα προβληθούν. Η σημαντικότητα κρίνεται είτε από τα ίδια τα MME με βάση τα κριτήρια παραγωγής των ειδήσεων είτε άλλες φορές από την πολιτική ηγεσία και την ρητορική της όπως αυτή «επιβάλλεται» μέσω της ηγεμονικής λειτουργίας.

**Λογική της Εκστρατείας -
campaign mode**

Ο τρόπος λειτουργίας που συνδυάζει την εστίαση στην νίκη στις εκλογές με την συνεχή χρήση στρατηγικού στοχασμού. Ιδανικά ο στρατηγικός στοχασμός στην λογική της εκστρατείας βασίζεται σε μια βαθιά κατανόηση του πολιτικού στίβου που επιτρέπει στον επαγγελματία της επικοινωνίας να κάνει τις σωστές επιλογές» (Burton και Shea 2003, Powell και Cowart 2003). Ουσιαστικά, ο όρος αυτός αποτελεί μια κωδικοποιημένη αναφορά στον στρατηγικό σχεδιασμό των κομμάτων και στον τρόπο με τον οποίο αυτός διαμορφώνει τις απεικονίσεις της πολιτικής κατά την διάρκεια της προεκλογικής εκστρατείας (Σαμαράς, 2008:38). Στην προκειμένη περίπτωση η λογική της εκστρατείας χρησιμοποιείται για να καταδείξει τον στρατηγικό σχεδιασμό σε όρους κινητοποίησης της κοινής γνώμης για στόχους εξωτερικής πολιτικής. Η λογική της εκστρατείας στο εσωτερικό έχει ως υποκείμενο το κόμμα και τον μηχανισμό του και στοχεύει στην κινητοποίηση της κοινής γνώμης για εκλογές. Σε όρους διεθνών σχέσεων χρησιμοποιείται ο κρατικός στρατηγικός σχεδιασμός με στόχο την κινητοποίηση της κοινής γνώμης στο μεν εσωτερικό για συσπείρωση στο δε εξωτερικό για προβολή ισχύος και κινητοποίηση της διεθνούς κοινότητας.

**Μεγαπλαίσιο -
Master frame**

Τα Μεγαπλαίσια επιτελούν τις ίδιες λειτουργίες όπως τα υπόλοιπα πλαίσια, απλώς σε μεγαλύτερη κλίμακα (Samaras, 2005:371). Ο όρος «Μεγαπλαίσιο» εισάγεται από τους Snow και Benford (1991) και στην ουσία αποτελούν γενικότερα και ευρύτερα πλαίσια ενώ τα απλά πλαίσια κατασκευάζονται υπό το γενικότερο μεγαπλαίσιο. Παράδειγμα Μεγαπλαϊσίου αποτελεί το Μεγαπλαίσιο του Ψυχρού Πολέμου το οποίο χρησιμοποιήθηκε από το τέλος του Β' ΠΠ μέχρι τις αρχές του 1990.

**Μετα- μήνυμα - meta
message**

Το μετα- μήνυμα αποτελεί ένα είδος πλαισίωσης το οποίο βοηθάει να γίνει ευκολότερα αντιληπτό ένα μήνυμα. Όπως αναφέρει και ο Bateson («καμία επικοινωνιακή κίνηση, προφορική ή όχι, θα μπορούσε να γίνει αντιληπτό χωρίς

αναφορά στο μετά- επικοινωνιακό μήνυμα ή μετά – μήνυμα σχετικά με το τι γίνεται το οποίο είναι ποιο πλαίσιο μετάφρασης ταιριάζει στην εκάστοτε πράξη» Menache & Siegel (1998:310).

Μεταφορές - Metaphors

Οι μεταφορές αποτελούν ρητορικά εργαλεία σχηματοποίησης και οπτικοποίησης ενός αφηγήματος και είναι ιδιαίτερα χρήσιμες στην αντίληψη της πραγματικότητας (Beer & Landtsheer, 2004). Οι μεταφορικές κατασκευές προσφέρουν έναν τρόπο σκέψης και επικοινωνίας σχετικά με την εμπειρία. Οι μεταφορές προϋποθέτουν μια βασική σχέση μεταξύ ρητορικής και κοινής εμπειρίας (Hauser, 2002:236-237).

Μοντέλο του Καταρράκτη- cascade activation model

Διατυπώθηκε από τον Entman (2003). Το Μοντέλο του Καταρράκτη δείχνει την διάχυση των ερμηνευτικών πλαισίων (framing) σε μια σειρά από πολιτικούς δρώντες (πολιτική ελίτ, MME, κοινή γνώμη). Η μεταφορά του καταρράκτη τονίζει την διάχυση των πλαισίων και την διαφορά της δύναμης των δρώντων να προωθούν τις ιδέες στο κοινό. Η διάχυση γίνεται όπως σε έναν καταρράκτη από πάνω προς τα κάτω (από την πολιτική ελίτ προς την κοινή γνώμη). Μπορεί όμως να υπάρξει και αντίστροφη πορεία με την παραγωγή αντιθετικών πλαισιώσεων από τα MME και τον επηρεασμό της κοινής γνώμης.

Παίγνιο Απόδοσης Αιτιότητας - Blame Game

Η απόδοση ευθύνης (blame) αποτελεί μια κοινωνική εξήγηση κατά βάση αρνητικών γεγονότων και έχει ως άμεσο επακόλουθο την δημιουργία ενός παιγνίου που ονομάζεται «παιγνιο απόδοσης αιτιότητας ή ευθύνης» (blame game) (Jennings, 2005:02; Knobloch-Westerwick & Taylor, 2008: 724). Το παίγνιο αυτό έχει σαν στόχο την απεμπλοκή ή τον υποβιβασμό της ευθύνης των υποκειμένων (Knobloch-Westerwick & Taylor, 2008: 724). Με λίγα λόγια, «απόδοση ευθύνης» (blame) αποτελεί η πράξη της σύνδεσης κάποιου «κακού» ή «λανθασμένου» πράγματος σε συγκεκριμένο άτομο ή ύπαρξη (Sulitzeanu-Kenan & Hood, 2005:01).

Πολιτική Ελίτ

Ως πολιτική ελίτ ορίζεται η ηγεσία και αντιπολίτευση ενός κράτους.

Πολιτική Επικοινωνία

Η δημόσια – πολιτική επικοινωνία συνοδεύει τις περισσότερες μορφές της πολιτικής δραστηριότητας και επιδιώκει να αλλάξει, να δικαιολογήσει ή να αποσαφηνίσει το εύρος των επιλογών που βρίσκονται σε διαμάχη στην πολιτική αρένα. Ως πολιτική επικοινωνία ορίζεται η δημόσια συζήτηση γύρω από την κατανομή των δημοσίων αγαθών, της επίσημης εξουσίας (σε ποιον έχει δοθεί η νομοθετική, διακαστική και εκτελεστική

εξουσία) και των επίσημων κυρώσεων (ό,τι το κράτος ανταμείβει ή τιμωρεί). (Denton and Woodward 1990: 14)

Προ- οικονομία

Ο όρος αυτός ανήκει στην λογοτεχνία και χρησιμοποιείται στα λογοτεχνικά κείμενα. Σύμφωνα με τους Ι. Παρίση και Ν. Παρίση (2010) η προ-οικονομία προετοιμάζει κατάλληλα το θεατή ή τον αναγνώστη για κάτι που πρόκειται να συμβεί ή να ακολουθήσει στη μελλοντική πορεία και εξέλιξη του μύθου. Ουσιαστικά, δηλαδή, η προ-οικονομία είναι ένας τρόπος να προ-ρυθμίζονται και να διευθετούνται από τα πριν μελλοντικές σκηνές και γεγονότα που θα ακολουθήσουν μέσα στη διαρκή ροή μιας αφήγησης. Αυτή η προ-ρύθμιση προετοιμάζει τον αναγνώστη να δεχθεί αργότερα κάτι και να το βιώσει ως απόλυτα φυσικό και λογικό.

Προληπτική Απολογία - Preemptive Apologia

Οι στρατηγικές απολογίας μπορούν να χρησιμοποιηθούν και προληπτικά δηλαδή απαντήσεις για πράξεις ή κατηγορίες που δεν έχουν ακόμα αποδοθεί με στόχο την διατήρηση της καλής εικόνας του απολογούμενου (Mueller II ,2004).

Ρητορική

Ρητορική είναι η ικανότητα της εύρεσης σε κάθε επιμέρους περίπτωση τα διαθέσιμα μέσα πειθούς για να κερδηθεί το ακροατήριο (Αριστοτέλης, Ρητορική Α': 84). Κατά τον Hauser (2002:02) ρητορική είναι το πεδίο μελέτης που σχετίζεται με το πώς οι άνθρωποι χρησιμοποιούν τα σύμβολα και κυρίως την γλώσσα προκειμένου να φτάσουν σε μια συμφωνία που επιτρέπει κάποιου είδους συντονισμένης προσπάθειας.

Ρητορική Επικοινωνία

Ρητορική επικοινωνία είναι το πρωταρχικό εργαλείο με το οποίο ασκείται επιρροή και έλεγχος στις σκέψεις και πράξεις των άλλων ανθρώπων και του περιβάλλοντος στο οποίο ζουν. Η ρητορική επικοινωνία είναι στοχο - κεντρική δηλαδή αποσκοπεί στην παραγωγή συγκεκριμένου μηνύματος στο μυαλό ενός άλλου ατόμου (Mc Croskey, 2006:07).

Ρητορικό σχήμα της Μεγέθυνσης

Η μεγέθυνση ταιριάζει κυρίως στους επιδεικτικούς λόγους. Οι επιδεικτικοί ρήτορες ασχολούνται με πράξεις κοινής παραδοχής, και επομένως το μόνο που τους μένει είναι να προσδώσουν σ' αυτές μέγεθος και ομορφιά. Βρίσκεται σε αντιστοιχία με την αύξηση του διακυβεύματος.

Στρατηγικές Απολογίας - Strategy of Apology

Η Απολογία διαθέτει δύο ετυμολογήσεις: Η πρώτη είναι αυτή με την αρχαιοελληνική σημασία της λέξης (Από + λόγος) που σημαίνει απάντηση σε μια κατηγορία ή αμυντικός λόγος (Simpson and Weiner, 1989: 553) και έχει προσδιοριστεί αρχικά από τον Αριστοτέλη και τον Ισοκράτη (Ryan, 1982: 254). Σε αυτή τη περίπτωση είναι σημαντική ύπαρξη της έννοιας της κατηγορίας ώστε να επέλθει η απολογία και με αυτόν τον

τρόπο λαμβάνει την μορφή της Αποκατάστασης της Εικόνας ή αλλιώς της πολιτικής απολογίας. Η δεύτερη σημασία είναι αυτή του «απολογούμαι για μια πράξη» (Thayer, 1889:65) δηλαδή «ζητάω άφεση αμαρτιών», «ζητάω συγχώρεση» και ονομάζεται στη βιβλιογραφία πραγματική ή ηθική απολογία. Με τον όρο στρατηγική απολογίας εννοούμε την στοχευμένη χρήση της δηλ. την χρήση της απολογίας για απάντηση σε επιθέσεις και με συγκεκριμένο τρόπο ώστε να επιφέρει επιθυμητά αποτελέσματα. Οι Στρατηγικές Απολογίες χρησιμοποιούνται προκειμένου να αναγνωρίσουν ένα γεγονός αδικίας ή κακοδιαχείρισης και να ζητήσουν την συγχώρεση από τα θύματα αυτής της αδικίας. Η Απολογία και η Στρατηγική της Απολογίας αποτελεί ένα βασικό εργαλείο για την διαχείριση κρίσεων, την αντιμετώπιση επιθέσεων (δικαίων ή άδικων) και αποδόσεις ευθυνών αλλά και για την έκφραση πραγματικής μετάνοιας για κάποια αδικία. Η απολογία είναι ένα μέσον το οποίο μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως απάντηση σε μια κατηγορία ή σε ένα γεγονός. Υπάρχουν συγκεκριμένες στρατηγικές τις οποίες μπορεί κανείς να χρησιμοποιήσει για την αντιμετώπιση των επιθέσεων.

Στρατηγική Απομείωσης της Βλάβης

Η στρατηγική Απομείωσης της Βλάβης χρησιμοποιείται στην περίπτωση που ο υπαίτιος επιθυμεί να μειώσει την αίσθηση που έχει προκαλέσει στο κοινό η πράξη του. Δεν αρνείται την πράξη αυτή καθ' εαυτή αλλά επιδιώκει να μειώσει την βλάβη ή την σημασία της που έχει προκληθεί από αυτήν.

Στρατηγική Επικοινωνία

Ονομάζεται η στοχευμένη επικοινωνία. Συγκεκριμένα, όταν η επικοινωνία γίνεται με όρους κάποιας επιδίωξης και με χρήση συγκεκριμένων προτύπων τότε θεωρείται πως χρησιμοποιείται με όρους στρατηγικής και αποσκοπεί σε συγκεκριμένα αποτελέσματα.

Στρατηγική της Άρνησης

Η Στρατηγική της Άρνησης αποτελείται από απλή αποκήρυξη του αμυνόμενου κάθε συμμετοχής ή σχέσης με τα γεγονότα που κατηγορείται (Ware και Linkugel, 1973:276). Είναι γεγονός πως αποστασιοποίηση από την κατηγορία μπορεί να βοηθήσει στην αποκατάσταση της εικόνας του ρήτορα.

Στρατηγική της Ελαχιστοποίησης της Ευθύνης

Η Στρατηγική Ελαχιστοποίησης της Ευθύνης, παραδέχεται την υπαιτιότητα και επιχειρεί την μείωση της σημασίας της πράξης αλλά και της ευθύνης του αμυνόμενου

Στρατηγική της Επανόρθωσης

Η στρατηγική αυτή επιδιώκει την αποκατάσταση της εικόνας μέσω της επανόρθωσης. Ο υπαίτιος προσπαθεί να δώσει λύση στο πρόβλημα κάνοντας τις απαραίτητες αλλαγές ώστε όλα να επιστρέψουν στην προηγούμενη κατάσταση και διαβεβαιώνοντας πως δεν θα υπάρξει κάποια αντίστοιχη

πράξη στο μέλλον.

**Στρατηγική της
πραγματικής απολογίας
ή του εξαγνισμού ή της
συγνώμης**

Η Στρατηγική του Εξαγνισμού ανήκει στη σφαίρα της Απολογίας ως συγνώμης. Αποτελεί κατά μια έννοια το τελευταίο στάδιο αποκατάστασης της υπόληψης και της επιδιόρθωσης των πραγμάτων. Κατά συνέπεια, αναφέρεται στην πλήρη παραδοχή της πράξης και της ευθύνης από τον υπαίτιο και στην ζήτηση συγχώρεσης από τα θύματα.

**Συσπείρωση γύρω από
την Σημαία (Rally around
the flag effect)**

Μια ξαφνική και αξιοσημείωτη αύξηση της κοινής αποδοχής του προέδρου (Κυβέρνησης) που προκύπτει ως αντίδραση σε κάποιου είδους διεθνή δραματικά γεγονότα. Το γεγονός που θα προκαλέσει συσπείρωση θα πρέπει να είναι διεθνές, να εμπλέκει τις Ηνωμένες Πολιτείες και ειδικά τον Πρόεδρο των ΗΠΑ και να είναι συγκεκριμένο, δραματικό και έντονα εστιασμένο. Ο Mueller (1973: 208) διατύπωσε και παρατήρησε πρώτος την ύπαρξη του φαινομένου σε διακρατικές κρίσεις των ΗΠΑ.

Ταυτότητα – Ετερότητα

Οι όροι αυτοί προέρχονται από την κοινωνική ψυχολογία και αναφέρονται στην ταύτιση ή αποστασιοποίηση από ένα σύνολο. Στην πολιτική επικοινωνία χρησιμοποιούνται με στρατηγικό τρόπο μέσω της ρητορικής προκειμένου να δημιουργήσουν συναισθήματα ταύτισης ή αποστασιοποίησης με συγκεκριμένα σύνολα ή ομάδες. Έτσι προωθείται ρητορικά η κατασκευή του εχθρού αλλά και της συσπείρωσης.

Διαγγέλματα του Προέδρου Μπους κατά την 11^η Σεπτεμβρίου και τον πόλεμο στο Ιράκ (2003)

Bush 1a

Remarks at Emma Booker Elementary School

"Today, We've Had A National Tragedy"

delivered 11 September 2001, 9:30 A.M. EDT, Sarasota, FL

Ladies and gentlemen, this is a difficult moment for America.

I, unfortunately, will be going back to Washington after my remarks. Secretary Rod Paige and [the] Lt. Governor will take the podium and discuss education. I do want to thank the folks here at -- at Booker Elementary School for their hospitality.

Today, we've had a national tragedy. Two airplanes have crashed into the World Trade Center in an apparent terrorist attack on our country.

I have spoken to the Vice President, to the Governor of New York, to the Director of the FBI, and have ordered that the full resources of the federal government go to help the victims and their families, and -- and to conduct a full-scale investigation to hunt down and to find those folks who committed this act.

Terrorism against our nation will not stand.

And now if you [would] join me in a moment of silence.

May God bless the victims, their families, and America.

Thank you very much.

Bush 1b

9/11 Remarks at Barksdale Air Force Base

Delivered 1.04 pm 11/09/01

Freedom itself was attacked this morning by a faceless coward. And freedom will be defended.

I want to reassure the American people that full -- the full resources of the federal government are working to assist local authorities to save lives and to help the victims of these attacks. Make no mistake, the United States will hunt down and punish those responsible for these cowardly acts.

I've been in regular contact with the Vice President, Secretary of Defense, the national security team, and my cabinet. We have taken all appropriate -- appropriate security precautions to protect the American people.

Our military at home and around the world is on high alert status. And we have taken the necessary security precautions to continue the functions of your government.

We have been in touch with leaders of Congress and with world leaders to assure them that we will do what is -- whatever is necessary to protect America and Americans.

I ask the American people to join me in saying a "thanks" for all the folks who have been fighting hard to rescue our fellow citizens, and to join me in saying a prayer for the victims and their families.

The resolve of our great nation is being tested, but make no mistake. We will show the world that we will pass this test.

God bless.

Bush 1c

9/11 Address to the Nation

"A Great People Has Been Moved to Defend a Great Nation"

delivered 11 September, Oval Office, Washington, D.C.

Good evening.

Today, our fellow citizens, our way of life, our very freedom came under attack in a series of deliberate and deadly terrorist acts. The victims were in airplanes or in their offices: secretaries, business men and women, military and federal workers, moms and dads, friends and neighbors. Thousands of lives were suddenly ended by evil, despicable acts of terror. The pictures of airplanes flying into buildings, fires burning, huge -- huge structures collapsing have filled us with disbelief, terrible sadness, and a quiet, unyielding anger. These acts of mass murder were intended to frighten our nation into chaos and retreat. But they have failed. Our country is strong.

A great people has been moved to defend a great nation. Terrorist attacks can shake the foundations of our biggest buildings, but they cannot touch the foundation of

America. These acts shatter steel, but they cannot dent the steel of American resolve. America was targeted for attack because we're the brightest beacon for freedom and opportunity in the world. And no one will keep that light from shining. Today, our nation saw evil -- the very worst of human nature -- and we responded with the best of America. With the daring of our rescue workers, with the caring for strangers and neighbors who came to give blood and help in any way they could.

Immediately following the first attack, I implemented our government's emergency response plans. Our military is powerful, and it's prepared. Our emergency teams are working in New York City and Washington D.C. to help with local rescue efforts. Our first priority is to get help to those who have been injured, and to take every precaution to protect our citizens at home and around the world from further attacks. The functions of our government continue without interruption. Federal agencies in Washington which had to be evacuated today are reopening for essential personnel tonight and will be open for business tomorrow. Our financial institutions remain strong, and the American economy will be open for business as well.

The search is underway for those who were behind these evil acts. I have directed the full resources of our intelligence and law enforcement communities to find those responsible and to bring them to justice. We will make no distinction between the terrorists who committed these acts and those who harbor them.

I appreciate so very much the members of Congress who have joined me in strongly condemning these attacks. And on behalf of the American people, I thank the many world leaders who have called to offer their condolences and assistance. America and our friends and allies join with all those who want peace and security in the world, and we stand together to win the war against terrorism.

Tonight, I ask for your prayers for all those who grieve, for the children whose worlds have been shattered, for all whose sense of safety and security has been threatened. And I pray they will be comforted by a Power greater than any of us, spoken through the ages in Psalm 23:

Even though I walk through the valley of the shadow of death, I fear no evil for you are with me.

This is a day when all Americans from every walk of life unite in our resolve for justice and peace. America has stood down enemies before, and we will do so this time. None of us will ever forget this day, yet we go forward to defend freedom and all that is good and just in our world.

Thank you. Good night. And God bless America.

Bush 2

The Deliberate and Deadly Attacks...Were Acts of War

President's Address from Cabinet Room following Cabinet Meeting, 12 September 2001

I just completed a meeting with our national security team, and we've received the latest intelligence updates. The deliberate and deadly attacks, which were carried out yesterday against our country, were more than acts of terror. They were acts of war. This will require our country to unite in steadfast determination and resolve. Freedom and democracy are under attack. The American people need to know we're facing a different enemy than we have ever faced. This enemy hides in shadows and has no regard for human life. This is an enemy who preys on innocent and unsuspecting people, then runs for cover, but it won't be able to run for cover forever. This is an enemy that tries to hide, but it won't be able to hide forever. This is an enemy that thinks its harbors are safe, but they won't be safe forever. This enemy attacked not just our people but all freedom-loving people everywhere in the world.

The United States of America will use all our resources to conquer this enemy. We will rally the world. We will be patient. We'll be focused, and we will be steadfast in our determination. This battle will take time and resolve, but make no mistake about it, we will win. The federal government and all our agencies are conducting business, but it is not business as usual. We are operating on heightened security alert. America is going forward, and as we do so, we must remain keenly aware of the threats to our country.

Those in authority should take appropriate precautions to protect our citizens. But we will not allow this enemy to win the war by changing our way of life or restricting our freedoms. This morning, I am sending to Congress a request for emergency funding authority so that we are prepared to spend whatever it takes to rescue victims, to help the citizens of New York City and Washington, D. C., respond to this tragedy, and to protect our national security. I want to thank the members of Congress for their unity and support. America is united. The freedom-loving nations of the world stand by our side. This will be a monumental struggle of good versus evil, but good will prevail.

Thank you very much.

Bush 3a

Office of the Press Secretary

September 13, 2001

National Day of Prayer and Remembrance

for the Victims Of the Terrorist Attacks

By the President of the United States of America

A Proclamation

On Tuesday morning, September 11, 2001, terrorists attacked America in a series of despicable acts of war. They hijacked four passenger jets, crashed two of them into the World Trade Center's twin towers and a third into the Headquarters of the U.S. Department of Defense at the Pentagon, causing great loss of life and tremendous damage. The fourth plane crashed in the Pennsylvania countryside, killing all on board but falling well short of its intended target apparently because of the heroic efforts of passengers on board. This carnage, which caused the collapse of both Trade Center towers and the destruction of part of the Pentagon, killed more than 250 airplane passengers and thousands more on the ground.

Civilized people around the world denounce the evildoers who devised and executed these terrible attacks. Justice demands that those who helped or harbored the terrorists be punished -- and punished severely. The enormity of their evil demands it. We will use all the resources of the United States and our cooperating friends and allies to pursue those responsible for this evil, until justice is done. We mourn with those who have suffered great and disastrous loss. All our hearts have been seared by the sudden and sense-less taking of innocent lives. We pray for healing and for the strength to serve and encourage one another in hope and faith.

Scripture says: "Blessed are those who mourn for they shall be comforted."

I call on every American family and the family of America to observe a National Day of Prayer and Remembrance, honoring the memory of the thousands of victims of these brutal attacks and comforting those who lost loved ones. We will persevere through this national tragedy and personal loss. In time, we will find healing and recovery; and, in the face of all this evil, we remain strong and united, "one Nation under God."

NOW, THEREFORE, I, GEORGE W. BUSH, President of the United States of America, by virtue of the authority vested in me by the Constitution and laws of the United States, do hereby proclaim Friday, September 14, 2001, as a National Day of Prayer and Remembrance for the Victims of the Terrorist Attacks on September 11, 2001. I ask that the people of the United States and places of worship mark this National Day of Prayer and Remembrance with noontime memorial services, the

ringing of bells at that hour, and evening candlelight remembrance vigils. I encourage employers to permit their workers time off during the lunch hour to attend the noontime services to pray for our land. I invite the people of the world who share our grief to join us in these solemn observances.

IN WITNESS WHEREOF, I have hereunto set my hand this thirteenth day of September, in the year of our Lord two thousand one, and of the Independence of the United States of America the two hundred and twenty-sixth.

[signed] GEORGE W. BUSH

Bush 3b

Remarks at the National Day of Prayer & Remembrance

delivered 14 September 2001, Episcopal National Cathedral

We are here in the middle hour of our grief. So many have suffered so great a loss, and today we express our nation's sorrow. We come before God to pray for the missing and the dead, and for those who loved them. On Tuesday, our country was attacked with deliberate and massive cruelty. We have seen the images of fire and ashes and bent steel.

Now come the names, the list of casualties we are only beginning to read:

They are the names of men and women who began their day at a desk or in an airport, busy with life.

They are the names of people who faced death and in their last moments called home to say, be brave and I love you.

They are the names of passengers who defied their murderers and prevented the murder of others on the ground.

They are the names of men and women who wore the uniform of the United States and died at their posts.

They are the names of rescuers -- the ones whom death found running up the stairs and into the fires to help others.

We will read all these names. We will linger over them and learn their stories, and many Americans will weep.

To the children and parents and spouses and families and friends of the lost, we offer the deepest sympathy of the nation. And I assure you, you are not alone. Just three days removed from these events, Americans do not yet have the distance of history, but our responsibility to history is already clear: to answer these attacks and rid the world of evil.

War has been waged against us by stealth and deceit and murder. This nation is peaceful, but fierce when stirred to anger. This conflict was begun on the timing and terms of others; it will end in a way and at an hour of our choosing. Our purpose as a nation is firm, yet our wounds as a people are recent and unhealed and lead us to pray. In many of our prayers this week, there's a searching and an honesty. At St. Patrick's Cathedral in New York, on Tuesday, a woman said, "I pray to God to give us a sign that He's still here."

Others have prayed for the same, searching hospital to hospital, carrying pictures of those still missing. God's signs are not always the ones we look for. We learn in tragedy that His purposes are not always our own, yet the prayers of private suffering, whether in our homes or in this great cathedral are known and heard and understood. There are prayers that help us last through the day or endure the night. There are prayers of friends and strangers that give us strength for the journey, and there are prayers that yield our will to a Will greater than our own.

This world He created is of moral design. Grief and tragedy and hatred are only for a time. Goodness, remembrance and love have no end, and the Lord of life holds all who die and all who mourn.

It is said that adversity introduces us to ourselves. This is true of a nation as well. In this trial, we have been reminded and the world has seen that our fellow Americans are generous and kind, resourceful and brave.

We see our national character in rescuers working past exhaustion, in long lines of blood donors, in thousands of citizens who have asked to work and serve in any way possible.

And we have seen our national character in eloquent acts of sacrifice:

Inside the World Trade Center, one man who could have saved himself stayed until the end and at the side of his quadriplegic friend.

A beloved priest died giving the last rites to a firefighter.

Two office workers, finding a disabled stranger, carried her down 68 floors to safety.

A group of men drove through the night from Dallas to Washington to bring skin grafts for burned victims.

In these acts and many others, Americans showed a deep commitment to one another and an abiding love for our country.

Today, we feel what Franklin Roosevelt called, "[the warm courage of national unity](#)." This is a unity of every faith and every background. It has joined together political parties and both houses of Congress. It is evident in services of prayer and

candlelight vigils and American flags, which are displayed in pride and waved in defiance. Our unity is a kinship of grief and a steadfast resolve to prevail against our enemies. And this unity against terror is now extending across the world.

America is a nation full of good fortune, with so much to be grateful for, but we are not spared from suffering. In every generation, the world has produced enemies of human freedom. They have attacked America because we are freedom's home and defender, and the commitment of our Fathers is now the calling of our time.

On this national day of prayer and remembrance, we ask Almighty God to watch over our nation and grant us patience and resolve in all that is to come. We pray that He will comfort and console those who now walk in sorrow. We thank Him for each life we now must mourn, and the promise of a life to come.

As we've been assured, neither death nor life nor angels nor principalities, nor powers nor things present nor things to come nor height nor depth can separate us from God's love.¹ May He bless the souls of the departed. May He comfort our own. And may He always guide our country. God bless America.

Bush 4a

Bullhorn Address to Ground Zero Rescue Workers

delivered 14 September 2001, NYC, New York

President Bush: Thank you all. I want you all to know -- it [bullhorn] can't go any louder -- I want you all to know that American today, American today is on bended knee, in prayer for the people whose lives were lost here, for the workers who work here, for the families who mourn. The nation stands with the good people of New York City and New Jersey and Connecticut as we mourn the loss of thousands of our citizens

Rescue Worker: I can't hear you!

President Bush: I can hear you! I can hear you! The rest of the world hears you! And the people -- and the people who knocked these buildings down will hear all of us soon!

Rescue Workers: [Chanting] U.S.A.! U.S.A.! U.S.A.! U.S.A.! U.S.A.! U.S.A.! U.S.A.! U.S.A.!

President Bush: The nation -- The nation sends its love and compassion --

Rescue Worker: God bless America!

President Bush: -- to everybody who is here. Thank you for your hard work. Thank you for makin' the nation proud, and may God bless America.

Rescue Workers: [Chanting] U.S.A.! U.S.A.! U.S.A.! U.S.A.!

Bush 5

Address at Islamic Center of Washington

delivered 17 September 2001, Washington, D.C.

Thank you all very much for your hospitality. We've just had a -- wide-ranging discussions on -- on the matter at hand. Like the good folks standing with me, the American people were appalled and outraged at last Tuesday's attacks. And so were Muslims all across the world. Both Americans and Muslim friends and citizens, tax-paying citizens, and Muslims in nations were just appalled and could not believe what -- what we saw on our TV screens.

These acts of violence against innocents violate the fundamental tenets of the Islamic faith. And it's important for my fellow Americans to understand that. The English translation is not as eloquent as the original Arabic, but let me quote from the Koran, itself: In the long run, evil in the extreme will be the end of those who do evil. For that they rejected the signs of Allah and held them up to ridicule.¹

The face of terror is not the true faith of Islam. That's not what Islam is all about. Islam is peace. These terrorists don't represent peace. They represent evil and war. When we think of Islam we think of a faith that brings comfort to a billion people around the world. Billions of people find comfort and solace and peace. And that's made brothers and sisters out of every race -- out of every race. America counts millions of Muslims amongst our citizens, and Muslims make an incredibly valuable contribution to our country. Muslims are doctors, lawyers, law professors, members of the military, entrepreneurs, shopkeepers, moms and dads. And they need to be treated with respect. In our anger and emotion, our fellow Americans must treat each other with respect.

Women who cover their heads in this country must feel comfortable going outside their homes. Moms who wear cover must be not intimidated in America. That's not the America I know. That's not the America I value. I've been told that some fear to leave; some don't want to go shopping for their families; some don't want to go about their ordinary daily routines because, by wearing cover, they're afraid they'll be intimidated. That should not and that will not stand in America. Those who feel like they can intimidate our fellow citizens to take out their anger don't represent the best of America, they represent the worst of humankind, and they should be ashamed of that kind of behavior.

Now this is a great country. It's a great country because we share the same values of respect and dignity and human worth. And it is my honor to be meeting with leaders who feel just the same way I do. They're outraged. They're sad. They love America just as much as I do.

And I want to thank you all for giving me a chance to come by.

And may God bless us all.

Thank you.

Bush 6

Address to Joint Session of Congress Following 9/11 Attacks

Mr. Speaker, Mr. President Pro Tempore, members of Congress, and fellow Americans:

In the normal course of events, Presidents come to this chamber to report on the state of the Union. Tonight, no such report is needed. It has already been delivered by the American people.

We have seen it in the courage of passengers, who rushed terrorists to save others on the ground -- passengers like an exceptional man named Todd Beamer. And would you please help me to welcome his wife, Lisa Beamer, here tonight. We have seen the state of our Union in the endurance of rescuers, working past exhaustion. We've seen the unfurling of flags, the lighting of candles, the giving of blood, the saying of prayers -- in English, Hebrew, and Arabic. We have seen the decency of a loving and giving people who have made the grief of strangers their own. My fellow citizens, for the last nine days, the entire world has seen for itself the state of our Union -- and it is strong.

Tonight we are a country awakened to danger and called to defend freedom. Our grief has turned to anger, and anger to resolution. Whether we bring our enemies to justice, or bring justice to our enemies, [justice will be done](#). I thank the Congress for its leadership at such an important time. All of America was touched on the evening of the tragedy to see Republicans and Democrats joined together on the steps of this Capitol, singing "God Bless America." And you did more than sing; you acted, by delivering 40 billion dollars to rebuild our communities and meet the needs of our military. Speaker Hastert, Minority Leader Gephardt, Majority Leader Daschle, and Senator Lott, I thank you for your friendship, for your leadership, and for your service to our country. And on behalf of the American people, I thank the world for its outpouring of support. America will never forget the sounds of our National Anthem

playing at Buckingham Palace, on the streets of Paris, and at Berlin's Brandenburg Gate.

We will not forget South Korean children gathering to pray outside our embassy in Seoul, or the prayers of sympathy offered at a mosque in Cairo. We will not forget moments of silence and days of mourning in Australia and Africa and Latin America. Nor will we forget the citizens of 80 other nations who died with our own: dozens of Pakistanis; more than 130 Israelis; more than 250 citizens of India; men and women from El Salvador, Iran, Mexico, and Japan; and hundreds of British citizens. America has no truer friend than Great Britain. Once again, we are joined together in a great cause -- so honored the British Prime Minister has crossed an ocean to show his unity with America. Thank you for coming, friend.

On September the 11th, enemies of freedom committed an act of war against our country. Americans have known wars -- but for the past 136 years, they have been wars on foreign soil, except for one Sunday in 1941. Americans have known the casualties of war -- but not at the center of a great city on a peaceful morning. Americans have known surprise attacks -- but never before on thousands of civilians. All of this was brought upon us in a single day -- and night fell on a different world, a world where freedom itself is under attack. Americans have many questions tonight. Americans are asking: Who attacked our country? The evidence we have gathered all points to a collection of loosely affiliated terrorist organizations known as al Qaeda. They are some of the murderers indicted for bombing American embassies in Tanzania and Kenya, and responsible for bombing the USS Cole. Al Qaeda is to terror what the mafia is to crime. But its goal is not making money; its goal is remaking the world -- and imposing its radical beliefs on people everywhere.

The terrorists practice a fringe form of Islamic extremism that has been rejected by Muslim scholars and the vast majority of Muslim clerics, a fringe movement that perverts the peaceful teachings of Islam. The terrorists' directive commands them to kill Christians and Jews, to kill all Americans, and make no distinctions among military and civilians, including women and children. This group and its leader -- a person named Usama bin Laden -- are linked to many other organizations in different countries, including the Egyptian Islamic Jihad and the Islamic Movement of Uzbekistan. There are thousands of these terrorists in more than 60 countries. They are recruited from their own nations and neighborhoods and brought to camps in places like Afghanistan, where they are trained in the tactics of terror. They are sent back to their homes or sent to hide in countries around the world to plot evil and destruction.

The leadership of al Qaeda has great influence in Afghanistan and supports the Taliban regime in controlling most of that country. In Afghanistan, we see al Qaeda's vision for the world. Afghanistan's people have been brutalized; many are starving and many have fled. Women are not allowed to attend school. You can be jailed for owning a television. Religion can be practiced only as their leaders dictate. A man can be jailed in Afghanistan if his beard is not long enough.

The United States respects the people of Afghanistan. After all, we are currently its largest source of humanitarian aid; but we condemn the Taliban regime. It is not only repressing its own people, it is threatening people everywhere by sponsoring and sheltering and supplying terrorists. By aiding and abetting murder, the Taliban regime is committing murder.

And tonight, the United States of America makes the following demands on the Taliban: Deliver to United States authorities all the leaders of al Qaeda who hide in your land. Release all foreign nationals, including American citizens, you have unjustly imprisoned. Protect foreign journalists, diplomats, and aid workers in your country. Close immediately and permanently every terrorist training camp in Afghanistan, and hand over every terrorist, and every person in their support structure, to appropriate authorities. Give the United States full access to terrorist training camps, so we can make sure they are no longer operating. These demands are not open to negotiation or discussion. The Taliban must act, and act immediately. They will hand over the terrorists, or they will share in their fate.

I also want to speak tonight directly to Muslims throughout the world. We respect your faith. It's practiced freely by many millions of Americans, and by millions more in countries that America counts as friends. Its teachings are good and peaceful, and those who commit evil in the name of Allah blaspheme the name of Allah. The terrorists are traitors to their own faith, trying, in effect, to hijack Islam itself. The enemy of America is not our many Muslim friends; it is not our many Arab friends. Our enemy is a radical network of terrorists, and every government that supports them. Our war on terror begins with al Qaeda, but it does not end there. It will not end until every terrorist group of global reach has been found, stopped, and defeated.

Americans are asking, why do they hate us? They hate what they see right here in this chamber -- a democratically elected government. Their leaders are self-appointed. They hate our freedoms -- our freedom of religion, our freedom of speech, our freedom to vote and assemble and disagree with each other. They want to overthrow existing governments in many Muslim countries, such as Egypt, Saudi Arabia, and Jordan. They want to drive Israel out of the Middle East. They want to drive Christians and Jews out of vast regions of Asia and Africa. These terrorists kill not merely to end lives, but to disrupt and end a way of life. With every atrocity, they hope that America grows fearful, retreating from the world and forsaking our friends. They stand against us, because we stand in their way.

We are not deceived by their pretenses to piety. We have seen their kind before. They are the heirs of all the murderous ideologies of the 20th century. By sacrificing human life to serve their radical visions -- by abandoning every value except the will to power -- they follow in the path of fascism, Nazism, and totalitarianism. And they will follow that path all the way, to where it ends: in history's unmarked grave of discarded lies. Americans are asking: How will we fight and win this war? We will direct every resource at our command -- every means of diplomacy, every tool of intelligence, every instrument of law enforcement, every financial influence, and every necessary weapon of war -- to the disruption and to the defeat of the global terror network.

Now this war will not be like the war against Iraq a decade ago, with a decisive liberation of territory and a swift conclusion. It will not look like the air war above Kosovo two years ago, where no ground troops were used and not a single American was lost in combat. Our response involves far more than instant retaliation and isolated strikes. Americans should not expect one battle, but a lengthy campaign, unlike any other we have ever seen. It may include dramatic strikes, visible on TV, and covert operations, secret even in success. We will starve terrorists of funding, turn them one against another, drive them from place to place, until there is no refuge or no rest. And we will pursue nations that provide aid or safe haven to

terrorism. Every nation, in every region, now has a decision to make. Either you are with us, or you are with the terrorists. From this day forward, any nation that continues to harbor or support terrorism will be regarded by the United States as a hostile regime.

Our nation has been put on notice: We're not immune from attack. We will take defensive measures against terrorism to protect Americans. Today, dozens of federal departments and agencies, as well as state and local governments, have responsibilities affecting homeland security. These efforts must be coordinated at the highest level. So tonight, I announce the creation of a Cabinet-level position reporting directly to me -- the Office of Homeland Security. And tonight I also announce a distinguished American to lead this effort, to strengthen American security: a military veteran, an effective governor, a true patriot, a trusted friend -- Pennsylvania's Tom Ridge. He will lead, oversee, and coordinate a comprehensive national strategy to safeguard our country against terrorism, and respond to any attacks that may come.

These measures are essential. But the only way to defeat terrorism as a threat to our way of life is to stop it, eliminate it, and destroy it where it grows. Many will be involved in this effort, from FBI agents to intelligence operatives to the reservists we have called to active duty. All deserve our thanks, and all have our prayers. And tonight, a few miles from the damaged Pentagon, I have a message for our military: Be ready. I've called the Armed Forces to alert, and there is a reason. The hour is coming when America will act, and you will make us proud. This is not, however, just America's fight. And what is at stake is not just America's freedom. This is the world's fight. This is civilization's fight. This is the fight of all who believe in progress and pluralism, tolerance and freedom.

We ask every nation to join us. We will ask, and we will need, the help of police forces, intelligence services, and banking systems around the world. The United States is grateful that many nations and many international organizations have already responded -- with sympathy and with support. Nations from Latin America, to Asia, to Africa, to Europe, to the Islamic world. Perhaps the NATO Charter reflects best the attitude of the world: An attack on one is an attack on all. The civilized world is rallying to America's side. They understand that if this terror goes unpunished, their own cities, their own citizens may be next. Terror, unanswered, can not only bring down buildings, it can threaten the stability of legitimate governments. And you know what? We're not going to allow it.

Americans are asking: What is expected of us? I ask you to live your lives, and hug your children. I know many citizens have fears tonight, and I ask you to be calm and resolute, even in the face of a continuing threat. I ask you to uphold the values of America, and remember why so many have come here. We are in a fight for our principles, and our first responsibility is to live by them. No one should be singled out for unfair treatment or unkind words because of their ethnic background or religious faith. I ask you to continue to support the victims of this tragedy with your contributions. Those who want to give can go to a central source of information, libertyunites.org, to find the names of groups providing direct help in New York, Pennsylvania, and Virginia.

The thousands of FBI agents who are now at work in this investigation may need your cooperation, and I ask you to give it. I ask for your patience, with the delays and inconveniences that may accompany tighter security; and for your patience in what will be a long struggle. I ask your continued participation and confidence in the

American economy. Terrorists attacked a symbol of American prosperity. They did not touch its source. America is successful because of the hard work, and creativity, and enterprise of our people. These were the true strengths of our economy before September 11th, and they are our strengths today. And, finally, please continue praying for the victims of terror and their families, for those in uniform, and for our great country. Prayer has comforted us in sorrow, and will help strengthen us for the journey ahead.

Tonight I thank my fellow Americans for what you have already done and for what you will do. And ladies and gentlemen of the Congress, I thank you, their representatives, for what you have already done and for what we will do together. Tonight, we face new and sudden national challenges. We will come together to improve air safety, to dramatically expand the number of air marshals on domestic flights, and take new measures to prevent hijacking. We will come together to promote stability and keep our airlines flying, with direct assistance during this emergency. We will come together to give law enforcement the additional tools it needs to track down terror here at home. We will come together to strengthen our intelligence capabilities to know the plans of terrorists before they act, and to find them before they strike.

We will come together to take active steps that strengthen America's economy, and put our people back to work. Tonight we welcome two leaders who embody the extraordinary spirit of all New Yorkers: Governor George Pataki, and Mayor Rudolph Giuliani. As a symbol of America's resolve, my administration will work with Congress, and these two leaders, to show the world that we will rebuild New York City.

After all that has just passed -- all the lives taken, and all the possibilities and hopes that died with them -- it is natural to wonder if America's future is one of fear. Some speak of an age of terror. I know there are struggles ahead, and dangers to face. But this country will define our times, not be defined by them. As long as the United States of America is determined and strong, this will not be an age of terror; this will be an age of liberty, here and across the world.

Great harm has been done to us. We have suffered great loss. And in our grief and anger we have found our mission and our moment. Freedom and fear are at war. The advance of human freedom -- the great achievement of our time, and the great hope of every time -- now depends on us. Our nation, this generation will lift a dark threat of violence from our people and our future. We will rally the world to this cause by our efforts, by our courage. We will not tire, we will not falter, and we will not fail.

It is my hope that in the months and years ahead, life will return almost to normal. We'll go back to our lives and routines, and that is good. Even grief recedes with time and grace. But our resolve must not pass. Each of us will remember what happened that day, and to whom it happened. We'll remember the moment the news came -- where we were and what we were doing. Some will remember an image of a fire, or a story of rescue. Some will carry memories of a face and a voice gone forever.

And I will carry this: It is the police shield of a man named George Howard, who died at the World Trade Center trying to save others. It was given to me by his mom, Arlene, as a proud memorial to her son. This is my reminder of lives that ended, and a task that does not end. I will not forget this wound to our country or those who

inflicted it. I will not yield; I will not rest; I will not relent in waging this struggle for freedom and security for the American people. The course of this conflict is not known, yet its outcome is certain. Freedom and fear, justice and cruelty, have always been at war, and we know that God is not neutral between them.

Fellow citizens, we'll meet violence with patient justice -- assured of the rightness of our cause, and confident of the victories to come. In all that lies before us, may God grant us wisdom, and may He watch over the United States of America. Thank you.

Bush 7

October 2001

Address on Initial Operations in Afghanistan

delivered 7 October 2001

Good afternoon. On my orders, the United States military has begun strikes against Al Qaeda terrorist training camps and military installations of the Taliban regime in Afghanistan. These carefully targeted actions are designed to disrupt the use of Afghanistan as a terrorist base of operations and to attack the military capability of the Taliban regime. We are joined in this operation by our staunch friend, Great Britain. Other close friends, including Canada, Australia, Germany and France, have pledged forces as the operation unfolds. More than 40 countries in the Middle East, Africa, Europe and across Asia have granted air transit or landing rights. Many more have shared intelligence. We are supported by the collective will of the world.

More than two weeks ago, I gave Taliban leaders a series of clear and specific demands: Close terrorist training camps. Hand over leaders of the Al Qaeda network. And return all foreign nationals, including American citizens, unjustly detained in your country. None of these demands was met. And now, the Taliban will pay a price. By destroying camps and disrupting communications, we will make it more difficult for the terror network to train new recruits and coordinate their evil plans. Initially the terrorists may burrow deeper into caves and other entrenched hiding places. Our military action is also designed to clear the way for sustained, comprehensive and relentless operations to drive them out and bring them to justice.

At the same time, the oppressed people of Afghanistan will know the generosity of America and our allies. As we strike military targets, we will also drop food, medicine and supplies to the starving and suffering men and women and children of Afghanistan. The United States of America is a friend to the Afghan people, and we are the friends of almost a billion worldwide who practice the Islamic faith. The United States of America is an enemy of those who aid terrorists and of the barbaric criminals who profane a great religion by committing murder in its name. This military action is a part of our campaign against terrorism, another front in a war that has

already been joined through diplomacy, intelligence, the freezing of financial assets and the arrests of known terrorists by law-enforcement agents in 38 countries.

Given the nature and reach of our enemies, we will win this conflict by the patient accumulation of successes, by meeting a series of challenges with determination, and will, and purpose. Today we focus on Afghanistan, but the battle is broader. Every nation has a choice to make. In this conflict, there is no neutral ground. If any government sponsors the outlaws and killers of innocence, they have become outlaws and murderers themselves. And they will take that lonely path at their own peril. I'm speaking to you today from the Treaty Room of the White House, a place where American presidents have worked for peace. We're a peaceful nation. Yet, as we have learned, so suddenly and so tragically, there can be no peace in a world of sudden terror. In the face of today's new threat, the only way to pursue peace is to pursue those who threaten it. We did not ask for this mission, but we will fulfill it.

The name of today's military operation is Enduring Freedom. We defend not only our precious freedoms, but also the freedom of people everywhere to live and raise their children free from fear. I know many Americans feel fear today. And our government is taking strong precautions. All law enforcement and intelligence agencies are working aggressively around America, around the world and around the clock. At my request, many governors have activated the National Guard to strengthen airport security. We have called up reserves to reinforce our military capability and strengthen the protection of our homeland.

In the months ahead, our patience will be one of our strengths -- patience with the long waits that will result from tighter security, patience and understanding that it will take time to achieve our goals, patience in all the sacrifices that may come. Today, those sacrifices are being made by members of our armed forces who now defend us so far from home, and by their proud and worried families. A commander-in-chief sends America's sons and daughters into battle in a foreign land only after the greatest care and a lot of prayer. We ask a lot of those who wear our uniform. We ask them to leave their loved ones, to travel great distances, to risk injury, even to be prepared to make the ultimate sacrifice of their lives. They are dedicated. They are honorable. They represent the best of our country, and we are grateful. To all the men and women in our military -- every sailor, every soldier, every airman, every Coast Guardsman, every Marine -- I say this: Your mission is defined; your objectives are clear; your goal is just. You have my full confidence, and you will have every tool you need to carry out your duty.

I recently received a touching letter that says a lot about the state of America in these difficult times, a letter from a fourth-grade girl with a father in the military. "As much as I don't want my dad to fight," she wrote, "I'm willing to give him to you." This is a precious gift. The greatest she could give. This young girl knows what America is all about. Since September 11, an entire generation of young Americans has gained new understanding of the value of freedom and its cost and duty and its sacrifice. The battle is now joined on many fronts. We will not waiver, we will not tire, we will not falter, and we will not fail. Peace and freedom will prevail. Thank you. May God continue to bless America.

Bush 8

November 2001

First Address to the United Nations General Assembly

delivered 10 November 2001, U.N. Headquarters, New York

Thank you. Mr. Secretary General, Mr. President, distinguished delegates, and ladies and gentlemen:

We meet in a hall devoted to peace, in a city scarred by violence, in a nation awakened to danger, in a world uniting for a long struggle. Every civilized nation here today is resolved to keep the most basic commitment of civilization: We will defend ourselves and our future against terror and lawless violence.

The United Nations was founded in this cause. In a second world war, we learned there is no isolation from evil. We affirmed that some crimes are so terrible they offend humanity, itself. And we resolved that the aggressions and ambitions of the wicked must be opposed early, decisively, and collectively, before they threaten us all. That evil has returned, and that cause is renewed.

A few miles from here, many thousands still lie in a tomb of rubble. Tomorrow, the Secretary General, the President of the General Assembly, and I will visit that site, where the names of every nation and region that lost citizens will be read aloud. If we were to read the names of every person who died, it would take more than three hours.

Those names include a citizen of Gambia, whose wife spent their fourth wedding anniversary, September the 12th, searching in vain for her husband. Those names include a man who supported his wife in Mexico, sending home money every week. Those names include a young Pakistani who prayed toward Mecca five times a day, and died that day trying to save others.

The suffering of September the 11th was inflicted on people of many faiths and many nations. All of the victims, including Muslims, were killed with equal indifference and equal satisfaction by the terrorist leaders. The terrorists are violating the tenets of every religion, including the one they invoke.

Last week, the Sheikh of Al-Azhar University, the world's oldest Islamic institution of higher learning, declared that terrorism is a disease, and that Islam prohibits killing innocent civilians. The terrorists call their cause holy, yet, they fund it with drug dealing; they encourage murder and suicide in the name of a great faith that forbids both. They dare to ask God's blessing as they set out to kill innocent men, women and children. But the God of Isaac and Ishmael would never answer such a prayer. And a murderer is not a martyr; he is just a murderer.

Time is passing. Yet, for the United States of America, there will be no forgetting September the 11th. We will remember every rescuer who died in honor. We will remember every family that lives in grief. We will remember the fire and ash, the last phone calls, the funerals of the children.

And the people of my country will remember those who have plotted against us. We are learning their names. We are coming to know their faces. There is no corner of the Earth distant or dark enough to protect them. However long it takes, their hour of justice will come.

Every nation has a stake in this cause. As we meet, the terrorists are planning more murder -- perhaps in my country, or perhaps in yours. They kill because they aspire to dominate. They seek to overthrow governments and destabilize entire regions.

Last week, anticipating this meeting of the General Assembly, they denounced the United Nations. They called our Secretary General a criminal and condemned all Arab nations here as traitors to Islam.

Few countries meet their exacting standards of brutality and oppression. Every other country is a potential target. And all the world faces the most horrifying prospect of all: These same terrorists are searching for weapons of mass destruction, the tools to turn their hatred into holocaust. They can be expected to use chemical, biological and nuclear weapons the moment they are capable of doing so. No hint of conscience would prevent it.

This threat cannot be ignored. This threat cannot be appeased. Civilization, itself, the civilization we share, is threatened. History will record our response, and judge or justify every nation in this hall.

The civilized world is now responding. We act to defend ourselves and deliver our children from a future of fear. We choose the dignity of life over a culture of death. We choose lawful change and civil disagreement over coercion, subversion, and chaos. These commitments -- hope and order, law and life -- unite people across cultures and continents. Upon these commitments depend all peace and progress. For these commitments, we are determined to fight.

The United Nations has risen to this responsibility. On the 12th of September, these buildings opened for emergency meetings of the General Assembly and the Security Council. Before the sun had set, these attacks on the world stood condemned by the world. And I want to thank you for this strong and principled stand.

I also thank the Arab Islamic countries that have condemned terrorist murder. Many of you have seen the destruction of terror in your own lands. The terrorists are increasingly isolated by their own hatred and extremism. They cannot hide behind Islam. The authors of mass murder and their allies have no place in any culture, and no home in any faith.

The conspiracies of terror are being answered by an expanding global coalition. Not every nation will be a part of every action against the enemy. But every nation in our coalition has duties. These duties can be demanding, as we in America are learning. We have already made adjustments in our laws and in our daily lives. We're taking new measures to investigate terror and to protect against threats.

The leaders of all nations must now carefully consider their responsibilities and their future. Terrorist groups like al Qaeda depend upon the aid or indifference of governments. They need the support of a financial infrastructure, and safe havens to train and plan and hide.

Some nations want to play their part in the fight against terror, but tell us they lack the means to enforce their laws and control their borders. We stand ready to help. Some governments still turn a blind eye to the terrorists, hoping the threat will pass them by. They are mistaken. And some governments, while pledging to uphold the principles of the U.N., have cast their lot with the terrorists. They support them and harbor them, and they will find that their welcome guests are parasites that will weaken them, and eventually consume them.

For every regime that sponsors terror, there is a price to be paid. And it will be paid. The allies of terror are equally guilty of murder and equally accountable to justice.

The Taliban are now learning this lesson -- that regime and the terrorists who support it are now virtually indistinguishable. Together they promote terror abroad and impose a reign of terror on the Afghan people. Women are executed in Kabal's soccer stadium. They can be beaten for wearing socks that are too thin. Men are jailed for missing prayer meetings.

The United States, supported by many nations, is bringing justice to the terrorists in Afghanistan. We're making progress against military targets, and that is our objective. Unlike the enemy, we seek to minimize, not maximize, the loss of innocent life.

I'm proud of the honorable conduct of the American military. And my country grieves for all the suffering the Taliban have brought upon Afghanistan, including the terrible burden of war. The Afghan people do not deserve their present rulers. Years of Taliban misrule have brought nothing but misery and starvation. Even before this current crisis, 4 million Afghans depended on food from the United States and other nations, and millions of Afghans were refugees from Taliban oppression.

I make this promise to all the victims of that regime: The Taliban's days of harboring terrorists and dealing in heroin and brutalizing women are drawing to a close. And when that regime is gone, the people of Afghanistan will say with the rest of the world: good riddance.

I can promise, too, that America will join the world in helping the people of Afghanistan rebuild their country. Many nations, including mine, are sending food and medicine to help Afghans through the winter. America has air-dropped over 1.3 million packages of rations into Afghanistan. Just this week, we air-lifted 20,000 blankets and over 200 tons of provisions into the region. We continue to provide humanitarian aid, even while the Taliban tried to steal the food we send.

More help eventually will be needed. The United States will work closely with the United Nations and development banks to reconstruct Afghanistan after hostilities there have ceased and the Taliban are no longer in control. And the United States will work with the U.N. to support a post-Taliban government that represents all of the Afghan people.

In this war of terror, each of us must answer for what we have done or what we have left undone. After tragedy, there is a time for sympathy and condolence. And my country has been very grateful for both. The memorials and vigils around the world will not be forgotten. But the time for sympathy has now passed; the time for action has now arrived.

The most basic obligations in this new conflict have already been defined by the United Nations. On September the 28th, the Security Council adopted Resolution 1373. Its requirements are clear: Every United Nations member has a responsibility to crack down on terrorist financing. We must pass all necessary laws in our own countries to allow the confiscation of terrorist assets. We must apply those laws to every financial institution in every nation.

We have a responsibility to share intelligence and coordinate the efforts of law enforcement. If you know something, tell us. If we know something, we'll tell you. And when we find the terrorists, we must work together to bring them to justice. We have a responsibility to deny any sanctuary, safe haven or transit to terrorists. Every known terrorist camp must be shut down, its operators apprehended, and evidence of their arrest presented to the United Nations. We have a responsibility to deny weapons to terrorists and to actively prevent private citizens from providing them.

These obligations are urgent and they are binding on every nation with a place in this chamber. Many governments are taking these obligations seriously, and my country appreciates it. Yet, even beyond Resolution 1373, more is required, and more is expected of our coalition against terror.

We're asking for a comprehensive commitment to this fight. We must unite in opposing all terrorists, not just some of them. In this world there are good causes and bad causes, and we may disagree on where the line is drawn. Yet, there is no such thing as a good terrorist. No national aspiration, no remembered wrong can ever justify the deliberate murder of the innocent. Any government that rejects this principle, trying to pick and choose its terrorist friends, will know the consequences.

We must speak the truth about terror. Let us never tolerate outrageous conspiracy theories concerning the attacks of September the 11th; malicious lies that attempt to shift the blame away from the terrorists, themselves, away from the guilty. To inflame ethnic hatred is to advance the cause of terror.

The war against terror must not serve as an excuse to persecute ethnic and religious minorities in any country. Innocent people must be allowed to live their own lives, by their own customs, under their own religion. And every nation must have avenues for the peaceful expression of opinion and dissent. When these avenues are closed, the temptation to speak through violence grows.

We must press on with our agenda for peace and prosperity in every land. My country is pledged to encouraging development and expanding trade. My country is pledged to investing in education and combating AIDS and other infectious diseases around the world. Following September 11th, these pledges are even more important. In our struggle against hateful groups that exploit poverty and despair, we must offer an alternative of opportunity and hope.

The American government also stands by its commitment to a just peace in the Middle East. We are working toward a day when two states, Israel and Palestine, live peacefully together within secure and recognize borders as called for by the Security Council resolutions. We will do all in our power to bring both parties back into negotiations. But peace will only come when all have sworn off, forever, incitement, violence and terror.

And, finally, this struggle is a defining moment for the United Nations, itself. And the world needs its principled leadership. It undermines the credibility of this great institution, for example, when the Commission on Human Rights offers seats to the world's most persistent violators of human rights. The United Nations depends, above all, on its moral authority -- and that authority must be preserved.

The steps I described will not be easy. For all nations, they will require effort. For some nations, they will require great courage. Yet, the cost of inaction is far greater. The only alternative to victory is a nightmare world where every city is a potential killing field.

As I've told the American people, freedom and fear are at war. We face enemies that hate not our policies, but our existence; the tolerance of openness and creative culture that defines us. But the outcome of this conflict is certain: There is a current in history and it runs toward freedom. Our enemies resent it and dismiss it, but the dreams of mankind are defined by liberty -- the natural right to create and build and worship and live in dignity. When men and women are released from oppression and isolation, they find fulfillment and hope, and they leave poverty by the millions.

These aspirations are lifting up the peoples of Europe, Asia, Africa and the Americas, and they can lift up all of the Islamic world.

We stand for the permanent hopes of humanity, and those hopes will not be denied. We're confident, too, that history has an author who fills time and eternity with his purpose. We know that evil is real, but good will prevail against it. This is the teaching of many faiths, and in that assurance we gain strength for a long journey.

It is our task -- the task of this generation -- to provide the response to aggression and terror. We have no other choice, because there is no other peace.

We did not ask for this mission, yet there is honor in history's call. We have a chance to write the story of our times, a story of courage defeating cruelty and light overcoming darkness. This calling is worthy of any life, and worthy of every nation. So let us go forward, confident, determined, and unafraid.

Thank you very much.

Bush 9

2002 State of the Union Address

delivered 29 January 2002

Thank you very much.

Mr. Speaker, Vice President Cheney, members of Congress, distinguished guests, fellow citizens: As we gather tonight, our nation is at war, our economy is in recession, and the civilized world faces unprecedented dangers. Yet the state of our Union has never been stronger.

We last met in an hour of shock and suffering. In four short months, our nation has comforted the victims, begun to rebuild New York and the Pentagon, rallied a great coalition, captured, arrested, and rid the world of thousands of terrorists, destroyed Afghanistan's terrorist training camps, saved a people from starvation, and freed a country from brutal oppression.

The American flag flies again over our embassy in Kabul. Terrorists who once occupied Afghanistan now occupy cells at Guantanamo Bay. And terrorist leaders who urged followers to sacrifice their lives are running for their own.

America and Afghanistan are now allies against terror. We'll be partners in rebuilding that country. And this evening we welcome the distinguished interim leader of a liberated Afghanistan: Chairman Hamid Karzai.

The last time we met in this chamber, the mothers and daughters of Afghanistan were captives in their own homes, forbidden from working or going to school. Today women are free, and are part of Afghanistan's new government. And we welcome the new Minister of Women's Affairs, Doctor Sima Samar.

Our progress is a tribute to the spirit of the Afghan people, to the resolve of our coalition, and to the might of the United States military. When I called our troops into action, I did so with complete confidence in their courage and skill. And tonight, thanks to them, we are winning the war on terror. The man and women of our Armed Forces have delivered a message now clear to every enemy of the United States:

Even 7,000 miles away, across oceans and continents, on mountaintops and in caves -- you will not escape the justice of this nation.

For many Americans, these four months have brought sorrow, and pain that will never completely go away. Every day a retired firefighter returns to Ground Zero, to feel closer to his two sons who died there. At a memorial in New York, a little boy left his football with a note for his lost father: Dear Daddy, please take this to heaven. I don't want to play football until I can play with you again some day.

Last month, at the grave of her husband, Michael, a CIA officer and Marine who died in Mazur-e-Sharif, Shannon Spann said these words of farewell: "Semper Fi, my love." Shannon is with us tonight.

Shannon, I assure you and all who have lost a loved one that our cause is just, and our country will never forget the debt we owe Michael and all who gave their lives for freedom.

Our cause is just, and it continues. Our discoveries in Afghanistan confirmed our worst fears, and showed us the true scope of the task ahead. We have seen the depth of our enemies' hatred in videos, where they laugh about the loss of innocent life. And the depth of their hatred is equaled by the madness of the destruction they design. We have found diagrams of American nuclear power plants and public water facilities, detailed instructions for making chemical weapons, surveillance maps of American cities, and thorough descriptions of landmarks in America and throughout the world.

What we have found in Afghanistan confirms that, far from ending there, our war against terror is only beginning. Most of the 19 men who hijacked planes on September the 11th were trained in Afghanistan's camps, and so were tens of thousands of others. Thousands of dangerous killers, schooled in the methods of murder, often supported by outlaw regimes, are now spread throughout the world like ticking time bombs, set to go off without warning.

Thanks to the work of our law enforcement officials and coalition partners, hundreds of terrorists have been arrested. Yet, tens of thousands of trained terrorists are still at large. These enemies view the entire world as a battlefield, and we must pursue them wherever they are. So long as training camps operate, so long as nations harbor terrorists, freedom is at risk. And America and our allies must not, and will not, allow it.

Our nation will continue to be steadfast and patient and persistent in the pursuit of two great objectives. First, we will shut down terrorist camps, disrupt terrorist plans, and bring terrorists to justice. And, second, we must prevent the terrorists and regimes who seek chemical, biological or nuclear weapons from threatening the United States and the world.

Our military has put the terror training camps of Afghanistan out of business, yet camps still exist in at least a dozen countries. A terrorist underworld -- including groups like Hamas, Hezbollah, Islamic Jihad, Jaish-i-Mohammed -- operates in remote jungles and deserts, and hides in the centers of large cities.

While the most visible military action is in Afghanistan, America is acting elsewhere. We now have troops in the Philippines, helping to train that country's armed forces to go after terrorist cells that have executed an American, and still hold hostages. Our soldiers, working with the Bosnian government, seized terrorists who were plotting to bomb our embassy. Our Navy is patrolling the coast of Africa to block the shipment of weapons and the establishment of terrorist camps in Somalia.

My hope is that all nations will heed our call, and eliminate the terrorist parasites who threaten their countries and our own. Many nations are acting forcefully. Pakistan is now cracking down on terror, and I admire the strong leadership of President Musharraf.

But some governments will be timid in the face of terror. And make no mistake about it: If they do not act, America will.

Our second goal is to prevent regimes that sponsor terror from threatening America or our friends and allies with weapons of mass destruction. Some of these regimes have been pretty quiet since September the 11th. But we know their true nature. North Korea is a regime arming with missiles and weapons of mass destruction, while starving its citizens.

Iran aggressively pursues these weapons and exports terror, while an unelected few repress the Iranian people's hope for freedom.

Iraq continues to flaunt its hostility toward America and to support terror. The Iraqi regime has plotted to develop anthrax, and nerve gas, and nuclear weapons for over a decade. This is a regime that has already used poison gas to murder thousands of its own citizens -- leaving the bodies of mothers huddled over their dead children. This is a regime that agreed to international inspections -- then kicked out the inspectors. This is a regime that has something to hide from the civilized world.

States like these, and their terrorist allies, constitute an axis of evil, arming to threaten the peace of the world. By seeking weapons of mass destruction, these regimes pose a grave and growing danger. They could provide these arms to terrorists, giving them the means to match their hatred. They could attack our allies or attempt to blackmail the United States. In any of these cases, the price of indifference would be catastrophic.

We will work closely with our coalition to deny terrorists and their state sponsors the materials, technology, and expertise to make and deliver weapons of mass destruction. We will develop and deploy effective missile defenses to protect America and our allies from sudden attack. And all nations should know: America will do what is necessary to ensure our nation's security.

We'll be deliberate, yet time is not on our side. I will not wait on events, while dangers gather. I will not stand by, as peril draws closer and closer. The United States of America will not permit the world's most dangerous regimes to threaten us with the world's most destructive weapons.

Our war on terror is well begun, but it is only begun. This campaign may not be finished on our watch -- yet it must be and it will be waged on our watch.

We can't stop short. If we stop now -- leaving terror camps intact and terror states unchecked -- our sense of security would be false and temporary. History has called America and our allies to action, and it is both our responsibility and our privilege to fight freedom's fight.

Our first priority must always be the security of our nation, and that will be reflected in the budget I send to Congress. My budget supports three great goals for America: We will win this war; we'll protect our homeland; and we will revive our economy.

September the 11th brought out the best in America, and the best in this Congress. And I join the American people in applauding your unity and resolve. Now Americans deserve to have this same spirit directed toward addressing problems here at home. I'm a proud member of my party -- yet as we act to win the war, protect our people, and create jobs in America, we must act, first and foremost, not as Republicans, not as Democrats, but as Americans.

It costs a lot to fight this war. We have spent more than a billion dollars a month -- over \$30 million a day -- and we must be prepared for future operations. Afghanistan proved that expensive precision weapons defeat the enemy and spare innocent lives, and we need more of them. We need to replace aging aircraft and make our military more agile, to put our troops anywhere in the world quickly and safely. Our men and women in uniform deserve the best weapons, the best equipment, the best training -- and they also deserve another pay raise.

My budget includes the largest increase in defense spending in two decades -- because while the price of freedom and security is high, it is never too high. Whatever it costs to defend our country, we will pay.

The next priority of my budget is to do everything possible to protect our citizens and strengthen our nation against the ongoing threat of another attack. Time and distance from the events of September the 11th will not make us safer unless we act on its lessons. America is no longer protected by vast oceans. We are protected from attack only by vigorous action abroad, and increased vigilance at home.

My budget nearly doubles funding for a sustained strategy of homeland security, focused on four key areas: bioterrorism, emergency response, airport and border security, and improved intelligence. We will develop vaccines to fight anthrax and other deadly diseases. We'll increase funding to help states and communities train and equip our heroic police and firefighters. We will improve intelligence collection and sharing, expand patrols at our borders, strengthen the security of air travel, and use technology to track the arrivals and departures of visitors to the United States.

Homeland security will make America not only stronger, but, in many ways, better. Knowledge gained from bioterrorism research will improve public health. Stronger police and fire departments will mean safer neighborhoods. Stricter border enforcement will help combat illegal drugs. And as government works to better secure our homeland, America will continue to depend on the eyes and ears of alert citizens.

A few days before Christmas, an airline flight attendant spotted a passenger lighting a match. The crew and passengers quickly subdued the man, who had been trained by al Qaeda and was armed with explosives. The people on that plane were alert and, as a result, likely saved nearly 200 lives. And tonight we welcome and thank flight attendants Hermis Moutardier and Christina Jones.

Once we have funded our national security and our homeland security, the final great priority of my budget is economic security for the American people. To achieve these great national objectives -- to win the war, protect the homeland, and revitalize our economy -- our budget will run a deficit that will be small and short-term, so long as Congress restrains spending and acts in a fiscally responsible manner. We have clear priorities and we must act at home with the same purpose and resolve we have shown overseas: We'll prevail in the war, and we will defeat this recession.

Americans who have lost their jobs need our help and I support extending unemployment benefits and direct assistance for health care coverage. Yet, American workers want more than unemployment checks -- they want a steady paycheck. When America works, America prospers, so my economic security plan can be summed up in one word: jobs.

Good jobs begin with good schools, and here we've made a fine start. Republicans and Democrats worked together to achieve historic education reform so that no child is left behind. I was proud to work with members of both parties: Chairman John Boehner and Congressman George Miller. Senator Judd Gregg. And I was so proud of our work, I even had nice things to say about my friend, Ted Kennedy. I know the folks at the Crawford coffee shop couldn't believe I'd say such a thing -- but our work on this bill shows what is possible if we set aside posturing and focus on results.

There is more to do. We need to prepare our children to read and succeed in school with improved Head Start and early childhood development programs. We must upgrade our teacher colleges and teacher training and launch a major recruiting drive with a great goal for America: a quality teacher in every classroom.

Good jobs also depend on reliable and affordable energy. This Congress must act to encourage conservation, promote technology, build infrastructure, and it must act to increase energy production at home so America is less dependent on foreign oil.

Good jobs depend on expanded trade. Selling into new markets creates new jobs, so I ask Congress to finally approve trade promotion authority. On these two key issues, trade and energy, the House of Representatives has acted to create jobs, and I urge the Senate to pass this legislation.

Good jobs depend on sound tax policy. Last year, some in this hall thought my tax relief plan was too small; some thought it was too big. But when the checks arrived in the mail, most Americans thought tax relief was just about right. Congress listened to the people and responded by reducing tax rates, doubling the child credit, and ending the death tax. For the sake of long-term growth and to help Americans plan for the future, let's make these tax cuts permanent.

The way out of this recession, the way to create jobs, is to grow the economy by encouraging investment in factories and equipment, and by speeding up tax relief so people have more money to spend. For the sake of American workers, let's pass a stimulus package.

Good jobs must be the aim of welfare reform. As we reauthorize these important reforms, we must always remember the goal is to reduce dependency on government and offer every American the dignity of a job.

Americans know economic security can vanish in an instant without health security. I ask Congress to join me this year to enact a patients' bill of rights -- to give uninsured workers credits to help buy health coverage -- to approve an historic increase in the spending for veterans' health -- and to give seniors a sound and modern Medicare system that includes coverage for prescription drugs.

A good job should lead to security in retirement. I ask Congress to enact new safeguards for 401K and pension plans. Employees who have worked hard and saved all their lives should not have to risk losing everything if their company fails. Through stricter accounting standards and tougher disclosure requirements, corporate America must be made more accountable to employees and shareholders and held to the highest standards of conduct.

Retirement security also depends upon keeping the commitments of Social Security, and we will. We must make Social Security financially stable and allow personal retirement accounts for younger workers who choose them.

Members, you and I will work together in the months ahead on other issues: productive farm policy -- a cleaner environment -- broader home ownership, especially among minorities -- and ways to encourage the good work of charities and faith-based groups. I ask you to join me on these important domestic issues in the same spirit of cooperation we've applied to our war against terrorism.

During these last few months, I've been humbled and privileged to see the true character of this country in a time of testing. Our enemies believed America was weak and materialistic, that we would splinter in fear and selfishness. They were as wrong as they are evil.

The American people have responded magnificently, with courage and compassion, strength and resolve. As I have met the heroes, hugged the families, and looked into the tired faces of rescuers, I have stood in awe of the American people.

And I hope you will join me -- I hope you will join me in expressing thanks to one American for the strength and calm and comfort she brings to our nation in crisis, our First Lady, Laura Bush.

None of us would ever wish the evil that was done on September the 11th. Yet after America was attacked, it was as if our entire country looked into a mirror and saw our better selves. We were reminded that we are citizens, with obligations to each other, to our country, and to history. We began to think less of the goods we can accumulate, and more about the good we can do.

For too long our culture has said, "If it feels good, do it." Now America is embracing a new ethic and a new creed: "Let's roll." In the sacrifice of soldiers, the fierce brotherhood of firefighters, and the bravery and generosity of ordinary citizens, we have glimpsed what a new culture of responsibility could look like. We want to be a nation that serves goals larger than self. We've been offered a unique opportunity, and we must not let this moment pass.

My call tonight is for every American to commit at least two years -- 4,000 hours over the rest of your lifetime -- to the service of your neighbors and your nation. Many are already serving, and I thank you. If you aren't sure how to help, I've got a good place to start. To sustain and extend the best that has emerged in America, I invite you to join the new USA Freedom Corps. The Freedom Corps will focus on three areas of need: responding in case of crisis at home; rebuilding our communities; and extending American compassion throughout the world.

One purpose of the USA Freedom Corps will be homeland security. America needs retired doctors and nurses who can be mobilized in major emergencies; volunteers to help police and fire departments; transportation and utility workers well-trained in spotting danger.

Our country also needs citizens working to rebuild our communities. We need mentors to love children, especially children whose parents are in prison. And we need more talented teachers in troubled schools. USA Freedom Corps will expand

and improve the good efforts of AmeriCorps and Senior Corps to recruit more than 200,000 new volunteers.

And America needs citizens to extend the compassion of our country to every part of the world. So we will renew the promise of the Peace Corps, double its volunteers over the next five years -- (applause) -- and ask it to join a new effort to encourage development and education and opportunity in the Islamic world.

This time of adversity offers a unique moment of opportunity -- a moment we must seize to change our culture. Through the gathering momentum of millions of acts of service and decency and kindness, I know we can overcome evil with greater good. And we have a great opportunity during this time of war to lead the world toward the values that will bring lasting peace.

All fathers and mothers, in all societies, want their children to be educated, and live free from poverty and violence. No people on Earth yearn to be oppressed, or aspire to servitude, or eagerly await the midnight knock of the secret police.

If anyone doubts this, let them look to Afghanistan, where the Islamic "street" greeted the fall of tyranny with song and celebration. Let the skeptics look to Islam's own rich history, with its centuries of learning, and tolerance and progress. America will lead by defending liberty and justice because they are right and true and unchanging for all people everywhere.

No nation owns these aspirations, and no nation is exempt from them. We have no intention of imposing our culture. But America will always stand firm for the non-negotiable demands of human dignity: the rule of law; limits on the power of the state; respect for women; private property; free speech; equal justice; and religious tolerance.

America will take the side of brave men and women who advocate these values around the world, including the Islamic world, because we have a greater objective than eliminating threats and containing resentment. We seek a just and peaceful world beyond the war on terror.

In this moment of opportunity, a common danger is erasing old rivalries. America is working with Russia and China and India, in ways we have never before, to achieve peace and prosperity. In every region, free markets and free trade and free societies are proving their power to lift lives. Together with friends and allies from Europe to Asia, and Africa to Latin America, we will demonstrate that the forces of terror cannot stop the momentum of freedom.

The last time I spoke here, I expressed the hope that life would return to normal. In some ways, it has. In others, it never will. Those of us who have lived through these challenging times have been changed by them. We've come to know truths that we will never question: evil is real, and it must be opposed. Beyond all differences of race or creed, we are one country, mourning together and facing danger together. Deep in the American character, there is honor, and it is stronger than cynicism. And many have discovered again that even in tragedy -- especially in tragedy -- God is near.

In a single instant, we realized that this will be a decisive decade in the history of liberty, that we've been called to a unique role in human events. Rarely has the world faced a choice more clear or consequential.

Our enemies send other people's children on missions of suicide and murder. They embrace tyranny and death as a cause and a creed. We stand for a different choice, made long ago, on the day of our founding. We affirm it again today. We choose freedom and the dignity of every life.

Steadfast in our purpose, we now press on. We have known freedom's price. We have shown freedom's power. And in this great conflict, my fellow Americans, we will see freedom's victory.

Thank you all. May God bless.

Διαγγέλματα Μπους για τον Πόλεμο κατά του Ιράκ

Bush 2003a

2003 State of the Union Address

delivered January 28, 2003

Thank you very much.

Mr. Speaker, Vice President Cheney, Members of Congress, distinguished citizens, and fellow citizens: Every year, by law and by custom, we meet here to consider the state of the union. This year, we gather in this chamber deeply aware of decisive days that lie ahead.

You and I serve our country in a time of great consequence. During this session of Congress, we have the duty to reform domestic programs vital to our country and we have the opportunity to save millions of lives abroad from a terrible disease. We will work for a prosperity that is broadly shared and we will answer every danger and every enemy that threatens the American people. In all these days of promise and days of reckoning, we can be confident. In a whirlwind of change, and hope, and peril, our faith is sure, our resolve is firm, and our union is strong.

This country has many challenges. We will not deny, we will not ignore, we will not pass along our problems to other Congresses, other presidents, and other generations. We will confront them with focus, and clarity, and courage. During the last two years, we have seen what can be accomplished when we work together. To

lift the standards of our public schools, we achieved historic education reform -- which must now be carried out in every school, and every classroom, so that every child in America can read, and learn, and succeed in life. To protect our country, we reorganized our government and created the Department of Homeland Security -- which is mobilizing against the threats of a new era. To bring our economy out of recession, we delivered the largest tax relief in a generation. To insist on integrity in American business, we passed tough reforms, and we are holding corporate criminals to account.

Some might call this a good record. I call it a good start. Tonight I ask the House and Senate to join me in the next bold steps to serve our fellow citizens. Our first goal is clear: We must have an economy that grows fast enough to employ every man and woman who seeks a job. After recession, terrorist attacks, corporate scandals, and stock market declines, our economy is recovering -- yet it is not growing fast enough, or strongly enough. With unemployment rising, our Nation needs more small businesses to open, more companies to invest and expand, more employers to put up the sign that says, "Help Wanted." Jobs are created when the economy grows; the economy grows when Americans have more money to spend and invest; and the best, fairest way to make sure Americans have that money is not to tax it away in the first place.

I am proposing that all the income tax reductions set for 2004 and 2006 be made permanent and effective this year. And under my plan, as soon as I have signed the bill, this extra money will start showing up in workers' paychecks. Instead of gradually reducing the marriage penalty, we should do it now. Instead of slowly raising the child credit to a thousand dollars, we should send the checks to American families now. This tax relief is for everyone who pays income taxes -- and it will help our economy immediately. Ninety-two million Americans will keep -- this year -- an average of almost 1,100 dollars more of their own money. A family of four with an income of 40,000 dollars would see their federal income taxes fall from 1,178 dollars to 45 dollars per year. And our plan will improve the bottom line for more than 23 million small businesses.

You, the Congress, have already passed all these reductions, and promised them for future years. If this tax relief is good for Americans three, or five, or seven years from now, it is even better for Americans today. We also strengthen the economy by treating investors equally in our tax laws. It is fair to tax a company's profits. It is not fair to again tax the shareholder on the same profits. To boost investor confidence, and to help the nearly 10 million seniors who receive dividend income, I ask you to end the unfair double taxation of dividends. Lower taxes and greater investment will help this economy expand. More jobs mean more taxpayers -- and higher revenues to our government. The best way to address the deficit and move toward a balanced budget is to encourage economic growth -- and to show some spending discipline in Washington, D.C. We must work together to fund only our most important priorities. I will send you a budget that increases discretionary spending by four percent next year -- about as much as the average family's income is expected to grow. And that is a good benchmark for us: Federal spending should not rise any faster than the paychecks of American families. A growing economy, and a focus on essential priorities, will also be crucial to the future of Social Security. As we continue to work together to keep Social Security sound and reliable, we must offer younger workers a chance to invest in retirement accounts that they will control and they will own.

Our second goal is high quality, affordable health care for all Americans. The American system of medicine is a model of skill and innovation -- with a pace of discovery that is adding good years to our lives. Yet for many people, medical care costs too much -- and many have no coverage at all. These problems will not be solved with a nationalized health care system that dictates coverage and rations care. Instead, we must work toward a system in which all Americans have a good insurance policy, choose their own doctors, and seniors and low-income Americans receive the help they need. Instead of bureaucrats, and trial lawyers, and HMOs, we must put doctors, and nurses, and patients back in charge of American medicine.

Health care reform must begin with Medicare, because Medicare is the binding commitment of a caring society. We must renew that commitment by giving seniors access to the preventive medicine and new drugs that are transforming health care in America. Seniors happy with the current Medicare system should be able to keep their coverage just the way it is. And just like you, the members of Congress, members of your staffs, and other federal employees, all seniors should have the choice of a health care plan that provides prescription drugs. My budget will commit an additional 400 billion dollars over the next decade to reform and strengthen Medicare. Leaders of both political parties have talked for years about strengthening Medicare -- I urge the members of this new Congress to act this year. To improve our health care system, we must address one of the prime causes of higher costs -- the constant threat that physicians and hospitals will be unfairly sued. Because of excessive litigation, everybody pays more for health care -- and many parts of America are losing fine doctors. No one has ever been healed by a frivolous lawsuit - - and I urge the Congress to pass medical liability reform.

Our third goal is to promote energy independence for our country, while dramatically improving the environment. I have sent you a comprehensive energy plan to promote energy efficiency and conservation, to develop cleaner technology, and to produce more energy at home. I have sent you Clear Skies legislation that mandates a 70 percent cut in air pollution from power plants over the next 15 years. I have sent you a Healthy Forests Initiative, to help prevent the catastrophic fires that devastate communities, kill wildlife, and burn away millions of acres of treasured forest.

I urge you to pass these measures, for the good of both our environment and our economy. Even more, I ask you to take a crucial step, and protect our environment in ways that generations before us could not have imagined. In this century, the greatest environmental progress will come about, not through endless lawsuits or command and control regulations, but through technology and innovation. Tonight I am proposing 1.2 billion dollars in research funding so that America can lead the world in developing clean, hydrogen-powered automobiles. A simple chemical reaction between hydrogen and oxygen generates energy, which can be used to power a car -- producing only water, not exhaust fumes. With a new national commitment, our scientists and engineers will overcome obstacles to taking these cars from laboratory to showroom -- so that the first car driven by a child born today could be powered by hydrogen, and pollution-free. Join me in this important innovation -- to make our air significantly cleaner, and our country much less dependent on foreign sources of energy. Our fourth goal is to apply the compassion of America to the deepest problems of America. For so many in our country -- the homeless, the fatherless, the addicted -- the need is great. Yet there is power -- wonder-working power -- in the goodness, and idealism, and faith of the American people.

Americans are doing the work of compassion every day -- visiting prisoners, providing shelter to battered women, bringing companionship to lonely seniors. These good works deserve our praise; they deserve our personal support; and, when appropriate, they deserve the assistance of our government. I urge you to pass both my faith-based initiative and the Citizen Service Act -- to encourage acts of compassion that can transform America, one heart and one soul at a time.

Last year, I called on my fellow citizens to participate in USA Freedom Corps, which is enlisting tens of thousands of new volunteers across America. Tonight I ask Congress and the American people to focus the spirit of service and the resources of government on the needs of some of our most vulnerable citizens -- boys and girls trying to grow up without guidance and attention, and children who have to go through a prison gate to be hugged by their mom or dad. I propose a 450 million dollar initiative to bring mentors to more than a million disadvantaged junior high students and children of prisoners. Government will support the training and recruiting of mentors, yet it is the men and women of America who will fill the need. One mentor, one person, can change a life forever -- and I urge you to be that one person.

Another cause of hopelessness is addiction to drugs. Addiction crowds out friendship, ambition, moral conviction, and reduces all the richness of life to a single destructive desire. As a government, we are fighting illegal drugs by cutting off supplies, and reducing demand through anti-drug education programs. Yet for those already addicted, the fight against drugs is a fight for their own lives. Too many Americans in search of treatment cannot get it. So tonight I propose a new 600 million dollar program to help an additional 300,000 Americans receive treatment over the next three years.

Our Nation is blessed with recovery programs that do amazing work. One of them is found at the Healing Place Church in Baton Rouge, Louisiana. A man in the program said, "God does miracles in people's lives, and you never think it could be you." Tonight, let us bring to all Americans who struggle with drug addiction this message of hope: The miracle of recovery is possible, and it could be you. By caring for children who need mentors, and for addicted men and women who need treatment, we are building a more welcoming society -- a culture that values every life. And in this work we must not overlook the weakest among us. I ask you to protect infants at the very hour of birth, and end the practice of partial-birth abortion. And because no human life should be started or ended as the object of an experiment, I ask you to set a high standard for humanity and pass a law against all human cloning.

The qualities of courage and compassion that we strive for in America also determine our conduct abroad. The American flag stands for more than our power and our interests. Our Founders dedicated this country to the cause of human dignity -- the rights of every person and the possibilities of every life. This conviction leads us into the world to help the afflicted, and defend the peace, and confound the designs of evil men. In Afghanistan, we helped to liberate an oppressed people, and we will continue helping them secure their country, rebuild their society, and educate all their children -- boys and girls. In the Middle East, we will continue to seek peace between a secure Israel and a democratic Palestine. Across the earth, America is feeding the hungry; more than 60 percent of international food aid comes as a gift from the people of the United States.

As our Nation moves troops and builds alliances to make our world safer, we must also remember our calling, as a blessed country, to make this world better. Today, on the continent of Africa, nearly 30 million people have the AIDS virus -- including three million children under the age of 15. There are whole countries in Africa where more than one-third of the adult population carries the infection. More than four million require immediate drug treatment. Yet across that continent, only 50,000 AIDS victims -- only 50,000 -- are receiving the medicine they need.

Because the AIDS diagnosis is considered a death sentence, many do not seek treatment. Almost all who do are turned away. A doctor in rural South Africa describes his frustration. He says, "We have no medicines. Many hospitals tell [people], 'You've got AIDS. We can't help you. Go home and die.'" In an age of miraculous medicines, no person should have to hear those words. AIDS can be prevented. Anti-retroviral drugs can extend life for many years. And the cost of those drugs has dropped from 12,000 dollars a year to under 300 dollars a year -- which places a tremendous possibility within our grasp.

[Ladies and gentlemen, seldom has history offered a greater opportunity to do so much for so many.](#) We have confronted, and will continue to confront, HIV/AIDS in our own country. And to meet a severe and urgent crisis abroad, tonight I propose the Emergency Plan for AIDS Relief -- a work of mercy beyond all current international efforts to help the people of Africa. This comprehensive plan will prevent seven million new AIDS infections, treat at least two million people with life-extending drugs, and provide humane care for millions of people suffering from AIDS, and for children orphaned by AIDS. I ask the Congress to commit 15 billion dollars over the next five years, including nearly ten billion dollars in new money, to turn the tide against AIDS in the most afflicted nations of Africa and the Caribbean.

This Nation can lead the world in sparing innocent people from a plague of nature. And this Nation is leading the world in confronting and defeating the man-made evil of international terrorism. There are days when the American people do not hear news about the war on terror. There is never a day when I do not learn of another threat, or receive reports of operations in progress, or give an order in this global war against a scattered network of killers. The war goes on, and we are winning. To date we have arrested, or otherwise dealt with, many key commanders of al-Qaida. They include a man who directed logistics and funding for the September 11th attacks, the chief of al-Qaida operations in the Persian Gulf who planned the bombings of our embassies in East Africa and the USS Cole, an al-Qaida operations chief from Southeast Asia, a former director of al-Qaida's training camps in Afghanistan, a key al-Qaida operative in Europe, and a major al-Qaida leader in Yemen. All told, more than 3,000 suspected terrorists have been arrested in many countries. And many others have met a different fate. They are no longer a problem for the United States and our friends and allies.

We are working closely with other nations to prevent further attacks. America and coalition countries have uncovered and stopped terrorist conspiracies targeting the American embassy in Yemen, the American embassy in Singapore, a Saudi military base, and ships in the straits of Hormuz, and the straits of Gibraltar. We have broken al-Qaida cells in Hamburg, and Milan, and Madrid, and London, and Paris -- as well as Buffalo, New York. We have the terrorists on the run, and we are keeping them on the run. One by one, the terrorists are learning the meaning of American justice. As we fight this war, we will remember where it began -- here, in our own country. This government is taking unprecedented measures to protect our people and defend our

homeland. We have intensified security at the borders and ports of entry, posted more than 50,000 newly trained federal screeners in airports, begun inoculating troops and first responders against smallpox, and are deploying the Nation's first early warning network of sensors to detect biological attack. And this year, for the first time, we are beginning to field a defense to protect this Nation against ballistic missiles.

I thank the Congress for supporting these measures. I ask you tonight to add to our future security with a major research and production effort to guard our people against bio-terrorism, called Project Bioshield. The budget I send you will propose almost six billion dollars to quickly make available effective vaccines and treatments against agents like anthrax, botulinum toxin, Ebola, and plague. We must assume that our enemies would use these diseases as weapons, and we must act before the dangers are upon us.

Since September 11th, our intelligence and law enforcement agencies have worked more closely than ever to track and disrupt the terrorists. The FBI is improving its ability to analyze intelligence, and transforming itself to meet new threats. And tonight, I am instructing the leaders of the FBI, Central Intelligence, Homeland Security, and the Department of Defense to develop a Terrorist Threat Integration Center, to merge and analyze all threat information in a single location. Our government must have the very best information possible, and we will use it to make sure the right people are in the right places to protect our citizens.

Our war against terror is a contest of will, in which perseverance is power. In the ruins of two towers, at the western wall of the Pentagon, on a field in Pennsylvania, this Nation made a pledge, and we renew that pledge tonight: Whatever the duration of this struggle, and whatever the difficulties, we will not permit the triumph of violence in the affairs of men – free people will set the course of history.

Today, the gravest danger in the war on terror, the gravest danger facing America and the world, is outlaw regimes that seek and possess nuclear, chemical, and biological weapons. These regimes could use such weapons for blackmail, terror, and mass murder. They could also give or sell those weapons to their terrorist allies, who would use them without the least hesitation. This threat is new; America's duty is familiar. Throughout the 20th century, small groups of men seized control of great nations, built armies and arsenals, and set out to dominate the weak and intimidate the world. In each case, their ambitions of cruelty and murder had no limit. In each case, the ambitions of Hitlerism, militarism, and communism were defeated by the will of free peoples, by the strength of great alliances, and by the might of the United States of America. Now, in this century, the ideology of power and domination has appeared again, and seeks to gain the ultimate weapons of terror. Once again, this Nation and our friends are all that stand between a world at peace, and a world of chaos and constant alarm. Once again, we are called to defend the safety of our people, and the hopes of all mankind. And we accept this responsibility.

America is making a broad and determined effort to confront these dangers. We have called on the United Nations to fulfill its charter, and stand by its demand that Iraq disarm. We are strongly supporting the International Atomic Energy Agency in its mission to track and control nuclear materials around the world. We are working with other governments to secure nuclear materials in the former Soviet Union, and to strengthen global treaties banning the production and shipment of missile technologies and weapons of mass destruction.

In all of these efforts, however, America's purpose is more than to follow a process -- it is to achieve a result: the end of terrible threats to the civilized world. All free nations have a stake in preventing sudden and catastrophic attack. We are asking them to join us, and many are doing so. Yet the course of this Nation does not depend on the decisions of others. Whatever action is required, whenever action is necessary, I will defend the freedom and security of the American people. Different threats require different strategies. In Iran, we continue to see a government that represses its people, pursues weapons of mass destruction, and supports terror. We also see Iranian citizens risking intimidation and death as they speak out for liberty, human rights, and democracy. Iranians, like all people, have a right to choose their own government, and determine their own destiny -- and the United States supports their aspirations to live in freedom.

On the Korean peninsula, an oppressive regime rules a people living in fear and starvation. Throughout the 1990s, the United States relied on a negotiated framework to keep North Korea from gaining nuclear weapons. We now know that the regime was deceiving the world, and developing those weapons all along. And today the North Korean regime is using its nuclear program to incite fear and seek concessions. America and the world will not be blackmailed. America is working with the countries of the region -- South Korea, Japan, China, and Russia -- to find a peaceful solution, and to show the North Korean government that nuclear weapons will bring only isolation, economic stagnation, and continued hardship. The North Korean regime will find respect in the world, and revival for its people, only when it turns away from its nuclear ambitions.

Our Nation and the world must learn the lessons of the Korean peninsula, and not allow an even greater threat to rise up in Iraq. A brutal dictator, with a history of reckless aggression, with ties to terrorism, with great potential wealth, will not be permitted to dominate a vital region and threaten the United States. Twelve years ago, Saddam Hussein faced the prospect of being the last casualty in a war he had started and lost. To spare himself, he agreed to disarm of all weapons of mass destruction. For the next 12 years, he systematically violated that agreement. He pursued chemical, biological, and nuclear weapons even while inspectors were in his country. Nothing to date has restrained him from his pursuit of these weapons -- not economic sanctions, not isolation from the civilized world, not even cruise missile strikes on his military facilities. Almost three months ago, the United Nations Security Council gave Saddam Hussein his final chance to disarm. He has shown instead his utter contempt for the United Nations, and for the opinion of the world.

The 108 UN weapons inspectors were not sent to conduct a scavenger hunt for hidden materials across a country the size of California. The job of the inspectors is to verify that Iraq's regime is disarming. It is up to Iraq to show exactly where it is hiding its banned weapons, lay those weapons out for the world to see, and destroy them as directed. Nothing like this has happened.

The United Nations concluded in 1999 that Saddam Hussein had biological weapons materials sufficient to produce over 25,000 liters of anthrax -- enough doses to kill several million people. He has not accounted for that material. He has given no evidence that he has destroyed it. The United Nations concluded that Saddam Hussein had materials sufficient to produce more than 38,000 liters of botulinum toxin -- enough to subject millions of people to death by respiratory failure. He has not accounted for that material. He has given no evidence that he has destroyed it.

Our intelligence officials estimate that Saddam Hussein had the materials to produce as much as 500 tons of sarin, mustard, and VX nerve agent. In such quantities, these chemical agents also could kill untold thousands. He has not accounted for these materials. He has given no evidence that he has destroyed them. U.S. intelligence indicates that Saddam Hussein had upwards of 30,000 munitions capable of delivering chemical agents. Inspectors recently turned up 16 of them, despite Iraq's recent declaration denying their existence. Saddam Hussein has not accounted for the remaining 29,984 of these prohibited munitions. He has given no evidence that he has destroyed them. From three Iraqi defectors we know that Iraq, in the late 1990s, had several mobile biological weapons labs. These are designed to produce germ warfare agents, and can be moved from place to place to evade inspectors. Saddam Hussein has not disclosed these facilities. He has given no evidence that he has destroyed them.

The International Atomic Energy Agency confirmed in the 1990s that Saddam Hussein had an advanced nuclear weapons development program, had a design for a nuclear weapon, and was working on five different methods of enriching uranium for a bomb. The British government has learned that Saddam Hussein recently sought significant quantities of uranium from Africa. Our intelligence sources tell us that he has attempted to purchase high strength aluminum tubes suitable for nuclear weapons production. Saddam Hussein has not credibly explained these activities. He clearly has much to hide.

The dictator of Iraq is not disarming. To the contrary, he is deceiving. From intelligence sources, we know, for instance, that thousands of Iraqi security personnel are at work hiding documents and materials from the UN inspectors -- sanitizing inspection sites, and monitoring the inspectors themselves. Iraqi officials accompany the inspectors in order to intimidate witnesses. Iraq is blocking U-2 surveillance flights requested by the United Nations. Iraqi intelligence officers are posing as the scientists inspectors are supposed to interview. Real scientists have been coached by Iraqi officials on what to say. And intelligence sources indicate that Saddam Hussein has ordered that scientists who cooperate with UN inspectors in disarming Iraq will be killed, along with their families.

Year after year, Saddam Hussein has gone to elaborate lengths, spent enormous sums, taken great risks, to build and keep weapons of mass destruction -- but why? The only possible explanation, the only possible use he could have for those weapons, is to dominate, intimidate, or attack. With nuclear arms or a full arsenal of chemical and biological weapons, Saddam Hussein could resume his ambitions of conquest in the Middle East, and create deadly havoc in the region. And this Congress and the American people must recognize another threat. Evidence from intelligence sources, secret communications, and statements by people now in custody, reveal that Saddam Hussein aids and protects terrorists, including members of al-Qaida. Secretly, and without fingerprints, he could provide one of his hidden weapons to terrorists, or help them develop their own.

Before September 11, 2001, many in the world believed that Saddam Hussein could be contained. But chemical agents and lethal viruses and shadowy terrorist networks are not easily contained. Imagine those 19 hijackers with other weapons, and other plans -- this time armed by Saddam Hussein. It would take just one vial, one canister, one crate slipped into this country to bring a day of horror like none we have ever known. We will do everything in our power to make sure that day never comes.

Some have said we must not act until the threat is imminent. Since when have terrorists and tyrants announced their intentions, politely putting us on notice before they strike? If this threat is permitted to fully and suddenly emerge, all actions, all words, and all recriminations would come too late. Trusting in the sanity and restraint of Saddam Hussein is not a strategy, and it is not an option.

This dictator, who is assembling the world's most dangerous weapons, has already used them on whole villages -- leaving thousands of his own citizens dead, blind, or disfigured. Iraqi refugees tell us how forced confessions are obtained -- by torturing children while their parents are made to watch. International human rights groups have catalogued other methods used in the torture chambers of Iraq: electric shock, burning with hot irons, dripping acid on the skin, mutilation with electric drills, cutting out tongues, and rape.

If this is not evil, then evil has no meaning.

And tonight I have a message for the brave and oppressed people of Iraq: Your enemy is not surrounding your country -- your enemy is ruling your country. And the day he and his regime are removed from power will be the day of your liberation.

The world has waited 12 years for Iraq to disarm. America will not accept a serious and mounting threat to our country, our friends, and our allies. The United States will ask the UN Security Council to convene on February 5th to consider the facts of Iraq's ongoing defiance of the world. Secretary of State Powell will present information and intelligence about Iraq's illegal weapons programs; its attempts to hide those weapons from inspectors; and its links to terrorist groups. We will consult, but let there be no misunderstanding: If Saddam Hussein does not fully disarm, for the safety of our people, and for the peace of the world, we will lead a coalition to disarm him.

Tonight I also have a message for the men and women who will keep the peace, members of the American Armed Forces: Many of you are assembling in and near the Middle East, and some crucial hours may lie ahead. In those hours, the success of our cause will depend on you. Your training has prepared you. Your honor will guide you. You believe in America, and America believes in you. Sending Americans into battle is the most profound decision a president can make. The technologies of war have changed. The risks and suffering of war have not. For the brave Americans who bear the risk, no victory is free from sorrow. This Nation fights reluctantly, because we know the cost, and we dread the days of mourning that always come.

We seek peace. We strive for peace. And sometimes peace must be defended. A future lived at the mercy of terrible threats is no peace at all. If war is forced upon us, we will fight in a just cause and by just means -- sparing, in every way we can, the innocent. And if war is forced upon us, we will fight with the full force and might of the United States military -- and we will prevail. And as we and our coalition partners are doing in Afghanistan, we will bring to the Iraqi people food, and medicines, and supplies and freedom.

Many challenges, abroad and at home, have arrived in a single season. In two years, America has gone from a sense of invulnerability to an awareness of peril, from bitter division in small matters to calm unity in great causes. And we go forward with confidence, because this call of history has come to the right country. Americans are a resolute people, who have risen to every test of our time. Adversity has revealed

the character of our country, to the world, and to ourselves. America is a strong Nation, and honorable in the use of our strength. We exercise power without conquest, and sacrifice for the liberty of strangers. Americans are a free people, who know that freedom is the right of every person and the future of every nation. The liberty we prize is not America's gift to the world, it is God's gift to humanity.

We Americans have faith in ourselves -- but not in ourselves alone. We do not claim to know all the ways of Providence, yet we can trust in them, placing our confidence in the loving God behind all of life, and all of history. May He guide us now, and may God continue to bless the United States of America.

Thank you.

Bush 200b

Address to the Nation -- Ultimatum to Saddam Hussein

delivered 17 March 2003 from the Cross Hall at the White House

[Audio mp3 of Address](#)

[as prepared for delivery]

My fellow citizens, events in Iraq have now reached the final days of decision. For more than a decade, the United States and other nations have pursued patient and honorable efforts to disarm the Iraqi regime without war. That regime pledged to reveal and destroy all its weapons of mass destruction as a condition for ending the Persian Gulf War in 1991.

Since then, the world has engaged in 12 years of diplomacy. We have passed more than a dozen resolutions in the United Nations Security Council. We have sent hundreds of weapons inspectors to oversee the disarmament of Iraq. Our good faith has not been returned.

The Iraqi regime has used diplomacy as a ploy to gain time and advantage. It has uniformly defied Security Council resolutions demanding full disarmament. Over the years, U.N. weapon inspectors have been threatened by Iraqi officials, electronically bugged, and systematically deceived. Peaceful efforts to disarm the Iraqi regime have failed again and again -- because we are not dealing with peaceful men.

Intelligence gathered by this and other governments leaves no doubt that the Iraq regime continues to possess and conceal some of the most lethal weapons ever devised. This regime has already used weapons of mass destruction against Iraq's neighbors and against Iraq's people.

The regime has a history of reckless aggression in the Middle East. It has a deep hatred of America and our friends. And it has aided, trained and harbored terrorists, including operatives of al Qaeda.

The danger is clear: using chemical, biological or, one day, nuclear weapons, obtained with the help of Iraq, the terrorists could fulfill their stated ambitions and kill thousands or hundreds of thousands of innocent people in our country, or any other.

The United States and other nations did nothing to deserve or invite this threat. But we will do everything to defeat it. Instead of drifting along toward tragedy, we will set a course toward safety. Before the day of horror can come, before it is too late to act, this danger will be removed.

The United States of America has the sovereign authority to use force in assuring its own national security. That duty falls to me, as Commander-in-Chief, by the oath I have sworn, by the oath I will keep.

Recognizing the threat to our country, the United States Congress voted overwhelmingly last year to support the use of force against Iraq. America tried to work with the United Nations to address this threat because we wanted to resolve the issue peacefully. We believe in the mission of the United Nations. One reason the U.N. was founded after the second world war was to confront aggressive dictators, actively and early, before they can attack the innocent and destroy the peace.

In the case of Iraq, the Security Council did act, in the early 1990s. Under Resolutions 678 and 687 -- both still in effect -- the United States and our allies are authorized to use force in ridding Iraq of weapons of mass destruction. This is not a question of authority, it is a question of will.

Last September, I went to the U.N. General Assembly and urged the nations of the world to unite and bring an end to this danger. On November 8th, the Security Council unanimously passed Resolution 1441, finding Iraq in material breach of its obligations, and vowing serious consequences if Iraq did not fully and immediately disarm.

Today, no nation can possibly claim that Iraq has disarmed. And it will not disarm so long as Saddam Hussein holds power. For the last four-and-a-half months, the United States and our allies have worked within the Security Council to enforce that Council's long-standing demands. Yet, some permanent members of the Security Council have publicly announced they will veto any resolution that compels the disarmament of Iraq. These governments share our assessment of the danger, but not our resolve to meet it. Many nations, however, do have the resolve and fortitude to act against this threat to peace, and a broad coalition is now gathering to enforce the just demands of the world. The United Nations Security Council has not lived up to its responsibilities, so we will rise to ours.

In recent days, some governments in the Middle East have been doing their part. They have delivered public and private messages urging the dictator to leave Iraq, so that disarmament can proceed peacefully. He has thus far refused. All the decades of deceit and cruelty have now reached an end. Saddam Hussein and his sons must leave Iraq within 48 hours. Their refusal to do so will result in military conflict, commenced at a time of our choosing. For their own safety, all foreign nationals -- including journalists and inspectors -- should leave Iraq immediately.

Many Iraqis can hear me tonight in a translated radio broadcast, and I have a message for them. If we must begin a military campaign, it will be directed against the lawless men who rule your country and not against you. As our coalition takes away their power, we will deliver the food and medicine you need. We will tear down the apparatus of terror and we will help you to build a new Iraq that is prosperous and free. In a free Iraq, there will be no more wars of aggression against your neighbors, no more poison factories, no more executions of dissidents, no more torture chambers and rape rooms. The tyrant will soon be gone. The day of your liberation is near.

It is too late for Saddam Hussein to remain in power. It is not too late for the Iraqi military to act with honor and protect your country by permitting the peaceful entry of coalition forces to eliminate weapons of mass destruction. Our forces will give Iraqi military units clear instructions on actions they can take to avoid being attacked and destroyed. I urge every member of the Iraqi military and intelligence services, if war comes, do not fight for a dying regime that is not worth your own life.

And all Iraqi military and civilian personnel should listen carefully to this warning. In any conflict, your fate will depend on your action. Do not destroy oil wells, a source of wealth that belongs to the Iraqi people. Do not obey any command to use weapons of mass destruction against anyone, including the Iraqi people. War crimes will be prosecuted. War criminals will be punished. And it will be no defense to say, "I was just following orders."

Should Saddam Hussein choose confrontation, the American people can know that every measure has been taken to avoid war, and every measure will be taken to win it. Americans understand the costs of conflict because we have paid them in the past. War has no certainty, except the certainty of sacrifice.

Yet, the only way to reduce the harm and duration of war is to apply the full force and might of our military, and we are prepared to do so. If Saddam Hussein attempts to cling to power, he will remain a deadly foe until the end. In desperation, he and terrorists groups might try to conduct terrorist operations against the American people and our friends. These attacks are not inevitable. They are, however, possible. And this very fact underscores the reason we cannot live under the threat of blackmail. The terrorist threat to America and the world will be diminished the moment that Saddam Hussein is disarmed.

Our government is on heightened watch against these dangers. Just as we are preparing to ensure victory in Iraq, we are taking further actions to protect our homeland. In recent days, American authorities have expelled from the country certain individuals with ties to Iraqi intelligence services. Among other measures, I have directed additional security of our airports, and increased Coast Guard patrols of major seaports. The Department of Homeland Security is working closely with the nation's governors to increase armed security at critical facilities across America.

Should enemies strike our country, they would be attempting to shift our attention with panic and weaken our morale with fear. In this, they would fail. No act of theirs can alter the course or shake the resolve of this country. We are a peaceful people -- yet we're not a fragile people, and we will not be intimidated by thugs and killers. If our enemies dare to strike us, they and all who have aided them, will face fearful consequences.

We are now acting because the risks of inaction would be far greater. In one year, or five years, the power of Iraq to inflict harm on all free nations would be multiplied many times over. With these capabilities, Saddam Hussein and his terrorist allies could choose the moment of deadly conflict when they are strongest. We choose to meet that threat now, where it arises, before it can appear suddenly in our skies and cities.

The cause of peace requires all free nations to recognize new and undeniable realities. In the 20th century, some chose to appease murderous dictators, whose threats were allowed to grow into genocide and global war. In this century, when evil men plot chemical, biological and nuclear terror, a policy of appeasement could bring destruction of a kind never before seen on this earth.

Terrorists and terror states do not reveal these threats with fair notice, in formal declarations -- and responding to such enemies only after they have struck first is not self-defense, it is suicide. The security of the world requires disarming Saddam Hussein now.

As we enforce the just demands of the world, we will also honor the deepest commitments of our country. Unlike Saddam Hussein, we believe the Iraqi people are deserving and capable of human liberty. And when the dictator has departed, they can set an example to all the Middle East of a vital and peaceful and self-governing nation.

The United States, with other countries, will work to advance liberty and peace in that region. Our goal will not be achieved overnight, but it can come over time. The power and appeal of human liberty is felt in every life and every land. And the greatest power of freedom is to overcome hatred and violence, and turn the creative gifts of men and women to the pursuits of peace.

That is the future we choose. Free nations have a duty to defend our people by uniting against the violent. And tonight, as we have done before, America and our allies accept that responsibility.

Good night, and may God continue to bless America

Bush 2003c

Operation Iraqi Freedom Address to the Nation

Delivered 19 March 2003, Oval Office of the White House, Washington, D.C.

My fellow citizens, at this hour, American and coalition forces are in the early stages of military operations to disarm Iraq, to free its people, and to defend the world from grave danger.

On my orders, coalition forces have begun striking selected targets of military importance to undermine Saddam Hussein's ability to wage war. These are opening stages of what will be a

broad and concerted campaign. More than 35 countries are giving crucial support from the use of naval and air bases, to help with intelligence and logistics, to the deployment of combat units. Every nation in this coalition has chosen to bear the duty and share the honor of serving in our common defense.

To all the men and women of the United States Armed Forces now in the Middle East, the peace of a troubled world and the hopes of an oppressed people now depend on you. That trust is well placed.

The enemies you confront will come to know your skill and bravery. The people you liberate will witness the honorable and decent spirit of the American military. In this conflict, America faces an enemy who has no regard for conventions of war or rules of morality. Saddam Hussein has placed Iraqi troops and equipment in civilian areas, attempting to use innocent men, women and children as shields for his own military a final atrocity against his people

I want Americans and all the world to know that coalition forces will make every effort to spare innocent civilians from harm. A campaign on the harsh terrain of a nation as large as California could be longer and more difficult than some predict. And helping Iraqis achieve a united, stable, and free country will require our sustained commitment. We come to Iraq with respect for its citizens, for their great civilization, and for the religious faiths they practice. We have no ambition in Iraq, except to remove a threat and restore control of that country to its own people. I know that the families of our military are praying that all those who serve will return safely and soon. Millions of Americans are praying with you for the safety of your loved ones and for the protection of the innocent. For your sacrifice, you have the gratitude and respect of the American people. And you can know that our forces will be coming home as soon as their work is done.

Our nation enters this conflict reluctantly yet, our purpose is sure. The people of the United States and our friends and allies will not live at the mercy of an outlaw regime that threatens the peace with weapons of mass murder. We will meet that threat now, with our Army, Air Force, Navy, Coast Guard and Marines, so that we do not have to meet it later with armies of fire fighters and police and doctors on the streets of our cities.

Now that conflict has come, the only way to limit its duration is to apply decisive force. And I assure you, this will not be a campaign of half measures, and we will accept no outcome but victory.

My fellow citizens, the dangers to our country and the world will be overcome. We will pass through this time of peril and carry on the work of peace. We will defend our freedom. We will bring freedom to others and we will prevail. May God bless our country and all who defend her.

Bush 2003d

Announces End of Major Combat Operations in Iraq

delivered 1 May 2003 from the USS Abraham Lincoln, off the coast of San Diego, CA

Be seated, please. Thank you. Thank you all very much.

Admiral Kelly, Captain Card, officers and sailors of the USS Abraham Lincoln, my fellow Americans: Major combat operations in Iraq have ended. In the battle of Iraq, the United States and our allies have prevailed. And now our coalition is engaged in securing and reconstructing that country.

In this battle, we have fought for the cause of liberty, and for the peace of the world. Our nation and our coalition are proud of this accomplishment -- yet, it is you, the members of the United States military, who achieved it. Your courage, your willingness to face danger for your country and for each other, made this day possible. Because of you, our nation is more secure. Because of you, the tyrant has fallen, and Iraq is free.

Operation Iraqi Freedom was carried out with a combination of precision and speed and boldness the enemy did not expect, and the world had not seen before. From distant bases or ships at sea, we sent planes and missiles that could destroy an enemy division, or strike a single bunker. Marines and soldiers charged to Baghdad across 350 miles of hostile ground, in one of the swiftest advances of heavy arms in history. You have shown the world the skill and the might of the American Armed Forces.

This nation thanks all the members of our coalition who joined in a noble cause. We thank the Armed Forces of the United Kingdom, Australia, and Poland, who shared in the hardships of war. We thank all the citizens of Iraq who welcomed our troops and joined in the liberation of their own country. And tonight, I have a special word for Secretary Rumsfeld, for General Franks, and for all the men and women who wear the uniform of the United States: America is grateful for a job well done.

The character of our military through history -- the daring of Normandy, the fierce courage of Iwo Jima, the decency and idealism that turned enemies into allies -- is fully present in this generation. When Iraqi civilians looked into the faces of our servicemen and women, they saw strength and kindness and goodwill. When I look at the members of the United States military, I see the best of our country, and I'm honored to be your Commander-in-Chief.

In the images of falling statues, we have witnessed the arrival of a new era. For a hundred of years of war, culminating in the nuclear age, military technology was designed and deployed to inflict casualties on an ever-growing scale. In defeating Nazi Germany and Imperial Japan, Allied forces destroyed entire cities, while enemy leaders who started the conflict were safe until the final days. Military power was used to end a regime by breaking a nation.

Today, we have the greater power to free a nation by breaking a dangerous and aggressive regime. With new tactics and precision weapons, we can achieve military objectives without directing violence against civilians. No device of man can remove the tragedy from war; yet it is a great moral advance when the guilty have far more to fear from war than the innocent.

In the images of celebrating Iraqis, we have also seen the ageless appeal of human freedom. Decades of lies and intimidation could not make the Iraqi people love their oppressors or desire their own enslavement. Men and women in every culture need liberty like they need food and water and air. Everywhere that freedom arrives, humanity rejoices; and everywhere that freedom stirs, let tyrants fear.

We have difficult work to do in Iraq. We're bringing order to parts of that country that remain dangerous. We're pursuing and finding leaders of the old regime, who will be held to account for their crimes. We've begun the search for hidden chemical and biological weapons and already know of hundreds of sites that will be investigated. We're helping to rebuild Iraq, where the dictator built palaces for himself, instead of hospitals and schools. And we will stand with the new leaders of Iraq as they establish a government of, by, and for the Iraqi people.

The transition from dictatorship to democracy will take time, but it is worth every effort. Our coalition will stay until our work is done. Then we will leave, and we will leave behind a free Iraq.

The battle of Iraq is one victory in a war on terror that began on September the 11, 2001 -- and still goes on. That terrible morning, 19 evil men -- the shock troops of a hateful ideology -- gave America and the civilized world a glimpse of their ambitions. They imagined, in the words of one terrorist, that September the 11th would be the "beginning of the end of America." By seeking to turn our cities into killing fields, terrorists and their allies believed that they could destroy this nation's resolve, and force our retreat from the world. They have failed.

In the battle of Afghanistan, we destroyed the Taliban, many terrorists, and the camps where they trained. We continue to help the Afghan people lay roads, restore hospitals, and educate all of their children. Yet we also have dangerous work to complete. As I speak, a Special Operations task force, led by the 82nd Airborne, is on the trail of the terrorists and those who seek to undermine the free government of Afghanistan. America and our coalition will finish what we have begun.

From Pakistan to the Philippines to the Horn of Africa, we are hunting down al Qaeda killers. Nineteen months ago, I pledged that the terrorists would not escape the patient justice of the United States. And as of tonight, nearly one-half of al Qaeda's senior operatives have been captured or killed.

The liberation of Iraq is a crucial advance in the campaign against terror. We've removed an ally of al Qaeda, and cut off a source of terrorist funding. And this much is certain: No terrorist network will gain weapons of mass destruction from the Iraqi regime, because the regime is no more.

In these 19 months that changed the world, our actions have been focused and deliberate and proportionate to the offense. We have not forgotten the victims of September the 11th -- the last phone calls, the cold murder of children, the searches in the rubble. With those attacks, the terrorists and their supporters declared war on the United States. And war is what they got.

Our war against terror is proceeding according to principles that I have made clear to all: Any person involved in committing or planning terrorist attacks against the American people becomes an enemy of this country, and a target of American justice. Any person, organization, or government that supports, protects, or harbors terrorists is complicit in the murder of the innocent, and equally guilty of terrorist crimes. Any outlaw regime that has ties to terrorist groups and seeks or possesses weapons of mass destruction is a grave danger to the civilized world -- and will be confronted. And anyone in the world, including the Arab world, who works and sacrifices for freedom has a loyal friend in the United States of America.

Our commitment to liberty is America's tradition -- declared at our founding; affirmed in Franklin Roosevelt's Four Freedoms; asserted in the Truman Doctrine and in Ronald Reagan's challenge to an evil empire. We are committed to freedom in Afghanistan, in Iraq, and in a peaceful Palestine. The advance of freedom is the surest strategy to undermine the appeal of terror in the world. Where freedom takes hold, hatred gives way to hope. When freedom takes hold, men and women turn to the peaceful pursuit of a better life. American values and American interests lead in the same direction: We stand for human liberty.

The United States upholds these principles of security and freedom in many ways -- with all the tools of diplomacy, law enforcement, intelligence, and finance. We're working with a broad coalition of nations that understand the threat and our shared responsibility to meet it. The use of force has been -- and remains -- our last resort. Yet all can know, friend and foe alike, that our nation has a mission: We will answer threats to our security, and we will defend the peace.

Our mission continues. Al Qaeda is wounded, not destroyed. The scattered cells of the terrorist network still operate in many nations, and we know from daily intelligence that they continue to plot against free people. The proliferation of deadly weapons remains a serious danger. The enemies of freedom are not idle, and neither are we. Our government has taken unprecedented measures to defend the homeland. And we will continue to hunt down the enemy before he can strike.

The war on terror is not over; yet it is not endless. We do not know the day of final victory, but we have seen the turning of the tide. No act of the terrorists will change our purpose, or weaken our resolve, or alter their fate. Their cause is lost. Free nations will press on to victory.

Other nations in history have fought in foreign lands and remained to occupy and exploit. Americans, following a battle, want nothing more than to return home. And that is your direction tonight. After service in the Afghan -- and Iraqi theaters of war -- after 100,000 miles, on the longest carrier deployment in recent history, you are homeward bound. Some of you will see new family members for the first time -- 150 babies were born while their fathers were on the Lincoln. Your families are proud of you, and your nation will welcome you.

We are mindful, as well, that some good men and women are not making the journey home. One of those who fell, Corporal Jason Mileo, spoke to his parents five days before his death. Jason's father said, "He called us from the center of Baghdad, not to brag, but to tell us he loved us. Our son was a soldier."

Every name, every life is a loss to our military, to our nation, and to the loved ones who grieve. There's no homecoming for these families. Yet we pray, in God's time, their reunion will come.

Those we lost were last seen on duty. Their final act on this Earth was to fight a great evil and bring liberty to others. All of you -- all in this generation of our military -- have taken up the highest calling of history. You're defending your country, and protecting the innocent from harm. And wherever you go, you carry a message of hope -- a message that is ancient and ever new. In the words of the prophet Isaiah, "To the captives, 'come out,' -- and to those in darkness, 'be free.'"

Thank you for serving our country and our cause. May God bless you all, and may God continue to bless America.

Bush 2003e

Good afternoon. Yesterday, December the 13th, at around 8:30 p.m. Baghdad time, United

States military forces captured Saddam Hussein alive. He was found near a farmhouse outside the city of Tikrit, in a swift raid conducted without casualties. And now the former dictator of Iraq will face the justice he denied to millions.

The capture of this man was crucial to the rise of a free Iraq. It marks the end of the road for him, and for all who bullied and killed in his name. For the Baathist holdouts largely responsible for the current violence, there will be no return to the corrupt power and privilege they once held. For the vast majority of Iraqi citizens who wish to live as free men and women, this event brings further assurance that the torture chambers and the secret police are gone forever.

And this afternoon, I have a message for the Iraqi people: You will not have to fear the rule of Saddam Hussein ever again. All Iraqis who take the side of freedom have taken the winning side. The goals of our coalition are the same as your goals: sovereignty for your country, dignity for your great culture, and for every Iraqi citizen, the opportunity for a better life. In the history of Iraq, a dark and painful era is over. A hopeful day has arrived. All Iraqis can now come together and reject violence and build a new Iraq.

The success of yesterday's mission is a tribute to our men and women now serving in Iraq.

The operation was based on the superb work of intelligence analysts who found the dictator's footprints in a vast country. The operation was carried out with skill and precision by a brave fighting force. Our servicemen and women and our coalition allies have faced many dangers in the hunt for members of the fallen regime, and in their effort to bring hope and freedom to the Iraqi people. Their work continues, and so do the risks. Today, on behalf of the nation, I thank the members of our Armed Forces and I congratulate 'em.

I also have a message for all Americans: The capture of Saddam Hussein does not mean the end of violence in Iraq. We still face terrorists who would rather go on killing the innocent than accept the rise of liberty in the heart of the Middle East. Such men are a direct threat to the American people, and they will be defeated. We've come to this moment through patience and resolve and focused action. And that is our strategy moving forward. The war on terror is a different kind of war, waged capture by capture, cell by cell, and victory by victory. Our security is assured by our perseverance and by our sure belief in the success of liberty. And the United States of America will not relent until this war is won.

May God bless the people of Iraq, and may God bless America.
Thank you.

Πηγή: <http://www.americanrhetoric.com/>